

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАФТИ І ГАЗУ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАФТИ І ГАЗУ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

БУЙ ЮЛІЯ ВІКТОРІВНА

УДК 330.1+332.1+338.49

ДИСЕРТАЦІЯ
РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

05 Соціальні та поведінкові науки

051 Економіка

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____ Буй Ю.В.

Науковий керівник:

АНТОНЮК Дмитро Анатолійович

доктор економічних наук, професор

АНОТАЦІЯ

Буй Ю.В. Розвиток соціальних інновацій на регіональному рівні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» (05 – Соціальні та поведінкові науки). – Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Івано-Франківськ, 2024.

Роботу виконано на кафедрі прикладної економіки Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу Міністерства освіти і науки України. З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу за адресою: 76019, м. Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15.

Дисертаційне дослідження присвячене обґрунтуванню теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій, які в сукупності вирішують наукове завдання - розвиток соціальних інновацій у соціально-економічних системах регіонального рівня.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження соціальних інновацій у регіональному вимірі» досліджено економічну сутність та зміст понять «соціальна інновація», «розвиток соціальних інновацій», удосконалено класифікацію соціальних інновацій, запропоновано методичний підхід до оцінювання розвитку соціальних інновацій в регіональному вимірі.

Пізнання категорій «соціальна інновація», «розвиток соціальних інновацій» здійснено з позиції сталого розвитку соціально-економічних систем регіонального рівня.

Запропоновано авторське визначення поняття «соціальна інновація» як результат цілеспрямованих якісних суспільних змін (функції змін) у соціально-економічній системі регіону, які характеризуються обов'язковою соціальною

ефективністю та концептуально змінюють систему культурних та загальнолюдських цінностей регіону; «розвиток соціальних інновацій» як потенційна здатність регіонів до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій.

Досліджено багатоаспектність наукових підходів щодо типологізації соціальних інновацій. Обумовлено доцільність виокремлення «чистих» або «первинних» та «похідних» або «детермінованих» соціальних інновацій. «Чисті» соціальні інновації запропоновано розглядати як такі, що генеруються, продукуються, впроваджуються виключно для першочергового задоволення суспільних та загальнолюдських потреб, а «похідні» соціальні інновації – першочергово орієнтовані на створення економічної цінності, проте в процесі поширення не виключають соціальну ефективність;

Розроблено методичний підхід щодо оцінювання розвитку соціальних інновацій в регіональному вимірі, який враховує багатоплановість та детермінованість їх проявів. Запропоновано до складових розвитку соціальних інновацій в регіональному вимірі внести: здатність регіону до соціального підприємництва, соціально-відповідального та інноваційно-активного бізнесу; можливості громадських об'єднань та реалізація соціальних проєктів у регіоні; внесок науково-освітньої складової; наявність інноваційної інфраструктури.

У другому розділі «Структурно-компонентний аналіз соціальних інновацій у забезпеченні соціально-економічного розвитку регіонів України» проаналізовано соціальну орієнтованість проєктів, соціальне та інноваційне підприємництво в контексті розвитку соціальних інновацій в регіонах, здійснена оцінка розвитку соціальних інновацій в регіональному вимірі.

З'ясовано, що впровадження соціальних проєктів на регіональному рівні відкриває можливості для генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій, оскільки дозволяє визначити нагальність суспільних потреб та оцінити ресурсне забезпечення регіону задля їх реалізації. Виявлено, що потенційна

можливість реалізації соціальних проєктів в регіонах України взаємопов'язана та взаємообумовлена з їх економічними можливостями, соціальними передумовами та освітнім рівнем населення.

Проведено огляд соціального підприємництва, яке є новим способом взаємодії бізнесу і суспільства, цільовим призначенням якого є повне або часткове звільнення від фінансових дотацій та економічних вигід задля якісних суспільних перетворень. З'ясовано, що інноваційність соціального підприємництва з позиції соціальної інновації проявляється у модифікованому співвідношенні соціальної цінності та економічної вигоди, яка формується у вигляді якісного результату суспільних відносин. Одним із найважливіших етапів інтегрування соціального підприємництва в Україні є формування його інституціонального базису на основі вивчення світового досвіду впровадження та вітчизняної законодавчої підтримки.

Здійснено оцінку розвитку соціальних інновацій в регіональному рівні на основі побудови інтегрального показника. Він зафіксований в числовому діапазоні від 0,02 до 0,45, що свідчить про його дуже низький рівень.

У третьому розділі «Формування стратегічних перспектив розвитку соціальних інновацій в регіонах України» обґрунтовано стратегічні пріоритети стимулювання соціальних інновацій в регіональних соціально-економічних системах, запропонована організаційна компонента їх інституціонального базису, здійснено моделювання перспектив розвитку соціальних інновацій в соціально-економічних системах різного рівня.

Застосування кластерного аналізу за результатами інтегрального показника розвитку соціальних інновацій дозволило сформувати дендрограми інтегрального індексу, на яких було сформовано чотири кластери. Кластеризація слугувала інструментом розвитку соціальних інновацій, що дало змогу обґрунтувати стратегічні пріоритети стимулювання соціальних інновацій в регіонах.

Основні заходи активізації процесів розвитку соціальних інновацій в регіонах базуються на визначенні цільових показників розроблення профілю соціального розвитку громад у регіоні. Важливим є дотримання принципів розвитку, зокрема: системності, адаптивності, комплексності та відкритості.

Концептуальними умовами успішного розвитку соціальних інновацій у регіонах України визначено інституціональну підтримку на загальнодержавному рівні та підтримку органами місцевого самоврядування на регіональному рівні. Дієвість та ефективність інституціональної інфраструктури в регіонах повинна підтверджуватися не лише її наявністю, але й конкретними програмами реалізації соціальних інновацій, підтримки діючого соціального підприємництва та створення його нових видів, активізація соціально відповідального бізнесу, ініціювання соціально спрямованих проектів та платформ.

Запропоновано організаційні засади стратегування соціальних інновацій в соціально-економічних системах регіонального рівня. Це дало змогу рекомендувати стратегії розвитку регіонів (початківця та послідовника, концентрації та зростання, зміцнення позицій, інтеграційного зростання, утримання позицій) залежно від їх рівня здатності до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій.

Моделювання перспектив розвитку соціальних інновацій в соціально-економічних системах різного рівня здійснено через вимірювання показників якості життя. Розроблено модель оцінювання ефективності соціальних інновацій, яка характеризує взаємозв'язок та взаємообумовленість соціальних інновацій з економічними, технологічними та екологічними нововведеннями.

Розроблено комплексну програму формування екосистеми соціальних інновацій, яка передбачає перехресну взаємодію «зверху-вниз» (органів державної влади та місцевого самоврядування) та «знизу-вгору» (соціальних ініціатив об'єднаних територіальних громад та громадянського суспільства) для підвищення рівня життя населення.

Ключові слова: інновації, соціальні інновації, розвиток соціальних інновацій, соціальна ефективність, соціальна політика, соціальне підприємництво, соціально-економічна система, регіон, суспільство, суспільна цінність, інституції, розвиток, сталий розвиток, проєкт, інноваційна інфраструктура.

ANNOTATION

Bui Y.V. Development of social innovations at the regional level. - Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 051 "Economics" (05 - Social and Behavioral Sciences) - Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ivano-Frankivsk, 2024.

The work was performed at the Department of Applied Economics of the Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas of the Ministry of Education and Science of Ukraine. The dissertation is available to read at the library of the Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas at the address: 76019, Ivano-Frankivsk, str. Karpatska, 15.

The dissertation study is devoted to the substantiation of theoretical and methodological provisions and practical recommendations, which together solve the scientific task - the development of social innovations in socio-economic systems at the regional level.

In the first chapter "Theoretical-methodological foundations of the study of social innovations in the regional dimension" the economic essence and meaning of the concepts "social innovation" and "development of social innovations" were investigated, the classification of social innovations was improved, and a methodical approach to the assessment of the development of social innovations in the regional dimension was proposed.

The recognition of the categories "social innovation", and "development of social innovations" was carried out from the standpoint of sustainable development of socio-economic systems at the regional level.

The author's definition of the concept of "social innovation" is proposed as the result of purposeful qualitative social changes (function of changes) in the socio-economic system of the region, which is characterized by mandatory social efficiency

and conceptually change the system of cultural and human values of the region; "development of social innovations" as the potential ability of regions to generate, produce and implement social innovations.

The multifaceted nature of scientific approaches to the typology of social innovations was studied. The expediency of distinguishing "pure" or "primary" and "derivative" or "deterministic" social innovations is determined. "Pure" social innovations are proposed to be considered as those that are generated, produced, and implemented exclusively for the primary satisfaction of social and general human needs, and "derivative" social innovations are primarily oriented to the creation of economic value, but do not exclude social efficiency in the process of dissemination;

A methodical approach to assessing the development of social innovations in the regional dimension has been developed, which takes into account the multifaceted and deterministic nature of their manifestations. It is proposed to add to the components of the development of social innovations in the regional dimension: the ability of the region for social entrepreneurship, socially responsible and innovatively active business; possibilities of public associations and implementation of social projects in the region; the contribution of the scientific and educational component; availability of innovative infrastructure.

In the second chapter, "Structural-component analysis of social innovations in ensuring the socio-economic development of the regions of Ukraine", the social orientation of projects, social and innovative entrepreneurship in the context of the development of social innovations in the regions, and the assessment of the development of social innovations in the regional dimension were analyzed.

It was found that the implementation of social projects at the regional level opens up opportunities for the generation, production, and implementation of social innovations, as it allows for determining the urgency of public needs and assessing the resource provision of the region for their implementation.

It was revealed that the potential for the implementation of social projects in the regions of Ukraine is interconnected and mutually determined by their economic opportunities, social prerequisites, and the educational level of the population.

An overview of social entrepreneurship was conducted, which is a new way of interaction between business and society, the purpose of which is a complete or partial exemption from financial subsidies and economic benefits for the sake of qualitative social transformations. It was found that the innovativeness of social entrepreneurship from the standpoint of social innovation is manifested in the modified ratio of social value and economic benefit, which is formed in the form of a qualitative result of social relations. One of the most important stages of the integration of social entrepreneurship in Ukraine is the formation of its institutional basis based on the study of global implementation experience and domestic legislative support.

An assessment of the development of social innovations at the regional level was carried out based on the construction of an integral indicator. It is fixed in the numerical range from 0.02 to 0.45, which indicates its very low level.

In the third chapter "Formation of Strategic Prospects for the Development of Social Innovations in the Regions of Ukraine" the strategic priorities of stimulating social innovations in regional socio-economic systems are substantiated, the organizational component of their institutional basis is proposed, and the prospects for the development of social innovations in socio-economic systems of different levels are modeled.

The application of cluster analysis based on the results of the integral indicator of the development of social innovations made it possible to form dendrograms of the integral index, on which four clusters were formed. Clustering served as a tool for the development of social innovations, which made it possible to justify the strategic priorities of stimulating social innovations in the regions.

The main measures to activate the processes of development of social innovations in the regions are based on the determination of target indicators for the development of the social development profile of communities in the region. It is important to observe the principles of development, in particular: systematicity, adaptability, comprehensiveness, and openness.

Institutional support at the national level and support by local self-government bodies at the regional level are defined as conceptual conditions for the successful development of social innovations in the regions of Ukraine. The effectiveness and efficiency of the institutional infrastructure in the regions should be confirmed not only by its presence but also by specific programs for the implementation of social innovations, support of existing social entrepreneurship and the creation of new types of it, activation of socially responsible business, initiation of socially oriented projects and platforms.

The organizational principles of strategizing social innovations in socio-economic systems at the regional level are proposed. This made it possible to recommend strategies for the development of regions (beginner and follower, concentration and growth, strengthening of positions, integration growth, retention of positions) depending on their level of ability to generate, produce, and implement social innovations.

Modeling of prospects for the development of social innovations in socio-economic systems of different levels is carried out by measuring quality of life indicators. A model for evaluating the effectiveness of social innovations has been developed, which characterizes the relationship and interdependence of social innovations with economic, technological, and environmental innovations.

A comprehensive program for the formation of an ecosystem of social innovations has been developed, which involves "top-down" (state authorities and local self-government bodies) and "bottom-up" (social initiatives of united territorial communities and civil society) cross-interaction to improve the standard of living of the population.

Keywords: innovation, social innovation, development of social innovation, social efficiency, social policy, social entrepreneurship, socio-economic system, region, society, social value, institutions, development, sustainable development, project, innovation infrastructure.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Статті у базі Scopus та WoS:

1. Melnychuk, I.V., Bui, Y.V., Pobihun, S.A., Hobyр, I.B., Savko, O.Ya. Improved CRA-method in phenomenological approach (on the example of innovative SME and GHG emissions), *Heliyon*. Volume 8, Issue 12, 2022. (Scopus Q1). (1,0 друк. арк., особисто автору належить 0,2 друк. арк.). *Особистий внесок автора: проаналізовано міжнародний досвід підтримки інноваційної діяльності малого і середнього бізнесу та виокремлено показники їх інноваційної спрямованості.*

2. Antoniuk, D., Bui Y., Berezhnytska, U., Savko, O., Hobyр, I Social entrepreneurship as driver for increasing social innovation Vol. 19 No. 2 (2023): *Science and Innovation*. p. (17-30). (Scopus Q3). (0,8 друк. арк., особисто автору належить 0,5 друк. арк.). *Особистий внесок автора: проаналізовано діяльність соціальних підприємств та сформовано систему показників для оцінки соціальних інновацій з позиції здатності регіону до соціального підприємництва, соціально-відповідального та інноваційно-активного бізнесу.*

Статті у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу:

3. B. Grechanyk, L. Melnychenko, J. Buy Social innovation as a category of sustainable development. *Scientific letters of academic society of Michal Baludansky*. 2014. Vol 2. N6/2014. P.75-80 (0,59 друк. арк., особисто автору належить 0,4 друк. арк.). *Особистий внесок автора: досліджено сутність поняття соціальної інновації та сформовано основні підходи для ідентифікації категорії соціальної інновації в контексті сталого (збалансованого) розвитку.*

Статті у періодичних наукових виданнях, що увійшли до переліку наукових фахових видань України:

4. Гречаник Б.В., Мельниченко Л.Д., Буй Ю. В. Соціальні інновації та збалансований розвиток соціально-економічної системи. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2013, №5. С. 198-202. (0,59 друк. арк., особисто автору належить 0,4 друк. арк.). *Особистий внесок автора: досліджено, що сталий розвиток соціально-економічних систем можливий лише за умови одночасного збалансованого розвитку економічної, соціальної та екологічної складової, а отже і процесів генерування і впровадження інновацій у кожній складовій. Таким чином, обґрунтовано, що інноваційний розвиток соціальної складової може забезпечуватися соціальними інноваціями.*

5. Буй Ю. В. Особливості класифікації соціальних інновацій в суспільних системах у контексті забезпечення передумов їх сталого розвитку. *Економічний аналіз*. 2018. № 1. С. 210-215. (0,59 друк. арк.).

6. Антонюк Д., Буй Ю.В. Соціальні інновації: досвід реалізації проєктів провідних країн світу для України. *Менеджмент та підприємництво: тренди розвитку*. 2019. №1(07). С. 64-73. (0,79 друк. арк., особисто автору належить 0,5 друк. арк.). *Особистий внесок автора: проаналізовано окремі різновиди прикладних форм впровадження соціальних інновацій у соціально-економічних системах та сформовано структурно-логічну схему взаємозалежності необхідних передумов впровадження соціальних інновацій за умови формування якісних інституційних змін у системі економічних відносин з врахуванням ціннісних пріоритетів суспільства.*

7. Буй Ю. В. Особливості поширення соціальних інновацій у соціально-економічних системах в умовах сталого (збалансованого) розвитку *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. №1328. С. 35-38. (0,5 друк. арк.).

8. Буй Ю. В. Антонюк К. І. Розбудова інституціональної інфраструктури підтримки соціальних інновацій для забезпечення сталого розвитку регіону. *Регіональна економіка*. 2019. №2(92). С. 67-78. (1,16 друк. арк., особисто автору належить 0,6 друк. арк.). *Особистий внесок автора: сформовані сутнісні характеристики об'єктів інституціональної інфраструктури підтримки соціальних інновацій за країнами світу та розроблено структурно-логічну схему впровадження соціальних ініціатив «зверху-вниз» на регіональному рівні.*

9. Буй Ю. В. Про інституціональне забезпечення соціальних інновацій в умовах сталого розвитку. *Вісник Мукачівського державного університету*. Серія: «Економіка». 2020. № 1(13). С. 11-16. (0,58 друк. арк.).

10. Гобир І.Б., Буй Ю.В. Стан та шляхи активізації інвестиційно-інноваційної діяльності у Івано-Франківській області. *Економіка та суспільство*. 2022. № 37. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-18>. (0,59 друк. арк., особисто автору належить 0,3 друк. арк.). *Особистий внесок автора: проаналізовано інвестиційно-інноваційну діяльність Івано-Франківської області та сформовано основні перспективи її розвитку.*

11. Гобир І. Б., Буй Ю. В., Буй Л. В. Аналіз та тенденції розвитку інноваційної активності промислових підприємств у Івано-Франківській області. *Приазовський економічний вісник*. 2022. № 2 (31). С. 56-61. (0,58 друк. арк., особисто автору належить 0,3 друк. арк.). *Особистий внесок автора: проаналізовано інноваційну активність промислових підприємств Івано-Франківської області та обґрунтовано напрями їх розвитку.*

Наукові праці, які свідчать про апробацію матеріалів дисертації:

12. Гречаник Б.В., Буй Ю.В. Соціальні інновації, як один з чинників стійкого розвитку соціально-економічних систем. *Теорія і практика стратегічного управління розвитком галузевих і регіональних суспільних систем: IV Всеукраїнська науково-практична конференція* (Івано-Франківськ, 15-17 травня

2013 р.). Івано-Франківськ, 2013. С. 143-145. (0,13 друк. арк., особисто автору належить 0,08 друк. арк.). *Особистий внесок автора: сформовано підхід, щодо визначення сутності соціальних інновацій, який ґрунтується на основних принципах збалансованого (сталого) розвитку соціально-економічних систем та дозволяє виділити їх як окремий вид нововведень, а також вказує на об'єктивну необхідність розглядати соціальні інновації як один з чинників, які забезпечують сталість (збалансованість) такого розвитку.*

13. Буй Ю.В., Мельниченко Л.Д. Соціальні інновації: їх сутність та класифікація. *Стратегія підприємства: зміна парадигми управління та інноваційні рішення для бізнесу: Міжнародна науково-практична конференція, (Київ, 14-15 листопада 2013 р.). Київ, 2013. С. 367-369. (0,16 друк. арк., особисто автору належить 0,1 друк. арк.). Особистий внесок автора: сформульовано доцільність класифікації соціальних інновацій з урахуванням основних ознак, які є характерними для даного виду нововведень з конкретизацією поняття соціальної інновації з позиції сталого розвитку.*

14. Буй Ю. В. Особливості визначення категорії «соціальні інновації» як однієї з передумов сталого розвитку соціально-економічних систем. міжнародної науково-практичної конференції. *Проблеми сталого розвитку економіки України в умовах інтеграційних процесів: міжнародна науково-практична конференція. (Ужгород, 05-06 грудня 2014 р.): у 1 ч. — Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. — Ч.1. — 216 с. С. 183-185. (0,2 друк. арк.)*

15. Буй Ю. В. Проблеми та перспективи впровадження соціальних інновацій з позиції сталого розвитку соціально-економічних систем. *Теорія і практика стратегічного управління розвитком галузевих і регіональних суспільних систем: V міжнародна науково-практична конференція. (Івано-Франківськ, 20-22 травня 2015 р.). Івано-Франківськ, 2015. С. 39-41. (0,18 друк. арк.).*

16. Буй Ю. В. Основні засади поширення соціальних інновацій з позиції сталого (збалансованого) розвитку. *Економіко-управлінські аспекти трансформації та інноваційного розвитку галузевих і регіональних суспільних систем в сучасних умовах: Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція.* (Івано-Франківськ, 11-12 квітня 2019 р.). Івано-Франківськ, 2019. С. 134-135. (0,1 друк. арк.).

17. Буй Ю. В. Передумови та пріоритети формування інституціональної інфраструктури підтримки соціальних інновацій на регіональному рівні. *Сучасні тенденції розвитку світової економіки: нові виклики та проблеми: VI Міжнародна науково-практична конференція.* (Одеса, 19 квітня 2019 р.). Одеса, 2019. С. 163-165. (0,16 друк. арк.).

18. Буй Ю.В., Мельничук І.В. Характеристика соціальних інновацій та соціальних нововведень як категорії сталого розвитку. Вплив обліку та фінансів на розвиток економічних процесів: Міжнародна науково-практична конференція. (Берегове, 17-18 травня 2019 р.). Берегове, 2019. С. 57-59. (0,16 друк. арк., особисто автору належить 0,08 друк. арк.). *Особистий внесок автора: запропоновано підхід для чіткої ідентифікації і вітчизняних наукових дослідженнях таких понять як соціальні інновації, соціальні нововведення та соціальні новації.*

19. Буй Ю. В. Інституціональні особливості формування інноваційної інфраструктури підтримки соціальних інновацій в контексті сталого розвитку регіонів України. *Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: V Міжнародна науково-практична конференція.* (Львів, 23-25 травня 2019 р.). Львів, 2019. С. 277-278. (0,13 друк. арк.).

20. Буй Ю. В. Соціальні інновації: особливості ідентифікації та пріоритети поширення з позиції збалансованого розвитку. *Інновації в бізнес-освіті: III міжнародній науково-практичній інтернет-конференції.* (Київ, 22-23 травня 2019 р.). Київ, 2019. С. 208-211. (0,16 друк. арк.).

21. Антонюк Д.А., Буй Ю. В. Інституціональні аспекти забезпечення соціальних інновацій в контексті сталого розвитку. *Економіко-управлінські аспекти трансформації та інноваційного розвитку галузевих і регіональних суспільних систем в сучасних умовах: Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція*. (Івано-Франківськ, 28-29 квітня 2020 р.). Івано-Франківськ, 2020. С. 83-84. (0,13 друк. арк., особисто автору належить 0,065 друк. арк.). *Особистий внесок автора: виокремлено інституційні передумови для розвитку інфраструктури інноваційної діяльності для генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій в соціально-економічних системах регіонального рівня.*

22. Антонюк Д. А., Буй Ю. В. Інституціональне забезпечення соціальних інновацій в Україні. *Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами: VI Міжнародна науково-практична інтернет-конференція* (Луцьк, 11 грудня 2020 р.). Луцьк, 2020. С. 305-306. (0,2 друк. арк., особисто автору належить 0,1 друк. арк.). *Особистий внесок автора: запропоновано інституціональну підтримку розвитку соціальних інновацій, яка базується на впровадженні моделі регіонального розвитку соціальних ініціатив у природно-географічному, соціальному, економічному та суспільно-політичному напрямках.*

23. Антонюк Д. А., Буй Ю. В. Соціальні інновації: досвід реалізації проєктів в аграрній сфері для України. *Підприємництво в аграрній сфері: глобальні виклики та ефективний менеджмент: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції*. (Запоріжжя, 09-11 лютого 2021 р.). Запоріжжя, 2021. С. 24-26. (0,2 друк. арк., особисто автору належить 0,1 друк. арк.). *Особистий внесок автора: охарактеризовано прикладні форми та моделі впровадження соціальних інновацій у сільській місцевості, які створюють суспільні цінності для розвитку аграрного потенціалу в умовах сталого (збалансованого) розвитку суспільних систем.*

24. Буй Ю.В. Деякі аспекти інституціонального управління соціальними інноваціями. *Актуальні проблеми менеджменту в умовах сучасних викликів:*

Матеріали I міжнародної науково-практичної конференції. (Івано-Франківськ, 07-08 квітня 2021 р.). Івано-Франківськ, 2021. С. 126-127. (0,08 друк. арк.).

25. Буй Ю. В. Соціальні інновації: інклюзивне навчання в тенденціях розвитку сучасної освіти. *Науково-практичні аспекти сучасної економічної освіти та науки: інновації, діджиталізація, інтеграція – ІДІ : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації з економічних наук* (Одеса, 15 листопада – 26 грудня 2021 р.). Одеса, 2021. С. 26-30. (0,2 друк. арк.).

26. Антонюк Д. А., Буй Ю. В. Соціальні інновації в міжнародному бізнесі: досвід для соціального підприємництва України. *Сучасні тенденції та суперечності розвитку світової економіки та міжнародного бізнесу: Міжнародна науково-практична конференція* (Київ, 29 вересня 2021 р.). Київ, 2021. С. 16-18. (0,2 друк. арк., особисто автору належить 0,15 друк. арк.). *Особистий внесок автора: охарактеризовано основні напрями та результати розвитку соціального підприємництва)*

27. Антонюк Д. А., Буй Ю. В., Буй Л. В. Соціальні інновації як один із напрямів забезпечення розвитку транскордонного співробітництва. *Генерування інновацій інклюзивного розвитку: національний, регіональний, міжнародний вимір: III Міжнародна науково-практична конференція* (Запоріжжя, 12-13 жовтня 2021 р.). Запоріжжя, 2021. . С. 164-166. (0,2 друк. арк., особисто автору належить 0,15 друк. арк.). *Особистий внесок автора: визначено доцільність використання кращих практик європейського досвіду для формування вітчизняної регіональної системи розвитку соціальних інновацій.*

28. Буй Ю. В., Буй Л. В. Інноваційна інфраструктура та її значення у підтримці малого та середнього бізнесу у Івано-Франківській області. *Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні»: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції конференція* (Вінниця, 25 лютого 2022 р.). Вінниця, 2022. (0,2 друк. арк., особисто автору належить 0,15 друк. арк.). *Особистий внесок автора: виокремлено базові характеристики, які є*

сприятливими для розвитку малого та середнього бізнесу у регіонах України.

29. Антонюк Д. А., Буй Ю. В. Роль соціальних інновацій у відновленні економіки регіонів України. *Імперативи та безпекові пріоритети збереження і розвитку продуктивної спроможності регіонів України в умовах війни: збірник тез доповідей дискусійної платформи* (Львів, 9 червня 2022 р.). Львів, 2022. С. 37-38. (0,2 друк. арк., особисто автору належить 0,15 друк. арк.). *Особистий внесок автора: визначено основні передумови формування потенціалу соціальних інновацій для економічного відновлення регіонів України.*

30. Антонюк Д. А., Буй Ю. В., Гобир І. Б Тенденції інвестиційно-інноваційної діяльності Івано-Франківської області. *Сучасні тренди соціально-економічних перетворень та інтелектуалізації суспільства в умовах сталого розвитку : тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції* (Запоріжжя, 10 листопада 2022р.). Запоріжжя 2022. С. 23-25. (0,3 друк. арк., особисто автору належить 0,15 друк. арк.). *Особистий внесок автора: проаналізовано основні тенденції розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності Івано-Франківської області.*

31. Антонюк Д. А., Буй Ю. В. Соціальні інновації у повоєнному відновленні економіки регіонів України. *Трансформація моделі соціально-економічного розвитку в умовах відновлення України та інтеграції з ЄС : збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції* (Луцьк, 15 травня 2023 р.). Луцьк 2023. С. 146-149. (0,3 друк. арк., особисто автору належить 0,15 друк. арк.). *Особистий внесок автора: розкрито потенціал соціальних інновацій для відновлення економічної системи у повоєнний період.*

32. Антонюк Д. А., Буй Ю. В. Соціальне підприємництво як каталізатор соціальних інновацій у повоєнному відновленні: виклики, можливості, європейський досвід. *European Perspective: Міждисциплінарний дискурс у контексті сучасних викликів і можливостей: збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції* (Луцьк, 29 лютого 2024 р.). Луцьк 2024. С. 138-142. (0,3 друк. арк., особисто автору належить 0,2 друк. арк.). *Особистий внесок автора: охарактеризовано ключові інструменти розвитку соціальних інновацій під час війни та в період повоєнного відновлення.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	24
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	
СОЦІАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙ У РЕГІОНАЛЬНОМУ ВИМІРІ.....	34
1.1. Теретико-концептуальний базис розвитку соціальних інновацій.....	34
1.2. Класифікація та ідентифікація соціальних інновацій в соціально-економічному розвитку регіонів.....	54
1.3. Методичний підхід до оцінювання розвитку соціальних інновацій в регіональному вимірі.....	78
Висновки до першого розділу.....	100
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНО-КОМПОНЕНТНИЙ АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНИХ	
ІННОВАЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО	
РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ.....	112
2.1. Аналіз соціальної орієнтованості проєктів в контексті розвитку соціальних інновацій в регіонах.....	112
2.2. Регіональний вимір соціального та інноваційного підприємництва в-контексті соціальних інновацій.....	127
2.3. Оцінка потенційної здатності регіонів до розвитку соціальних інновацій.....	145
Висновки до другого розділу.....	173
РОЗДІЛ 3. ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ПЕРСПЕКТИВ	
РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ.....	183
3.1. Стратегічні пріоритети стимулювання соціальних інновацій в регіональних соціально-економічних системах.....	183
3.2. Формування організаційної компоненти інституціонального базису соціальних інновацій.....	202

3.3. Моделювання перспектив розвитку соціальних інновацій в соціально-економічних системах різного рівня.....	215
Висновки до третього розділу.....	233
ВИСНОВКИ.....	241
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	243
ДОДАТКИ.....	264

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АТО – антитерористична операція

ВВП – валовий внутрішній продукт

ВДВ – валова додана вартість

ГО – громадська організація

ДФРР – державний фонд регіонального розвитку

ЄС – Європейський Союз

ЗМІ – засоби масової інформації

ІРЛ – індекс людського розвитку

ІРЛП – індекс розвитку людського потенціалу

ІФНТУНГ – Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

КМУ – Кабінет міністрів України

КВЕД – класифікація видів економічної діяльності

КСВ – корпоративна СВ

МСП – малі та середні підприємства

НТП – науково-технічний прогрес

НДР – науково дослідні роботи

НДО – недержавна організація

ООН – Організація об'єднаних націй

ОТГ – об'єднана територіальна громада

США – Сполучені штати Америки

СІ – соціальні інновації

СВ – соціальна відповідальність

СБ – соціальний бізнес

ТОВ – товариство з обмеженою відповідальністю

ФОП – фізична особа — підприємцю

SPI – індекс соціального розвитку

ВСТУП

Актуальність теми. Концептуальне переосмислення життєдіяльності суспільства детермінувало появу парадигми сталого розвитку, яка передбачає збалансований розвиток трьох складників: економічного, екологічного та соціального. Одним із напрямів трансформації усіх складників сталого розвитку є впровадження інновацій, які є економічно вигідними, сприяють якісним перетворенням у суспільстві та зумовлюють людський розвиток. Розвиток соціального складника може забезпечуватися процесами генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій. Фрагментарність і недостатня увага впровадженню соціальних інновацій в стратегічних документах України (Стратегія сталого розвитку [1], Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 рр. [2]) доводять інституціональну несформованість і відсутність державної підтримки впровадження соціальних інновацій на державному та регіональному рівнях. Прояви соціальних інновацій обумовлюються масштабами їх імплементації, а тому актуалізуються питання їх активізації у соціально-економічних системах регіонального рівня, дослідження інституціонального забезпечення та розроблення стратегічних орієнтирів їх розвитку, особливо в умовах повномасштабної агресії росії проти нашої держави.

Питанням розвитку інноваційної діяльності, соціальних інновацій та соціальних нововведень присвячено низку робіт соціологічного та економічного характеру, зокрема вітчизняних (У. Андрусів [76], О. Більська [9], А. Бистров [43], Л. Бойко-Бойчук [28], О. Болотна [159], О. Бородіна [25], З. Галушка [142], О. Головня [147], О. Грішнова [10], Т. Демиденко [42], А. Євдокимова [11], Г. Жалдак [48], В. Жуковська [32], І. Запухляк [91], Т. Заяць [53], Г. Зелінська [76], І. Кінаш [147], О. Коломієць [42], К. Костецька [57], М. Костюк [159], Н. Летуновська [12], Г. Міщук [10], С. Маулік [14], О. Навроцький [41], І. Мейжис [21], О. Набатова [33], А. Полянська [91], Н. Сімченко [48], І. Терон [13], Ю.

Уманська [57], Л. Федулова [27], Н. Шмиголь [57], О. Харун [50], Н. Хумарова [57]) та зарубіжних (J. Castro-Spila [3], M. Dagevos [8], H-J. Engelbrecht [4], J. G. Fronti [3], A. Kretek-Kamińska [5], G. Mulgan [6], A. Murdock [7], A. Nicholls [7], S. Pasikowski [5], A. Unceta [3], E. J. Veen [8], K. Zajda [5]) науковців.

Водночас, поза увагою залишаються питання теоретико-методологічного забезпечення розвитку соціальних інновацій у регіональному вимірі, через оцінку потенційної здатності регіонів до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій, розроблення стратегічних перспектив їх розвитку на основі удосконалення інституціонального базису та формуванням екосистеми розвитку соціальних інновацій з метою підвищення якості життя населення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Напрямок дисертаційного дослідження відповідає тематиці науково-дослідних робіт Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (ІФНТУНГ), зокрема у держбюджетній науково-дослідній темі «Науково-прикладні засади розвитку соціально-економічних систем на основі раціонального ресурсокористування» в межах комплексної теми Інституту економіки та менеджменту ІФНТУНГ «Наукові та прикладні засади управління розвитком галузевих та регіональних суспільних систем» (№ держреєстрації 0117U003830, 2017-2020 рр.), в рамках якої автором проведено дослідження інноваційно-спрямованих та соціально-орієнтованих програм, які взаємообумовлюються інтеграцією бізнесу, влади, науки та громадянського суспільства та створюють «сприятливі» умови для генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій на регіональному рівні. (довідка № 29-71-04/2 від 10.02.2022 р.); науково-дослідній темі «Економічний механізм інституційних та структурних трансформацій соціально-економічних систем на основі концепції сталого розвитку» в межах комплексної теми Інституту економіки та менеджменту ІФНТУНГ «Теоретичні та прикладні засади забезпечення інноваційного розвитку соціально-економічних систем в умовах

перманентних кризових явищ» (№ держреєстрації 0120U103912, 2020-2023 рр.), в рамках якої автором проведено дослідження основних етапів впровадження соціальних ініціатив в соціально-економічній системі регіону на основі стратегічних управлінських рішень щодо якісних системних змін функціонування інституціональної інфраструктури підтримки соціальних інновацій з позиції сталого (збалансованого) розвитку (довідка № 29-71-04/3 від 10.02.2022 р.).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є поглиблення теоретико-методологічних положень та розроблення практичних рекомендацій, спрямованих на розвиток соціальних інновацій у соціально-економічних системах регіонального рівня.

Досягнення поставленої мети визначило необхідність постановки та вирішення низки завдань, зокрема:

- дослідити та розвинути наукові підходи до ідентифікації економічної сутності понять «соціальна інновація» та «розвиток соціальних інновацій»;
- удосконалити класифікацію соціальних інновацій в соціально-економічних системах регіонального рівня;
- розробити методичний підхід щодо оцінювання розвитку соціальних інновацій в регіональному вимірі;
- провести оцінку потенційної здатності регіонів до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій;
- сформулювати організаційні засади стратегування соціальних інновацій в регіонах України;
- розробити комплексну програму формування екосистеми соціальних інновацій регіону;
- запропонувати модель оцінювання соціальної ефективності реалізованих соціальних інновацій в контексті забезпечення якості життя населення.

Об'єктом дослідження є процеси розвитку соціальних інновацій у соціально-економічних системах регіонального рівня.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні аспекти розвитку соціальних інновацій у соціально-економічних системах регіонального рівня.

Методи дослідження. Теоретичними і методологічними основами дослідження є ключові положення і принципи концепції сталого розвитку, регіонального управління, інноваційного та інституціонального розвитку.

Для досягнення окресленої мети та виконання завдань дисертаційного дослідження було використано сукупність спеціальних та загальнонаукових методів пізнання, а саме: структуризацію, систематизацію, порівняння та логічного узагальнення для ідентифікації економічної сутності таких понять як: “соціальна інновація”, «розвиток соціальних інновацій» для уточнення класифікації соціальних інновацій та характеристики системи взаємозв'язку та взаємообумовленості інновацій в системі сталого (збалансованого) розвитку регіону (п. 1.1, п.1.2); статистичного, структурно-функціонального та кластерного аналізу, нормування (лінійне масштабування), рейтингового методу (порядкове шкалювання), інтегрального оцінювання для розроблення методики щодо оцінювання розвитку соціальних інновацій в регіональному вимірі та формування прикладних засад розвитку соціальних інновацій (п.1.3, 2.1, 2.2); аналізу, синтезу, групування, індукції для аналізу та оцінки стану соціально орієнтованого регіонального проєктування, соціального підприємництва, інноваційної активності підприємств та визначення їх впливу на розвиток соціальних інновацій, (п.1.3, 2.3, 3.1), тощо; наукової аналогії, ранжування, стратегічного аналізу, системного підходу – для обґрунтування та поглиблення інституціональних інструментів та організаційно-економічних засад стимулювання розвитку соціальних інновацій у регіоні (п.3.1, 3.2, 3.3); аргументації, моделювання та формалізації – для формування програми розвитку екосистеми соціальних інновацій регіону та

розроблення методичного підходу щодо оцінювання соціальної ефективності соціальних інновацій в контексті забезпечення якості життя суспільства (п.2.3, 3.1, 3.3), візуалізації – для наочного відображення результатів дослідження.

Інформаційну базу дослідження склали: законодавчі та нормативно-правові акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, дані Державного фонду регіонального розвитку, Державної служби статистики України, органів виконавчої влади, публікації вітчизняних і зарубіжних вчених, Інтернет-ресурси, власні дослідження, ідеї, напрацювання та розробки автора.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій, які в сукупності вирішують важливе наукове завдання - розвиток соціальних інновацій у соціально-економічних системах регіонального рівня. Наукову новизну дисертаційної роботи визначають такі положення:

вперше:

- розроблено методичний підхід щодо оцінювання розвитку соціальних інновацій в регіональному вимірі, який враховує багатоплановість та детермінованість їх проявів, на основі виокремлення таких складових як: здатність регіону до соціального підприємництва, соціально-відповідального та інноваційно-активного бізнесу; можливості громадських об'єднань та реалізація соціальних проєктів у регіоні; внесок науково-освітньої складової; наявність інноваційної інфраструктури, що слугує інструментом комплексної оцінки їх стану в регіонах

удосконалено:

- модель оцінювання соціальної ефективності реалізованих соціальних інновацій, яка на відміну від існуючих, враховує основні складники міжнародної системи та національної матриці індикаторів якості життя (природне, соціальне, економічне та суспільно політичне середовище), *рівень* імplementованості й затребуваності суспільством соціальних ініціатив на основі порівняння

продуктивних (зкономлених коштів або приросту валової доданої вартості) та реальних значень (можливості отримання фінансових екстерналій від реалізованих соціальних інновацій);

– класифікацію соціальних інновацій, яка дозволяє виокремити “чисті” соціальні інновації, які генеруються, продукуються та впроваджуються виключно для першочергового задоволення суспільних та загальнолюдських потреб та “детерміновані” соціальні інновації, які першочергово орієнтовані на створення економічної цінності, проте в процесі поширення не виключають соціальну ефективність;

набуло подальшого розвитку:

- теоретичний підхід до ідентифікації понять «соціальна інновація», що розглядається як результат цілеспрямованих якісних суспільних змін (функції змін) у соціально-економічній системі регіону, які характеризуються обов'язковою соціальною ефективністю та концептуально змінюють систему культурних та загальнолюдських цінностей регіону; «розвиток соціальних інновацій» як потенційна здатність регіонів до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій;

– організаційні засади стратегування соціальних інновацій в соціально-економічних системах регіонального рівня, які дозволили запропонувати стратегії розвитку регіонів (початківця та послідовника, концентрації та зростання, зміцнення позицій, інтеграційного зростання, утримання позицій) залежно від їх рівня здатності до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій;

– комплексна програма формування екосистеми соціальних інновацій згідно складників національної матриці якості життя, яка передбачає перехресну взаємодію «зверху-вниз» (органів державної влади та місцевого самоврядування) та «знизу-вгору» (соціальних ініціатив об'єднаних територіальних громад та громадянського суспільства) для підвищення рівня життя населення;

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що теоретико-методичні розробки дисертаційної роботи доведено до рівня практичних рекомендацій для використання в діяльності органів державної та регіональної влади, які забезпечують розвиток соціальних інновацій та у навчальному процесі освітніх закладів. Отримані результати і пропозиції дисертаційної роботи використані у практичній роботі: управління соціально-економічного розвитку території Калуської районної державної адміністрації щодо оцінювання потенційної здатності регіону до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій (довідка №68/01/-32/01 від 30.06.2021 р.); Офісу соціальних послуг Надвірнянської міської ради Івано-Франківської області запропонована методика «полотна розвитку соціальних інновацій», яка враховує наявні ресурси у регіоні, міжсекторальну й міжрегіональну співпрацю та сприйняття суспільством соціальних ініціатив (довідка № 47 від 28.05.2024 р.).

Матеріали дисертації використовують у навчальному процесі ІФНТУНГ при викладанні дисциплін «Економіка і організація інноваційної діяльності», «Формування бізнес моделі підприємства», «Креативна економіка» та «Планування і контроль на підприємстві» для студентів спеціальності 051 «Економіка» (довідка № 29-71-04/1 від 10.02.2022 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням. Основні наукові результати, положення, висновки та рекомендації, що виносяться на захист, є особистим авторським внеском у розробку обраної теми дисертаційної роботи. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використано лише ті ідеї та положення, котрі становлять індивідуальний внесок автора. Особистий внесок у працях, опублікованих у співавторстві, зазначено у списку публікацій.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження доповідалися, були обговорені й отримали позитивну оцінку на міжнародних і всеукраїнських конференціях, зокрема: Всеукраїнській

науково-практична конференції «Теорія і практика стратегічного управління розвитком галузевих і регіональних суспільних систем» (Івано-Франківськ, 15-17 травня 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегія підприємства: зміна парадигми управління та інноваційні рішення для бізнесу» (Київ, 14-15 листопада 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми сталого розвитку економіки України в умовах інтеграційних процесів» (Ужгород, 05-06 грудня 2014 р.); V Міжнародній науково-практичній конференції «Теорія і практика стратегічного управління розвитком галузевих і регіональних суспільних систем» (Івано-Франківськ, 20-22 травня 2015 р.); Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Економіко-управлінські аспекти трансформації та інноваційного розвитку галузевих і регіональних суспільних систем в сучасних умовах» (Івано-Франківськ, 11-12 квітня 2019 р.); VI Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку світової економіки: нові виклики та проблеми» (Одеса, 19 квітня 2019 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Вплив обліку та фінансів на розвиток економічних процесів» (Берегове, 17-18 травня 2019 р.); V Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури» (Львів, 23-25 травня 2019 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Інновації в бізнес-освіті: III міжнародній науково-практичній інтернет-конференції» (Київ, 22-23 травня 2019 р.); Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Економіко-управлінські аспекти трансформації та інноваційного розвитку галузевих і регіональних суспільних систем в сучасних умовах» (Івано-Франківськ, 28-29 квітня 2020 р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами» (Луцьк, 11 грудня 2020 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Підприємництво в аграрній сфері: глобальні виклики та ефективний менеджмент» (Запоріжжя, 09-11 лютого 2021 р.); I Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми менеджменту

в умовах сучасних викликів» (Івано-Франківськ, 07-08 квітня 2021 р.); Матеріалах всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації з економічних наук «Науково-практичні аспекти сучасної економічної освіти та науки: інновації, діджиталізація, інтеграція – ІДІ» (Одеса, 15 листопада – 26 грудня 2021 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції та суперечності розвитку світової економіки та міжнародного бізнесу» (Київ, 29 вересня 2021 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Генерування інновацій інклюзивного розвитку: національний, регіональний, міжнародний вимір» (Запоріжжя, 12-13 жовтня 2021 р.); V Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні» (Вінниця, 25 лютого 2022 р.); Дискусійній платформі «Імперативи та безпекові пріоритети збереження і розвитку продуктивної спроможності регіонів України в умовах війни» (Львів, 9 червня 2022 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тренди соціально-економічних перетворень та інтелектуалізації суспільства в умовах сталого розвитку» (Запоріжжя, 10 листопада 2022р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Трансформація моделі соціально-економічного розвитку в умовах відновлення України та інтеграції з ЄС» (Луцьк, 15 травня 2023 р.); VI Міжнародній науково-практичній конференції «European Perspective: Міждисциплінарний дискурс у контексті сучасних викликів і можливостей» (Луцьк, 29 лютого 2024 р.).

Публікації. Основні положення дисертації знайшли відображення в опублікованих працях загальним обсягом 11,66 друк. арк. (з них особисто автору належить – 8,005 друк. арк.). Серед них 11 статей: 2 статті у міжнародних наукометричних базах Scopus (обсягом 1,8 друк. арк.), стаття у періодичному науковому виданні інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу (обсягом 0,59 друк. арк.), 8 – у фахових наукових виданнях (обсягом 5,38 друк. арк., з них особисто автору належить – 3,77 друк. арк.), 21 – тези доповіді конференції (обсягом 3,89

друк. арк., з них особисто автору належить – 2,84 друк. арк.).

Структура дисертації. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел і додатків. Дисертаційна робота загальним обсягом 243 сторінках комп'ютерного тексту містить 11 таблиць (на 16 сторінках), 42 рисунки (на 41 сторінці), список використаних джерел із 186 найменувань на (22 сторінках) та 31 додаток (на 61 сторінці).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙ У РЕГІОНАЛЬНОМУ ВИМІРІ

1.1 Теретико-концептуальний базис розвитку соціальних інновацій

Умови господарської діяльності в період ринкових трансформацій потребують пошуку нових форм продукування і використання інновацій для забезпечення сталого розвитку на різних рівнях ієрархії управління, у тому числі у регіональному контексті. Активізація інноваційних процесів в соціально-економічній та екологічній сферах є ключовою передумовою переходу України на засади сталого виробництва та споживання, а також раціонального природокористування. Вектор розвитку соціального складника інноваційної діяльності орієнтований на соціальну відповідальність, соціальні інновації (СІ), людський капітал і безпеку держави та її регіонів.

До цього часу, у наукових дослідженнях, ще недостатньо повно висвітлені економічна сутність, мета, функції механізми і напрями використання СІ для збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів. Відтак, актуалізуються завдання узагальнення та систематизації наукового доробку щодо сутнісних характеристик СІ для покращення якості управління, всіх суб'єктів системи забезпечення сталого розвитку на регіональному рівні.

Безперечно, поняття «інновації», «новації», «інноваційний процес», «інноваційна діяльність» достатньо часто використовують у наукових публікаціях. Проте, посилення впливу соціальних факторів на економічний розвиток регіонів і підприємств на засадах соціальної відповідальності, потребує детального розгляду сутнісних характеристик таких понять, як «соціальні нововведення», «соціальні новації», «соціальні інновації».

Різні аспекти інноваційної діяльності, соціальних інновацій, соціальних нововведень та дослідження сприятливих передумов для їх розвитку розглянуті у

роботах зарубіжних (J. Castro-Spila [3], M. Dagevos [8], H-J. Engelbrecht [4], J. G. Fronti [3], A. Kretek-Kamińska [5], G. Mulgan [6], A. Murdock [7], A. Nicholls [7], S. Pasikowski [5], A. Unceta [3], E. J. Veen [8], K. Zajda [5]) і вітчизняних (У. Андрусів [76], О. Більська [9], А. Бистров [43], Л. Бойко-Бойчук [28], О. Болотна [159], О. Бородіна [25], З. Галушка [142], О. Головня [147], О. Грішнова [10], Т. Демиденко [42], А. Євдокимова [11], Г. Жалдак [48], В. Жуковська [32], І. Запихляк [91], Т. Заяць [53], Г. Зелінська [76], І. Кінаш [147], О. Коломієць [42], К. Костецька [57], М. Костюк [159], Н. Летуновська [12], Г. Міщук [10], С. Маулік [14], О. Навроцький [41], І. Мейжис [21], О. Набатова [33], А. Полянська [91], Н. Сімченко [48], І. Терон [13], Ю. Уманська [57], Л. Федулова [27], Н. Шмиголь [57], О. Харун [50], Н. Хумарова [57] вчених, якими досліджуються культура соціальних інновацій, їх класифікація, можливості покращення соціального розвитку бізнесу, проблеми та перспективи впровадження соціальних інновацій на підприємствах в межах соціально-трудова відносин.

Незважаючи на достатньо глибоке висвітлення теоретико-методологічних основ дослідження і впровадження СІ, існують певні протиріччя щодо систематизації та узагальнення їх економічної сутності. Поки що, залишаються недостатньо висвітленими й передумови розвитку соціальних інновацій в регіональному вимірі. Такі протиріччя посилюються тим, що методологія досліджень інноваційної діяльності протягом тривалого періоду обмежувалася переважно економічною компонентою, хоча останнім часом спостерігається розширення та доповнення вищезначених досліджень через посилення вагомості екологічного та соціального складників. Поступово, за умови удосконалення інституціонального базису, розвитку відповідної інфраструктури, якісних змін у свідомості суспільства та стимулювання їх впровадження, екологічні та соціальні інновації можуть стати одним із пріоритетів соціально-економічного розвитку та економічної стійкості держави.

Варто зазначити, що терміну «інновація» у вітчизняній науці властива багаточисельність і суперечливість опису його сутнісних характеристик. Поряд з терміном «innovations» (англ. – нововведення) використовуються такі терміни, як «новинка», «новація», «нововведення», «винахід» та «відкриття». Досить часто цей термін може мати різні значення в різних контекстах, вибір яких залежить від конкретних цілей дослідника. Крім того, у повсякденній практиці поняття «новинка», «новація», «нововведення» та «інновація» переважно ототожнюються. Дослідження відмінностей цих понять набуває особливої актуальності саме для соціальних інновацій.

Протягом тривалого періоду в інноватиці, як науці, домінував науково-технологічний підхід. Відповідно, дослідження спрямовувалися на покращення економічних показників функціонування соціально-економічних систем, незалежно від рівня їх розвитку, ієрархії та масштабу (мікро-, мезо і макрорівень), а науковий пошук був спрямований на прагматичні цілі без урахування екологічних і соціальних наслідків [15, с.75]. Останнім часом спостерігається посилення уваги до соціальних проблем завдяки дотриманню соціальної відповідальності, соціальних гарантій, сумлінної конкуренції, розвитку соціального підприємництва.

Вперше дослідження соціальних інновацій, зокрема соціальних аспектів винахідництва здійснив французький соціолог Г. Тард, який визначив роль винаходів у суспільному житті, джерела їх виникнення та ставлення суспільства до них. Прикметно, що вчений не використовував термін «інновація», зупиняючись на закономірностях появи і поширення відкриттів та винаходів [16; 15, с.76].

Як відомо, термін «інновація» в сучасному контексті запропонував Й. Шумпетер, побачивши у нововведеннях можливість для подолання економічних криз через радикальні технологічні зміни. Дослідник зазначав, що інновація (нововведення) є скоріше економічним і соціальним поняттям, ніж технічним.

Розглядаючи технологічні інновації як рушійну силу розвитку, Й. Шумпетер звернув увагу на необхідність соціальних інновацій для досягнення економічної ефективності технологічних інновацій [17, с. 52].

Значного поширення термін «соціальні інновації» набув після виникнення теорій постіндустріального суспільства як відображення його найбільш сутнісної характеристики. Фундатор сучасної концепції соціальних і управлінських інновацій П. Друкер вважав, що «... соціальна інновація – це зміна звичного типу мислення і стилю життя» [18, с. 85]. При цьому «...суть інноваційної діяльності як соціально-управлінського процесу – це внесення динамічності в "стійкий" порядок та створення вищого рівня невизначеності» [18, с. 254].

Теоретичне осмислення соціальних інновацій розпочинається в першій половині ХХ ст. на етапі становлення соціально-економічної теорії. Концепція соціальних інновацій набула широкого поширення у теоріях менеджменту, маркетингу та інноваційних стратегіях бізнесу. Дж. Гелбрейт наголошує на обмежених можливостях науково-технічного прогресу у житті суспільства та зауважує, що надмірне захоплення НТП може призвести до негативних наслідків, як для людей, так і для навколишнього середовища [19, с. 210-215]. Розвиток економічної системи і відносини між суб'єктами господарювання здійснюється не тільки під впливом економічних, але й соціальних, політичних, психологічних і морально-етичних факторів. На думку П. Друкера, наука чи технологія створюють нові знання та знецінюють старі, але й часто СІ є важливішими за наукові. Вчений вперше стверджує, що найзначніша зміна серед усіх сучасних світоглядних трансформацій полягає в тому, що «...за останні 40 років цілеспрямована інновація, як технічна, так і соціальна, сама по собі стає організованою науковою дисципліною, якої навчають і яку вивчають» [18, с. 28].

На сучасному етапі розвитку глобальної економіки спостерігається значне різноманіття інновацій, форм їх використання та формування окремих наукових напрямів досліджень не тільки економістів, а й соціологів та філософів.

Французький соціолог М. Крозьє вперше здійснив аналіз умов швидких соціальних перетворень. У теоретичних положеннях він відстоює логіку перетворень, виходячи з реалій постіндустріальних суспільств та акцентуючи увагу на людських аспектах соціального розвитку суспільства, і обґрунтовує необхідність нового підходу до використання людських ресурсів через «обережну» стратегію «навчання» індивідів новій поведінці і новим моделям взаємин у соціальному просторі [20, с. 37]. Ключова ідея, на думку М. Крозьє, полягає в тому, що “...соціальні інновації – це безперервна структуралізація і переструктуралізація тієї арени, на якій люди виконують ті чи інші дії, намагаючись знайти рішення проблем і завдань, що постають перед ними” [21, с. 61].

В постіндустріальний період розвитку спостерігається (П. Розанваллон, Ж. Фурньє та Ж. Атталі) поширення таких форм соціальних інновацій, як впровадження нової корпоративної стратегії, модернізація методів і стандартів корпоративного управління, трансформації у соціальних структурах і процесах, зміна способів організації виробництва, прискорення розвитку соціально-економічних систем, нововведення щодо методів і прийомів організації праці, нові мотиваційні системи тощо [15, с.76; 22, 23].

У вітчизняній науковій літературі соціальні інновації розглядалися переважно в контексті технологічних змін, тобто створення сприятливих умов для інноваційної діяльності підприємств, а також формування комунікаційних мереж та можливостей для ефективного інформаційного обміну і прискорення появи базових інновацій [24, с.143]. Поширеним трактуванням СІ є їх визначення як форм активізації людського чинника в організаціях, у тому числі за рахунок професійної підготовки і постійного підвищення кваліфікації персоналу, стимулювання творчої діяльності, професійного змагання, створення комфортних умов праці [25, с. 70; 24, с.144].

У сучасному суспільстві соціальні інновації носять всеохоплюючий характер і проявляють себе однаково як в техніко-економічному, так і політичному, соціальному та духовному житті, виступаючи основою формування соціуму та укладу життя людства. Соціальні інновації постають як різнобічні соціальні процеси вступу, освоєння та інтеграції нових елементів у різних сферах суспільного життя, результатом яких стають суттєві і незворотні зміни в системі соціальних відносин і взаємодій. «Соціальні інновації стосуються не тільки процесів і тенденцій розвитку громадянського суспільства, але й державного управління, діяльності політичних, правових, економічних інститутів, асоціацій соціальних партнерів» [26, с. 18].

З погляду системного підходу і соціальних взаємодій варто погодитися із цим трактуванням з певними побажаннями щодо його розширення. Соціальні інновації, справді, проявляють себе у різних сферах суспільного життя, оскільки усі сфери нерозривно пов'язані між собою і всі процеси між ними взаємообумовлені. Звідси, соціальна інновація є не ізольованим, статичним і завершальним результатом, а певним процесом позитивних зрушень щодо трансформації та імплементації соціальних новацій та нововведень в соціальні норми, правила та моделі поведінки.

З соціологічного погляду «...соціальні інновації – це явища в соціальній сфері суспільства, яких не було на попередній стадії його розвитку і які виникли природним чином або введені за ініціативою суб'єктів управління – держави, церкви і т. д.» [27, с.62]. Л. Бойко-Бойчук вважає, що до соціальних інновацій слід відносити не всі зміни, а лише керовані, тобто ті, які здійснюються зверху як політична чи управлінська воля відповідного рівня (країни, регіону, підприємства, фірми і т. д.) [28, с. 282]. Наведені визначення є дещо подібними, оскільки асоціюють соціальну інновацію як ініційовані вищим рівнем ієрархії управління керовані зміни. В сучасних умовах трансформаційні процеси в суспільстві, науці

та економіці видозмінюють позиції різних науковців щодо визначення сутності соціальних інновацій.

В розширеному тлумаченні під соціальною інновацією потрібно розуміти позитивні перетворення в соціальній сфері, забезпечення соціальних гарантій, соціальної відповідальності, поліпшення умов праці, вирішення проблем охорони здоров'я, освіти, науки, культури та інших суспільних проблем.

Базуючись на такому тлумаченні, пропонуються [29, с. 28] підходи до класифікації соціальних інновацій, які диференціюються на: соціально-політичні (пов'язані з новітніми формами і механізмами соціальної організації суспільства та реалізації соціальної політики, політичної діяльності та міжнародних відносин) і державно-правові (пов'язані з виникненням нових державних та демократичних інститутів, законів, методів державного управління); інновації в духовній сфері, матеріалізовані у вигляді нових теорій, ідей, гіпотез і парадигм; в культурі (нові художні стилі і напрями); в освіті (виникнення чи зміна методів, організації та змісту); в етиці (зміни етичних норм і цінностей); в ідеології (зміни світогляду, цілей, цінностей та орієнтирів життєдіяльності людей). У такій класифікації критеріальною ознакою виступають соціальні сфери життєдіяльності людини.

Є. Кучко більш звужено тлумачить соціальні інновації як поліпшення соціально-побутових умов життя працівників, умов гігієни та безпеки праці, вільного часу і культури, тобто класифікація соціальних інновацій включає реалізовані через удосконалення умов праці, кадрової політики, системи професійної підготовки та соціально-професійної адаптації, системи винагороди та оцінки праці [29, с. 28].

Л. Бойко-Бойчук вважає, що у сьогоденних дефініціях досліджуваного поняття застосовуються досить широкі його тлумачення, а саме – «соціальна інновація як: (а) нові ідеї, концепти тощо (перша група); (б) процес здійснення змін (друга група); (в) здійснення змін конкретно у поведінці людей (третья група). Класифікація визначень побудована у такий спосіб: одна група логічно продовжує

іншу – від найширшого трактування до найвужчого. Примітно, що у всіх трьох групах визначень соціальну інновацію автор пов'язує із реалізацією соціальних потреб» [30, с. 94].

Подібне розширене тлумачення знаходимо в соціологічній енциклопедії, де термін «соціальна інновація» визначається як: (1) результат творчої діяльності, що отримав широке застосування і послужив підставою для значущих соціальних змін, (2) процес перетворення нововведень у соціокультурні норми і зразки, який забезпечує їх інституційне оформлення і закріплення в сфері духовної та матеріальної культури суспільства [31, с. 81,82; 32, с. 221, 226].

О. Набатова наголошує, що «...соціальної інновації – це широке поняття, яке охоплює і природно-історичні зміни, що ламають традицію і відкривають шлях новому, і нові ідеї, що перебудовують суспільство, і проектну діяльність суб'єктів управління, яка створює нові цілі і структури». Науковиця зазначає, що «...соціальні інновації є одним із основних генераторів соціально зумовленого розвитку, саме вони формують інноваційне середовище, що сприяє технологічним інноваціям, забезпечує їх дифузю, підвищення ефективності використання, зменшення інноваційних витрат та негативних побічних ефектів» [33, с. 64].

Дослідниця виділяє такі основні типи сучасного тлумачення цього поняття, як: [33, с. 59, 60]:

1) остаточного результату творчої діяльності, що отримав широке поширення і став основою для істотних соціальних змін;

2) процеси змін, переходу системи з одного стану до іншого. У межах процесного підходу категорія «соціальна інновація» розглядається як цілісний процес віднаходження, забезпечення підтримки і впровадження оригінальних рішень для соціальних потреб, розвиток соціальних або організаційних структур, принципів або практик;

3) процес перетворення нововведень на соціокультурні норми і взірці, що забезпечує їхню інституціоналізацію і закріплення у сфері духовної і матеріальної культури суспільства.

У наведених визначеннях СІ спостерігаються деякі відмінності щодо сфери та мети їх використання, хоча, на наш погляд, істотної відмінності між ними немає.

Л. Федулова зазначає, що «...соціальні інновації спрямовані на гармонійний, збалансований розвиток людини і суспільства та ефективне використання людського капіталу. Практика показує, що в країнах, які обрали соціально орієнтований тип розвитку, саме соціальні інновації формують інноваційне середовище, яке сприяє науково-технологічним та інформаційним нововведенням, забезпечує їх прискорення, підвищення ефективності використання нових технологій, скорочення інноваційних витрат. І навпаки, там, де спостерігається протиріччя між заявленими соціальними цілями державної політики і реальними діями, виникають конфлікти, підвищується ступінь недовіри в суспільстві, загострюються соціальні проблеми» [27, с. 61].

З нашого погляду, СІ є результатом творчої інтелектуальної діяльності людини, важливою ознакою якої є новизна та соціальний ефект. Причому на мікрорівні соціальний ефект може виявлятися в покращенні якісних характеристик робочої сили, підвищенні продуктивності праці, поліпшенні умов та безпеки праці, формуванні внутрішніх стимулів працівників щодо власної організації та відповідальності. До того ж, варто враховувати тісний взаємозв'язок економічної, екологічної та соціальної сфер діяльності підприємства, а також їх залежність від стану навколишнього середовища. На мезо- та макрорівні ієрархії управління соціальний ефект проявлятиметься у зміні суспільних відносин, формуванні людського потенціалу, розвитку загальнолюдських та суспільних цінностей, усвідомленому ресурсокористуванні, що загалом впливатиме на якість життя суспільства.

Існують різні методологічні підходи (прагматичний, системний, економічний, порівняльний тощо, рис. 1.1) до визначення терміну «соціальні інновації», зокрема [34–40]: діяльність з трансформації сигналів інноваційної соціальної реальності в соціально-культурні норми і взірці, що забезпечують їх інституційне оформлення, системну інтеграцію в культуру суспільства; новизну, яка покращує існуюче без його радикального руйнування; явища в соціальній сфері суспільства, яких не було на попередній стадії його розвитку і які виникли природним чином або введені за ініціативою суб'єктів управління.

Заглом, СІ відносяться до нової стратегії, концепції, ідеї та організації, які відповідають соціальним потребам всіх видів (умови праці та освіти, розвиток спільноти і здоров'я, розширення і зміцнення громадянського суспільства).

У вітчизняних і зарубіжних економічних публікаціях існують різні трактування таких категорій, як «соціальна новація», «соціальне нововведення» та «соціальна інновація». В деяких випадках ці поняття ототожнюються, однак, на нашу думку, між ними існують певні відмінності, тому доцільним є аналіз та виявлення особливостей у їх визначенні різними авторами.

Поняття «соціальне нововведення» доцільно розглядати за власною і загальною назвою, відповідно, за загальним змістом – це впроваджена у соціально-економічну систему соціальна новація чи соціальна інновація, яка виступатиме як соціальне нововведення і може призвести як до позитивних, так і до негативних наслідків. За власною назвою «соціальне нововведення» виступає як окрема категорія із своїм змістовним наповненням, відмінна від соціальної новації та соціальної інновації.

Виходячи з цього, розглянемо категорії “соціальна новація”, “соціальне нововведення” та “соціальна інновація” за ступенем їх інноваційності. Відповідно, основний критерій, за яким можна відрізнити одне поняття від іншого є величина якісних змін (ступінь інноваційності) та їх вплив на соціально-економічний розвиток.

Рис. 1.1. Систематизація методологічних підходів до тлумачення сутності поняття соціальні інновації

Джерело: реінтерпретовано автором з використанням: [34-40].

Очевидно, що інноваційність соціального нововведення істотно менша у порівнянні з інноваційністю соціальної інновації. Зауважимо, що перехід від одного поняття до іншого визначатиме початок нового етапу розвитку СІ, який є одним із сукупності послідовних етапів процесу перетворення соціальної ідеї, винаходу та нововведення в соціальну інновацію. Таким чином, доцільно зіпівставити сутнісні характеристики понять «соціальні інновації» і «соціальне нововведення».

Соціальні нововведення полягають в цілеспрямованих змінах в соціальній структурі і соціальних взаємовідносинах у суспільстві в межах співвідношення особистих, суспільних та загальнолюдських цінностей. О. Навроцький [41, с.186] виокремлює такі специфічні особливості соціальних нововведень, які на відміну від матеріально-технічних нововведень, менше вивчені і потребують окремого дослідження. Зокрема О. Коломієць, Т. Демиденко зазначають, що “соціальні нововведення” більш варіабельні, оскільки перебувають у тісному зв'язку з конкретними формами культури, і тому їх сприйняття і результати можуть істотно відрізнятися у різних національних і мовних регіонах. Такі нововведення тісно пов'язані із груповими і навіть особистісними якостями реципієнтів, оскільки їх результатом є нові форми поведінки працівників. Отже, цілком можливо, що кількість варіантів реалізації такого нововведення дорівнюватиме кількості реципієнтів [41, с. 187, 42, с. 62].

Характерні ознаки і відмінності соціальних нововведень у порівнянні з економічними та технічними проявляються у складності визначення соціального ефекту суспільної згуртованості та якісній зміні конкретних суспільних відносин, які проявляються як СВ, соціальні норми та гарантії, соціальний захист. Вони розширюють та доповнюють можливості соціального розвитку підприємництва, а також окреслюють стратегічні перспективи сталого розвитку економіки загалом.

Так, І. Терон виокремлює такі особливості соціальних нововведень порівняно з технічними [13, с. 58, 59]:

- щільніший зв'язок з конкретними суспільними мережами, діловим середовищем і простором відтворення робочої сили;
- більша сфера застосування, оскільки реалізація технічних нововведень часто супроводжується необхідними управлінськими і економічними нововведеннями, тоді як соціальні нововведення не вимагають нового технічного оснащення;
- широкому спектру впливу;
- переважно некомерційному характері;
- тривалий термін відшкодування витрат і, разом з тим, триваліший термін їх пролонгованої дії;
- менша наочність забезпечення переваг і складність оцінювання ефекту при реалізації;
- відсутність стадії виготовлення, яка поєднана з проектуванням, що прискорює інноваційний процес;
- значний ступінь невизначеності наслідків великих інновацій на мезо- та макрорівнях.

З наведених визначень можна побачити, що автори не виокремлюють соціальне нововведення як окрему категорію, навпаки, простежується певне ототожнення соціального нововведення та соціальної інновації. Так, А. Бистров зазначає, що соціальні нововведення реалізуються для активізації людського потенціалу організації шляхом вдосконалення її кадрової політики, розвитку системи професійної підготовки працівників та соціально-професійної адаптації знову прийнятих, вдосконалення системи винагороди та оцінки результатів праці персоналу [43, с. 51]. До цієї групи нововведень відносять також поліпшення соціально-побутових умов життєдіяльності працівників, умов безпеки та гігієни праці, організації вільного часу.

Класифікація соціальних нововведень, на нашу думку, подібна до наведеної вище класифікації соціальних інновацій С. Вігболдисом [44, с. 1].

О. Навроцький пропонує класифікувати соціальні нововведення таким чином: “...правові – зміни в законодавстві, статутах організацій, що ініціюють розвиток тих або інших форм діяльності або сприяють йому; поява нових організаційних структур, виникнення і розвиток нових суспільних і групових відносин; економічні – нові форми і методи матеріального стимулювання, критерії оцінювання й форми оплати праці, що мають ініціювати розвиток корисних, з погляду поставлених цілей, видів і змісту індивідуальної та групової діяльності; управлінські (організаційно-управлінські) – нові типи організаційних структур, форми і методи управлінської діяльності, прийняття рішень і контролю за їх виконанням, спрямовані на зміну відносин у системі "керівництво-підпорядкування"; педагогічні – нова організація навчального процесу, нові методи навчання й виховання, спрямовані на опосередковану (через новий зміст навчально-виховного процесу) зміну кінцевого продукту вищої освіти - особистості людини” [41, с. 188].

Порівняльний аналіз методологічних підходів до тлумачення термінів «соціальна інновація» та «соціальне нововведення» доводить, що вони не повинні розглядатися як тотожні, оскільки кожен з них має своє специфічне змістовне наповнення. На наш погляд, «соціальне нововведення» та «соціальна інновація» є результатом творчої інтелектуальної діяльності людини, який може бути втілений в новій соціальній ідеї, соціальному відкритті, соціальній новинці (новації). Тобто, тут присутні окремі послідовні стадії інноваційного процесу, кінцевим результатом якого є соціальний ефект. Водночас, характерною рисою соціального нововведення є те, що “кількісний ефект якісних змін” від впровадження істотно менший, ніж ефект від соціальної інновації.

Відповідно, “соціальна новація” є певною генерованою соціальною ідеєю (новинкою), яка отримала позитивні відгуки на стадії випробування і обов’язково характеризується соціальним ефектом. Таким чином, інноваційний процес завершується сформованим соціальним продуктом (новація, нововведення,

інновація), критерієм відмінності між якими є величина соціального ефекту. Соціальна інновація виступає завершальним результатом впровадження соціального нововведення з неодмінним отриманням бажаного соціального ефекту [82, с. 184].

Розмаїття теоретичних поглядів відображає значний інтерес учених різних наук (соціологів, філософів, економістів) до соціальних нововведень, соціальних інновацій, а також актуальність цієї тематики. Аналізуючи різні визначення, можна зауважити певну широту, масштабність та поліваріантність трактування цієї дефініції, що пов'язано з відсутністю єдності поглядів, напрямів та специфікою досліджень. В той же час, зазначимо, що соціальна інновація часто ототожнюється із соціальним нововведенням. Аналізуючи тлумачення цих понять, зазначимо, що між ними немає “яскраво вираженої” характерної відмінності, чіткої ідентифікації кожного.

Не заперечуючи правомірність використання того чи іншого методичного підходу щодо визначення соціальних нововведень та соціальних інновацій, наголосимо, що останні необхідно розглядати з позиції цілей збалансованого (сталого) розвитку соціально-економічних систем будь-якого рівня. Такий підхід, по-перше, передбачає можливість “виокремлення” позитивних екстерналій соціального характеру від впровадження “несоціальних” інновацій, тобто нововведень, які стосуються економічної або екологічної складової соціально-економічної системи. При цьому, на макрорівні системної ієрархії новації, які забезпечують розвиток економічної складової, – це нововведення, що успішно реалізовані в одній з його основних підсистем (управлінсько-інформаційній, техніко-технологічній, фінансово-економічній, маркетинговій), або у взаємозв'язках між зазначеними основними підсистемами, як зазначає Б. Гречаник [45, с. 109]. Інновації, які характеризуються як “екологічні” — це нововведення, які не орієнтовані на “комерційний успіх” і стосуються заходів захисту довкілля.

Підсумовуючи, пропонуємо за критерієм збалансованого розвитку соціально-економічної системи таке визначення, яке дозволить виокремити соціальні інновації від понять соціальних нововведень та соціальних новацій. *Соціальна інновація* – це результат цілеорієнтованої якісної зміни (*функції змін*) (рис. 1.2) з обов’язковим їх кількісним виміром, переходить з однієї стадії в іншу, набуваючи нового змісту та зумовлюючи розвиток соціально-економічної системи. Такий підхід, дозволяє виокремити соціальні інновації, як кінцевий результат якісної зміни соціально-економічної системи внаслідок впровадження соціальних нововведень, а також підтверджує об’єктивну необхідність розгляду соціальних інновацій як одного з вагомих чинників сталості розвитку системи. Зазначимо, що кількісний вимір ефекту якісних змін соціальних інновацій не орієнтований на “комерційний успіх”, хоча й не відхиляється їх можливість у вигляді позитивних екстерналій, а передбачає отримання додаткових переваг в якісному соціальному вимірі.

Зазначимо, що «соціальний ефект» від соціальних інновацій і «соціальний ефект» від соціальних нововведень є не тотожним, оскільки перше передбачає якісний соціальний результат, величину позитивного впливу від впровадження соціальних інновацій, а друге – кількісний вимір якісних соціальних змін, зумовлюючи доцільність зміни процесу перетворення соціального нововведення в соціальну інновацію.

При цьому основним критерієм відмінності соціальної новинки від соціального нововведення та соціальної інновації є величина соціального ефекту. Спільним для наведених категорій є «некомерційний», кількісний ефект якісних змін та позитивний вплив на розвиток суспільства. В такому контексті, СІ є одним із напрямів розвитку соціального складника, що сприятимуть новій, більш якісній взаємодії соціально-економічної системи за критерієм збалансованого розвитку.

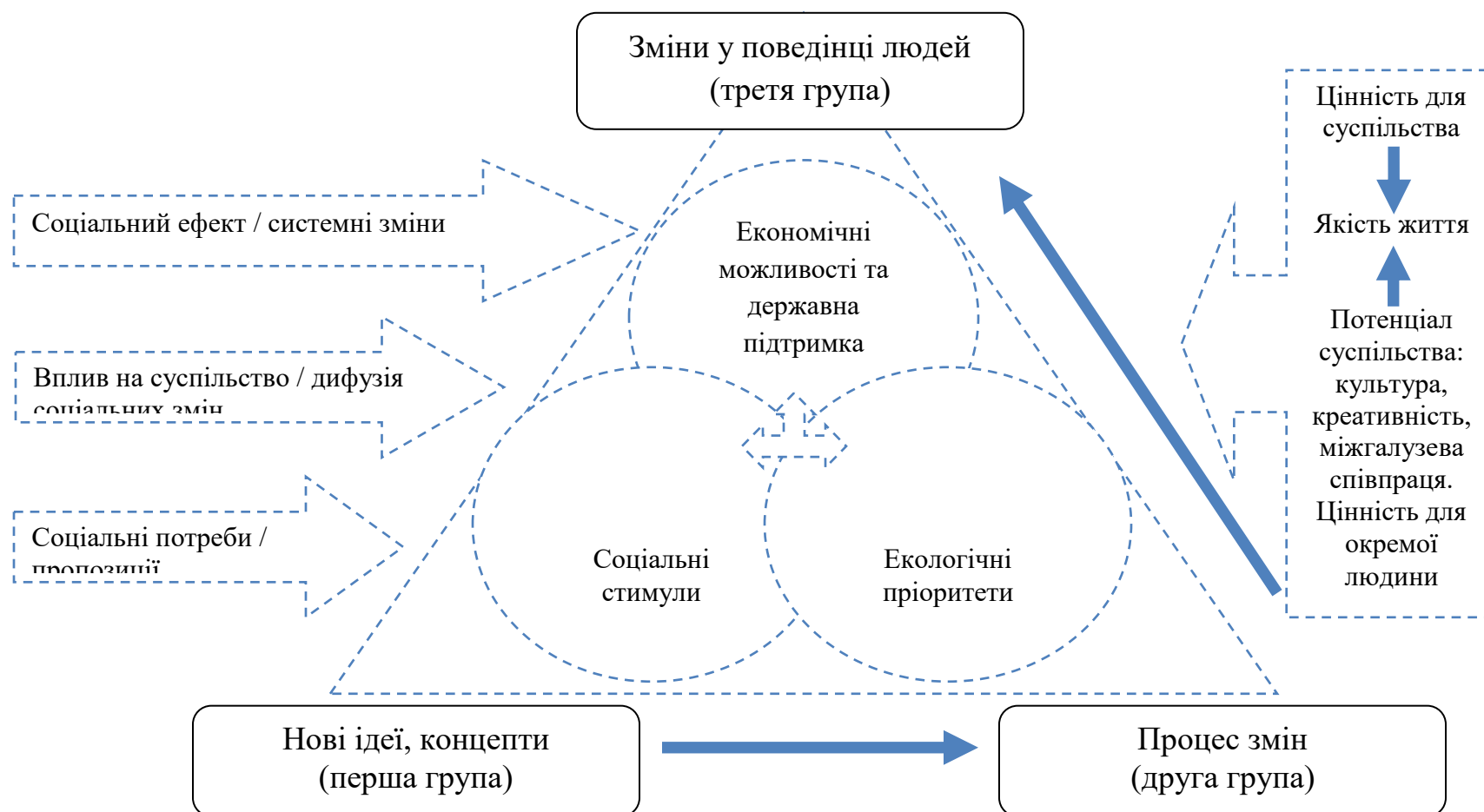

Рис. 1.2. Функціональний аспект соціальної інновації як результату цільової якісної зміни через характеристику основних дефініцій тлумачення поняття соціальних інновацій

Джерело: модернізовано автором за [30, с. 94].

Розглядаючи сутнісні характеристики СІ, необхідно врахувати, що в економічній літературі немає єдиного підходу щодо поняття «соціальна інновація». При цьому більшість дослідників розглядають соціальні інновації як процеси, що пронизують усю науково-технічну діяльність виробників і, в результаті, орієнтовані на задоволення конкретних суспільних потреб.

Не заперечуючи правомірність використання того чи іншого методологічного підходу до визначення соціальних інновацій, наголосимо, що соціальні інновації необхідно розглядати з позиції розвитку соціально-економічних систем будь-якого рівня.

Формування концепції сталого розвитку впродовж останніх років супроводжується якісною трансформацією змісту економічного зростання. В основі нової якості економічного зростання лежить уявлення про інноваційність розвитку систем та підсистем суб'єктів господарювання, підвищення ролі соціалізації та екологізації в забезпеченні сталого розвитку.

Відповідно, наслідки економічного зростання матимуть повноцінний «кількісний» та «якісний» ефект, якщо супроводжуватимуться адекватними соціальними перетвореннями, дотримуючись екологічних обмежень, оскільки економічне зростання доцільне саме в контексті збалансованого соціально-еколого-економічного розвитку і підвищення рівня ефективності функціонування суб'єктів господарювання та якості життя населення.

Під поняттям «розвитком соціальних інновацій» ми розуміємо процеси генерування, продукування та впровадження даних інновацій у соціально-економічних системах регіонального рівня.

Розвиток СІ взаємоузгоджується із Стратегією сталого розвитку "Україна - 2020" [1], де визначено мету, вектори руху та пріоритетні напрями розвитку соціально-економічних умов в Україні. Зокрема, за вектором відповідальності якісні зміни передбачено здійснити через: децентралізацію та реформу державного управління; реформу регіональної політики; програму національної

єдності та підтримки національних меншин; конституційну реформу; реформу виборчого законодавства; реформу системи соціального захисту; пенсійну реформу; реформу системи охорони здоров'я; реформу у сфері забезпечення безпечності та якості харчових продуктів; реформу у сфері захисту прав споживачів; програму популяризації фізичної культури та спорту; програму здорового способу життя та довголіття; реформу освіти; програму розвитку для дітей та юнацтва, щодо вектору гордості то доцільно виділити програму розвитку інновацій.

Згідно наведеного, доречно зауважити, що сталий розвиток, крім дотримання вимоги взаємної узгодженості і стабільного функціонування соціальної, економічної й екологічної систем, передбачає також внутрішню збалансованість згаданих сфер та здатність зберігати стабільне зростання. У цьому взаємозв'язку потребує детального дослідження функціонування цих систем, а також визначення основних показників їх ефективності.

Викладене дає підстави виокремити сукупність взаємопов'язаних завдань, вирішення яких дало б змогу сформувати системне забезпечення в досягненні сталого розвитку вітчизняних суб'єктів господарювання. Під системним забезпеченням розуміємо соціально-орієнтований інноваційний процес розвитку системи, спрямований на досягнення та збалансування соціальних, екологічних та економічних інтересів. Взаємоузгодженість функціонування складників сталого розвитку передбачає також наявність внутрішньої збалансованості соціально-економічної системи, оскільки відсутність будь-якого з компонентів призведе до порушення цілісності системи, а недостатня увага до розвитку одного з компонентів цілісної системи негативно вплине на ефективність її функціонування.

Такий підхід, по-перше, створює передумови виокремлення позитивних соціальних екстерналій від впровадження “несоціальних” інновацій, тобто нововведень, які стосуються економічного або екологічного складників соціально-економічної системи.

По-друге, такий підхід визначає базовий критерій, за яким впроваджені нововведення можна ідентифікувати як “соціальні інновації” або “соціальні новації”, яким є “соціальний ефект” у результаті впровадження нововведень соціального характеру. Втім, наголосимо, що комерціалізація соціальних інновацій не може розглядатися як основний критерій доцільності їх впровадження [83, с. 41].

Для розрахунку соціального ефекту від впровадження соціальних інновацій ще не створена необхідна методологічна основа. Це пояснюється тим, що соціальні інновації, а, відповідно, і витрати на їх впровадження, в економічному сенсі на перший погляд не вигідні, не приносять безпосередньо прибутку оскільки складно врахувати в кількісному виразі частку внеску ними.

Соціальні інновації певною мірою є нерентабельними для окремого підприємства, економіки регіону чи країни, тому що безпосередньо не обумовлюють збільшення обсягів випуску продукції, зниження рівня її собівартості, зростання продуктивності праці, економічне зростання. Все це зумовлює складність впровадження соціальних нововведень в практику господарювання на локальному, місцевому, регіональному, загальнодержавному рівнях ієрархії [79, с. 202].

Подібне становище є наслідком одностороннього підходу до оцінювання суто економічного ефекту таких нововведень без урахування соціальних наслідків. Звідси доцільно розраховувати не лише безпосередньо економічний ефект, а інтегральний економіко-соціальний ефект від впровадження інновацій. Втім, помилкове й розмежування соціального та економічного ефектів від впровадження інновацій, оскільки їх поєднання забезпечить ефект синергії.

Таким чином, соціальні інновації в дослідженні будемо розглядати як інтегровану сукупність (*функція змін: ідей, процесів, змін у поведінці людей, що зумовлює розвиток соціально-економічної системи*) інноваційних процесів, для яких може існувати велика кількість взаємозалежностей різної природи та важливості. При цьому враховуємо, що соціальні інновації можуть взаємодіяти не тільки при розробці та матеріалізації наукомістких ідей і винаходів у якісно нових видах продукції та технологій, а також можуть ґрунтуватися на абсолютно нових принципах та підходах до процесів управління персоналом, організації праці та виробництва. Відповідно, це потребує детального розгляду типологізації соціальних інновацій та аналізу їх ролі у соціально-економічному розвитку регіонів.

1.2 Класифікація та ідентифікація соціальних інновацій в соціально-економічному розвитку регіонів

Значна кількість методів дослідження соціальних інновацій поєднується з їх методологічною незавершеністю та суперечливістю, що зумовлює необхідність обґрунтування підходів до класифікації соціальних інновацій за різними критеріальними ознаками. Це дозволить ідентифікувати взаємозалежності та відмінності між їх видами і сприятиме ефективному управлінню процесами їх генерування, продукування та впровадження у соціально-економічну систему регіону. Залежно від наукового напрямку для класифікації соціальних інновацій використовуються різні методичні підходи. При цьому спостерігаються певні суперечності, насамперед через ототожнення критеріїв понять «інновації» та «соціальні інновації» [81, с.367-369]. Як вважають О. Грішнова та інші, в Україні поки що відсутній оперативний моніторинг соціальних інновацій, що можна пояснити слабкою їх поширеністю [10, с.169].

В останній період простежується увага на СІ як інструменті розв'язання проблем соціального розвитку. Цей вид нововведень є невід'ємним складником

процесів модернізації суспільства, соціальної роботи, соціального інвестування, соціального підприємництва, соціальної відповідальності. Особливо широко це поняття використовується в освітній сфері. Часто СІ асоціюються з економічним, соціальним та культурним розвитком, задоволенням суспільних потреб, покращенням якості соціальної роботи, зміною суспільного статусу професії та ступеня моральності самого суспільства.

Наголосимо на взаємообумовленості соціальних інновацій та культурних традицій і просторово-часових параметрів соціально-економічного розвитку в регіональному вимірі, враховуючи що розкриття потенціалу соціальної інновації може проявитися тільки в окремих регіонах.

I. Терон наголошує, що соціальні інновації виступають однією з детермінант досягнення стратегічних цілей та соціально-економічного прогресу, орієнтирів гармонійного, збалансованого відтворення соціального та людського капіталу, їх примноження та раціонального використання [13, с. 411].

У цьому зв'язку актуальними є методисистематизації соціальних інновацій з позиції забезпечення передумов сталого розвитку соціально-економічних систем різних масштабів.

З іншого боку, С. Калюгіна наголошує, що «...соціальні інновації в організації можуть бути досить різноманітними, що пов'язано з варіативністю факторів їх визначень та специфіки соціальних процесів». Відповідно, науковиця зазначає, що можна запропонувати такі критеріальні ознаки класифікації і види інновацій у соціальній сфері [46, с. 321]: (1) середовище реалізації: внутрішні та зовнішні; (2) ступінь охоплення соціальних факторів: комплексні та локальні; (3) період реалізації: тактичні та стратегічні; (4) форма реалізації: речові, організаційні, культурні; (5) складники соціальної сфери організації (персонал, умови праці, соціально-трудові відносини, соціальна інфраструктура, організаційна культура, формування взаємовідносин з суб'єктами стратегічної взаємодії, СВ).

Організаційні та культурні СІ можуть проявлятися у вигляді успішно реалізованих новітніх ідей, які змінили процес реалізації соціальних потреб суспільства. Щодо поділу соціальних інновацій на «уречевлені», то він не достаньо чітко ідентифікує категорію «соціальної інновації», яка не може виступати матеріальним продуктом. Проте такий продукт, як наслідок технічної, технологічної інновації або зміни самого процесу з урахуванням екологічної складової його виготовлення, може призвести до позитивних і негативних соціальних наслідків. При цьому враховується як кількісний, так і якісний соціальний ефект технічної, технологічної чи процесної інновації, а не «уречевленої соціальної інновації». Щодо негативних соціальних та екологічних екстерналій в стратегічній перспективі впровадження технологічної інновації, важливим є співвідношення не тільки показника економічного ефекту від інновації, але й величини негативного соціально-екологічного ефекту.

Подібну класифікацію інновацій наводять Е. Забарна та К. Ваннік за такими критеріями, як [47]:

- складники соціальної сфери організації (персонал, умови праці, соціально-трудова відносина, соціальна інфраструктура, організаційна культура, формування взаємовідносин з суб'єктами стратегічної взаємодії, СВ);
- ступінь охоплення соціальних факторів (комплексні та локальні);
- період реалізації (тактичні та стратегічні);
- форма реалізації (уречевлені, організаційні, культурні);
- середовище реалізації (внутрішні та зовнішні).

Проведені дослідження дають підстави стверджувати, що СІ являють собою явища в соціальній системі суспільства, яких не було на попередній стадії його розвитку і які виникли природним чином, або введені за ініціативою суб'єктів управління – держави, церкви та інших соціальних інститутів». Науковці наголошують, що формалізація соціальних інновацій у вигляді регламентуючих документів, завершує процес їх інтеграції в соціальну структуру. У цьому випадку

автори очевидно мають на увазі державну інституціональну підтримку соціальних змін чи їх ініціювання, які можуть трансформуватися в соціальну інновацію. Відповідно, пропонують класифікувати СІ таким чином [48]:

- органічні – внутрішньо обумовлені притаманному цьому суспільству змістом;
- запозичені – ініційовані зовнішнім джерелом;
- стимульовані – генеровані внутрішніми чинниками;
- експансивні – обумовлені зовнішніми чинниками.

З нашого погляду, наведена класифікація дещо узагальнена, оскільки акцент зроблений винятково на джерелах генерування соціальних інновацій. При цьому не конкретизуються і не виокремлюються такі критерії класифікації, як масштаби впровадження соціальних інновацій, їх цільова орієнтація, ступінь врахування культурних, природно-історичних та соціально-економічних чинників.

О. Набатова виокремлює за рівнем та обсягом нововведень інновації глобального характеру, регіональні та локальні, а також пропонує розділяти СІ за рівнем новизни на [33, с. 60]:

- епохальні, які зумовлюють глибокі суспільні трансформації, перехід до нового способу виробництва, соціокультурного ладу;
- базисні, відображені у радикальних технологічних змінах, змінах способу організації виробництва, соціокультурного і державного ладу;
- інновації, спрямовані на розвиток і модифікацію базисних інновацій, їх поширення у різних сферах;
- псевдоінновації, пов'язані з хибними шляхами людської винахідливості, спрямовані на часткове поліпшення і продовження агонії застарілих технологій, суспільних систем та інститутів;
- антиінновації, що характеризують нововведення, які мають реакційний характер, обумовлюють регрес у тій чи іншій сфері.

Звернемо увагу, що дану класифікацію соціальних інновацій автор запропонувала, спираючись на дослідження Ю. Яковця, а загалом, використання

подібних класифікаційних ознак для соціальних інновацій досить поширене. Певною мірою, істотну різноманітність підходів до визначення і класифікації соціальних інновацій О. Набатова пов'язує з їх багатоплановістю [33, с 61].

На практиці досить важко виокремити «самостійну» соціальну інновацію, крім того, труднощі виникають і в ідентифікуванні певної технологічної інновації, яка зумовлює значні соціальні наслідки. Кількісна та якісна величина позитивних соціальних екстерналій технологічної інновації може перевищувати її економічний ефект. В. Кваснєвський зазначає, що «...навіть, якщо і є «чисті» технічні інновації, однак вони завжди мають соціальний вплив, тобто такі інновації спричиняють значний вплив на спосіб життя суспільства в цілому». Автор стверджує, що такі інновації як лампочка, автомобіль, літак, телебачення та радіо були технічними, проте радикально змінили спосіб життя суспільства [49, с. 2].

З вищенаведених тверджень бачимо переосмислення системи цінностей суспільством, а саме прийняття технічних (технологічних) змін, які детермінували якісний розвиток соціально-економічної системи.

Поділяє цю думку і О. Набатова, зазначаючи, що такий поділ (технологічні і СІ) досить умовний через розмитість меж цих категорій, наводячи при цьому приклад описаний Т. Фрідманом. Аналізуючи у своєму дослідженні наслідки інновації аутсорсингу О. Набатова стверджує, що знаходження дешевшої і не менше кваліфікованої робочої сили, заощадження часу, зменшення потоків імміграції, можливість зосередитися на творчих завданнях для американців і європейців та можливість отримати перспективну роботу, не зазнаючи труднощів трудової еміграції і розриву зі своєю культурою для індійців, є насамперед соціальною інновацією, а не технологічною [33, с. 60].

Крім того, існує дещо узагальнений підхід, в якому до класифікації соціальних інновацій відносять економічні та правові інновації. Тобто, до СІ включають: економічні (нові методи оцінки праці, стимулювання, мотивація та ін.), організаційно-управлінські (форми організації праці, методи вироблення

рішень і контроль за виконанням та ін.), правові та педагогічні інновації, інновації людської діяльності (зміна внутрішньо колективних відносин, вирішення конфліктів, розвиток нових форм соціального забезпечення та ін.).

О. Харун та О. Більська пропонують подібну класифікацію соціальних інновацій [50, с. 15; 51, с. 75]:

- за рівнем і обсягом соціальних нововведень: інновації глобального характеру, спрямовані на вирішення загальнолюдських проблем; регіональні і локальні, що представляють більш вузькі інтереси регіонального та місцевого значення;

- за сферами суспільного життя: соціальні, політичні, економічні, інновації в культурно-духовній сфері, інновації в соціальних структурах та інститутах;

- за масштабом використання: поодинокі СІ, здійснювані на одному об'єкті; дифузні, поширювані на багато об'єктів;

- відповідно до структури соціальної сфери загалом з компонентами освіти, управління, зайнятості населення, пенсійного забезпечення, культури, спорту, охорони здоров'я: педагогічні, освітні, правові, управлінські і т.д.

Не залишається поза увагою і класифікація соціальних нововведень, яка, як можна побачити, є подібною до класифікації соціальних інновацій. Так, О. Навроцький пропонує класифікувати соціальні нововведення як [41, с. 188]:

- правові (зміни в законодавстві, статутах організацій, що ініціюють розвиток тих або інших форм діяльності або сприяють йому; поява нових організаційних структур, виникнення і розвиток нових суспільних і групових відносин);

- економічні (нові форми і методи матеріального стимулювання, критерії оцінювання і форми оплати праці, які повинні ініціювати розвиток корисних, з огляду на поставлені цілі, видів і змісту індивідуальної та групової діяльності);

- організаційно-управлінські (нові типи організаційних структур, форми і методи управлінської діяльності, прийняття рішень і контролю за їх виконанням, спрямовані на зміну відносин у системі «керівництво-підпорядкування»);

- педагогічні (нова організація навчального процесу, нові методи навчання й виховання, спрямовані на опосередковану через новий зміст навчально-виховного процесу зміну кінцевого продукту вищої освіти – особистості людини).

Науковці, які поділяють наведений методичний підхід до типологізації соціальних інновацій, виходячи з рівня та обсягу соціальних нововведень, переважно розглядають інновації глобального характеру і спрямовані на вирішення загальноцивілізаційних проблем, а також регіональні та локальні, що представляють більш вузькі інтереси регіонального та місцевого значення:

- за сферами суспільного життя (соціальні, політичні, економічні, інновації в культурно-духовній сфері, в соціальних структурах та інститутах);

- за масштабом використання (одиничні СІ, здійснювані на одному об'єкті, і дифузні, поширені на декілька об'єктів).

СІ проявляють себе на різних рівнях соціально-економічних систем (місцевому, регіональному, національному та міжнародному), проте впровадження їх на рівні підприємства враховуватиме не тільки економічні та комерційні інтереси, а й зумовлюватиме необхідність переосмислення якісних параметрів функціонування підприємства та його подальшого розвитку. Посилення значущості соціальних інновацій на підприємстві характеризуватиме так званий «нефінансовий аспект» його розвитку, стратегічну перспективу «соціально відповідальних відносин», сприятиме більш якіснішому «узгодженню ініціатив», оскільки на «практиці» досить часто виникають труднощі, пов'язані з впровадженням змін ініційованих вищим керівництвом і сприйняттям цих змін безпосередніми виконавцями. Загалом продукування та поширення соціальних інновацій на рівні окремого підприємства доволі рідкісне явище, оскільки на локальному рівні підприємства переважно генеруються соціальні нововведення, дотримуються соціальні норми, стандартів та соціальної відповідальності. Відтак, актуалізуються дослідження соціальних інновацій в регіоні, оскільки одиницею аналізу є наявність інноваційних форм соціальноспрямованих організацій, які

можуть впроваджувати стандартну практику функціонування та розвитку своєї діяльності та відповідно дещо менша частка нових моделей соціальноспрямованої інноваційної практики, яку продукують стандартні організаційно-правові форми місцевого самоврядування та підприємницьких структур.

Аналіз класифікаційних критеріальних ознак соціальних інновацій дозволив виокремити принципово різні методичні підходи науковців [78, с. 368]. З одного боку, простежується надто спрощений підхід, а саме класифікація соціальних інновацій за двома або трьома ознаками, з іншого – надмірно деталізований. Так, не можна класифікувати СІ, оскільки вони не відобразатимуть характерні особливості соціальних інновацій. Відповідно, такий підхід не може мати прикладного застосування, а отже його результати складно використовувати в управлінні процесами генерування, продукування, впровадження та поширення цього виду нововведень (інновацій). Необхідно зауважити, що на відміну від першого підходу науковців, які віддають перевагу спрощеній класифікації соціальних інновацій, за умови використання деталізованого підходу існує можливість ефективніше визначити прикладний характер впровадження нововведень у соціальній сфері.

Яскравим прикладом використання деталізованого підходу є класифікація соціальних інновацій (за І. Терон) з позиції модернізації соціально-трудова відносин [13, с. 59, 60]:

- вплив на якість соціального розвитку та людського капіталу підприємства;
- предмет менеджменту персоналу та регулювання соціально-трудова сфер усіх рівнів;
- глибина внесених інноваційних змін;
- спадкоємність;
- обсяг застосування;
- темпи інтенсивності здійснення;
- тип ефекту від нововведення;

- рівень та масштаби інновацій;
- сфера людської діяльності.

Наведений підхід до класифікації соціальних інновацій є доволі багатоплановим. В прикладному аспекті досить складно конкретно оцінити тільки соціальну спрямованість інновацій такого виду, а також виникатимуть труднощі з виокремленням та чіткою ідентифікацією соціальної інновації відповідно до вищевикладеного теоретичного означення критеріїв класифікації. Крім того, такий поділ є досить умовним, оскільки не можна виключати можливість притаманності двох класифікаційних ознак одній соціальній інновації.

Варто виокремити класифікацію соціальних інновацій Е. Кучко, яка відносить їх до групи багатокритеріальних та класифікує за такими критеріальними ознаками, як [29, с. 31]:

- галузь застосування (у сфері освіти, охорони здоров'я, культури тощо);
- масштаб розробки та реалізації (регіональні, муніципальні, національні);
- специфіка змін (еволюційні, революційні);
- цільова орієнтація (мотиваційні, функціональні, структурні, процесуальні);
- джерело (внутрішні, зовнішні);
- суб'єкт (індивідуальні, колективні, корпоративні);
- характер реалізації (пілотажні, дифузні);
- ступінь охоплення суспільства (на рівні особистості, соціальної групи і суспільства в цілому);
- відношення до інших видів (супутні, направляючі);
- відношення суспільства до інновації (позитивне, негативне, індиферентне);
- ступінь інтенсивності ("бум", рівномірні, слабкі);
- темпи здійснення (швидкі, уповільнені, затухаючі, наростаючі, рівномірні, стрибкоподібні);
- результативність (ефективні, неефективні).

На основі цієї класифікації Н. Летуновська сформувала спрощену класифікацію соціальних інновацій на підприємстві [12, с. 126]:

- за об'єктом впливу (якість надання соціальних послуг; дотримання вимог соціального забезпечення; умови праці; умови функціонування об'єктів соціальної інфраструктури; екологічний стан довкілля тощо);

- за суб'єктами впливу (індивідуальні, колективні, корпоративні);

- за цільовою орієнтацією (мотиваційні, функціональні, структурні, процесуальні);

- за джерелами (внутрішні, зовнішні);

- за відношенням працівників (позитивні, негативні, індиферентні);

- за результативністю (ефективні, неефективні).

У вищенаведених класифікаціях СІ використано деталізований підхід, який дає можливість визначити прикладний характер впровадження нововведень у соціальній сфері, хоча це ускладнює їх ідентифікацію. Переважна більшість класифікаційних ознак СІ є подібною до класифікаційних ознак «інновацій». Часто при класифікації соціальних інновацій науковці «роздрібнюють» критерії класифікації для відображення специфіки власного дослідження. В такому контексті кількість класифікованих СІ постійно зростатиме, видозмінюючись за ознаками та характеризуючи переважно нові сфери їх поширення. З нашого погляду, при виборі критеріальних ознак класифікації соціальних інновацій особливу увагу слід зосереджувати на ідентифікації наявних в суспільстві соціальних інновацій (місцевому, регіональному, національному та міжнародному), а не деталізувати подрібнювати їх залежно від сфери поширення.

Також не зовсім правильно класифікувати СІ за критерієм ефекту на: негативні, індиферентні та неефективні СІ. На нашу думку, така класифікація є доцільною для «соціальних нововведень», оскільки принциповою відмінністю між «соціальними нововведеннями» та «соціальними інноваціями» є “ступінь” або “рівень” соціальних трансформацій в суспільній системі (чи самої системи, тобто розвиток системи – зміна парадигми системи). Таким чином СІ не можуть бути

негативними, індиферентними та неефективними інноваціями апріорі, тому що суспільство просто не сприйматиме їх, тобто не відбудеться етап переходу (поширення соціальної інновації) від нововведення до інновації, що в свою чергу позиціонуватиме їх згідно наведеної класифікації як «соціальні нововведення». Як бачимо, обидві представлені вище класифікації соціальних інновацій є доволі подібними і деталізованими.

О. Більська стверджує, що процес надання змінам, які проходять в економічній системі, соціального підтексту розглядається економічною теорією в якості соціалізації, яка передбачає дії в трьох напрямках, а саме: соціалізація виробничих відносин, соціалізація продуктивних сил і соціалізація господарського механізму [9, с. 7, 8].

Авторська розробка класифікації СІ сконцентрована на дослідженні соціального інновування економічної системи. Відповідно СІ проявляються у всіх її складових, а саме: продуктивні сили, економічні відносини та господарський механізм. Науковець зосередила свою увагу на деталізації сфер поширення соціальних інновацій відповідно до зазначених вище складових економічної системи.

Г. Жалдак і Н. Сімченко наголошують на тому, що СІ мають доволі специфічний характер, необхідно опрацювати класифікацію такого виду інновацій з метою його відокремлення від інших видів та виявлення найбільш необхідних класифікаційних принципів, що дасть можливість безпомилково віднести інновації саме до соціальних та полегшить управління ними. Запропонована науковцями класифікація має наступний вигляд [48, с. 93, 94]:

- відносно закономірностей розвитку конкретного суспільства (запозичені (внутрішньообумовлені, із зовнішнім змістовим джерелом), органічні (внутрішньообумовлені, з властивостями цього суспільства), експансивні (зовнішньообумовлені, із зовнішнім змістовим джерелом));

- за рівнем вияву (держави (макро-), регіону (мезо-), підприємства (мікро-), людини (нано-));
- за сферою регулювання трудових відносин (соціального партнерства; соціального підприємництва; мотивації праці; оплати праці та субсидій; регулювання праці інвалідів; регламентації трудової діяльності та трудової етики);
- за рівнем розвитку корпоративної соціальної відповідальності (економічні, соціальні, екологічні, інституційні);
- за економічним рівнем розвиненості соціального партнерства (мега- (поза межами держави), макро- (у межах держави і профспілок), мезо- (у межах регіонів), мікро- (у межах підприємства: між керівництвом та персоналом));
- за інтенсифікацією системи заходів у сфері безпеки та охорони праці (соціально-економічні, санітарно-гігієнічні; лікувально-профілактичні);
- за ступенем розвитку охорони здоров'я (глобальні, стратегічні, системні, локальні);
- за масштабами впливу на екосистему (транснаціональні, національні, регіональні);
- за рівнем освіти (первинні (на рівні дошкільної освіти), основні (на рівні загальної середньої освіти), вторинні (на рівні вищої освіти));
- за напрямом розвитку культури (морально-етичні, ціннісно-орієнтовані, гуманістичні, нормативно-регулюючі).

Автори цієї класифікації теж наголошують на сферах поширення соціальних інновацій та рівнях їх прояву.

Проведений аналіз наукових підходів до класифікації соціальних інновацій дозволяє зробити припущення про надмірне спрощення або надмірну деталізацію наведених вище класифікаційних ознак. Як було зазначено, проблемним виступає розподіл та ідентифікація існуючих інновацій за конкретними класифікаційними ознаками. Це пов'язано із багатоплановістю соціальних інновацій, їх тісним взаємозв'язком з економічними, технічними і екологічними інноваціями. В такому

контексті необхідне виокремлення «чистих» або «первинних» соціальних інновацій та «похідних» або «детермінованих» (рис. 1.3). Незалежно від сфери та масштабів поширення соціальних інновацій на будь-якому рівні ієрархії (місцевий, регіональний, національний, міжнародний) деталізацію доцільно проводити за різними напрямками та критеріями. Незмінними залишаються соціальні інновації, які можна охарактеризувати як “чисті” (“первинні”) та “похідні” (“детерміновані”).

При цьому, так звані «чисті СІ» – це СІ, які були створені “у соціальній сфері” і “для соціальної сфери”. Інакше кажучи, «чисті» СІ – це СІ, які генерувалися, продукувалися, впроваджувалися і поширювалися винятково «у соціальній сфері».

Очевидно, що такі інновації не спрямовані першочергово на отримання економічної вигоди від їх впровадження, тобто мають не фінансовий характер.

«Похідні СІ» – це СІ у соціальній сфері в результаті успішного впровадження «економічних інновацій». Такі інновації можна вважати своєрідними позитивними соціальними екстерналіями, внаслідок успішного впровадження технічних, технологічних, інформаційних, фінансових та інших видів інновацій в економіці [80, с.213].

Зауважимо, що в проаналізованих методичних підходах недостатньо уваги приділено особливостям поширення соціальних інновацій на регіональному рівні. До того ж, на сучасному етапі розвитку України генерування та впровадження соціальних інновацій тісно пов'язане із структурною трансформацією економіки і соціуму, обумовленими євроінтеграційними процесами. В таких умовах першочергово СІ повинні забезпечувати концентрацію зусиль на розв'язання гострих соціальних проблем, формування нових підходів і механізмів стратегування регіонального розвитку для раціонального використання бюджетних та інших видів ресурсів [53, с. 736].

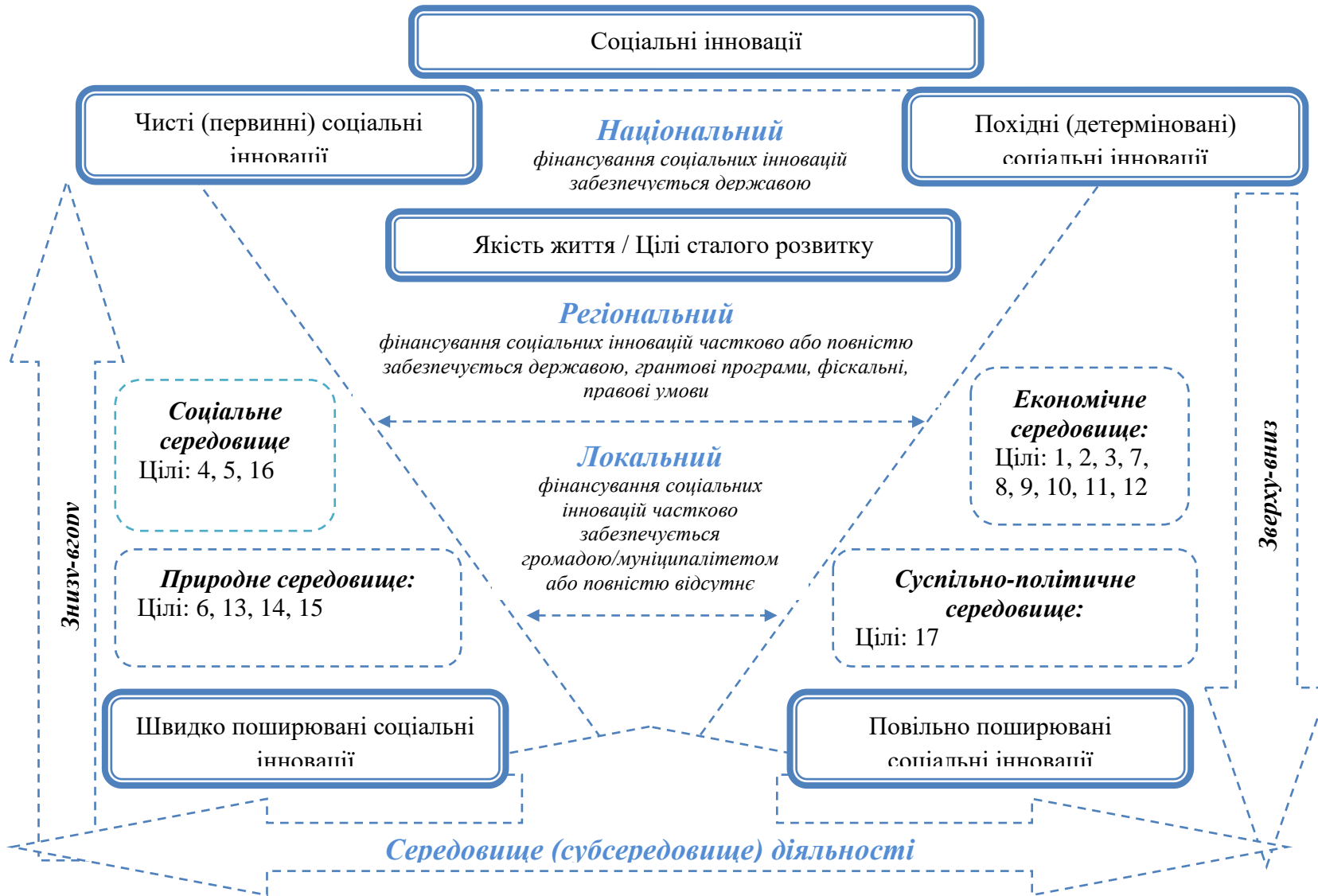

Рис. 1.3. Класифікація соціальних інновацій відповідно до національної матриці індикаторів якості життя населення та Цілей сталого розвитку

Джерело: розроблено автором на основі [52].

Тому розглянемо детальніше досвід країн – членів ЄС щодо здійснення соціальних інновацій на регіональному рівні. У Європі дослідження соціальних інновацій з регіональної точки зору проводилося з кінця 1980-х років і поширення соціальних рухів та ініціатив сприяли теоретичному обґрунтуванню концепції соціальних інновацій. У той же час, регіональні стратегії, які включають СІ, почали застосовуватися на початку ХХІ ст. Проєкт «SI-DRIVE: СІ, які стимулюють соціальні зміни» відповідно до 7 Рамкової програми (FP7) Євросоюзу (2014-2017 рр.) включав три основні напрями [54]:

- «Ландшафт соціальних інновацій – глобальні тенденції», спрямований на дослідження важливості СІ у вирішенні соціальних, економічних, політичних та екологічних проблем ХХІ ст. у глобальному масштабі, а також їх необхідності для подолання соціальних викликів, соціальних потреб та представлення широкого спектру важливих тем, необхідних для кращого розуміння ключових елементів і потенціалу соціальних інновацій;
- «СІ у регіонах світу» сприяє компаративному аналізу різних типів соціальних інновацій у місцевих або регіональних умовах. Для регіонів світу СІ відіграють іншу роль, можуть приймати відмінні форми залучення різноманітних суб'єктів;
- «СІ в політичних сферах» – розкриває роль соціальних інновацій в політиці, освіті, зайнятості, навколишньому середовищі, змінах клімату, постачанні енергії, транспорті, охороні здоров'я та соціальній допомозі, скороченні бідності та досягненні сталого розвитку.

Заключна частина цього проєкту була присвячена майбутнім викликам та інфраструктурі, а також демонстрації того, що соціальні інноваційні процеси та основні ресурси, можливості і обмеження дуже пов'язані з учасниками різних секторів екосистеми соціальних інновацій (політики, економіки, науки разом із громадянським суспільством). Такий підхід визначає нову роль державної

політики та уряду для створення інституціональної підтримки, інтеграції ресурсів економіки та суспільства, а також наукових досліджень аналізу ефективності СІ.

Європейська Комісія включає СІ до багатьох своїх програм, зокрема Європейський соціальний фонд, фінансування наукових досліджень та Horizon 2020. Інституціональна підтримка сприятиме системним змінам у соціальній та економічній сферах за умови скоординованої співпраці між органами влади та місцевого самоврядування (з відповідним нормативно-правовим забезпеченням) та новими інституціями генерування, продукування та впровадження СІ. Необхідно враховувати відмінності в національних культурах, менталітетах різних країн і регіонів. Наприклад, СІ в Бангладеш, де сформовано одні з найсильніших інституцій соціальних інновацій, такі як BRAC і Grameen, або Кенії (Ushahidi та деякі з найбільш динамічних цифрових інновацій) дуже відрізняються від того, що вкладається у зміст поняття «вирішення соціальних проблем» та ініціювання соціальних інновацій в американському місті чи європейській країні [55].

Доцільно зважати, що «успішність» соціальних інновацій істотно залежить від рівня соціально-економічного розвитку країни та регіонів, який характеризується фінансовим потенціалом забезпечення інновацій, зорієнтованих першочергово на якісні суспільні зміни, а не на фінансовий результат. Поширення «нефінансових» інновацій, може відбуватися завдяки інвестиціям у створення соціальних стартапів та медіаплатформ, які надаватимуть можливість розвитку та підтримки соціальних ідей і нововведень.

Взаємодія між органами влади, місцевого самоврядування та підприємницьким середовищем відіграє важливу роль у підтримці соціальних інновацій. Співпраця громадянського суспільства та територіальних громад, а також використання медіаплатформ може стати ефективним для генерування, продукування та впровадження СІ.

Д. Мулган, С. Такер, Р. Алі та Б. Сандерс представили десять найбільш важливих соціальних інновацій, які стали причиною якісних суспільних змін у житті суспільства [34, с. 47]:

1. Відкритий університет (The Open University), який став прототипом багатьох моделей дистанційного навчання, що відкрили освіту в новому форматі в усьому світі і надалі продовжують це робити;

2. Справедлива торгівля (Fair trade), яка відстоює екологічні, етичні, соціальні та трудові стандарти праці, сформована у Великобританії та США в 40-80-х рр. минулого сторіччя і сьогодні поширюється в усьому світі.

3. Грінпіс (Greenpeace) – організація, яка відзначається боротьбою за збереження екологічно чистого довкілля, і розпочалася з ідей квакерів, трансформованих в мирний рух, де його активісти можуть «підривати свідомість» заради екологічних та соціальних змін.

4. Грамін Банк (Grameen), який спільно з BRAC та іншими рухами створили нові моделі сільського та громадського мікрокредитування, поширені по всьому світу.

5. Міжнародна амністія (Amnesty International) – міжнародний рух за права людини.

6. Оксфам (Oxfam (Originally the Oxford Committee for Relief of Famine)), яка поширює принципи рівності, спрямовані на подолання бідності та несправедливості.

7. Жіночий інститут, заснований у Канаді у 1890-х роках (The Women's Institute), був громадською організацією для жінок, що базувалася на британській концепції жіночих гільдій. З часом численні послідовники (жіночі організації) поширювали ідеї фемінізму, які згодом стали мейнстрімом.

8. Програмне забезпечення Linux, вільна енциклопедія Wikipedia та південнокорейські онлайн новини (Ohmynews), які трансформують пріоритети суспільства і є доступними для всіх бажаючих.

9. NHS Direct, Doctor Foster, Expert Patients Programme, які відкрили доступ до медичних консультацій та інформаційних послуг за допомогою телефонного зв'язку.

10. Моделі бюджетування на основі участі (Participatory budgeting models) започатковані з 1989 року в Бразилії (м. Порту-Алегре), і на даний час використовуються у всьому світі.

Звернемо увагу, що діяльність окремих з наведених організаційних об'єднань досить часто піддається критиці, а їх дії не завжди схвалюються, але суспільство сприйняло важливі економічні, екологічні та соціальні ідеї, пропоновані ними [84, с. 210]. Крім того, більшість із створених організаційних об'єднань є неурядовими та неприбутковими організаціями, які розпочинали свою діяльність як групи однодумців зі спільною метою. З часом ідеї невеликої кількості людей сприйняті окремими суспільними групами та поширилися по всьому світу. Зародження гуманістичних ідей цих об'єднань відображає суспільну потребу, а «ефективна реалізація» (визнання та поширення) ідей, не орієнтованих на фінансову вигоду, але корисних для соціального розвитку, відносить їх до соціальних інновацій. Більшість із наведених об'єднань утворені незалежно від держави, не приймають фінансові ресурси від бізнесу, влади та політичних партій, проте вони легалізовані, визначені законодавчо та діють відповідно до встановленого нормативно-правового регулювання. Державна підтримка та інституційне забезпечення недержавних організацій (НДО) полягає у наданні їм права на соціально-демократичний розвиток, спрощенні податкового регулювання (звільнення від податків з прибутку та на власність), зменшення цін на різні види державних послуг, що забезпечує можливість їхнього розвитку.

А. Унчета, Х. Кастро-Спіла та Х. Фронт зазначають, що СІ не повинні розвиватися лише з боку соціальних підприємств або некомерційних організацій, а дослідження соціальних інновацій доцільно проводити в чотирьох ключових регіональних напрямках: підприємства, університети, некомерційних організації і

технологічні центри. Інший чинник, який необхідно враховувати стосується політики впровадження соціальних інновацій (європейська, національна та/або регіональна державна політика). Мікроаналіз свідчить про те, що дослідження соціальних інновацій на підприємствах є пріоритетним, оскільки враховуються соціальні інноваційні проекти, які розвивають різноманітність регіональних організацій як одиниці для аналізу. Автори виділяють категорію «управління» як нову конфігурацію відносин між державою, ринком і суспільством, де неформальні мережі мають суперечливий вплив на демократичні системи. З одного боку, вони спонукають громадянську та соціальну участь у новій взаємодії, посилюючи роль громадянського середовища. З іншого боку, зміна режимів участі (від політичної до громадянської та соціальної) послаблює інституційні структури, які консолідуються саме для прийняття рішень у громадських справах представницьких демократій. Тому надмірне значення автономних мереж громадянського середовища для вирішення суспільних проблем може мати негативний вплив на роль держави та її політико-інституційної відповідальності у вирішенні соціальних проблем [3, с. 409-411].

Яскравим підтвердженням того, що дослідження розвитку соціальних інновацій не варто обмежувати лише можливостями НДО є міжнародний рух Університетів третього віку, метою якого є реалізація можливості навчання впродовж життя для осіб «третього віку» («золотого») задля підтримки активної життєдіяльності, самопізнання та самореалізації. Дефініція поняття «третій вік» характеризує віковий період певної категорії населення, яке було зайняте в минулому і перестало працювати або є зайнятим неповний робочий день (частково зайняте). Такий напрям здобуття неформальної освіти створюють не лише бази некомерційних недержавних організацій, але й на базі ЗВО.

Пріоритетну роль у процесах генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій повинна відігравати державна регіональна політика, спрямована на впровадження соціально орієнтованої інноваційної моделі,

структурної перебудови вітчизняної економіки. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року [1] передбачає досягнення Стратегічної цілі 1: Сприяння інклюзивному збалансованому низьковуглецевому економічному зростанню та життєстійкій інфраструктурі та Стратегічної цілі 2: Забезпечення сталого галузевого та регіонального розвитку, які забезпечують сприяння тривалому інклюзивному збалансованому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх і створенню життєстійкої інфраструктури, яка сприяє інклюзивному енергоефективному та інноваційному промисловому розвитку, а також забезпеченню сталого розвитку регіонів на основі збереження національних культурних цінностей і традицій. В [56, с. 163] нами показано, що СІ можуть частково чи повністю залежати від економічних дотацій або бути самоокупними. Проте, без належного рівня економічного розвитку регіону впровадження окремих соціальних ініціатив буде неможливим, оскільки розвиток соціального потенціалу інноваційної діяльності залежатиме від регіональної підтримки, пільгового кредитування соціально орієнтованих організацій, розвитку науково-дослідних центрів, технопарків, технополісів, інноваційних бізнес-інкубаторів, бізнес-акселераторів, підприємницького сектору, як базовій складників економічного розвитку.

З позиції сталого розвитку основний вектор інституціонального забезпечення якісних змін соціального складника передбачає насамперед інноваційно-спрямовані та соціально-орієнтовані програми, які характеризуватимуться взаємообумовленою інтеграцією бізнесу, влади, науки та громадянського суспільства (рис 1.4). Загалом це створюватиме «сприятливі» передумови для генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій на регіональному і загальнодержавному рівні.

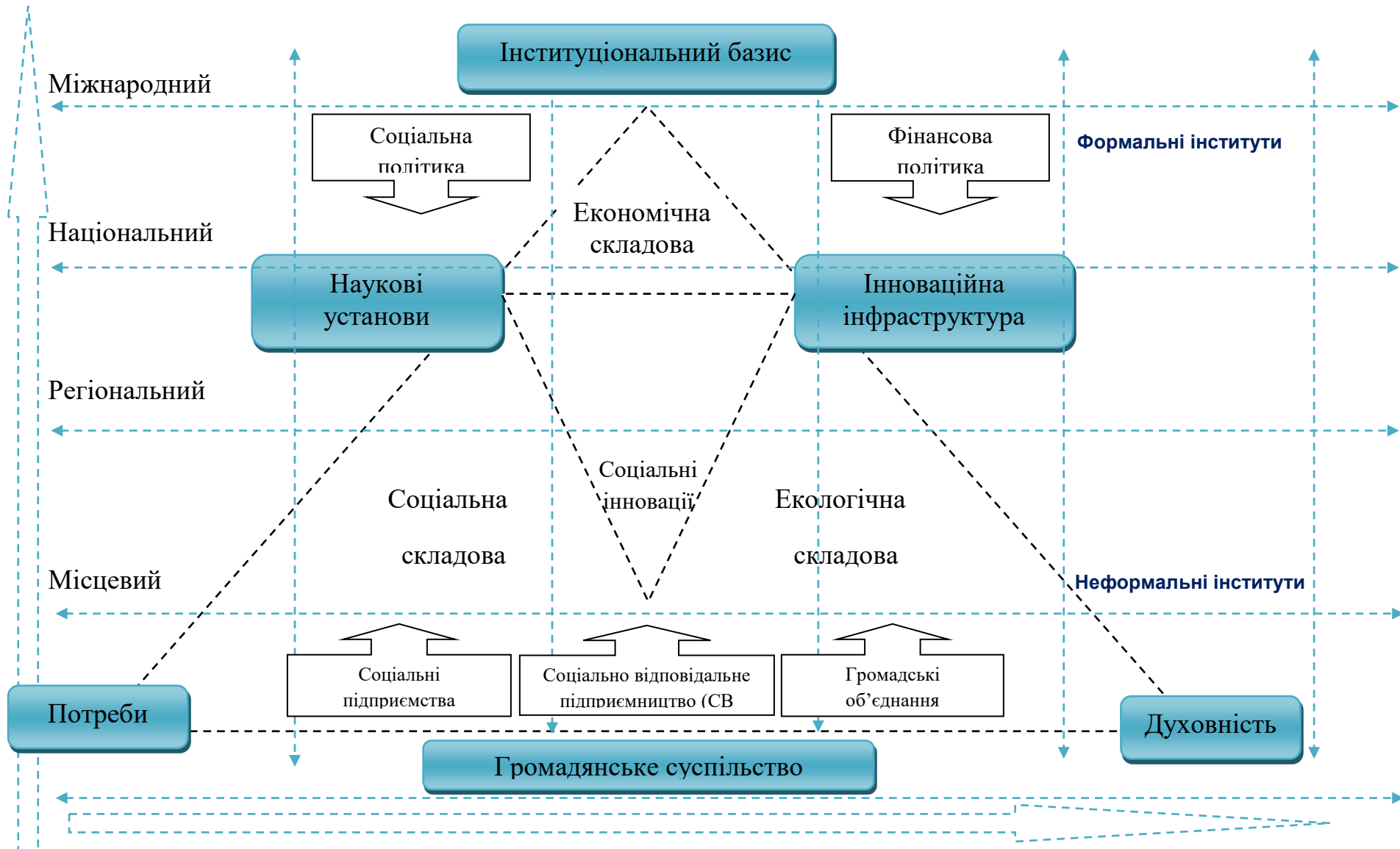

Рис. 1.4. Вектор інституціонального розвитку соціальних інновацій на засадах сталого розвитку

Джерело: розроблено автором

Соціальноспрямована інноваційна діяльність в регіонах в контексті Цілей сталого розвитку, своєю чергою забезпечуватиметься державною підтримкою інституціональних трансформацій у соціально-економічній системі, регіональною політикою підтримки інновацій, яка враховуватиме основні цілі сталого розвитку з відповідним нормативно-правовим забезпеченням, що в свою чергу дозволить створити ефективну інфраструктуру інновацій у регіоні (рис. 1.5). Інституціональний базис формальних інститутів економічної складової забезпечуватиме соціальну та фінансову політику розвитку наукових установ та інноваційної інфраструктури.

Відповідно, суспільні інтереси неформальних інститутів громадянського суспільства найчастіше проявляються через соціальні підприємства, громадські об'єднання та соціально відповідальне підприємництво. Відтак, для розвитку соціальних інновацій важливим є формування стійких зв'язків між громадянським суспільством, науковими установами та інноваційною інфраструктурою.

З урахуванням викладеного запропонована структурно-логічна схема взаємозалежності економічних, екологічних та соціальних інновацій в регіоні, яка характеризується позитивними екстерналіями ефектів.

Таким чином, викладений матеріал дозволяє зробити такі висновки.

1. Створення якісного соціального забезпечення соціально-економічної системи істотно залежить від економічного потенціалу цієї системи, яка є необхідною умовою формування середовища соціального та екологічного розвитку. В контексті предмета нашого дослідження, а саме сталого розвитку соціально-економічної системи регіону, нами запропоновано критерії класифікації (“чисті” (або “первинні”) та “похідні” (або “детерміновані”)), які якісно вирізнятимуть саме СІ від інших.

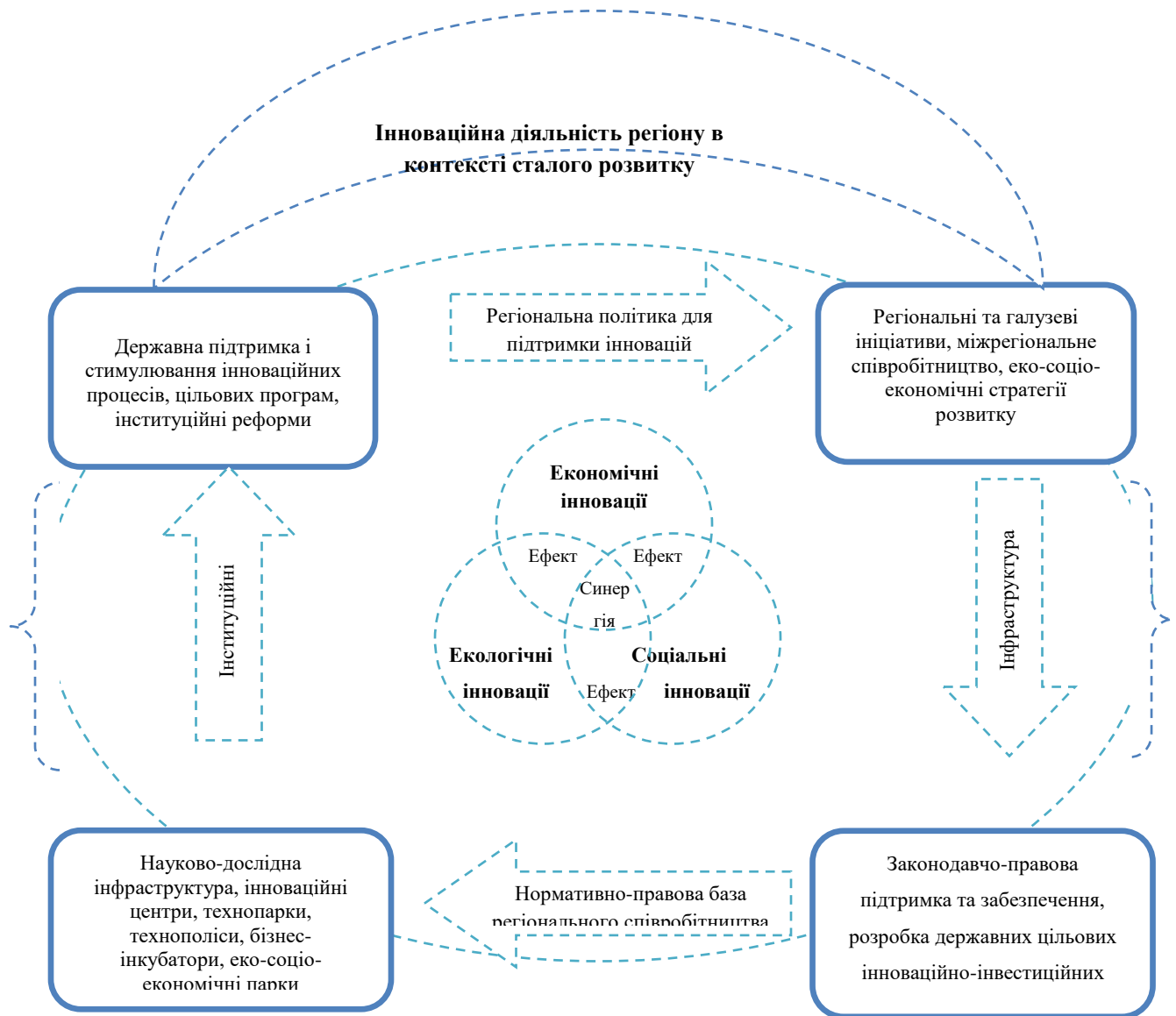

Рис. 1.5. Структурно-логічна схема взаємообумовленості інновацій в системі сталого розвитку регіону

Джерело: розроблено автором

2. Проведений аналіз дає підстави виокремити різні методичні підходи науковців: «надмірно спрощений» і «надмірно деталізований». Перший підхід, на наш погляд, не відображає достатньо вичерпно характерні особливості соціальних

інновацій. Другий підхід в прикладному аспекті теж не допомагає виокремити соціальну інновацію відповідно до деталізованого теоретичного означення класифікаційних ознак, тобто такий поділ є досить умовним з погляду віднесення двох класифікаційних ознак до однієї соціальної інновації.

3. Дослідження сталого розвитку регіональних соціально-економічних систем та перенесення акценту на соціальний складник ринкової економіки в процесі забезпечення її стійкого функціонування актуалізує визначення якісної соціальної і не лише цінності таких інновацій. Таким чином, зосередження уваги на «детермінованих» та «чистих» соціальних інноваціях та цільових функціях доцільності їх продукування забезпечуватиме суспільні зміни соціально-економічної системи, основним системоутворюючим елементом якої є людина.

4. Наведена класифікація соціальних інновацій акцентована на економічному та соціальному складниках потенціалу соціально-економічної системи, причому поділ соціальних інновацій на «детерміновані» та «чисті» враховує базові особливості їх розвитку.

5. Детерміновані СІ в контексті предмету дослідження по відношенню до інноваційно-орієнтованих соціально-економічних систем виникають як позитивні екстерналії в результаті впровадження техніко-технологічних, економічних, екологічних і інших інновацій. Генерування такого типу соціальних інновацій характеризується перспективністю економічного потенціалу соціально-економічної системи.

6. «Чисті» СІ вирізняються від інших нововведень безпосереднім відношенням до суспільного розвитку, що не передбачає надмірну деталізацію, яка «розпорошує» цілісність самого поняття соціальної інновації.

Генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій в регіонах через інноваційні форми соціальноспрямованих організацій та новітні моделі інноваційних практик формуватимуть якісний розвиток соціального складника на національному рівні нашої держави. Відповідно можливості для генерування,

продукування та впровадження соціальних інновацій в Україні значно розширяться за умови розвитку регіональної інституціональної інфраструктури інноваційної діяльності для підтримки соціальних інновацій.

1.3 Методичний підхід до оцінювання розвитку соціальних інновацій в регіональному вимірі

З початком 80-х рр. ХХ ст. чільне місце в економічних дослідженнях поступово відводиться якості та стійкості регіонального розвитку в соціальному, екологічному, політичному та культурному вимірах. Вищезначене, підтверджується сучасними міжнародними дослідженнями наукової спільноти, які акцентують увагу на доцільності врахування екологічних та соціальних впливів на основні віхи розвитку суспільства [57, с. 17]. Використання лише традиційних економічних підходів не дозволяє комплексно охопити всі можливості регіонального розвитку. Таким чином використання альтернативних підходів щодо визначення напрямів регіонального розвитку починає розширюватися з позиції соціального та екологічного розвитку регіону [58, с. 4]. Попри значну увагу науковців щодо впровадження якісних інструментів оцінки соціальних та екологічних аспектів регіонального розвитку, поки що недостатньо висвітлені в дослідженнях динаміка та якість трансформації соціальних інновацій на регіональному рівні. З огляду на це, актуалізуються проблеми розроблення методів оцінювання ефективності та можливостей розвитку соціальних інновацій у регіональних соціально-економічних системах.

Ситуація ускладнюється відсутністю системи моніторингу соціальних інновацій та інформаційного забезпечення і методів аналізу їх здійснення. Відстежувати результати діяльності спеціальних фондів чи підприємництва у цій сфері інноваційної діяльності складно через незначну поширеність соціальних інновацій, а також через недостатню інформаційну обізнаність [10, с. 170].

Обґрунтування вибору показників оцінювання соціальних інновацій достатньо складне через суперечливість теоретико-методологічних підходів до описання соціальних інновацій та аналізу причинно-наслідкових зв'язків в процесі реалізації. Як наслідок, не створена узгоджена система статистичних показників відображення соціальних інновацій [59, с. 77].

I. Терон, досліджуючи СІ в контексті модернізації соціально-трудова відносин, пов'язує вітчизняну економіку з ретроінноваціями та проривними наростаючими інноваціями і відзначає інкрементальність соціальних інновацій як доповнення або вдосконалення існуючих технологій, моделей тощо. Зокрема, в контексті зайнятості автор виокремлює такі інновації, як: аутсорсинг, аутстафінг та аутплейсмент, причому найпривабливішим вважає аутсорсинг добору та оцінки персоналу. Науковець виокремлює систему Balanced Scorecard (BSC) і виділяє корпоративну соціальну відповідальність для всіх сторін, рівнів, предметів, об'єктів та суб'єктів регулювання соціально-трудова відносин [13, с. 61-63]. Зазначимо, що крім системи BSC, визнаного інструменту для оцінки стратегічного розвитку бізнесу з фінансової та нефінансової позиції, використовується система показників Tableau de Bord, розроблена у Франції для оцінки фінансових і нефінансових перспектив бізнесу [60, с. 5-7].

Наведені стандарти та системи показників оцінювання ефективності соціальних нововведень призначені здебільшого для локального рівня. Щодо теоретико-методичної імплементації соціальних інновацій в регіональному вимірі відзначимо працю А. Унчета, Х. Кастро-Спіла та Х. Фронт (табл. 1.1) [61, с. 194], які запропонували модель RESINDEX для розробки регіонального індексу соціальних інновацій. Цю модель доцільно використовувати для таких типів регіональних суб'єктів, як: підприємства, некомерційні організації, університети та технологічні центри.

Таблиця 1.1

Методика розрахунку регіонального індексу соціальних інновацій RESINDEX

	Потенційна здатність до інновацій	Соціальна орієнтація	СІ
Бізнес	$PCI^E = \frac{\sum_{i=1}^{n^E} PCI^i}{n^E}$	$SO^E = \frac{\sum_{i=1}^{n^E} SO^i}{n^E}$	$SI^E = \frac{\sum_{i=1}^{n^E} SI^i}{n^E}$
Неприбуткові організації	$PCI^O = \frac{\sum_{i=n^E+1}^{n^E+n^O} PCI^i}{n^O}$	$SO^O = \frac{\sum_{i=n^E+1}^{n^E+n^O} SO^i}{n^O}$	$SI^O = \frac{\sum_{i=n^E+1}^{n^E+n^O} SI^i}{n^O}$
Університети	$PCI^U = \frac{\sum_{i=n^E+n^O+1}^{n^E+n^O+n^U} PCI^i}{n^U}$	$SO^U = \frac{\sum_{i=n^E+n^O+1}^{n^E+n^O+n^U} SO^i}{n^U}$	$SI^U = \frac{\sum_{i=n^E+n^O+1}^{n^E+n^O+n^U} SI^i}{n^U}$
Технологічні центри	$PCI^C = \frac{\sum_{i=n^E+n^O+n^U+1}^{n^E+n^O+n^U+n^C} PCI^i}{n^C}$	$SO^C = \frac{\sum_{i=n^E+n^O+n^U+1}^{n^E+n^O+n^U+n^C} SO^i}{n^C}$	$SI^C = \frac{\sum_{i=n^E+n^O+n^U+1}^{n^E+n^O+n^U+n^C} SI^i}{n^C}$
<u>Регіон</u>	$PCI^R = \frac{\sum_{i=1}^n PCI^i}{n}$	$SO^R = \frac{\sum_{i=1}^n SO^i}{n}$	$SI^R = \frac{\sum_{i=1}^n SI^i}{n}$

де n — загальна кількість опитаних агентів (опитування в послідовності: «бізнес — громадські організації — університети — технологічні центри»); n^E — загальна кількість підприємств; n^O — загальна кількість некомерційних організацій; n^U — загальна кількість університетів; n^C — загальна кількість технологічних центрів; i — символ, який ідентифікує обстежуваного агента (від 1 до n); PCI^i — потенціал для інновацій обстежуваного агента i ; SO^i — соціальна орієнтація опитуваного агента i ; SI^i — соціальна інновація опитуваного агента i .

Джерело: [61, с. 21].

Пілотна апробація моделі RESINDEX в автономній області Басків (Іспанія) через опитування 282 регіональних організацій показала достатньо коректні результати. Розробка показників RESINDEX є експериментальним завданням проєкту SIMPACT, яке потребує коригування підходів та концепцій, апробації індикаторів, проведення порівняльних досліджень з іншими регіонами для впровадження запропонованої сукупності регіональних показників соціальних інновацій [62, с. 11]. В основу RESINDEX закладено основні передумови [62, с. 16]:

- генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій може відбуватися за допомогою широкого спектру організацій та агентств, причому соціальне підприємництво не є пріоритетним інструментом реалізації інновацій;

- СІ носять локалізований характер, оскільки процеси, пов'язані з локальними інноваціями є ендегенними, із соціальними проблемами і викликами для їх розв'язання тісно пов'язані;

- СІ тісно пов'язані з соціальним потенціалом організації, ініційовані організаціями вони є результатом епістемологічного процесу, який потребує інтерпретації, засвоєння, перетворення і використання знань про соціальні потреби та проблеми для їх розв'язання.

Відповідно до цих передумов модель RESINDEX використовує три групи показників [62, с. 16]:

- 1) індекс потенційної здатності до інновацій з п'яти можливостей для інновацій (знання, навчання, внутрішня соціалізація, зовнішня асоціація і розвиток);

- 2) індекс соціальної орієнтації сформований з чотирьох чинників реалізації соціальних проєктів (отримання знань; розробка соціальних проєктів; вплив соціальних проєктів; управління соціальними проєктами);

- 3) індекс соціальних інновацій, який складається з чотирьох чинників, використовуваних при впровадженні інноваційних соціальних проєктів, які

створили нові або поліпшені продукти, процеси, методи і/або послуги (придбання знань; розвиток інноваційних соціальних проєктів; вплив інноваційних соціальних проєктів; управління інноваційними соціальними проєктами).

Запропонована методика RESINDEX базується на чотирьох основних типах регіональних організацій та трьох групах показників, але не враховує такі важливі чинники регіонального розвитку, як: державна підтримка регіонального розвитку; співпраця місцевих органів самоврядування з громадянським суспільством; наявність інноваційної інфраструктури у регіонах; якісні показники розвитку конкретного регіону.

Застосування RESINDEX для СІ доцільне для їх імплементації з метою вирішення соціальних проблем. Незважаючи на позитивні приклади, складним є вибір індикаторів оцінювання ефективності соціальних інновацій та відповідного методичного забезпечення. Враховуючи відсутній базовий теоретико-методологічний підхід і статистичну інформацію щодо впровадження соціальних інновацій, не окреслені моделі з оцінювання причинно-наслідкових зв'язків, що обмежує можливості проведення порівняльних досліджень в регіональному вимірі.

Останніми роками у країнах-членах ЄС реалізовані наукові проєкти дослідження соціальних інновацій та вироблення сукупності показників їх вимірювання, які поділяються на групи: [59, с. 78, 79; 63]:

1) інвестиційна активність в сфері соціальних інновацій (витрати на реалізацію заходів із впровадження стратегій, пов'язаних із соціальними інноваціями; статистичні дані про стартапи, включаючи кількість новостворених та закритих компаній; інформація про волонтерську діяльність);

2) інституційна активність у сфері соціальних інновацій (показники проєктів у стадії реалізації; показники впровадження соціальних інновацій у компаніях, державних установах і недержавних організаціях; дослідницькі проєкти щодо соціальних інновацій);

3) політична діяльність, пов'язана із соціальними інноваціями (кількість стратегій та інших заходів щодо соціальних інновацій; показники законодавчого процесу);

4) суспільна активність щодо соціальних інновацій (активність соціального захисту).

Як системні характеристики соціальних інновацій використовуються: міжнародний індекс прав власності, індекс громадянського суспільства, обсяги витрат на соціальну сферу, індикатори якості життя, індекси людського, соціального розвитку [59, с. 78, 79; 64, с. 33–65].

Проект *IndiSI (Indicator Social Innovation)* Інституту праці та технологій (Das Institut Arbeit und Technik (IAT) Вестфальського університету, присвячено дослідженню соціальних інновацій, розробці та тестуванню показників за напрямками: (1) організаційні інновації; (2) регіональний інноваційний потенціал; (3) базові показники потенціалу проєктів у соціальних медіа. Отримані результати дозволили встановити експериментальний характер соціальних інновацій, як ініціатив, трансформованих до організації роботи цілої компанії для потреб громадянського середовища. Крім того, доведено відсутність поточної статистичної інформації про СІ, аналітико-технічних досліджень патентів у цій сфері, вимірювання ефекту дифузії. Методика *IndiSI* поділяється на два ітераційні рівні: (1) розробка показників, їх тестування в рамках опитування, а також оцінювання та інтерпретація результатів; (2) поглиблення знань на основі тематичних досліджень суб'єктів інноваційної діяльності. Разом це дозволяє оцінити і адаптувати індикатори після етапу тестування з метою обґрунтування конкретних рекомендацій для оцінювання соціальних інновацій. Дослідження особливостей соціальних інновацій у регіональному вимірі дає змогу оцінити рівень дисперсії для виявлених регіональних відмінностей [65].

Д. Крюгер, А. Шредер, К. Капур, В. Вераккоді та М. Вебер в межах реалізації проєкту *SI-DRIVE* зазначають, що концепція соціальних інновацій є відносно

незрозумілою і не існує загально визнаного прийнятого теоретичного чи методологічного визначення цього виду інновацій серед досліджених ними теоретико-методологічних підходів, кількісних та якісних методів досліджень та існуючих інструментів вивчення соціальних інновацій. За проектом SI-DRIVE досліджувалися CI 5-ї, 6-ї та 7-ї рамкових програм ЄС [66, с. 28].

Компаративний аналіз показує, що загалом методологічні основи дослідження соціальних інновацій у Європейських дослідницьких проєктах стосуються теоретичних основ цього виду інновацій (проєкти TRANSIT, TEPSEI, EFSEIIS); конкретних сфер політики добробуту та бідності (проєкти RECOWOWE, WILCO, IMPROVE); соціального включення та згуртованості (проєкти Include-ed, ITSSOIN); молоді (проєкти Citispyse, Society); економічні основи (проєкти GUSTO, SIMPACT). Увага зосереджувалася на перспективах сталого розвитку, ролі соціальних інновацій у реформах державного сектору. Майже у всіх проєктах використовуються змішані методичні підходи, поєднання кількісних та якісних методів і спираються на низку теоретичних положень, пов'язаних зі створенням та аналізом, ідентифікацією соціальних інновацій. Дослідження полягають у критичному огляді літератури, розгляді політики та вторинний аналіз даних. Таким чином, формулюються дослідницькі припущення або гіпотези, які визначають сутність проблематики дослідження. Більша частина проєктів містять дані про проведені дослідження та поєднують вторинний аналіз існуючих даних з новими якісними дослідженнями, деякі з проєктів включають історико-ретроспективний аналіз динаміки та розвитку соціальних інновацій у конкретних галузях [66, с. 28].

Автори зазначають, що «успішність» поширення соціальних інновацій значною мірою пов'язана з чіткими стратегіями дифузії та бізнес-моделями як важливих інструментів планування сталості та масштабування таких ініціатив [66, с. 43].

Для масштабування соціально-орієнтованих ініціатив необхідно використовувати певну модель бізнесу, яка забезпечить самоокупність соціальним інноваціям, а не лише розвиток за рахунок дотацій та пільг. Для впровадження будь якої інновації, у тому числі і соціальної, необхідне ресурсне забезпечення, тому для успішної дифузії соціальних інновацій доцільне використання певних бізнес-моделей, які знаходитимуть свої способи створення цінності для споживачів. Бізнес-модель формує інформативне розуміння чотирьох основних економічних викликів: "що виробляти"; "для кого виробляти"; "як виробляти"; "з ким виробляти" [67, с. 12]. З позиції впровадження суспільноспрямованих соціальних ініціатив економічну концепцію ("що виробляти"; "для кого виробляти"; "як виробляти"; "з ким виробляти") можна розглядати як систему базових пріоритетів моделюванні процесів генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій.

Проект SI-DRIVE показав, що саме СІ змінюють існуючі соціально-економічні системи, атже повинні стати невід'ємною частиною нових бізнес-моделей. Передбачається, що успішні бізнес-моделі соціальних інновацій принесуть суспільні цінності зацікавленій цільовій групі. Бізнес-моделі та чіткі комунікаційні стратегії визначені як найважливіші чинники успіху більшості соціальних інновацій. Бізнес-модель та комунікаційна стратегія є основними критичними факторами, а також здатність до переосмислення та адаптації інноваційного рішення до змін умов та вимог [66, с. 43].

SI-DRIVE включає бізнес-моделі в семи напрямках [66, с. 43-47]: освіти, зайнятості, навколишньому середовищі, енергопостачанні, галузях транспорту та мобільності, охорони здоров'я та соціального обслуговування, бідності та сталого розвитку.

Як зазначають А. Osterwalder і Y. Pigneur бізнес-модель є корисним інструментом надання стислого огляду важливих елементів, що формують успішну ініціативу та забезпечують її стійкість у часі. При цьому, в процесах

генерування, продукування та соціальних інновацій стійкість не спрямована на отримання фінансової вигоди, а орієнтована на організацію взаємодії людських ресурсів та дотримання екологічних норм. Для формування стійкості суспільних ініціатив, спрямованих на досягнення нефінансових цінностей, дослідниками [68, с. 15] запропоновано використання бізнес-моделі Canvas (Business Model Canvas), яка описує загальні умови та дозволяє легко трансформувати основні напрями функціонування бізнесу і створювати нові моделі стратегічних альтернатив.

Бізнес-модель Canvas, на відміну від традиційних бізнес-планів, має важливе значення для ініціювання соціальних інновацій, оскільки допомагає структурувати поточний стан організації, яка вже функціонує на ринку, а також стратегічні перспективи організації, яка лише починає планувати свою діяльність. При створенні стартапів часто використовують цей інструмент для визначення основних напрямів розвитку на довгострокову перспективу. Бізнес-модель містить дев'ять компонентів, які складаються з прогнозування можливих шляхів розвитку організації, яка тестується або розробляється (Додаток А, табл. А.1) [66, с. 47,48].

Попри значну популярність наведеної бізнес моделі, відмітимо критичні зауваження щодо її використання, зокрема модель призначено лише для класичних (ідеальних) ринкових умов, не враховує вплив інших чинників і процесів: культури, соціальних потреб та динамічності ситуацій, є статичною без потоку і зворотного зв'язку. Розроблено багато цінних доопрацювань до бізнес-моделі, що усувають ці недоліки, насамперед модель Rainforest Canvas (Додаток А, табл. А.2 [69, с. 204-215].) для візуалізації екосистеми нововведень в організації та My Social Business Model (MySBM) (Додаток А, табл. А.3)) для соціальних підприємців [66, с. 48; 70; 71]. Ці моделі допомагають соціальним підприємцям формалізувати свої соціальні ідеї і будувати повністю розвинену бізнес-модель [71]. Авторами проєкту SI-DRIVE запропоновано гібридну «Модель бізнесу в екосистемі» (Living Ecosystem Business Model), в якій враховано динамічні

взаємозв'язки між елементами і відображено потоки через систему циклів зворотного зв'язку та ітерації аналогічно, як і в динамічних системах [68, с. 48].

Д. Малган, К. Джозеф і В. Норман, аналізуючи методичні підходи для вимірювання соціальних інновацій, зазначають, що їх можна класифікувати на ті, які вимірюють конкретний вплив певної ініціативи, і ті, які вимірюють ширші соціальні результати. Вирізняють невелику кількість показників, спрямованих на вимірювання інновацій та активності громадянського суспільства [72, с. 421-425]: впливу; соціальних результатів; інновацій; громадянського суспільства.

Л. Бялонь вважає, що СІ є результатом останньої фази інноваційного процесу, відповідно наслідки їх реалізації розділяє на дві: ті, що покращують рівень життя і ті, що покращують якість життя суспільства та створюють нові або вдосконалюють існуючі міжособистісні відносини [73, с. 65]. Подібні ефекти трапляються на кожному рівні соціального життя – міжнародному, національному, регіональному та місцевому, а також у певних соціальних груп чи окремих осіб, незалежно від належності до певної професії чи соціального становища. Для оцінювання наслідків соціальних інновацій, найважливішою є методологічна основа, яка полягає у визначенні критерію оцінювання, який повинен визначати головну мету інновацій, тобто якість та рівень життя, а також ступінь міжособистісних відносин. Автор зауважує, що в економічному сенсі важлива відповідь на наступні питання:

1. Яка частка соціальних інновацій у зростанні національного доходу та які витрати були пов'язані з досягненням цього ефекту?
2. Чи збільшується ефективність роботи із впровадженням соціальних інновацій у країні, регіоні чи окремих групах підприємств?
3. Які втрати понесли б економіка, підприємства та суспільство, якщо не впровадити СІ?
4. На скільки зменшився розрив у рівні національного доходу чи прибутку підприємств після впровадження соціальних інновацій?

Дослідниця наголошує для аналізу та оцінки наслідків соціальних інновацій важливо, що кожне нововведення, тобто продукт, технологічний чи організаційний процес, спричиняє непрямі соціальні ефекти. Багато нововведень зумовлюють технічний, економічний, організаційний та соціальний ефекти одночасно, але саме СІ плануються для суспільства та дають прямиий соціальний ефект, а решту - «бізнесові» інновації, заплановані на покращення економічної ситуації і спричиняють непрямі соціальні ефекти [73, с. 66].

Проаналізовані методичні підходи до оцінювання потенціалу розвитку та ефективності соціальних інновацій зосереджуються переважно на сприянні соціальних ініціатив та теоретичних основах оцінювання цього виду інновацій. Як показує аналіз світового досвіду, більшість запропонованих методів оцінювання соціальних інновацій здійснено в рамках конкретних проєктів і програм. При цьому методології досліджень властиві теоретична неоднозначність та різноманітність визначень, відсутність базису методик ідентифікації якісних результатів цього виду інновацій та недосконалість і неповнота статистичної бази аналізу.

Перспективи розвитку та поширення інновацій для кожного складника сталого розвитку (економічного, екологічного, соціального) незалежно від масштабу і рівня ієрархії соціально-економічної системи (підприємство, галузь, сектор, регіон, країна чи мегарегіональне утворення) базуються на цілісній державній політиці підтримки інноваційної діяльності. Для України актуальними напрямками державної підтримки інноваційної діяльності є удосконалення інституціональної бази, створення державних цільових програм не тільки для великого, але й для малого та середнього бізнесу, а також розвиток інституціональної інфраструктури генерування, продукування та впровадження інновацій. Зміна акценту від інновацій, орієнтованих переважно на фінансову вигоду інновацій, до так званих «екологічних» та «нефінансових» (соціальних) інновацій зумовлена усвідомленням суспільства у необхідності сталого розвитку,

збереження довкілля та досягнення соціальної справедливості, збереження ресурсів для майбутніх поколінь.

Суттєвим поступом сталого розвитку регіонів є прийняття Державної Стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки (далі – Стратегія) згідно Указу Президента України від 20 вересня 2019 р. № 713 “Про невідкладні заходи щодо забезпечення економічного зростання, стимулювання розвитку регіонів та запобігання корупції” [2], якою визначено генеральний вектор сталого розвитку регіонів відповідно до Цілей сталого розвитку України до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722. Необхідність підготовки Стратегії обумовлена новими внутрішньосистемними і глобальними викликами, які істотно впливають на регіональний розвиток, якість життя жителів міст і сіл. Як слушно зауважує О. Амоша, необхідно спрямувати зусилля для розвитку інноваційної сфери в конкретних галузях та регіонах, які повинні супроводжуватися дієвими заходами не лише центральних, але й галузевих органів управління, а також регіональної влади. Останні повинні бути реалізовані на рівні регіональних органів державного управління і місцевого самоврядування. Особливо це актуально в умовах можливого посилення їх ролі та вдосконалення фінансового забезпечення згідно із основними положеннями реформи адміністративно-територіального устрою [74, ст. 6-7].

Згідно визначених напрямів Стратегії обґрунтуємо розвиток соціальних ініціатив у регіонах на основі системного підходу, який передбачає співпрацю освітніх установ, інноваційної інфраструктури, підприємств і громадських організацій за відповідної підтримки органів місцевого самоврядування (рис. 1.6).

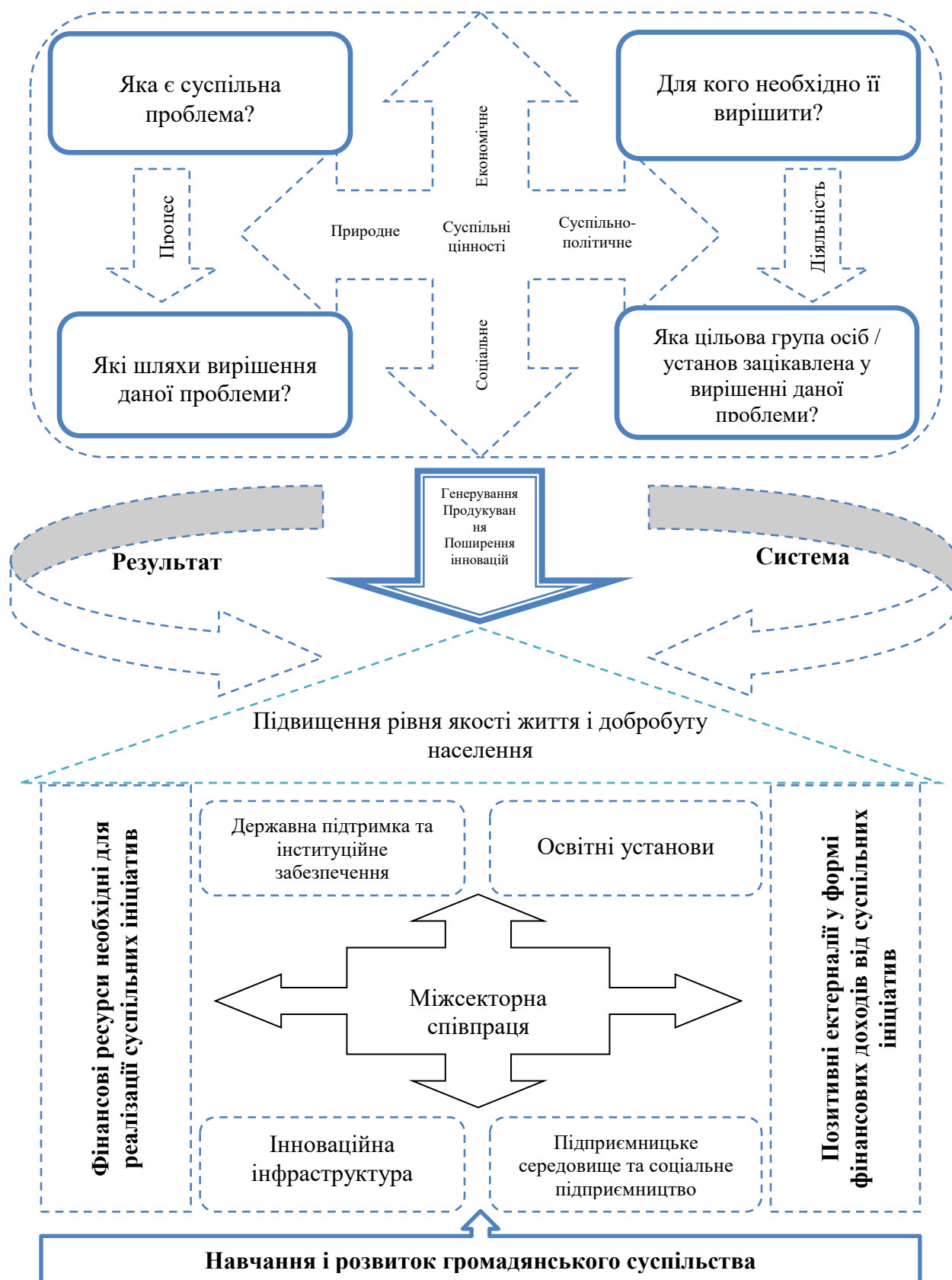

Рис. 1.6. Системний підхід для розвитку соціальних інновацій
Джерело: запропоновано автором

В межах наведеної моделі співпраці припустимо, що синергетичний взаємозв'язок виникне від діяльності освітніх, наукових установ, які надаватимуть якісні послуги для підготовки висококваліфікованих фахівців, сприятимуть розвитку фундаментальних та прикладних досліджень, ефективній співпраці з інноваційною інфраструктурою, для активізації соціально відповідального малого, середнього та великого підприємництва у регіонах [85, с. 56; 86, с. 28]. Своєю чергою, співпраця між освітніми установами та підприємництвом відбуватиметься через фінансування наукових досліджень з частини згенерованого прибутку від інноваційної діяльності підприємств.

Для підприємницького середовища важливість співробітництва окреслюється через розширення масштабів і зростання обсягів інноваційної діяльності підприємств [75], оскільки інновації є важливим фактором від якого залежить конкурентоспроможність держави, її розвиток та ефективність [76, с.296].

Для органів місцевого самоврядування співпраця між освітніми установами, підприємницьким середовищем та інноваційною інфраструктурою є вигідною через податкові надходження до місцевих бюджетів, створення нових робочих місць, розвиток соціально орієнтованого бізнесу, зниження рівня безробіття серед соціально незахищених верств населення у регіоні.

Крім цього, відзначається низка інших можливостей, запропонованих в роботі [77, с. 171], використання для розвитку соціальних інновацій у регіонах: імплементація соціальноорієнтованих європейських практик в інноваційній сфері через запрошення консультантів; підвищення мобільності кадрів, залучених в інноваційну діяльність та удосконалення їх професійних навичок; підвищення рівня кваліфікації державних службовців, які займаються інноваційною діяльністю; спрощення організації освітніх програм для студентів та підвищення кваліфікації для працівників освітніх установ; створення нових можливостей для малих інноваційних підприємств [85, с.56-61], їх кооперації, налагодження зв'язків з міжрегіональними партнерами та партнерами у країнах де впроваджуються кращі практики соціальних інновацій.

Таким чином, окреслена синергія взаємозв'язків між органами місцевого самоврядування, освітніми установами, інноваційною інфраструктурою та підприємницькими структурами розширюватиме можливості використання міжрегіонального потенціалу задля активізації соціальноорієнтованого розвитку регіонів та забезпечуватиме стратегічний розвиток соціальних інновацій [86, с.17-30].

Оцінювання потенційної здатності регіонів до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій здійснюватимемо за такими напрямками (рис. 1.7):

- 1) здатність регіону до соціального підприємництва, соціально-відповідального та інноваційно-активного бізнесу;
- 2) можливості громадських об'єднань та реалізація соціальних проєктів у регіоні;
- 3) внесок науково-освітньої складової у розвиток соціальних інновацій;
- 4) наявність інноваційної інфраструктури для генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій.

Для кожного з цих напрямів обираються відповідні показники, а саме:

Для напрямку I:

1.1. Активність соціального підприємництва у розрахунку на 10 тис. населення:

$$A_{ij(CP)} = \frac{CP_{ij}}{Ч_{ej}} \quad (1.1)$$

де CP_{ij} — кількість j -х соціальних підприємств у i -й області, од; $Ч_{ej}$ — чисельність j -го населення у e -й області, тис.осіб;

1.2. Зайнятість працівників соціального підприємництва:

$$З_{ij(CP)} = \frac{Ч_{ej}}{CP_{ij}} \quad (1.2)$$

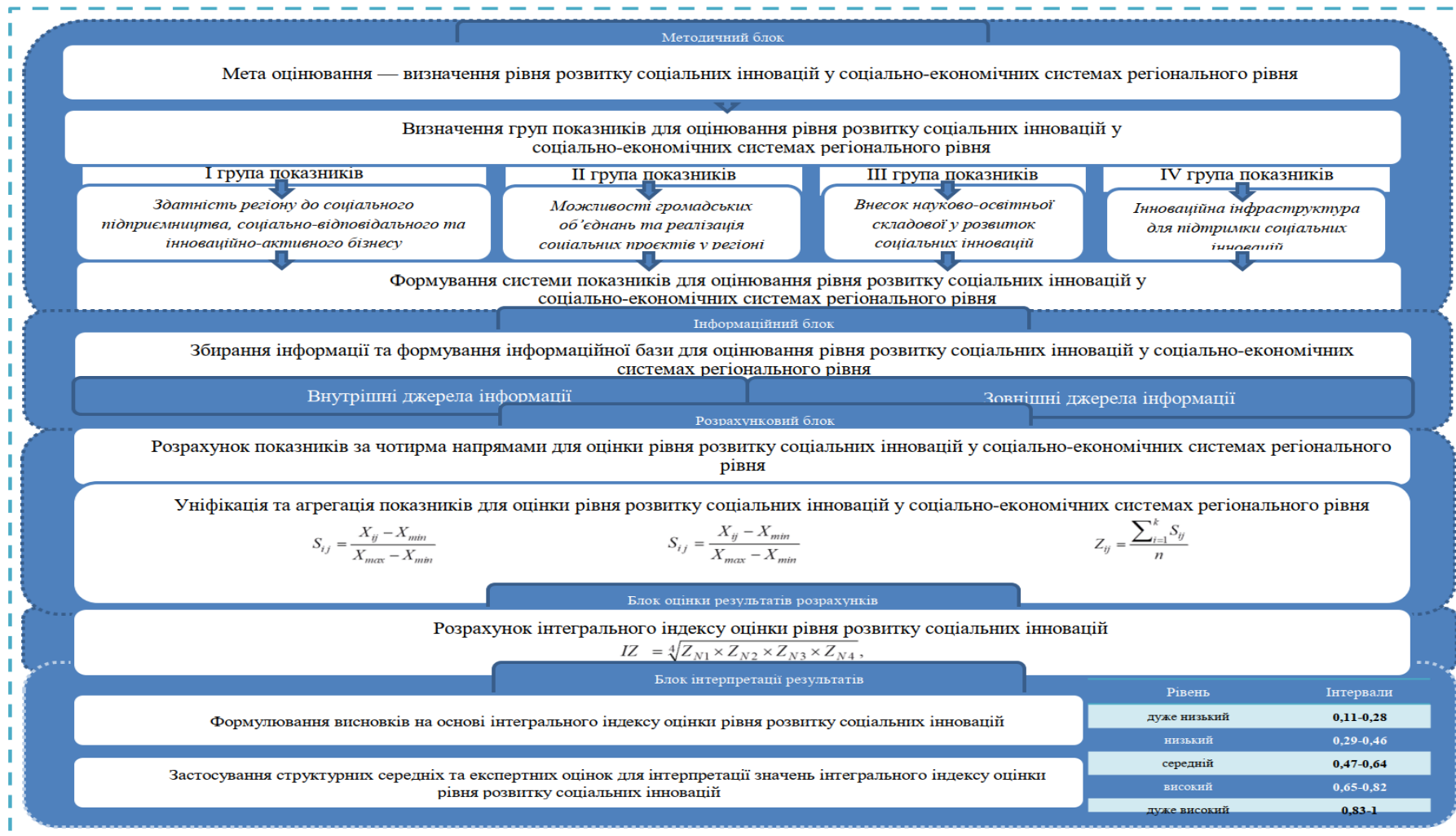

Рис. 1.7. Методичний підхід щодо оцінювання розвитку соціальних інновацій в регіональному вимірі

Джерело: запропоновано автором

Таблиця 1.2

Показники оцінювання потенційної здатності регіонів до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій

Напрями		Показники для оцінювання	Формалізація розрахунку показника
1	2	3	4
<i>I група показників</i>	<i>Здатність регіону до соціального підприємництва, соціально-відповідального та інноваційно-активного бізнесу</i>	1.1 Активність соціального підприємництва у розрахунку на 10 тис. населення, од/особу 1.2. Зайнятість працівників соціального підприємництва, ос 1.3. Частка соціальних підприємств з пріоритетом вирішення проблем соціально вразливих верств населення, у загальній кількості соціальних підприємств, % 1.4. Частка інноваційно-активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств, % 1.5. Інноваційна активність підприємств у розрахунку на 10 тис. населення, осіб	$1.1. A_{ij}(СП) = \frac{СП_{ij}}{Ч_{ej}}$ $1.2. Z_{ij}(СП) = \frac{Ч_{ej}}{СП_{ij}}$ $1.3. Ч_{ij}(СПСВК) = \frac{СП_{ij}(СВК)}{СП_{ej}} \cdot 100\%$ $1.4. Ч_{ij}(ІА) = \frac{ІА_{ij}}{ПП_{ej}} \cdot 100\%$ $1.5. A_{ij} = \frac{ІА_{ij}}{Ч_{ej}}$
<i>II група показників</i>	<i>Можливості громадських об'єднань та реалізація соціальних проєктів у регіоні</i>	2.1. Регіональна соціально спрямована активність проєктів ДФРР на 10 тис. населення, од/особу 2.2. Частка регіонів, що впроваджують соціально орієнтовані проєкти “зверху-вниз”, % 2.3. Частка регіонів, що впроваджують соціально орієнтовані проєкти “знизу-вгору”, % 2.4. Охоплення регіонів України проєктами з соціального захисту, % 2.5. Охоплення регіонів України проєктами з соціального підприємництва, %	$2.1. A_{ij}(СПДФРР) = \frac{ДФРР(СП)_{ij}}{Ч_{ej}}$ $2.2. Ч_{ij}(РСР) = \frac{РСР(СП)_{ij}}{П(ДФРР)_{ej}} \cdot 100\%$ $2.3. Ч_{ij}(ОТГ) = \frac{ОТГ(СП)_{ij}}{П(ДФРР)_{ej}} \cdot 100\%$ $2.4. Ч_{ij}(ПСЗ) = \frac{ПСЗ_{ij}}{П(ДФРР)_{ej}}$ $2.5. Ч_{ij}(ПСП) = \frac{ПСП_{ij}}{П(ДФРР)_{ej}}$
<i>III група показників</i>	<i>Внесок науково-освітньої складової у розвиток соціальних інновацій</i>	3.1. Кількість організацій, які виконують наукову та науково-технічну роботу, од 3.2. Індекс наукового таланту, од 3.3. Соціально спрямована наукова активність дослідників у загальній кількості працівників, зайнятих науково дослідною роботою в регіонах, % 3.4. Частка внутрішніх витрат на виконання НДР у суспільних науках до загальної величини валових витрат на НДР в регіонах, %	$3.1. N_{ННТ};$ $3.2. I_{ij}(НТ) = \frac{ПНДР_{ij}}{ЧР_{ej}}$ $3.3. A_{ij}(СПН) = \frac{СПН_{ij}}{Ч(НДР)_{ej}}$ $3.4. Ч_{ij}(ВВСН) = \frac{ВВ(СН)_{ij}}{ВВНДР_{ej}}$

1	2	3	4
<i>IV група показників</i>	<i>Інноваційна інфраструктура для підтримки соціальних інновацій</i>	4.1. Кількість об'єктів інноваційної інфраструктури у регіоні, од 4.2. Кількість бізнес-інкубаторів у регіоні, од 4.3. Кількість інноваційних фондів у регіоні, од 4.4. Індекс креативного прошарку регіону, %	4.1. N_{II} 4.2. N_{BI} 4.3. N_{IF} 4.4. $A_{ij(CPH)} = \frac{KPI_{ij}}{3N_{ej}}$

Джерело: розроблено автором

1.3. Частка соціальних підприємств з пріоритетом вирішення проблем соціально вразливих верств населення, у загальній кількості соціальних підприємств, %:

$$Ч_{ij(CPCBK)} = \frac{СП_{ij(CBK)}}{СП_{ej}} \cdot 100\%, \quad (1.3)$$

де $СП_{ij(CBK)}$ — кількість j -их соціальних підприємств, які вирішують проблеми соціально вразливих категорій населення у i -й області; $СП_{ej}$ — кількість j -их соціальних підприємств у e -й області, од.

1.4. Частка інноваційно-активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств:

$$Ч_{ij(IA)} = \frac{IA_{ij}}{ПП_{ej}} \cdot 100\%, \quad (1.4)$$

де IA_{ij} — кількість j -их інноваційно-активних підприємств у i -й області, од; $ПП_{ej}$ — кількість j -их промислових підприємств у e -й області, од;

1.5. Інноваційна активність підприємств у розрахунку на 10 тис. населення:

$$A_{ij} = \frac{IA_{ij}}{Ч_{ej}}, \quad (1.5)$$

де $СП_j$ — кількість соціальних підприємств j -го регіону, од; $Ч_1$ — кількість j -го населення у e -й області, осіб;

До напрямку II, який відображає можливості громадських об'єднань та реалізацію соціальних проєктів у регіоні оберемо показники:

2.1. Регіональна соціально спрямована активність проєктів Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР) у розрахунку на 10 тис. осіб населення:

$$A_{ij(\text{СПДФРР})} = \frac{\text{ДФРР}_{(\text{СП})ij}}{\text{Ч}_{ej}} \quad (1.6)$$

де СП_{ij} — кількість j -их кількості поданих проєктів в ДФРР у регіоні за сферою реалізації: соціальний захист і соціальне підприємництво та економічна діяльність у i -й області; Ч_{ej} — чисельність j -го населення у e -й області, осіб;

2.2. Частка регіонів, що затвердили і впроваджують соціально орієнтовані проєкти “зверху-вниз”:

$$\text{Ч}_{ij(\text{РСР})} = \frac{\text{РСР}_{(\text{СП})ij}}{\text{П}_{(\text{ДФРР})ej}} \cdot 100\% \quad (1.7)$$

де $\text{РСР}_{(\text{СП})ij}$ — кількість j -их поданих на розгляд проєктів в ДФРР з реалізації стратегії регіонального розвитку, за сферою реалізації: соціальний захист і соціальне підприємництво та економічна діяльність у i -й області, од; $\text{П}_{(\text{ДФРР})ej}$ — кількість j -их проєктів, поданих за всіма напрямками у ДФРР у e -й області, од;

2.3. Частка регіонів, що затвердили і впроваджують соціально орієнтовані проєкти “знизу-догори”:

$$\text{Ч}_{ij(\text{ОТГ})} = \frac{\text{ОТГ}_{(\text{СП})ij}}{\text{П}_{(\text{ДФРР})ej}} \cdot 100\% \quad (1.8)$$

де $\text{РСР}_{(\text{СП})ij}$ — кількість j -их проєктів, поданих на розгляд в ДФРР об’єднаними територіальними громадами та співробітництвами територіальних громад, за сферою реалізації: соціальний захист і соціальне підприємництво, економічна діяльність у i -й області, од;

2.4. Охоплення регіонів проєктами соціального захисту, %

$$\text{Ч}_{ij(\text{ПСЗ})} = \frac{\text{ПСЗ}_{ij}}{\text{П}_{(\text{ДФРР})ej}} \quad (1.9)$$

де ПСЗ_{ij} — кількість j -их поданих на розгляд проєктів в ДФРР за напрямом соціальний захист у i -й області, од;

2.5. Охоплення регіонів України проєктами з соціального підприємництва:

$$\mathcal{C}_{ij(\text{ПСП})} = \frac{\text{ПСП}_{ij}}{\text{П}_{(\text{ДФРР})ej}} \quad (1.10)$$

де ПСП_{ij} — кількість j -их поданих на розгляд проєктів в ДФРР за сферою реалізації: соціальне підприємництво та економічна діяльність у i -й області, од;

До напрямку III, який відображає внесок науково-освітнього складника у розвиток соціальних інновацій віднесемо показники:

3.1 Кількість організацій, які виконують наукову та науково-дослідницьку роботу, $N_{\text{ННТ}}$;

3.2. Індекс наукового таланту:

$$I_{ij(\text{НТ})} = \frac{\text{ПНДР}_{ij}}{\mathcal{C}\mathcal{P}_{ej}} \quad (1.11)$$

де ПНДР_{ij} — кількість j -их працівників, задіяних у виконанні НДіДКР, за регіонами у i -й області, осіб; $\mathcal{C}\mathcal{P}_{ej}$ — чисельність 1000000 j -го населення у e -й області, осіб;

3.3. Соціальноспрямована наукова активність дослідників у загальній кількості працівників, зайнятих науково-дослідною роботою в регіонах:

$$A_{ij(\text{СПН})} = \frac{\text{СПН}_{ij}}{\mathcal{C}_{(\text{НДР})ej}} \quad (1.12)$$

де СПН_{ij} — кількість j -их дослідників, які виконують наукову роботу у галузі знань суспільні науки; $\mathcal{C}_{(\text{НДР})ej}$ — кількість j -их працівників НДР у e -й області, осіб;

3.4. Частка внутрішніх витрат на виконання НДіДКР у галузі суспільні науки у загальній сумі валових витрат на НДіДКР за регіонами:

$$\mathcal{C}_{ij(\text{ВВСН})} = \frac{\text{ВВ}_{(\text{СН})ij}}{\text{ВВНДР}_{ej}} \quad (1.13)$$

де $\text{ВВ}_{(\text{СН})ij}$ — кількість j -их дослідників, які виконують наукову роботу у галузі знань суспільні науки, тис. грн; ВВНДР_{ej} — кількість j -их працівників НДР у e -й області, тис. грн;

До напрямку IV, який характеризує інноваційну інфраструктуру для підтримки соціальних інновацій оберемо показники:

- 4.1. Кількість об'єктів інноваційної інфраструктури у регіоні, N_{II} ;
- 4.2. Кількість бізнес-інкубаторів, $N_{БИ}$;
- 4.3. Кількість інноваційних фондів, N_{IF} ;
- 4.4. Індекс креативного прошарку регіону:

$$A_{ij(СПН)} = \frac{КП_{ij}}{ЗН_{ej}} \quad (1.14)$$

де $КП_{ij}$ — зайняте j -е населення, за креативними видами діяльності та регіонах, тис. осіб ; $ЗН_{ej}$ — зайняте населення за видами економічної діяльності та регіонами усього у e -й області, тис. осіб;

Обрані показники для оцінювання потенційної здатності регіонів до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій необхідно ідентифікувати як результативні показники-стимулятори, зростання яких відображає покращення здатності до соціальних інновацій та показники-дестимулятори, зростання яких відображає зниження спроможності регіонів до соціальних інновацій. Враховуючи, що показники є різнорідними їх потрібно стандартизувати до значень від 0 до 1 [78, с. 85].

Уніфіковані показники характеризують не лише кількісну, але й якісну сторону здатності регіонів до: соціального підприємництва, соціально-відповідального та інноваційно-активного бізнесу, а також можливості громадських об'єднань до реалізації соціальних проєктів у регіоні, внесок науково-освітньої складової у розвиток соціальних інновацій та інноваційної інфраструктури для їх підтримки. Таким чином, обрані для дослідження показники враховують якісні параметри розвитку соціальних інновацій. Для стандартизації обраних показників використаємо формули [78]:

$$S_{ij} = \frac{X_{ij} - X_{min}}{X_{max} - X_{min}}, \quad (1.15)$$

$$S_{ij} = \frac{X_{max} - X_{ij}}{X_{max} - X_{min}}, \quad (1.16)$$

де S_{ij} – стандартизоване значення i -го показника в j -му регіоні; X_i – фактичне значення i -го показника в j -му регіоні; X_{max} – максимальне значення i -того показника в регіоні; X_{min} – мінімальне значення i -того показника в регіоні.

Зростання значення стандартизованих показників підтверджує спроможність регіону до соціальних інновацій за обраним показником.

На основі виокремлених чотирьох груп показників (табл. 1.2), будемо розрахувати інтегральні індекси за визначеними напрямками та загальний інтегральний індекс оцінювання здатності регіону до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій.

Для розрахунку загального індексу для кожного напрямку агрегуємо стандартизовані значення із застосуванням середньої арифметичної за формулою [78]:

$$Z_{ij} = \frac{\sum_{i=1}^k S_{ij}}{n}, \quad (1.17)$$

де Z — загальний індекс досліджуваного i -го напрямку j -го регіону; S_{ij} – стандартизовані значення i -их показників j -го напрямку; n – кількість показників у напрямі.

Для розрахунку інтегрального індексу оцінювання потенційної здатності регіону до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій застосуємо мультиплікативну модель вигляду [75]:

$$IZ = \sqrt[4]{Z_{N1} \times Z_{N2} \times Z_{N3} \times Z_{N4}}, \quad (1.18)$$

де IZ — інтегральний індекс потенційної здатності регіону до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій; Z_{N1} — загальний індекс напрямку I, який характеризує здатність регіону до соціального підприємництва, соціально-відповідального та інноваційно-активного бізнесу; Z_{N2} — загальний індекс напрямку II, який характеризує можливості громадських об'єднань та реалізація соціальних проєктів у регіоні; Z_{N3} — загальний індекс напрямку III,

який відображає внесок науково-освітнього складника у розвиток соціальних інновацій; Z_{N4} — загальний індекс напрямку IV, який характеризує інноваційну інфраструктуру підтримки соціальних інновацій.

Отже, якщо інтегральний індекс розвитку соціальних інновацій у регіоні змінюється у діапазоні (0—1). Відповідно, зростання значення інтегрального індексу показує вищі можливості регіону до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій, а зменшення – про знижені можливості.

Для оцінювання потенційної здатності до розвитку соціальних інновацій в регіоні за значеннями загальних та інтегрального індексу застосуємо п'ятирівневу шкалу: (1) значення інтегрального індексу 0,83–1,00 – дуже високий рівень можливостей розвитку соціальних інновацій; (2) 0,65–0,82 – високий рівень; (3) 0,47–0,64 – середній рівень; (4) 0,29–0,46 – низький рівень; (5) 0–0,28 – дуже низький рівень.

Наступним етапом дослідження буде детальний аналіз потенційної здатності розвитку соціальних інновацій в обраних групах регіонів на основі їх кластеризації за розрахованими інтегральними показниками. За результатами дослідження доцільно сформулювати стратегічні пріоритети, механізми та інструменти стимулювання генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій для кожної групи регіонів з урахуванням рівня їх соціально-економічного розвитку.

Висновки до розділу 1

У першому розділі досліджено економічну сутність та зміст понять «соціальна інновація», «розвиток соціальних інновацій», удосконалено класифікацію соціальних інновацій, запропоновано методичний підхід до оцінювання розвитку соціальних інновацій в регіональному вимірі. Зроблено наступні висновки:

1. Пізнання категорій «соціальна інновація», «розвиток соціальних інновацій» здійснено з позиції сталого розвитку соціально-економічних систем регіонального рівня. Запропоновано авторське визначення поняття

«соціальна інновація» як результат цілеспрямованих якісних суспільних змін (функції змін) у соціально-економічній системі регіону, які характеризуються обов'язковою соціальною ефективністю та концептуально змінюють систему культурних та загальнолюдських цінностей регіону; «розвиток соціальних інновацій» як потенційна здатність регіонів до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій.

2. Досліджено багатоаспектність наукових підходів щодо типологізації соціальних інновацій. Обумовлено доцільність виокремлення «чистих» або «первинних» та «похідних» або «детермінованих» соціальних інновацій. «Чисті» соціальні інновації запропоновано розглядати як такі, що генеруються, продукуються, впроваджуються виключно для першочергового задоволення суспільних та загальнолюдських потреб, а «похідні» соціальні інновації – першочергово орієнтовані на створення економічної цінності, проте в процесі поширення не виключають соціальну ефективність.

3. Домінантною передумовою поширення соціальних інновацій є наявність інституціональної бази, яка сприяє реалізації державних цільових програм в межах раціональної моделі соціального розвитку, активізації соціальної політики, розвитку інноваційної інфраструктури підтримки соціальних інновацій, а також скоординовану співпрацю між підприємницьким середовищем, науковими організаціями, неурядовими об'єднаннями та громадянським середовищем, яке зацікавлене у якісних соціальних змінах.

4. Розроблено методичний підхід щодо оцінювання розвитку соціальних інновацій в регіональному вимірі, який враховує багатоплановість та детермінованість їх проявів. Запропоновано до складових розвитку соціальних інновацій в регіональному вимірі внести: здатність регіону до соціального підприємництва, соціально-відповідального та інноваційно-активного бізнесу; можливості громадських об'єднань та реалізація соціальних проєктів у регіоні; внесок науково-освітньої складової; наявність інноваційної інфраструктури.

Результати проведених досліджень опубліковані в працях [79-86]

Список використаних джерел до розділу 1

1. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf (дата звернення 10.02.2023).
2. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п#Text>. (дата звернення 10.02.2023).
3. Unceta, Alfonso, Javier Castro-Spila, and Javier Garcia Fronti. "The Three Governances in Social Innovation." *Innovation: The European Journal of Social Science Research*. 2017. 30 (4), 406–420.
4. Hans-Jürgen Engelbrecht. The (social) innovation – subjective well-being nexus: subjective well-being impacts as an additional assessment metric of technological and social innovations. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*. 2018. 31:3, 317-332.
5. Katarzyna Karolina Zajda, Slawomir Pasikowski, Agnieszka Kretek-Kamińska. The implementation of grassroots product-oriented social innovations by non-governmental organisations: proposal of a measurement tool. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*. 2020. 0:0, 1-15.
6. Mulgan, G. Measuring Social Value. *Stanford Social Innovation Review*. 2010. 8(3), 38-43.
7. Nicholls, A., Murdock, A. The Nature of Social Innovation. In: Nicholls, A., Murdock, A. (eds) *Social Innovation*. Palgrave Macmillan, London. 2012. URL: https://doi.org/10.1057/9780230367098_1.
8. Marianne J. Dagevos, Esther J. Veen. Sharing a meal: a diversity of performances engendered by a social innovation. *Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability*. 2020. 13:1, 97-113.

9. Більська О. В. Соціальні інновації, їх природа і роль в ринковій економіці соціального спрямування. *Економіка. Управління. Інновації*. 2013. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2013_2_10.

10. Грішнова О. А., Міщук Г. Ю. Соціальні інновації у трудовій сфері: сутність, види, особливості реалізації в Україні. *Демографія та соціальна економіка*. 2013. № 2, 167-178.

11. Євдокимова А.В. Концептуальна модель активності громад для задач формування портфелю грантових проектів соціально-економічного розвитку громад, які підтримуються міжнародними організаціями. *Управління проектами та розвиток виробництва: Зб.наук.пр.* Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля. 2011. № 4 (40). С. 134-139.

12. Летуновська, Н.Є. Роль соціальних інновацій у діяльності вітчизняних підприємств. *Економічні проблеми сталого розвитку. матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Балацького О.Ф.*, За заг. ред. О.В. Прокопенко. 2013. Суми. СумДУ, Т.2. С. 125-126.

13. Терон І. В. Соціальні інновації у процесах модернізації соціально-трудових відносин. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2011. Вип. 20(2). С. 57-66.

14. Маулік С. С. Соціальні інновації як ефективний інструмент соціального інжинірингу: український вимір. *Вісник НТУУ «КПІ»*. Політологія. Соціологія. Право: збірник наукових праць. 2016. № 1/2 (29/30). С. 65–69.

15. V. Grechanyk, L. Melnychenko, J. Buy Social innovation as a category of sustainable development. *Scientific letters of academic society of Michal Baludansky*. 2014. Vol 2. N6/2014. P.75-80.

16. Tarde G. *Social Laws: an Outline of Sociology*. Translated from French by Howard C. Warren. 2000. K: Batoche Books.

17. Шумпетер, Й. А. Теорія економічного розвитку. Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу. 2011. Київ : Видавничий дім "Києво-Могилянська академія". 244 с.

18. Друкер П. Виклики для менеджменту XXI століття. 2020. *КМ-БУКС*. – 240 с.
19. Гелбрейт Дж. A History of Economics. *Penguin*. 1991. 217 с.
20. Crozier M., Friedberg E. Actors and Systems. The Politics of Collective Action. *Chicago: The University of Chicago Press*. 1980. P. VII + 333.
21. Мейжис І. А. Соціальні інновації в українській сучасності. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/sociology/2012/184-172-13.pdf> (дата звернення: 15.02.2022).
22. Rosanvallon P. The new social question: rethinking the welfare state. *Princeton University Press*. 2000. 139 p.
23. Attali, J. Millennium: winners and losers in the coming world order. *New York: Random House*. 1991. 132 p.
24. Гречаник Б.В., Буй Ю.В. Соціальні інновації, як один з чинників стійкого розвитку соціально-економічних систем. У Я. С. Витвицький, М.О. Данилюк, С. Я. Кісь, В. К. Орлова, В. П. Петренко, А. С. Полянська (Ред.), *Теорія і практика стратегічного управління розвитком галузевих і регіональних суспільних систем*. 2013. (с. 143-145). Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу.
25. Бородіна О. Соціальні інновації в системі сільського розвитку: концептуальні підходи. *Економіка України*. 2010. № 9. С. 68-77.
26. Оберван О. Р. (2014). Світовий досвід і підходи до формування соціальної інноваційної політики в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Сер.: Економічні науки. Вип. 6(2). С. 17-20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_6%282%29__5
27. Федулова Л.І. Соціальні інновації в системі соціально-економічних відносин. 2008. URL: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/usoc/2008_3/60-74.pdf. (дата звернення: 11.02.2022).
28. Бойко-Бойчук Л. Суспільні реформи як керовані соціальні інновації: методологічні засади моделювання. *Наук. зап. Ін-ту політ. і етнонац. дослідж.* 2009. Вип. 43. С. 279-289.

29. Кучко Е. Е. Соціальні інновації: підходи до визначення і класифікації. URL: http://archive.nbu.gov.ua/portal/natural/vkhnu/Soc_dos/2011_941/Kuc (дата звернення: 11.02.2022).
30. Бойко-Бойчук Л.В. Поняття «соціальна інновація»: типи визначень, приклади застосування. 2009. Т. 5, № 3. С. 94-99.
31. Киридон А. М. (ред.) Велика Українська енциклопедія. Тематичний реєстр гасел з напрямку «Соціологічні науки». 2018. К.: Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво». 194 с.
32. Жуковська В. М. Соціальний розвиток організації: потенціал, управління, інновації. 2018. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 352 с.
33. Набатова О. О. Соціальні інновації: поняття, види, суб'єкти. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vnyua_etp/2011_3/6Nabatov.pdf (дата звернення: 15.02.2022).
34. G. Mulgan, S. Tucker, R. Ali, B. Sanders. Social innovation what it is, why it matters and how it can be accelerated. *Saïd Business School University of Oxford Park End Street Oxford. United Kingdom. 2007. 52 p.*
35. F. Westley Making a Difference- Strategies for Scaling Social Innovation for Greater Impact. 2010. URL: (дата звернення: 16.02.2022).
36. Phills et al. Rediscovering Social Innovation. 2008. URL: (дата звернення: 16.02.2022).
37. Moulaert et al. Social Innovation and Territorial Development. 2009. URL: (дата звернення: 16.02.2022).
38. OECD Transforming innovation to address social challenge. 2009. URL: (дата звернення: 16.02.2022).
39. Murray et al. The Open Book of Social Innovation. 2010. URL: <https://youngfoundation.org/wp-content/uploads/2012/10/The-Open-Book-of-Social-Innovationg.pdf> (дата звернення: 16.02.2022).
40. The Young Foundation. Defining Social Innovation. 2012. URL: <https://youngfoundation.org/wp->

content/uploads/2012/12/TEPSIE.D1.1.Report.DefiningSocialInnovation.Part-1-defining-social-innovation.pdf (дата звернення: 16.02.2022).

41. Навроцький О.І. Деякі аспекти обґрунтування засад інноватики у вищій школі. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2004. Вип. 43. С. 183-190.

42. Kolomiets, O., & Demydenko, T. Соціальні проекти як інструмент впровадження соціальних інновацій у соціальній роботі. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2023. (2(53), 61–66.

43. Бистров А.Г. Особливості та зміст організаційно-управлінських інновацій. *Управління проектами та розвиток виробництва: Зб.наук.пр.* – Луганськ: вид-во СХУ ім. В.Даля. 2011. № 2(38). С. 49-53.

44. Wigboldus, S. Ten Types of Social Innovation. 2016. A Brief Discussion Paper. URL: <https://library.wur.nl/WebQuery/wurpubs/fulltext/407981/> (дата звернення: 16.02.2022).

45. Гречаник Б.В. Інноваційноспрямований розвиток підприємств: організаційно-економічні аспекти. *Львів, Інститут регіональних досліджень НАН України*. 2007. Івано-Франківськ. ПП “Супрун”. 187 с.

46. Калюгіна С.Н. Інновації в соціальній сфері організації: сутність, види, відмінні характеристики. *Проблеми розвитку інноваційно-креативної економіки*. 2010. с. 319-322.

47. Забарна Е. М., Ваннік К. О. Інновації в соціальній сфері організації: сутність, види, відмінні характеристики. *Ефективна економіка*. 2014. № 9.

48. Жалдак Г., Сімченко Н. Класифікація інновацій та їх соціальний підвид. *Економічний аналіз*. 2012. Т. 10(4). С. 92-95.

49. Kwasnicki W. Innowacje społeczne – nowy paradygmat czy kolejny etap w rozwoju kreatywności człowieka? 2015. URL: <http://kwasnicki.prawo.uni.wroc.pl/todownload/InnowacjeSpoleczneWK.pdf> (дата звернення: 18.02.2022).

50. Харун О. А. Соціальні інновації як чинник підвищення розвитку трудового потенціалу підприємств. 2018. URL: http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/3_65_2_2018_ukr/2.pdf (дата звернення: 18.02.2022).
51. Більська О. В. Класифікація соціальних інновацій зі спрямованістю на їх кероване впровадження 2016. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/4_ukr/10.pdf (дата звернення: 18.02.2022).
52. Лібанова Е.М., Гладун О.М., Лісогор Л.С. та ін. Вимірювання якості життя в Україні. Аналітична доповідь. К. 2013.
53. Заяць Т. А. Соціальні інновації: потенціал і можливості використання в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Випуск 20. С. 735-737.
54. Atlas of Social Innovation by SI-Drive. URL: <https://www.interregeurope.eu/socialseeds/news/news-article/2615/atlas-of-social-innovation-by-si-drive/> (дата звернення: 18.02.2022).
55. Social innovation is not a new concept or practice, but much has been achieved over the last decade. What might the priorities be for the next 10 years? URL: <https://www.nesta.org.uk/blog/social-innovation-the-last-and-next-decade/> (дата звернення: 18.02.2022).
56. Буй Ю. В. Передумови та пріоритети формування інституціональної інфраструктури підтримки соціальних інновацій на регіональному рівні. *Сучасні тенденції розвитку світової економіки: нові виклики та проблеми: VI Міжнародна науково-практична конференція*. 2019. (Одеса, 19 квітня 2019 р.). Одеса. С. 163-165.
57. Kostetska, K., Khumarova, N., Umanska, Y., Shmygol, N., & Koval, V. Institutional qualities of inclusive environmental management in sustainable economic development. *Management Systems in Production Engineering*. 2020. 28(1), 15-22.
58. Павліха Н. В., Цимбалюк І. О. Науковий базис формування теорії інклюзивного розвитку регіону. *Економічний часопис Східноєвропейського*

національного університету імені Лесі Українки: журнал. 2020. Луцьк : Вежа-Друк. № 3 (27).

59. Єгорова І. Ю. Індикатори науки та інновацій: міжнародні стандарти та практика їх використання в Україні. В Єгорова І. Ю. (ред.). 2016. НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». 156 с.

60. Annick Bourguignon; Véronique Malleret; Hanne Nørreklit (2001) Balanced scorecard versus French tableau de bord: beyond dispute, a cultural and ideological perspective. URL: <http://atpiware.ca/images/pdf/cahier.pdf> (дата звернення: 18.02.2022).

61. Unceta, Alfonso, Javier Castro-Spila, and Javier Garcia Fronti. "Social Innovation Indicators." *Innovation: The European Journal of Social Science Research*. 2016. 29 (2): 192–204.

62. Resindex. Regional Social Innovation Index. A regional index to measure social innovation. URL: http://www.simpact-project.eu/publications/indicators/2014_RESINDEX_eng.pdf (дата звернення: 18.02.2022).

63. Moulaert F., and others (eds.). *The International Handbook on Social Innovation. Collective Action, Social Learning and Transdisciplinary Research*. Cheltenham and London: Edward Elgar. 2014. 528 p.

64. Mulgan G. *Social Innovation Theory – Ideas for Emerging Fields. Blurring Boundaries to Reconfigure Markets*. Palgrave: London. 2012. P. 33–65

65. IndiSI. Indikatorik Soziale Innovation. URL: <https://www.iat.eu/forschung-und-beratung/projekte/2018/indisi-indikatorik-soziale-innovation.html> (дата звернення: 18.02.2022).

66. *Methodology: Guidelines for Defining and Describing Social Innovations*. (2018). URL: http://www.si-drive.eu/wp-content/uploads/2018/03/SI-DRIVE-D2_4-Methodology-2018-final.pdf (дата звернення: 18.02.2022).

67. Смерічевський С. Ф., Клімова О. І. Business model canvas як універсальна концепція управління бізнесом компанії. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 9. С. 11-14.

68. Osterwalder A., Pigneur Y. *Business Model Generation: A Handbook for Visionaries, Game Changers, and Challengers*. 2008. New Jersey, IL, USA: John Wiley & Sons Inc. 288 p.

69. Hwang, V. W., & Horowitz, G. *The rainforest: The secret to building the next Silicon Valley*. 2012. Los Altos Hills, CA: Regenwald. 304 p.

70. Social innovation lab. URL: <http://socinnlab.org> (дата звернення: 18.02.2022).

71. My Social Business Model (MySBM). URL: <https://www.i-genius.org/my-social-business-model-mysbm/>. (дата звернення: 25.02.2022).

72. Mulgan, G., Joseph, K. & Norman, W. Indicators for social innovation. In Gault, F. (ed.) *Handbook Of Innovation Indicators And Measurement*. Cheltenham: Edward Elgar. 2013.

73. Białoń Lidia Problemy analizy i oceny innowacji społecznych Zarządzanie. *Teoria i Praktyka*. Wyższa Szkoła Menedżerska w Warszawie. 2017. nr 2 (20), s. 61 – 70. URL: [http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Zarzadzanie_Teoria_i_Praktyka/Zarzadzanie_Teoria_i_Praktyka-r2017-t-n2_\(20\)/Zarzadzanie_Teoria_i_Praktyka-r2017-t-n2_\(20\)-s61-70/Zarzadzanie_Teoria_i_Praktyka-r2017-t-n2_\(20\)-s61-70.pdf](http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Zarzadzanie_Teoria_i_Praktyka/Zarzadzanie_Teoria_i_Praktyka-r2017-t-n2_(20)/Zarzadzanie_Teoria_i_Praktyka-r2017-t-n2_(20)-s61-70/Zarzadzanie_Teoria_i_Praktyka-r2017-t-n2_(20)-s61-70.pdf) (дата звернення: 25.02.2022).

74. Амоша О. І. Організаційно-економічні механізми активізації інноваційної діяльності в Україні. *Економіка пром-сті*. 2005. № 5. С. 15-21.

75. Харів П. С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів. Тернопіль: “Економічна думка”. 2003. 326 с.

76. Haluna Zelinska, Uliana Andrusiv, Alina Protsyshyn, Olga Vyshnevskaya, Olena Dovgal, Halyna Sydor. Innovative development of Ukraine: Competitiveness of enterprise staff in the context of globalization changes. *Journal of Hygienic Engineering and Design*. 2022. №. 40. P. 294-303.

77. Геєць В. М., Осташко Т. О. Імплементация Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: економічні виклики та можливості: наук. Доповідь. Інститут економіки та прогнозування НАН України. Київ. 2006. 184 с.

78. Ткаченко О.О. Методичні підходи до визначення потенціалу просторової інтеграції бізнесу в регіоні. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2006. Том 23. Випуск 1(66). С.83-87.

79. Гречаник Б.В., Буй Ю.В. Соціальні інновації, як один з чинників стійкого розвитку соціально-економічних систем. *Теорія і практика стратегічного управління розвитком галузевих і регіональних суспільних систем: IV Всеукраїнська науково-практична конференція* (Івано-Франківськ, 15-17 травня 2013 р.). Івано-Франківськ, 2013. С. 143-145.

80. Буй Ю. В. Особливості класифікації соціальних інновацій в суспільних системах у контексті забезпечення передумов їх сталого розвитку. *Економічний аналіз*. 2018. № 1. С. 210-215.

81. Буй Ю.В., Мельниченко Л.Д. Соціальні інновації: їх сутність та класифікація. *Стратегія підприємства: зміна парадигми управління та інноваційні рішення для бізнесу: Міжнародна науково-практична конференція*, (Київ, 14-15 листопада 2013 р.). Київ, 2013. С. 367-369.

82. Буй Ю. В. Особливості визначення категорії «соціальні інновації» як однієї з передумов сталого розвитку соціально-економічних систем. міжнародної науково-практичної конференції. *Проблеми сталого розвитку економіки України в умовах інтеграційних процесів: міжнародна науково-практична конференція*. (Ужгород, 05-06 грудня 2014 р.): у 1 ч. — Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. — Ч.1. — 216 с. С. 183-185. (0,2 друк. арк.)

83. Буй Ю. В. Проблеми та перспективи впровадження соціальних інновацій з позиції сталого розвитку соціально-економічних систем. *Теорія і практика стратегічного управління розвитком галузевих і регіональних суспільних систем: V міжнародна науково-практична конференція*. (Івано-Франківськ, 20-22 травня 2015 р.). Івано-Франківськ, 2015. С. 39-41.

84. Буй Ю. В. Соціальні інновації: особливості ідентифікації та пріоритети поширення з позиції збалансованого розвитку. *Інновації в бізнес-освіті: III міжнародній науково-практичній інтернет-конференції*. (Київ, 22-23 травня 2019 р.). Київ, 2019. С. 208-211.

85. Гобир І. Б., Буй Ю. В., Буй Л. В. Аналіз та тенденції розвитку інноваційної активності промислових підприємств у Івано-Франківській області. *Приазовський економічний вісник*. 2022. № 2 (31). С. 56-61.

86. Antoniuk, D., Bui Y., Berezhnytska, U., Savko, O., Hobyр, I Social entrepreneurship as driver for increasing social innovation Vol. 19 No. 2 (2023): *Science and Innovation*. p. (17-30).

РОЗДІЛ 2

СТРУКТУРНО-КОМПОНЕНТНИЙ АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

2.1 Аналіз соціальної орієнтованості проєктів в контексті розвитку соціальних інновацій в регіонах

Процеси генерування, продукування та впровадження СІ визначаються соціальною орієнтованістю регіонів. СІ взаємопов'язані з культурою, традиціями, суспільними нормами, освітнім рівнем населення, ціннісними переконаннями, особливостями географічного розташування регіонів, тобто сприяють задоволенню найбільш актуальних громадських потреб, зумовлюючи якісні суспільні трансформації [132, с. 134-135]. Важливість ролі громадськості в соціально орієнтованому розвитку регіонів, впровадженні СІ обумовлює доцільність дослідження динаміки реалізації соціальних проєктів у регіонах України.

Генерування соціальних проєктів дозволяє визначити першочерговість і нагальність суспільних потреб та оцінити ресурсне забезпечення регіону задля їх реалізації. Успішно впроваджені СІ, такі як Відкритий університет (The Open University) та Вільна енциклопедія Wikipedia, першочергово були вдалими проєктними соціальними нововведеннями, які з часом переросли в значущі для суспільства інновації. Р. Фещур, Ю. Рибців та О. Ярош зазначають, що на відміну від інвестиційного проєкту, кінцевою метою якого є отримання прибутку, соціальний проєкт спрямований на реалізацію соціального нововведення з просторовочасовими кордонами та соціальною орієнтацією, а метою таких проєктів є створення, модернізація або підтримання не особистісних, а суспільних цінностей [87, с. 700].

Потенційна можливість реалізації соціальних проєктів в Україні пов'язана безпосередньо із економічними можливостями, соціальними передумовами та освітнім рівнем населення. В. Шкуро визначає проблеми, які впливають на

розробку соціальних проєктів, та наголошує на неналежному рівні теоретико-прикладного забезпечення та особливостей технології формування соціального проєкту. Одним із критеріїв, який суттєво впливає на вищезначений фактор є відносно недавнє запровадження фахової соціальної освіти, яка ще досі переживає період становлення і, на відміну від провідних західних шкіл (Великої Британії, Німеччини та ін.), не завжди готова запропонувати практикам відповідні рекомендації. Наявний практичний досвід випереджає теоретичні дослідження, оскільки останніми роками в Україні почало реалізується все більше соціальних проєктів, проте наукові праці теоретичного та прикладного характеру щодо даної проблематики дещо віддалені від динамічності суспільних потреб [88, с. 265].

Питання розроблення та впровадження соціальних і благодійних проєктів потребують особливої уваги і підтримки. Основними факторами розвитку соціального проєктування в суспільстві, на думку В. Шкуро, є [88, с. 265, 266]:

- суспільна потреба в цілеспрямованій зміні та розвитку соціально-економічних систем або соціальних об'єктів, їх властивостей або взаємовідносин;
- суспільна необхідність розвитку соціальних процесів для задоволення соціальних потреб;
- потреба в реалізації соціальної творчості та креативності;
- потреба у створенні динамічних соціальних систем, які характеризуються збалансованістю відносин в середині самої системи і гармонізацією відносин з іншими системами;
- орієнтація на оптимальні форми буття соціальної системи, її ефективності, раціональності;
- соціальна потреба в зниженні рівня соціальної деструкції, невпорядкованості, неорганізованості, нестабільності.

Дослідження Г. Нагорної [89, с. 97, 98] показують, що застосування технології соціального проєктування не завжди сприяє отриманню бажаних результатів. Насамперед існує низка проблем, головною з яких є розробка

соціальних проєктів на основі західних аналогій без урахування власного історико-культурного досвіду та особливостей вітчизняного розвитку. Це пояснюється запозиченням зарубіжної практики соціального проєктування, оскільки призводило до зниження ефекту від впровадження даних проєктів в регіонах України. На думку науковця, сьогодні ситуація поступово покращується, проте і досі в процесі розробки та реалізації соціальних проєктів виникає потреба в теоретичних знаннях щодо технології і методів, що призводить до незадовільних результатів впровадження проєктів. Це пов'язано з [89, с. 97, 98]: відсутністю фахової соціальної освіти у більшості учасників процесу соціального проєктування, низьким рівнем уваги до цієї галузі, відсутністю чіткого законодавчого закріплення поняття “соціальне проєктування”, відсутністю концептуальних засад соціального проєктування в Україні. Все це ускладнює процес його використання громадянським суспільством «знизу-вгору» та в державному управлінні «зверху-вниз» в процесі реформування зокрема.

Дослідження динаміки реалізації соціальних проєктів у регіонах України проведемо кількісним аналізом на основі даних (табл. 2.1) Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР), який створено для прискорення соціально-економічного розвитку регіонів України. Проаналізуємо виконання інвестиційних проєктів регіонального розвитку (у тому числі проєктів співробітництва та добровільного об'єднання територіальних громад), що мають на меті розвиток регіонів і відповідають пріоритетам, визначеним у Державній стратегії регіонального розвитку та відповідних стратегіях розвитку регіонів [90].

Для аналізу соціальної орієнтації регіонів України відібрано проєкти ДФРР за сферою реалізації: соціальний захист і соціальне підприємництво та економічна діяльність. Протягом 2015–2022 рр. за цим напрямом на розгляд ДФРР подано 235 проєктів. Лідерами в регіональному розрізі за напрямом соціальний захист є Чернігівська область (до розгляду подано 48 проєктів, у 2016 р. – 4 проєкти, 2017 р. – 2 проєкти, 2018 р. – 21 проєкт, 2019-2022 рр. – 7 проєктів).

Таблиця 2.1

Динаміка подання проєктів до ДФРР за сферою реалізації «соціальний захист»
(2015–2022) п.р., кількість проєктів

Область	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019-2022
Вінницька	1		1	3	1
Волинська				3	1
Дніпропетровська	2		1	1	1
Донецька				16	7
Житомирська					
Закарпатська				2	2
Запорізька			2		2
Івано-Франківська				3	1
Київська				1	
Кіровоградська			1		
Луганська		2		3	3
Львівська				7	1
Миколаївська		1			0
Одеська			2		1
Полтавська			2	6	3
Рівненська				3	
Сумська					
Тернопільська	2		3	12	3
Харківська				3	1
Херсонська					
Хмельницька	1			3	1
Черкаська				5	1
Чернівецька		2	1	1	
Чернігівська		4	2	21	7

Джерело: сформовано на основі [90].

У 2018 р. було подано найбільше проєктів на розгляд ДФРР, серед усіх поданих заявок статус «реалізовано» було у 6 проєктів, статус оцінено регіональною комісією отримали 33 проєкти. Наступною за кількістю поданих проєктів є Донецька область. За період 2015–2017 рр. проєкти соціально захисту не подавалися на розгляд ДФРР, однак у 2018–2022 рр. подано до розгляду 38 проєктів. Проте попри таку велику кількість всього 5 проєктів було

оцінено регіональною комісією та 3 проекти затвержені актом кабінету міністрів України (КМУ). Замикає трійку лідерів за кількістю поданих проектів Тернопільська область. Протягом 2015–2022 рр. подано 27 проектів, найбільша кількість яких була подана в 2018 р. (12), найменша – у 2020-2022 рр. (4). Серед усіх поданих проектів 5 було реалізовано, затверджено актом КМУ 1 проект та оцінено регіональною комісією 11 проектів. На четвертому місці за кількістю поданих проектів знаходиться Полтавська область, яка на розгляд ДФРР подала 18 проектів, на п'ятому Луганська область із 13 поданими проектами.

Інформація щодо кількості поданих проектів певною мірою характеризує рівень соціальної спрямованості та активності регіонів у контексті пріоритетного напрямку соціальний захист. Щодо результативності поданих проектів, то серед 235 проектів було реалізовано всього 15 (рис 2.1), що у відсотковому відношенні становить 6,38%.

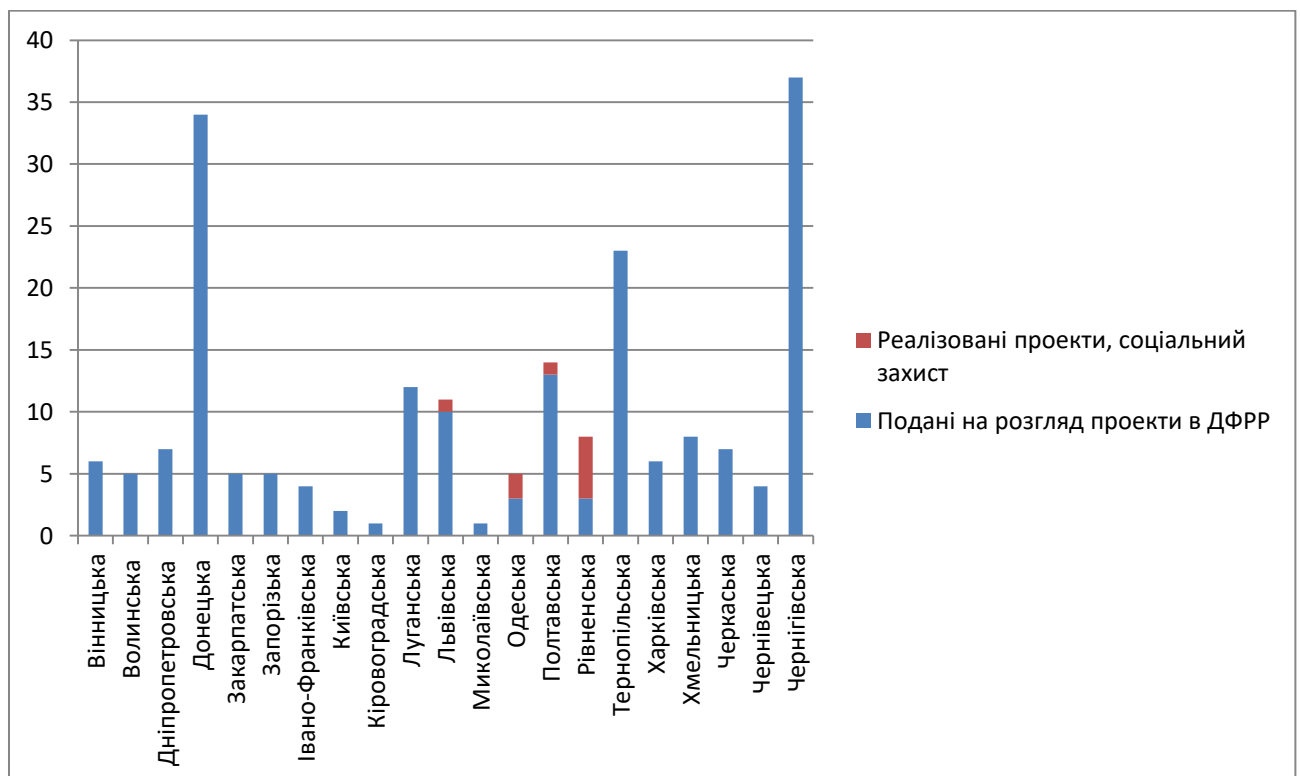

Рис. 2.1. Співвідношення кількості поданих проектів в ДФРР та реалізованих, (сфера реалізації – соціальний захист), 2015–2022 рр.

Джерело: сформовано автором на основі [90].

Аналіз свідчить, що кількість реалізованих проєктів протягом 2015–2022 рр. становила 6,38%, а відхилених – 21,28%, з урахуванням проєктів затверджених актом КМУ, загальний відсоток реалізованих проєктів становить 14,04%. Решта проєктів перебувають на стадії оцінювання або відповідають статусу «оцінено регіональною комісією». Щодо тематичних напрямів, то проєкти готувалися за трьома спрямуваннями (рис 2.2) [90]:

- до плану заходів з реалізації стратегії регіонального розвитку;
- добровільно об'єднаних територіальних громад;
- співробітництва територіальних громад;

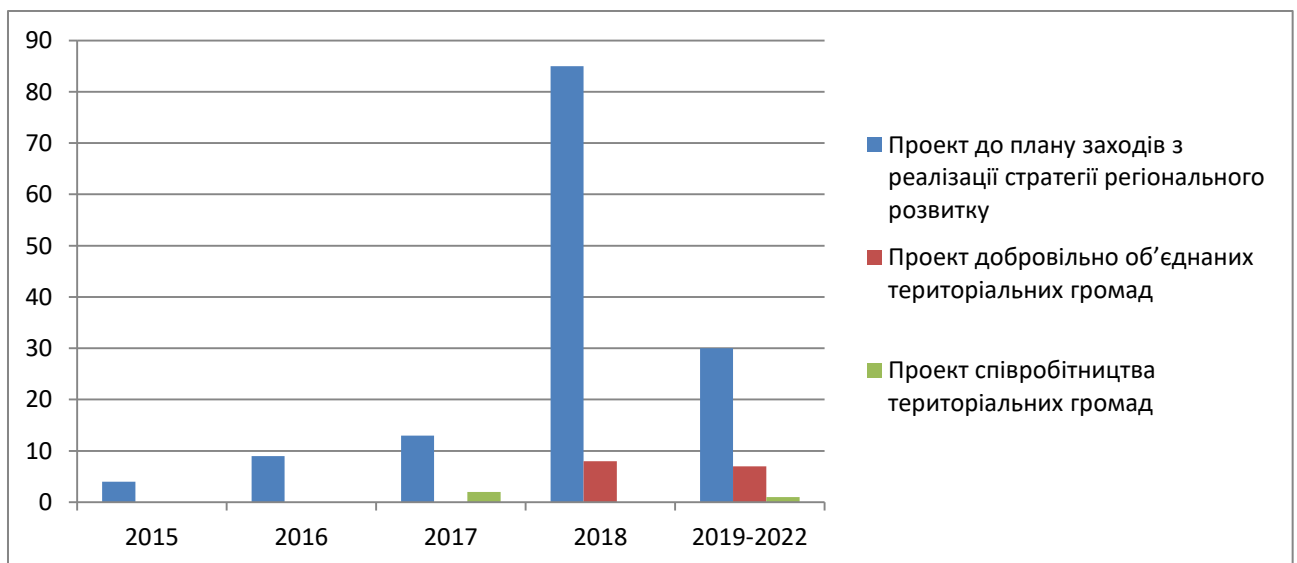

Рис. 2.2. Співвідношення проєктів ДФРР за тематичними напрямками, сфера реалізації – соціальний захист

Джерело: сформовано автором на основі [90].

Найбільша кількість соціальноорієнтованих проєктів за сферою соціальний захист було підготовлено відповідно до проекту плану заходів з реалізації стратегії регіонального розвитку, причому у 2018 р. кількість поданих проєктів була найвищою і становила 85 проєктів, в подальшому кількість поданих проєктів суттєво знизилася, а саме у 2019 р. – 58 проєктів, а у 2020-2022 рр. – 30 проєктів. Проєкти добровільно об'єднаних територіальних громад, незважаючи на початок їх утворення у 2015 р. (прийняття закону «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015 № 157-VIII), почали

подаватися на розгляд ДФРР лише з 2018 р. (8 проєктів), у 2019 р. – 14 проєктів і у 2020 р. – 5 проєктів, проте вже у 2021-2022 рр. — 1 проєкт. Проєкти співробітництва територіальних громад є найменші за обсягами і протягом досліджуваного періоду становлять у 2019-2020 рр. – 1 проєкт та 2 проєкти у 2017р. Отже, яскравими прикладами соціальної орієнтованості громад є створення ними спільних ініціатив за сферою реалізації соціальний захист. Спільна участь у таких проєктах є добровільною, економічно ефективною, прозорою та відкритою взаємодією суспільства з органами місцевого самоврядування задля досягнення соціально значущої мети. Для глибшого аналізу соціальної орієнтації регіонів України звернемо увагу на проєкти ДФРР за сферою реалізації соціальне підприємництво та економічна діяльність. За цим напрямом протягом 2015–2022 рр. на розгляд в ДФРР було подано 52 проєкти. Найбільша кількість проєктів була подана в 2019 р. – 26 проєктів, 2018 р. – 11 проєктів, 2020 р. – 9 проєктів (табл. 2.2, рис. 2.3).

Таблиця 2.2

Динаміка подання проєктів до ДФРР за сферою реалізації «соціальне підприємництво та економічна діяльність» (2015–2022 п.р.), кількість проєктів

Область	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019-2022
Вінницька	1			3	1
Волинська					1
Дніпропетровська				1	
Донецька	2	2			
Запорізька			1		2
Івано-Франківська				1	2
Миколаївська					1
Одеська					1
Сумська				2	1
Тернопільська					1
Хмельницька					5
Черкаська					1
Чернівецька				1	
Чернігівська				3	5

Джерело: сформовано автором на основі [90].

Найбільшу кількість проєктів за сферою реалізації соціальне підприємництво та економічна діяльність протягом 2015–2022 рр. було подано до розгляду Чернігівською (13 проєктів) та Хмельницькою (10 проєктів) областями, Вінницькою (5 проєктів), Донецькою, Запорізькою та Івано-Франківською (по 4 проєкти) областями.

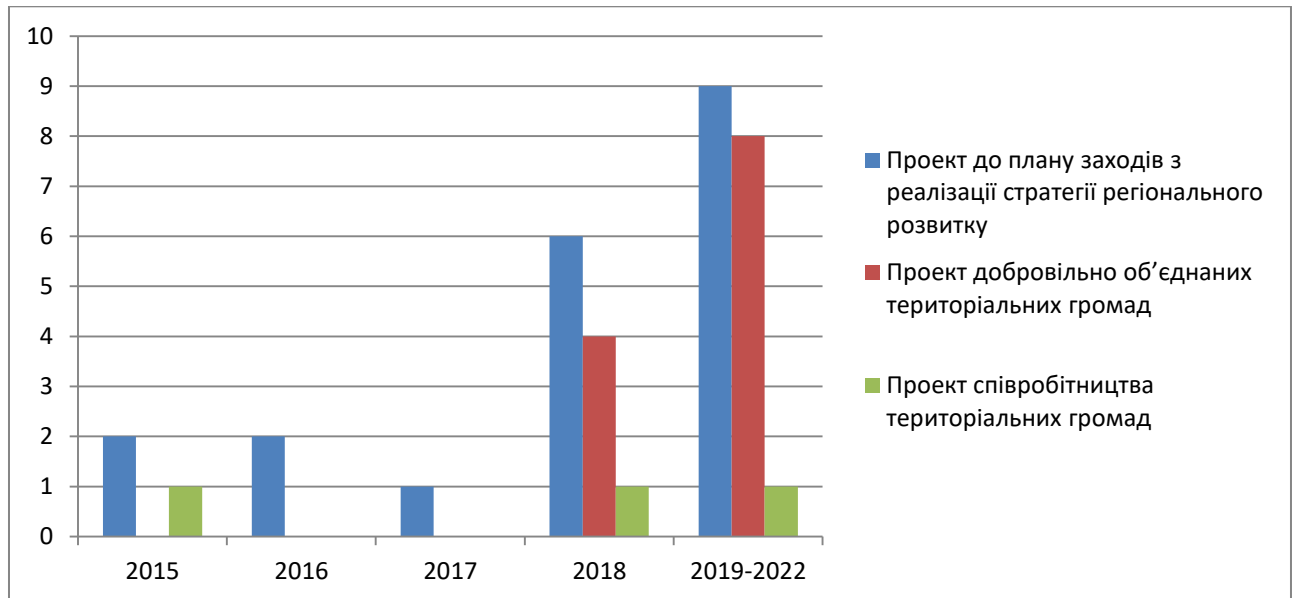

Рис. 2.3. Співвідношення проєктів ДФРР за тематичними напрямками, сфера реалізації – соціальне підприємництво та економічна діяльність

Джерело: сформовано автором на основі [90].

Серед всієї кількості поданих проєктів за сферою реалізації соціальне підприємництво та економічна діяльність реалізовано було лише 2 проєкти в Тернопільській та Чернігівській областях у 2019 р. Загалом за даною сферою було подано до розгляду 52 проєкти, відсоток реалізованих проєктів складає 3,84%. Протягом 2020-2022 рр. було подано — 9 проєктів, оцінено регіональною комісією — 5 проєктів, в завершенні оцінювання перебували — 2 проєкти, на розгляді також перебували — 2 проєкти.

Найбільша кількість проєктів (рис. 2.3) була подана на розгляд ДФРР згідно плану заходів з реалізації стратегії регіонального розвитку (29 проєктів, 55,77%), добровільно об'єднаними територіальними громадами подано 19 проєктів (36,54%), а проєкти співробітництва територіальних громад — 4 од.

(7,69%). Решта проєктів (69,23%) перебуває на стадії подання, оцінювання або вже оцінені регіональною комісією та знаходяться на етапі впровадження. За період 2020-2022 рр. проєкти відібрані регіональною комісією та затверджені актом КМУ відсутні, в статусі завершення оцінювання перебували лише 2 проєкти.

Підсумовуючи результати аналізу, зазначимо позитивну динаміку підготовки проєктів соціальної спрямованості на розгляд ДФРР. Низькі темпи розгляду, прийняття та реалізації соціальних проєктів пов'язані з недосконалістю інституціонального базису, тривалістю узгоджувальних процедур, впливом неформальних чинників (лобіювання інтересів певних регіонів, організацій). Полянська А. С. та Запихляк І. Б. зазначають, що в умовах мінливого сьогодення саме короткотермінові проєкти є найбільш затребуваними, оскільки вони характеризують значну кількість нагальних проблем, які потребують термінового вирішення в умовах обмеженості фінансових ресурсів [91, с. 167].

Важливим аспектом в процесі підготовки соціальних проєктів є рівень освіченості, креативності та науковості громадянського суспільства в регіонах України. Тому на наступному етапі дослідження проаналізуємо ці показники. Кількість закладів загальної середньої, професійної (професійно-технічної), вищої освіти протягом 2014-2020 рр. зменшувалась. Позитивну динаміку можемо відміти протягом періоду 2021-2022 рр. у збільшенні кількості закладів професійної (професійно-технічної) освіти, зокрема 192,25%.

В регіональному розрізі кількість осіб, які навчалися у закладах загальної середньої освіти (Додаток Б, табл. Б.1-Б.2) щороку зростає. Найбільше зменшення закладів професійно-технічної освіти відбулося протягом 2019-2020 рр., зокрема у 2020 р. їх кількість скоротилася на 84,15% порівняно з базовим періодом. Загалом, впродовж періоду 2014-2020 рр. кількість закладів професійно-технічної освіти мала тенденцію до різкого скорочення, проте вже у 2021-2022 рр. спостерігаємо приріст вищеозначених закладів, що склав 92,255 порівняно з попереднім 2020 р. Основними причинами, які впливають на

зниження вмотивованості молодого покоління обирати професійну освіту є непопулярність робітничих професій, зношеність матеріально-технічної бази у більшості професійно-технічних закладів та неprestижність робітничих професій серед молоді. Збільшення кількості закладів професійної (професійно-технічної) в основному зумовлено реформою професійної освіти, зокрема у 2019 р. програма ЄС «EU4Skills. Проєкт спрямовано на реформування професійно-технічної освіти в Україні, основні напрями зосереджено на відповідності професійно-технічної освіти до сучасних вимог ринку [92].

Показник кількості студентів закладів вищої освіти у розрахунку на 10000 осіб населення також мав тенденцію до зниження в більшості областей України протягом 2014-2018 рр., за винятком Вінницької, Закарпатської, Тернопільської областей в яких відмічено незначне зростання даного показника на 108,75%, 103,28% та 101,29% відповідно. Проте протягом періоду 2019-2022 рр. кількість студентів мала тенденцію лише до зменшення. Вагомим підґрунтям для аналізу кількості студентів у вітчизняних закладах вищої освіти є аналізи вступних кампаній на основі умов широкого конкурсу, адресних розміщень державного замовлення та проблеми “відтоку” великої частки абітурієнтів, які надають перевагу закордонним університетам. Масове обрання абітурієнтами з року в рік популярних спеціальностей призводить до низької затребуваності фахівців за окремими спеціальностями, низькі показники набору на такі галузі знань як: освіта та педагогіка за спеціальністю освітні, педагогічні науки; охорона здоров’я за спеціальністю громадське здоров’я; природничі науки за спеціальністю фізика та астрономія; соціальна робота за спеціальністю соціальне забезпечення; цивільна безпека за спеціальністю цивільна безпека та пожежна безпека та інші. Також варто враховувати проблеми невисокого рівня підготовки вступників, проблеми якісного та рівного доступу дітей із сільської місцевості до вищої освіти, невисокі прохідні бали на “незатребувані” спеціальності та відмови від державних місць через неосмислений вибір і неправильне визначення пріоритетів при обранні відповідної спеціальності для майбутньої професії.

Доповнимо даний аналіз показниками діяльності аспірантури за регіонами, а саме підготовка аспірантів за галузями наук та галузями знань (Додаток Б, табл. Б.3, Б.4). Кількість аспірантів протягом 2016-2018 рр. зменшилася по всіх галузях. За період 2019-2022 рр. спостерігаємо значний приріст кількості аспірантів, загалом по всіх областях, що склало більше — 50%. Як бачимо за показниками діяльності аспірантури частка соціологічної галузі є доволі незначною і займає майже передостанню позицію за привабливістю галузі для досліджень у молодих науковців. Таким чином науковій спільноті варто звернути увагу на суспільно спрямовані дослідження, а оскільки частка економічної галузі займає одну з найвагоміших позицій серед кількості аспірантів то доцільно взаємодоповнювати соціально орієнтовані дослідження розрахунковими даними їх соціально-економічної ефективності. Загалом доцільно зауважити що дослідження соціальних інновацій знаходяться на перетині соціальної та економічної галузі знань і є взаємодоповнюючими, оскільки в переважній більшості дуже важко чітко ідентифікувати суто економічну або технічну інновацію без соціальних наслідків, які ці інновації несуть для суспільства, при цьому варто зазначити що “чисті” СІ також не можуть існувати лише за рахунок дотаційного фінансування, тому економічна оцінка самоокупності суспільно спрямованих нововведень та врахування позитивних економічних екстерналій є одним із пріоритетних напрямів в дослідженнях інноваційних напрямів підвищення якості життя громадянського суспільства. Доповнюючи аналіз варто розглянути підготовку аспірантів за галузями знань (Додаток Б, табл. Б.4). Так, зокрема досліджуючи показники соціальної роботи у загальній структурі галузі знань протягом 2016-2022 рр. спостерігаємо доволі значне збільшення числа аспірантів. Незважаючи на збільшення кількості аспірантів, варто зазначити, що в загальній сукупності показники галузі 23 соціальна робота є доволі невисокими за кількості аспірантів. Розглядаючи 05 галузь: соціальні та поведінкові науки то спостерігаємо значне підвищення на 364,99% у 2021-2022 рр. порівняно з 2016 р. кількості осіб які є в аспірантурі. Таке різке зростання пояснюється

збільшенням числа науковців таких спеціальностей як: 051 — Економіка, 053 — Психологія, 055 — Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії та 056 — Міжнародні економічні відносини.

Підтвердженням потреби в соціально орієнтованих розвідках суспільства, в тому числі соціального проектування та соціальних технологій є дані щодо підготовки докторантів за галузями наук (Додаток Б, табл. Б.5). Зокрема, протягом періоду 2016-2019 рр. кількість осіб, які закінчили докторантуру соціологічної галузі складає 0,73%, 0,94%, 1,74% та 0,36%. Відсоток докторантів, які досліджували соціологічну галузь зростав до 2018 р., проте вже у 2019 р. спостерігаємо спадну тенденцію даного показника. Протягом 2017-2018 рр. найбільш пріоритетними для вітчизняних науковців і надалі залишилися технічні, економічні та педагогічні галузі, у 2019 році з початком світової пандемії Covid-19, відбулося надзвичайно різке зменшення кількості докторантів, серед пріоритетних галузей залишилися економічні, технічні та філологічні. Щодо політичних, соціологічних та психологічних галузей то протягом періоду 2016-2019 рр, то вони і надалі продовжують займати передостанні позиції. Також незміною у 2017-2019 рр. залишилася тенденція щодо підготовки докторантів в галузі технічних, економічних, педагогічних, фізико-математичних, філологічних та юридичних наук. Наукові дослідження соціологічної галузі знаходяться на передостанній позиції в 2016 р., у наступних роках 2017-2018 ситуація покращується, але доволі несуттєво, однак вже у 2019 р. знову спостерігаємо спадну тенденцію вищезначеного показника.

Варто зауважити, що дослідження соціального проектування та соціальних інновацій перебувають на перетині таких галузей як соціальна і економічна, однак поки що ми бачимо значне переважання економічних досліджень з даної проблематики. Наукові дослідження соціальної орієнтованості суспільства та психологічних аспектів його поведінки необхідні для якісного розвитку економічної діяльності в соціально-економічних системах [133, с. 64-67]. Інтеграція соціального проектування та соціальних інновацій актуалізує

поєднання нового міждисциплінарного наукового напрямку, який зумовлений соціально орієнтованими дослідженнями економічної доцільності впроваджуваних у суспільстві якісних змін. Таким чином прийняття концепції сталого (збалансованого) розвитку охоплює тріаду основоположних векторів подальшого розвитку суспільства: економічний, екологічний та соціальний та підтверджує актуальність міждисциплінарних досліджень суспільних явищ. Знання соціальних явищ є невід'ємною складовою успішності процесів генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій у соціально-економічних системах [134, с.209; 135, с. 28].

Пояснення таких суспільних процесів як міжособистісна довіра, співпраця та розвиток загальнолюдських цінностей, які утворюють стійкі взаємозв'язки в громаді неможливо пояснити лише економічними взаємозалежностями, тому соціологічний та психологічний інструментарій ширше розкриває соціальну ефективність всього спектру формальних і неформальних процесів у соціумі. Соціальні взаємодії у суспільстві тісно взаємопов'язані із економічними відносинами. Тому СІ варто розглядати крізь призму соціально орієнтованих суспільних трансформацій, а соціальне проектування виступає початковою ланкою інноваційної діяльності, яка спрямована на дослідження та обґрунтування основних напрямів вирішення актуальних загальнолюдських проблем.

Аналогічна ситуація склалася і щодо соціальної роботи (Додаток Б, табл. Б.6-Б.7), так серед показників підготовки докторантів за галузями знань, кількість докторантів протягом досліджуваного періоду є надзвичайно малою, зокрема у 2016 р. не було жодного докторанта, у 2017 р. – 2 осіб, у 2018 р. — 3 осіб, у 2018 р. — 3 осіб, однак докторанти, які закінчили докторантуру взагалі відсутні протягом періоду 2016-2018 рр., у 2019 р. спостерігаємо лише — 2 докторантів, які закінчили докторантуру. Загалом показники кількості докторантів протягом 2020-2022 рр. мали тенденцію до зростання.

Найбільшим попитом за період 2016-2019 рр. серед докторантів за галузями знань користувалися гуманітарні, соціальні та поведінкові науки,

освіта/педагогіка, управління та адміністрування і механічна інженерія. Щодо галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, то вона містить наступні спеціальності: економіка, політологія, соціологія, міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії, міжнародні економічні відносини. Підготовка докторантів за галузями наук соціологічні науки кількість докторантів, а відповідно і наукових праць та ґрунтовних теоретичних досліджень в даному напрямі є надзвичайно низькою згідно структури галузі наук. Наукові дослідження такого явища як СІ в Україні є як правило предметом дослідження економістів. Відповідно такі нововведення, як соціальні проекти є одними із передумов розвитку соціальних інновацій в суспільних системах. Аналіз освітньої складової в системі розвитку соціальних інновацій дає підстави стверджувати про низьку зацікавленість наукової спільноти у дослідженнях соціальної тематики, натомість економічні дослідження соціальних інновацій на даному етапі перебувають в активному розвитку. Варто відзначити, активність прикладного поширення соціального проектування та соціальних інновацій громадських організаціями, соціальним підприємництвом та соціально відповідальним бізнесом. Щодо, доволі незначного зацікавлення вітчизняної наукової спільноти у розвідках даної тематики, то частково це можна пояснити відсутністю статистичних спостережень соціальних інновацій та складністю розрахунку соціального ефекту даних нововведень.

Проаналізовані сфери реалізації соціального проектування характеризують соціальну орієнтацію регіонів щодо можливостей розвитку соціальних інновацій. Соціальна орієнтованість регіонів виступає своєрідним орієнтиром соціальної згуртованості регіону для подальшого генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій.

Соціальне проектування на локальному та регіональному рівнях чітко ідентифікує соціальну значимість виокремлених соціальним проектом спектру проблем. Аналіз соціальної орієнтованості суспільства в освітньому контексті соціального спрямування наукових досліджень підготовки докторантів за

галузями наук та підготовка докторантів за галузями знань показав низьку активність соціологічних досліджень. Збільшення наукових доробок спеціальності «Економіка», свідчить про актуальність дослідження розвитку соціальних інновацій та доцільність міждисциплінарних розвідок цієї проблематики задля розробки якісних показників оцінювання соціальної ефективності даних інновацій.

Аналіз проблематики соціального проектування програм регіонального розвитку показав державну підтримку різних сфер реалізації регіональних проєктів. Серед усіх сфер реалізації, до основних соціально орієнтованих пріоритетів регіонального проектування було відібрано два напрями: соціальний захист і соціальне підприємництво та економічна діяльність. В обидвох напрямках соціальна орієнтованість відповідала громадянській активності впровадження соціальних ініціатив «знизу-вгору» та соціальному забезпеченню «зверху-вниз» відповідно до впроваджених проєктів плану заходів з реалізації стратегії регіонального розвитку. Вищевикладене підтверджує актуальність досліджень процесів генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій з позиції освітньої складової та прикладних форм реалізації соціально орієнтованих ініціатив як «знизу-вгору» так і «зверху-вниз».

Розвиток соціального проектування в регіонах України забезпечуватиме узгодження інтересів окремої спільноти для вирішення значущих для них суспільних проблем. Величина проєкту (мікро-, мезо- або макро-) в такому випадку характеризуватиме найбільш пріоритетні напрями через величину кола зацікавлених осіб. Підтвердженням вищезазначеної тези є подання проєктів на розгляд ДФРР добровільно об'єднаних територіальних громад та соціальні проєкти співробітництва територіальних громад.

Соціальна ефективність вищезазначених проєктів є пріоритетнішою за економічну, оскільки виокремлює першочерговість соціальної ініціативи, обмін позитивним досвідом, побудову довіри та бажання гуртом вирішувати суспільні проблеми узгоджуючи інтереси окремої спільноти.

Підсумовуючи вищенаведене, можна стверджувати, що формування таких інституціональних ініціатив, як створення ДФРР та виокремлення окремих напрямів для реалізації соціально орієнтованих проєктів підтверджує доцільність досліджень соціальних інновацій в Україні. При цьому слід зазначити, що конкурентоспроможність регіонів залежатиме від інноваційного спрямування та взаємозв'язку між кожною складовою сталого (збалансованого) розвитку.

2.2 Регіональний вимір соціального та інноваційного підприємництва в контексті соціальних інновацій

Соціальне підприємництво є одним із проявів соціальних інновацій, оскільки кінцевою метою функціонування соціального підприємства є створення суспільної цінності (додаток В, табл. В.1). Це спосіб взаємодії бізнесу і суспільства, цільовим призначенням якого є повне або часткове звільнення від фінансових дотацій та економічних вигід для якісних суспільних перетворень. Інноваційність соціального підприємництва проявляється у модифікованому співвідношенні соціальної цінності та економічної вигоди, яка формується у вигляді якісного результату суспільних відносин. Варто зазначити, що соціальне підприємництво – це насамперед бізнес, який генерує та продукує індивідуальну та суспільну цінність. Соціальні підприємства лише частково залежні від дотацій, оскільки кінцевою метою їхнього функціонування є позитивний фінансовий результат та суспільна цінність роботи, продукту, послуги.

Соціальна цінність, яка продукується соціальним підприємництвом створюється бізнесом через підприємницьку активність та задовольняє певну суспільну потребу. Саме першочергове задоволення суспільної потреби має бути визначальною метою функціонування соціального підприємства. Інструментом створення соціальної цінності в соціальному підприємстві часто виступає продукт чи послуга [95, с. 108].

Соціальне підприємництво є одним із інноваційних інструментів соціальних перетворень та міцного розвитку громади, яке покликане розв'язувати сучасні проблеми суспільства, здійснюючи комерційну діяльність [96, с. 142],

В регіонах України останніми роками спостерігається інтенсивний розвиток соціального підприємництва, що зумовлює трансформацію взаємовідносин даного виду бізнесу з органами влади і передбачає формування середовища сприятливого для його розвитку. М. Голуб, О. Солосіч та О. Кожемяченко зазначають про збільшення частки сегменту соціальних підприємців у структурі українського суспільства, яка нерозривно пов'язана з впровадженням необхідних організаційно-правових норм, оскільки однією з проблем існування таких організацій є відсутність чітко виписаної законодавчої дефініції «соціального підприємництва» та критеріїв відношення до нього у вітчизняних нормативно-правових актах [93, с. 145].

Також варто наголосити на наукових дискусіях щодо доцільності ототожнення чи навпаки виокремлення сутності «соціального підприємництва» та «соціального бізнесу» [97-101], а також що є першочерговим у діяльності соціальних підприємств: орієнтованість на прибуток чи соціальна мета. На нашу думку, найбільш об'єктивними є дослідження М. Голуб, О. Солосіч та О. Кожемяченко, які виділяють Американську та Європейську моделі соціального підприємництва. Перша може існувати у вигляді різних правових форм, проте характерною рисою американського соціального підприємництва є зосередження уваги на фінансових результатах діяльності та прибутку, що нерідко призводить до нехтування саме соціальної складової. Європейська модель не орієнтована першочергово на прибутковість, а зосереджена на соціальній місії та ефекті від неї. За цих обставин передбачається активна підтримка з боку держави у вигляді пільг та дотацій. Допомога головним чином проявляється в удосконаленні інституціонального базису, на основі якого розробляється державна політика заохочення соціального підприємництва [97, с. 143]. Загалом в нашій державі здебільшого популяризована європейська

модель . Відповідно до неї, соціальне підприємництво має чотири чіткі критерії [102, с. 702]: це бізнес; соціальна мета – те, для чого працює цей бізнес; розподіл прибутку, де чітко визначено, скільки відсотків буде йти на соціальну мету; демократичне управління.

Зосередження уваги європейської спільноти на можливостях та перспективах розвитку соціального підприємництва підтверджується схваленням Європейською комісією у 2011 р. довгострокової програми «Ініціатива соціального підприємництва» (Social Entrepreneurship Initiative), яка є інноваційним інструментом для вирішення питань суспільного розвитку та сфокусована на формуванні сприятливого до соціальних підприємців законодавчого середовища, популяризації діяльності соціальних підприємств, створенні умов для отримання фінансування на їх розвиток [103, 104, с. 104].

Відповідно до звіту про «Соціальні підприємства та їх екосистеми в Європі» [104, с. 105] з метою стимулювання соціального підприємництва протягом останнього десятиліття 16 країн ЄС оновили законодавство та 11 країн створили чітку політику для підтримки його розвитку. Соціальні підприємства, будучи частиною соціальної економіки, є динамічним елементом європейського розвитку. Адже соціальне підприємництво створює робочі місця, генерує інновації які підвищують якість життя суспільства, розширюють можливості активної участі громадян в економічному житті та сприяють природоохоронній діяльності. Кількість соціальних підприємств у Європі зростає з кожним роком, а їхні бізнес-моделі та сфери діяльності стають більш різноманітними. Розвиток соціального підприємництва є яскравим прикладом розвитку соціальних ініціатив знизу-вверх. Проте підтримка зверху-вниз через соціально спрямовані політичні заходи та програми, які ініціюються урядами була б неможливою без підтримки Європейського соціального фонду, який має вирішальне значення для стимулювання розвитку соціального підприємництва [104, с. 106].

За даними Європейської комісії на сьогодні у Європі існує два мільйони соціальних підприємств (10% від усього європейського бізнесу) на яких працюють понад 11 мільйонів співробітників (6% працюючих осіб у регіоні). Основними організаційно-правовими формами соціальних підприємств є кооперативи (зокрема, у Португалії – «кооперативи соціальної солідарності», у Франції – «соціальні кооперативи колективної власності», в Італії – «соціальні кооперативи», в Іспанії – «кооперативи соціальних ініціатив» тощо) або компанії (наприклад, у Великобританії – «компанії, що працюють в інтересах громади», у Бельгії – «компанії соціальної мети») [105].

В Україні розвиток соціального підприємництва можна розділити на три етапи. Перший етап (1991–2010 рр.) – коли перші міжнародні донори почали впроваджувати концепцію соціального підприємництва в Україні і піклувалися про повільне, але неухильне становлення цього сектора. Другий етап (2010 – 2016 рр.) характеризується розробкою конкретних програм і перших досліджень цієї тематики, що висвітлювалися у науково-практичних публікаціях. Третій етап (з 2016 р. до сьогодні) характеризується становлення та розбудовою соціального підприємництва. У кількісному виразі соціальне підприємництво стрімко почало розвиватися з 2012 р., коли було зареєстровано 1459 соціальних підприємств, а вже у 2018 р. їх налічувалося близько 41949 і на сьогодні в Україні налічується 46288 (червень 2019 р.) соціальних підприємств [96, с. 145].

Однак кількісні дані, які засвідчують розвиток соціального підприємництва є умовними, оскільки критерії віднесення того чи іншого підприємства до категорії «соціальне» все ще залишаються дискусійним питанням. Взявши за основу найбільш загальноживані критерії та поточні тенденції появи нових соціальних підприємств, можна зробити висновок про існування біля 1000 таких бізнесів в Україні сьогодні [106].

Підтвердженням умовності кількісних даних про соціальні підприємства є звіт про результати моніторингу реалізації Стратегії розвитку МСП України на 2017-2020 рр. [107, с. 55], в якому зазначається, що соціальне підприємництво в

Україні зростає з 2015 р. завдяки донорській підтримці, спрямованій на вирішення соціальних проблем, пов'язаних з конфліктом у східній Україні (переважно соціально-економічна інтеграція внутрішньо переміщених осіб, ветеранів АТО, жінок та дітей з районів, охоплених конфліктом). Відповідно до даних «Каталогу соціальних підприємств України», кількість соціальних підприємств зросла з 41 у 2013 р. до 150 у 2017 р. Створення каталогу соціальних підприємств є першою спробою систематизувати дані про розвиток соціального підприємництва в Україні [108].

Зауважимо, що аналіз соціального підприємництва є доволі важким завданням, в основному через відсутність статистичних даних щодо обсягів СІ на державному, регіональному та місцевому рівнях та обсягів витрачених ресурсів для їх впровадження. По-перше, це пояснюється доволі довгим періодом сприйняття та поширення даних інновацій у суспільстві, по-друге, основними організаціями, які генерують та продукують СІ є недержавні організації, фінансова звітність яких не моніториться державними статистичними службами. Розглядаючи інноваційну активність підприємств загалом (рис. 2.4, Додаток Г, табл. Г.1), зазначимо, що відбулося зменшення кількості підприємств у 2014–2016 рр. відносно 2012–2014 рр., проте кількість інноваційно-активних підприємств за аналізований період мала тенденцію до зростання. Найбільше зростання кількості інноваційно-активних підприємств спостерігалося у Луганській (1016,67%), Полтавській (361,67%), Донецькій (322,22%), Сумській (218,46%), Хмельницькій (207,5%), Тернопільській (200%) областях.

Загалом за період 2016–2018 рр. відносно 2012–2014 рр. також відбулося значне зростання інноваційно-активних підприємств, виключення становить лише Рівненська (70,47%) область. Суттєве скорочення кількості інноваційно-активних підприємств відбулося у 2018-2022рр., порівняно з попереднім періодом дослідження, загальне зниження склало — 72,1%, в той час як скорочення сукупної кількості підприємств склало — 7,78%.

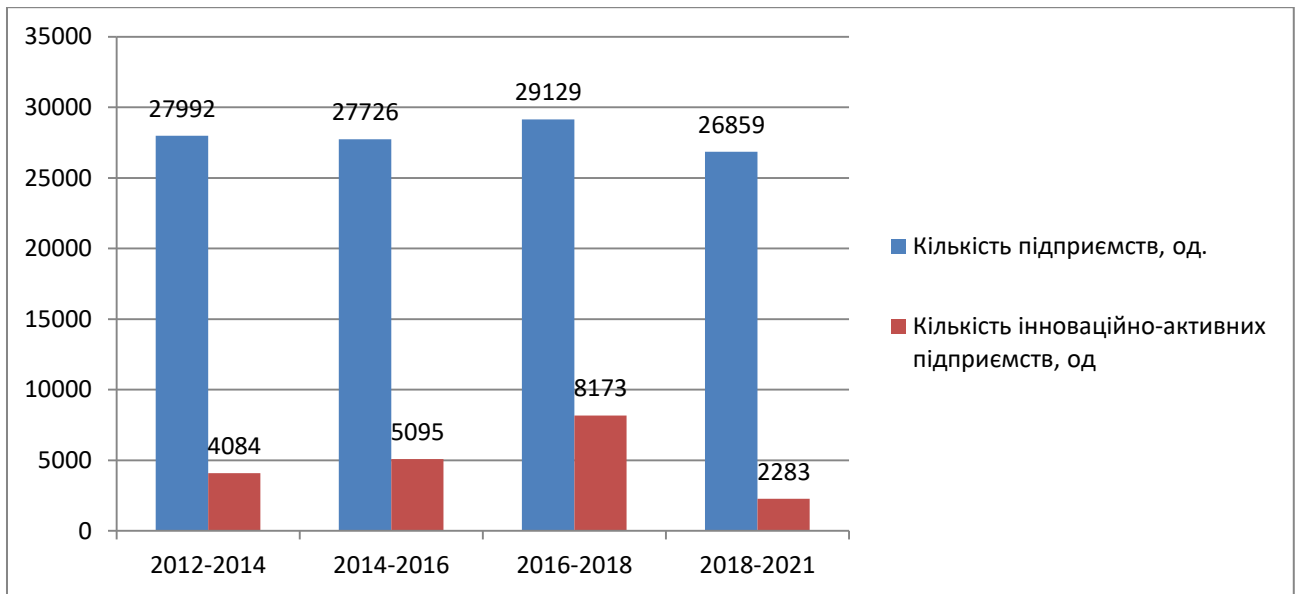

Рис. 2.4. Інноваційна активність підприємств в Україні (2012-2021), од.

Джерело: сформовано автором на основі: [93]

Негативна тенденція щодо зменшення кількості підприємств, в тому числі і інноваційно-активних частково по'язана із наслідками всесвітньої пандемії Covid-19, та в основному зумовлена значним погіршенням політичної (посилення загрози наступу з боку російської федерації) та економічної ситуації в країні [137, с. 56-60; 139].

Найбільше скорочення кількості інноваційно-активних підприємств порівняно з попереднім періодом відбулося у Житомирській (21,91%), Івано-Франківській (19,33%), та Херсонській (20,0%) областях. Щодо інноваційної діяльності підприємств за видами впроваджених інновацій, то в основному вона представлена продуктовими, процесовими, маркетинговими та організаційними інноваціями (рис. 2.5, Додаток Г, табл. Г.2).

Порівнюючи 2014–2016 рр. з 2016–2018 рр. відмітимо різке зростання продуктивних інновацій, що склало (220,46%), скорочення інноваційної активності підприємств, які впроваджували лише процесові інновації та підприємств, що впроваджували і продуктові, і процесові інновації (відповідно 35,16% та 10%).

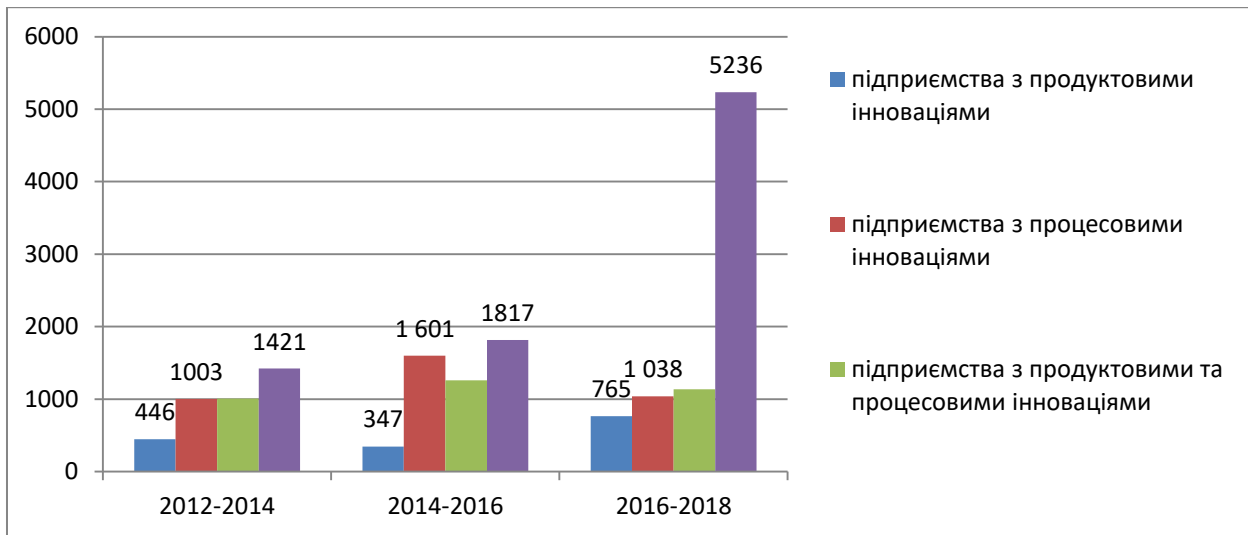

Рис. 2.5. Інноваційна активність підприємств за видами впроваджених інновацій (2012-2018), од.

Джерело: сформовано автором автором на основі: [93]

Протягом 2018-2022 рр. порівняно із 2016-2018 рр. (рис. 2.6) по всіх областях відбулося стрімке зниження кількості підприємств, що впроваджували нові методи маркетингу та кількості підприємств, що впроваджували нові організаційні методи, дещо менше зниження зафіксовано, щодо кількості підприємств, що впроваджували нову або значно вдосконалену продукцію (товари, послуги), а також кількості підприємств, що впроваджували інноваційні процеси.

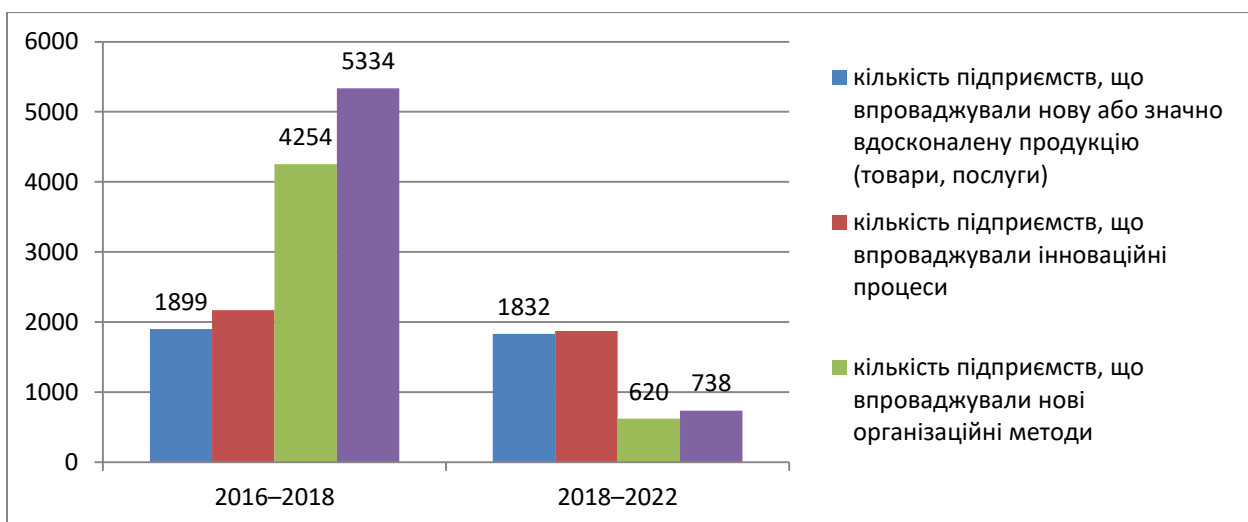

Рис. 2.6. Інноваційна активність підприємств за видами впроваджених інновацій (2016-2022), од.

Джерело: сформовано автором автором на основі: [93]

У регіональному розрізі (рис. 2.7- 2.8) спостерігається стрімке зростання нетехнологічних (маркетингових та/або організаційних) інновацій на підприємствах починаючи з 2012–2014 рр. у м. Києві, де їх частка є найбільшою і становить 29,06%, Дніпропетровській, Київській, Харківській, Одеській та Львівській областях, де частка таких інновацій становила відповідно 12,81%, 7,04%, 6,26%, 5,49% та 4,22%.

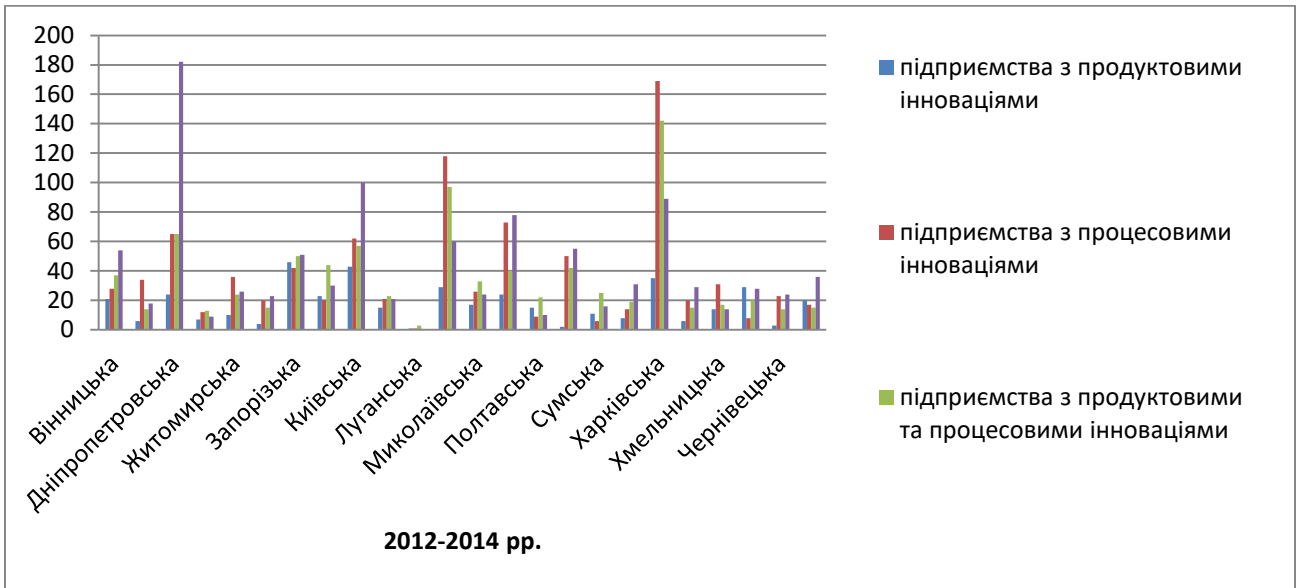

Рис. 2.7. Інноваційна активність підприємств за регіонами (2012-2014)

Джерело: сформовано автором на основі: [93]

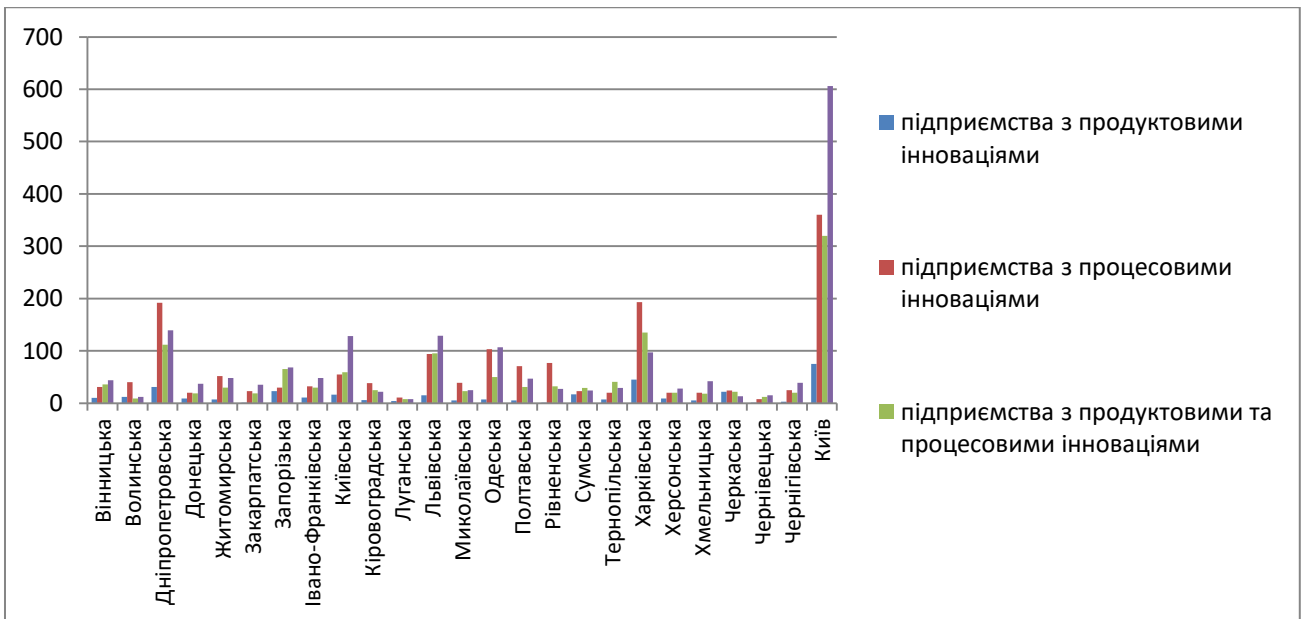

Рис. 2.8. Інноваційна активність підприємств за регіонами (2014-2016)

Джерело: сформовано автором на основі: [93]

Проте, за даний період значно вищою є частка підприємств, які впроваджували технологічні (продуктові та/або процесові) інновації, зокрема вона становить 65,2%. Однак починаючи з 2012–2014 рр. спостерігається стала тенденція до зростання саме нетехнологічних (маркетингових та/або організаційних інновацій) на вітчизняних інноваційно-активних підприємствах.

За період 2014–2016 рр. найвища інноваційна активність підприємств спостерігалась у м. Києві, при чому частка маркетингових та організаційних інновацій була найбільшою і становила 33,35%, також високою була частка підприємств, які впроваджували продуктові та процесові інновації у Дніпропетровській та Харківській області у 2014–2016 рр.

У 2016-2018 рр. ситуація кардинально змінюється (рис. 2.9), оскільки значно збільшилася кількість підприємств, які впроваджували маркетингові та організаційні інновації у Дніпропетровській, Запорізькій, Київській, Львівській, Одеській та Харківській областях, а також стрімко зростають обсяги цих інновацій у м. Києві. Кількість інноваційно-активних підприємств в кожній області зростає, крім Рівненської, в якій спад інноваційно-активних підприємств склав 23,36%.

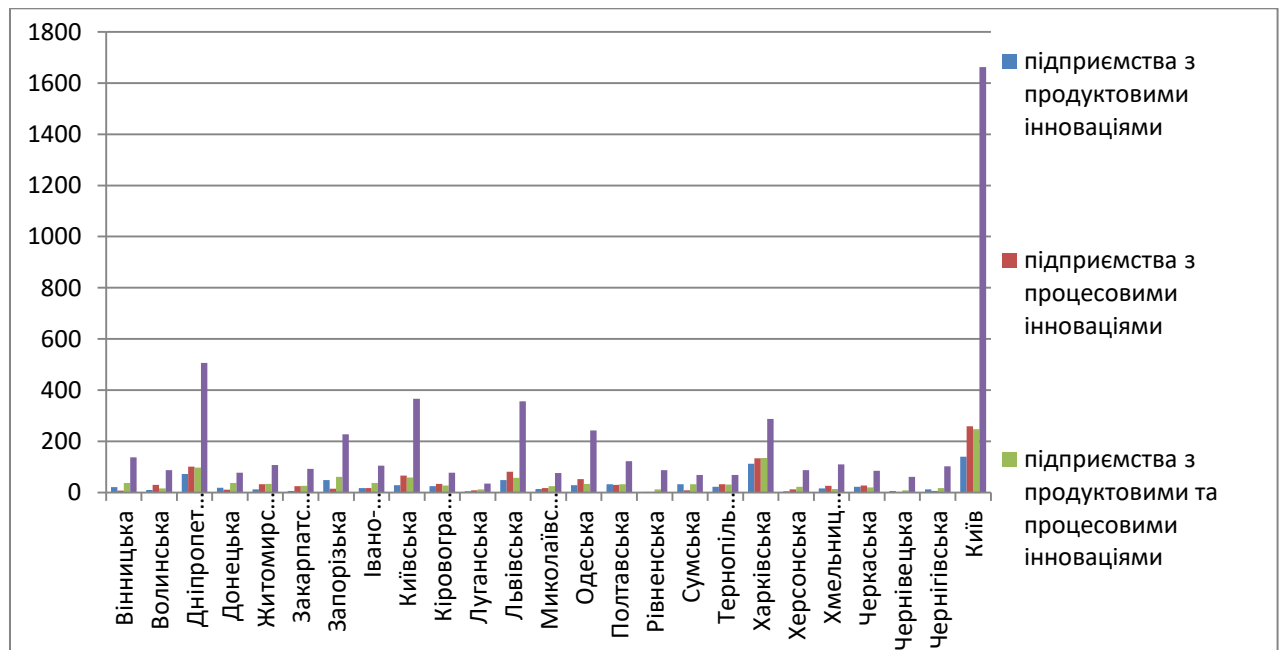

Рис. 2.9. Інноваційна активність підприємств за регіонами (2016-2018)

Джерело: сформовано автором на основі: [93]

У регіональному розрізі, протягом 2018-2022 рр. порівняно з 2016-2018 рр. (рис. 2.10) спостерігаємо дещо менші темпи зниження, а подекуди і незначний приріст, відносно кількості підприємств, які впроваджували нову або значно вдосконалену продукцію (товари, послуги), проте, варто відзначити, значний приріст кількості підприємств, що впроваджували інноваційні процеси.

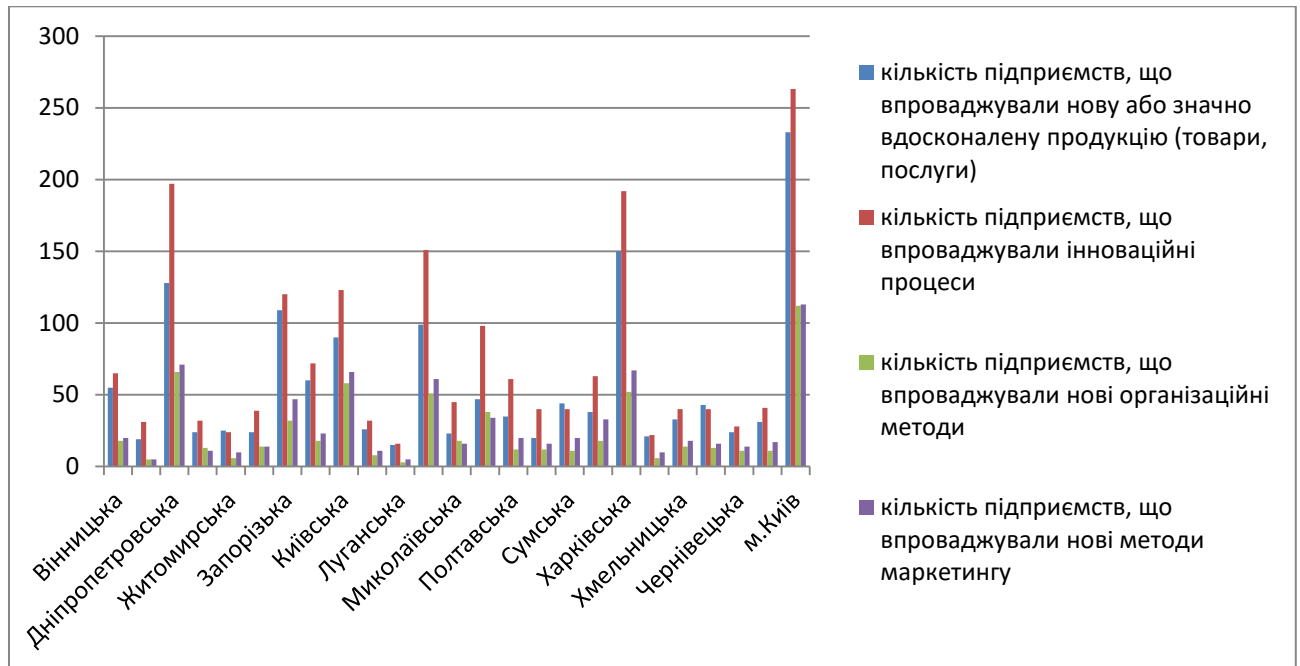

Рис. 2.10. Інноваційна активність підприємств за регіонами (2018-2022)

Джерело: сформовано автором автором на основі: [93]

Так, зокрема у Вінницькій (44,44%), Запорізькій (57,89%), Івано-Франківській (33,33%), Львівській (9,42%), Миколаївській (4,65%), Одеській (13,95%), Рівненській (166,66%), Чернівецькій (211,11%), Чернігівській (70,83%).

Надзвичайно різке зниження 2018-2022 рр. проти 2016-2018 рр. відбулося у кількості підприємств, що впроваджували нові організаційні методи (від 60% до 92%) та кількості підприємств, що впроваджували нові методи маркетингу, зокрема (від 6% до 95%) Значна тенденція до зниження по окремих областях відбулася і у кількості підприємств, що впроваджували нову або значно вдосконалену продукцію (товари, послуги), зокрема Волинська (26,92%), Дніпропетровська (24,26%), Донецька (57,14%), Житомирська (46,8%),

Закарпатська (25,0%), Кіровоградська (50,94%), Миколаївська (41,02%), Одеська (25,39%), Полтавська (45,31%), Рівненська (33,33%), Сумська (31,25%), Тернопільська (29,62%), Харківська (39,51%), Херсонська (25,0%), Чернівецька (60,0%), м. Київ (39,79%).

Натомість статистичні спостереження щодо кількості та обсягів впроваджених соціальних інновацій в Україні в регіональному розрізі відсутні, тому оцінювання їх стану проведено опосередковано на основі дослідження каталогу соціальних підприємств, який сформовано в рамках проекту «Соціальні підприємства України» (рис. 2.11) [108].

Інформація в каталозі містить дані лише про ті соціальні підприємства, які відповідали основним критеріям, зокрема: працевлаштування вразливих груп населення (ветерани АТО, ВПО, люди з інвалідністю, мешканці сільської місцевості та ін.); частина чи весь прибуток від діяльності спрямовується на підтримання статутної діяльності ГО (громадське об'єднання), БО (благодійне об'єднання) чи БФ (благодійний фонд); частина чи весь прибуток виділяється на фінансування окремих видів послуг для соціально вразливих груп населення / підтримки соціальних, культурних чи спортивних заходів, проєктів.

Відповідно до даних каталогу [104] найбільша кількість соціальних підприємств зареєстрована в м. Києві (30), менша кількість у Львівській (15), Полтавській (9), Донецькій, Запорізькій, Київській (по 8), Харківській (7), Дніпропетровській та Черкаській (по 6) областях, решта областей має від 5 і менше (рис. 2.9). Порівнюючи дані інноваційно-активних підприємств по регіонах 2016-2018 рр. та кількісні дані соціальних підприємств у 2016-2017 рр. зауважимо, що лідерами інноваційно-активних та соціальних підприємств є м. Київ і Львівська область.

Протягом 2018-2022 рр. каталог не видавався, однак було реалізовано проєкт «Соціальне підприємництво: досягнення соціальних змін за ініціативою “знизу”», для розвитку соціального бізнесу в Україні.

Проект впроваджувався за фінансової підтримки Європейського Союзу, восьми організацій громадянського суспільства України, Литви та Латвії на чолі з Українським форумом благодійників [108]. Під час впровадження даного проекту було створено інтерактивну онлайн платформу, на якій мали змогу зареєструватися соціальні підприємці з усіх регіонів України.

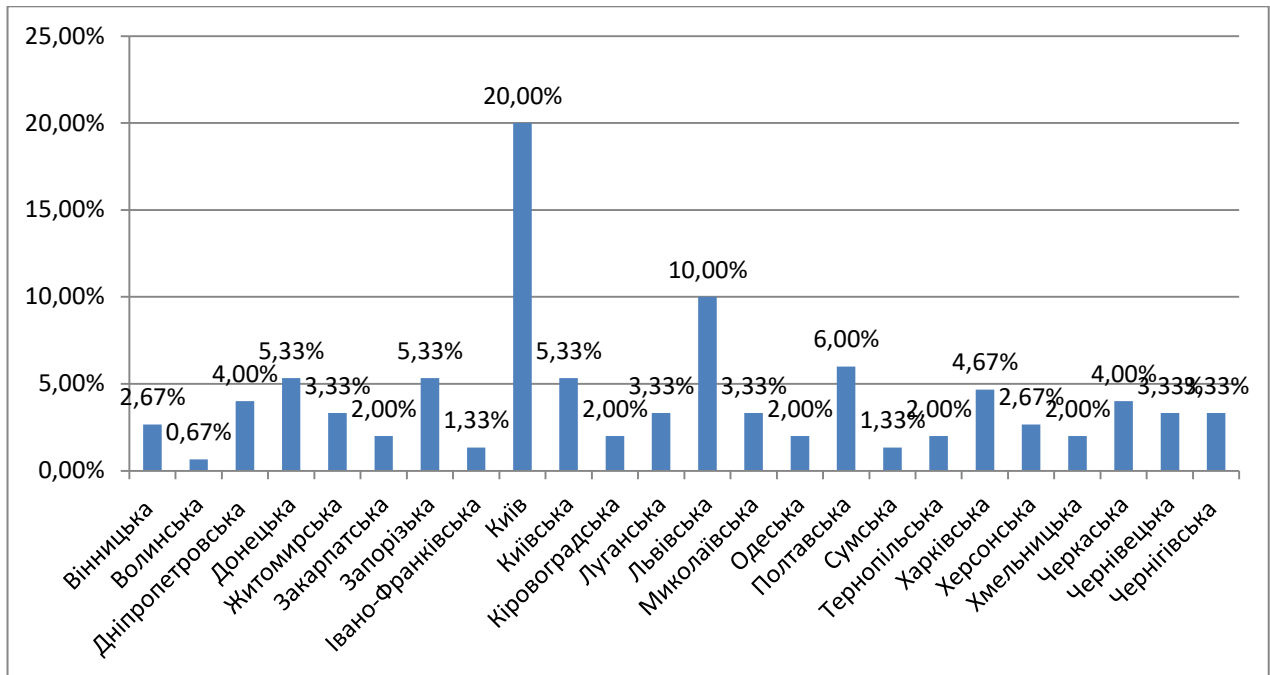

Рис. 2.11. Структура соціальних підприємств у регіональному розрізі (2016-2017), од.

Джерело: сформовано автором на основі [108]

Протягом 2019-2022 рр. варто відмітити зниження кількості соціальних підприємств, зокрема важкими наслідками для соціального стало поширення пандемії COVID-19, погіршення економічної ситуації в країні та висока залежність від дотаційного фінансування.

Так, 2019-2022 рр. найбільшу кількість соціальних підприємств спостерігаємо у Львівській (10), Полтавській (9), Київській (6) та Харківській (6) областях, щодо решти областей то кількість вищезначених підприємств зменшилася у порівнянні з попереднім періодом.

Інформація у каталозі та інтерактивній онлайн платформі є першою спробою оцінити кількість соціальних підприємств в Україні (рис. 2.12).

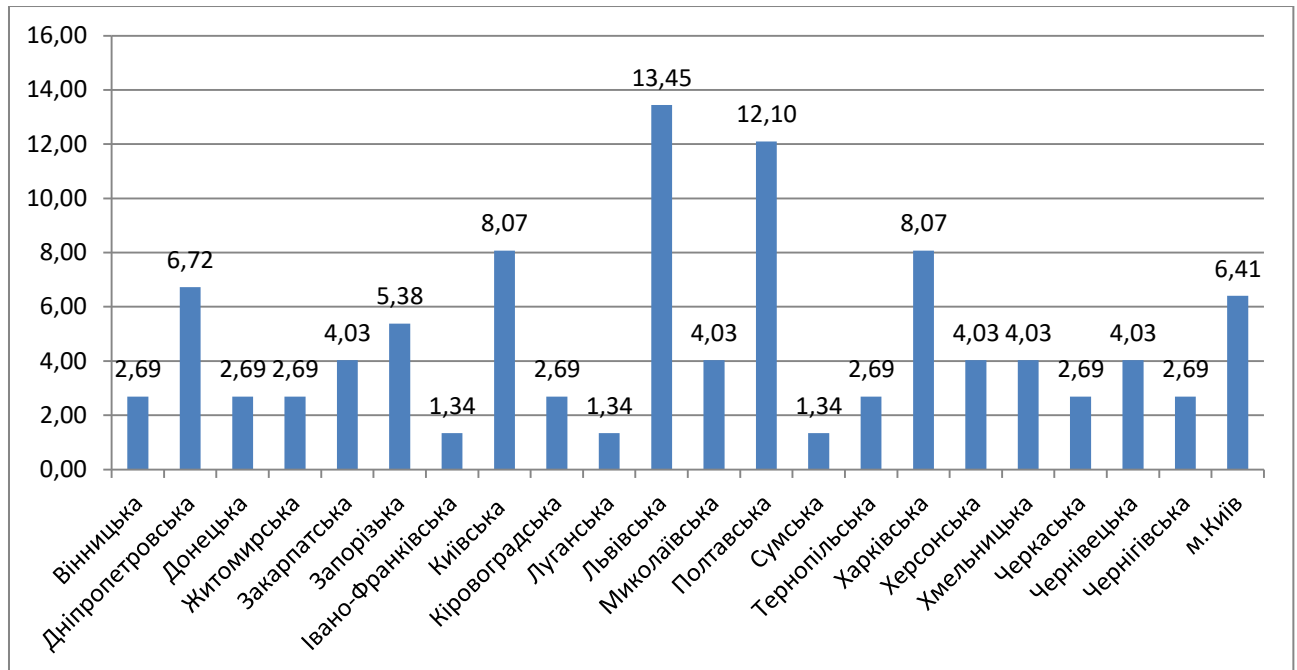

Рис. 2.12. Структура соціальних підприємств у регіональному розрізі (2018-2022), од.

Джерело: сформовано автором на основі [109]

За видами діяльності соціальні підприємства у регіональному розрізі розподілялися на: підприємства, що генерують прибуток для підтримки діючої організації та різних громадських ініціатив (більше 37%); підприємства, які видом діяльності вказали працевлаштування соціально вразливих груп населення (60%); спрямовані на вирішення екологічних проблем (0,6%); спортивно-педагогічні послуги та проведення спортивних змагань (1,3%) (додаток Д, табл. Д.1). Найбільш популярними організаційно-правовими формами діяльності соціальних підприємств (рис. 2.13) є: фізичні особи-підприємці (ФО-П) (25,3%), приватні підприємства (14,6%), громадські організації (13,3%), товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ) (12%), сільськогосподарські кооперативи (9,3%), підприємства громадського об'єднання (5,3%), благодійні організації (5,3%).

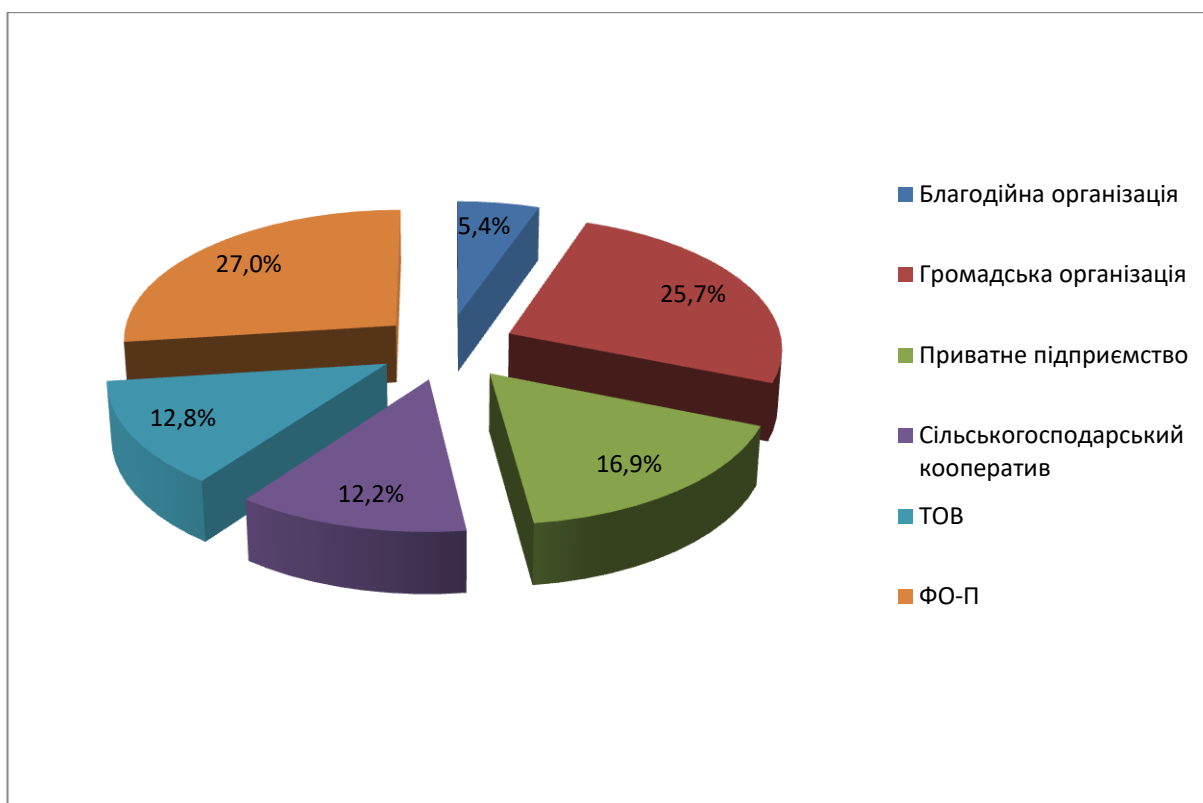

Рис. 2.13. Організаційно-правова форма соціальних підприємств

Джерело: сформовано автором на основі [108]

Найбільша кількість серед зареєстрованих соціальних підприємств (рис. 2.14) є мікропідприємства (до 10 осіб, 60%) та малі підприємства (до 50 осіб, 27%), найменшу частку становлять середні і великі підприємства (9% та 4% відповідно).

Найактивніше соціальні підприємства утворюються в м. Києві, основним типом діяльності яких є працевлаштування соціально-вразливих груп населення, щодо інших регіонів то їх кількість є значно нижчою.

Варто зазначити, що більшість створених соціальних підприємств зосереджені на вузьких групових інтересах та суспільних функціях, а не на передачу соціального досвіду, превалюючою організаційно-правовою формою даних підприємств є ФО-П, приватне підприємство та громадська організація [138, с. 16-18].

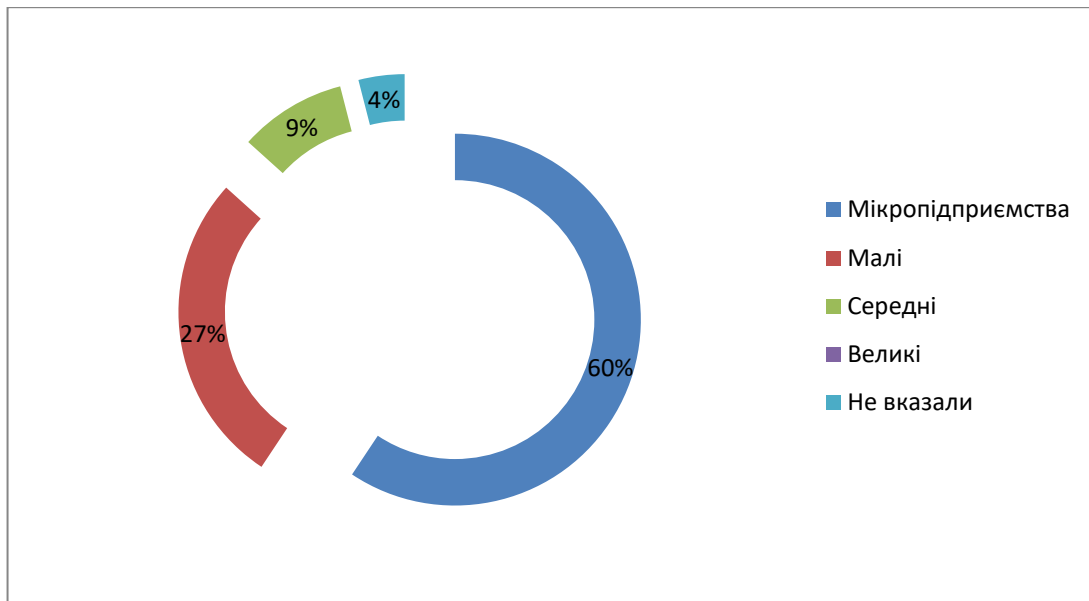

Рис. 2.14. Структура соціальних підприємств за розміром
Джерело: сформовано автором на основі [108]

На основі даних глобального дослідження «Соціальні підприємства та їх екосистеми в Європі», де подано огляд ландшафту соціальних підприємств у Європі (додаток Д, табл. Д.2), країни та регіони умовно розділено за рівнем активності соціальних підприємств на: I — «Дуже висока активність», II — «Висока активність», III — «Середня активність» та IV — «Низька активність» [103, с.105, 107]. Італія (102461), Франція (96603), Німеччина (77459), Великобританія (30753), Польща (29535), Бельгія (18004), Угорщина (15855) де обсяги соціального підприємництва становлять > 10000 підприємств віднесено до I категорії. Межу від 5000 до 10000 тисяч підприємств віднесено до II категорії, куди увійшли: Іспанія (9680), Португалія (7938), Румунія (7938) та Нідерланди (6000). До III категорії, межа якої становить від 1000 до 5000 підприємств входять: Чехія (3773), Словаччина (3737), Болгарія (3700), Литва (3476), Ірландія (3376), Швеція (3000), Туреччина (1776), Австрія (1535), Словенія (1393), Фінляндія (1181), Греція (1148). До IV категорії «Низька активність» від 0 до 1000 підприємств входить найбільше країн (Люксембург, Північна Македонія, Хорватія, Данія, Сербія, Албанія, Ісландія, Норвегія, Латвія, Кіпр, Чорногорія, Естонія, Мальта).

За даними каталогу соціальних підприємств в Україні зафіксовано 150 соціальних підприємств нарівні з Чорногорією, таким чином ми входимо до IV категорії «Низька активність».

Підсумовуючи, можна сказати, що за останні чотири роки в Україні стався бум соціального підприємництва, обумовлений економічною та соціальною ситуацією в країні. Однак, незважаючи на таке зростання, соціальне підприємництво в Україні стикається з багатьма проблемами, зокрема:

1. Недосконалість інституціонального базису. На законодавчому рівні необхідно врегулювати питання визначення соціального підприємства та закріплення окремої організаційно-правової форми для діяльності соціальних підприємств, що, зрештою, обмежує підтримку владою такого виду підприємств та створює непорозуміння з фіскальними органами.

2. Обмеженість у фінансуванні. Соціальні підприємства в Україні мають обмежений доступ до фінансування, зокрема це стосується позик, інвестиційних та приватних коштів, оскільки наявне донорське фінансування часто є недостатнім для стабільного розвитку підприємства.

3. Потреба у розвитку навичок та людського капіталу. Попри масив досвіду, знань, технологій та інновацій, забезпечених міжнародними донорськими організаціями, соціальні підприємства в Україні повідомляють про відсутність потужних кадрів для розвитку підприємств, стратегічних програм, фінансових та комунікаційних планів.

Основними бар'єрами для розвитку соціального підприємництва в Україні є відсутність або низька активність систематичної взаємодії та комунікації між соціальними підприємствами, а також наявні пробіли у питанні вимірювання соціального впливу діяльності такого типу підприємств. Уряд України міг би вирішити ці проблеми та усунути бар'єри через спеціальні програми, особливо в межах політики щодо МСП [107, с. 55].

На думку А. Толстової ключовим інструментом розвитку соціального підприємництва є підтримка держави з відповідними програмами розвитку соціальних підприємств, впровадженням системи пільгового кредитування,

виробленням національної стратегії розвитку соціального підприємництва, яка дозволила б скоординувати зусилля всіх зацікавлених сторін – підприємців, громадських організацій, донорських структур та держави. Потрібна чітка і скоординована робота тих, хто в цей процес вже залучений, а також фінансування окремих проєктів, які дозволять вирішувати проблему системно [110, с. 389].

На нашу думку, необхідно приділити увагу регіональним програмам підтримки соціального підприємництва з урахуванням ресурсних можливостей кожного регіону, особливостей соціального-економічного розвитку, внутрішніх і зовнішніх особливостей. На місцевих рівнях підтримка соціального підприємництва генерує економічні, екологічні та соціальні цінності. В свою чергу екологічні та соціальні цінності можуть продукувати економічні вигоди у вигляді позитивної екстерналії за рахунок економії соціальних відрахувань та екологічного податку (рис. 2.15).

Відповідно до зазначеного, одним із найважливіших етапів інтегрування соціального підприємництва в Україні є формування його інституціонального базису на основі вивчення світового досвіду впровадження та законодавчої підтримки соціального підприємництва. Актуальними питаннями при цьому є визначення частки внеску соціального підприємництва у податкових зобов'язаннях, зважуванні результативності у сприянні соціальному підприємництву між доцільністю занижених податкових ставок та грантовими програмами для стимулювання їх розвитку. Успішна практика адаптації соціального підприємництва в Україні залежить від локальних умов, економічного розвитку кожного регіону та внесення ясності у критеріях та сферах діяльності соціальних підприємств.

Окрім удосконалення інституціонального базису, доцільним є впровадження регіональних та місцевих програм для активізації соціального підприємництва, інформування суспільства про даний вид соціальних інновацій та розширення напрямів діяльності Міністерства соціальної політики (шляхом включення соціального підприємництва до переліку напрямів його діяльності).

Рис. 2.15. Ієрархічна система цінностей соціального підприємництва як інструменту соціальних інновацій

Джерело: розроблено автором

Таким чином забезпечуватиметься формування пріоритетності у наданні соціальної підтримки шляхом сприяння суспільної адаптації соціально вразливим верствам населення через програми Міністерства соціальної політики для підтримки соціального підприємництва та соціальними дотаціями для таких осіб. За таких умов необхідним є аналіз частки зайнятості державними службами соціально вразливих груп населення у соціальних підприємствах та трансформація соціальних виплат і дотації в адаптовану систему оплати праці для таких груп населення. Соціальний ефект при цьому проявлятиметься через різні напрями витрат соціального захисту вразливим групам населення, а саме отримання гідної заробітної плати через усвідомлення цілеспрямованої діяльності (праця як спосіб життя, міра задоволення, подолання соціального відчуження, забезпечення розвитку особистості) на відміну повної залежності від соціальних дотацій та виплат.

2.3 Оцінка потенційної здатності регіонів до розвитку соціальних інновацій

Оцінювання потенційної здатності регіонів до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій в Україні здійснимо на основі методики, запропонованої у п. 1.3. Дослідивши динаміку соціально орієнтованого регіонального проектування, освітній та науковий потенціал громад, соціальне підприємництво та інноваційну інфраструктуру в регіонах України розрахуємо показники за чотирма напрямками, які формують потенційні можливості регіонів до розвитку соціальних інновацій. Зазначимо, що проаналізувати обсяги впроваджених соціальних інновацій у регіонах України на сьогодні не є можливим, оскільки відсутній моніторинг таких інновацій. Тому запропоновано низку показників, які сформовано та розраховано на основі офіційних даних Державної служби статистики України.

Для обраних напрямів, які характеризують «здатність регіону до соціального підприємництва, соціально-відповідального та інноваційно-активного бізнесу», «можливості громадських об'єднань та реалізація

соціальних проєктів у регіоні», «внесок науково-освітньої складової у розвиток соціальних інновацій» та «забезпеченість інноваційною інфраструктурою для підтримки соціальних інновацій» розрахуємо інтегральні індекси (Z_{N1} , Z_{N2} , Z_{N3} , Z_{N4} , формула 1.3) та загальний інтегральний індекс (IZ , формула 1.4) здатності регіонів до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій. На основі одержаних інтегральних індексів, всі регіони поділено на п'ять груп з дуже низьким, низьким, середнім, високим та дуже високим рівнем потенціалу розвитку соціальних інновацій.

Об'єктом дослідження стали всі регіони України (24 області, додаток Е, табл. Е.1, Е.2, Е.3, Е.4, Е.5), без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Дослідження проводилося за період 2016 – 2022 рр. (дані 2022 р. на початок періоду), коли спостерігалися глибокі структурні зміни в соціально-економічному житті суспільства, обумовлені сповільненням реформаторського потенціалу країни, загостренням російської агресії та мінливим характером перебігу політичних процесів в Україні. Крім того, доцільно зауважити, що попри те, що Україна, як і інші країни-члени ООН, приєдналася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку, однак протягом 2016–2017 років тривав широкомасштабний та всеосяжний процес адаптації Цілей сталого розвитку з урахуванням українського контексту. Кожна глобальна ціль була переглянута, беручи до уваги специфіку національного розвитку. Результатом цієї роботи стала національна система, яка складається із 86 завдань національного розвитку [111]. Одним із напрямів комплексного забезпечення інноваційного розвитку соціальної складової сталого розвитку виокремлено СІ, які є новою соціальною практикою як для європейського, так і для вітчизняного суспільства, що створює протягом останнього десятиліття нові підходи щодо інноваційних соціальних змін, які впливають на якість життя суспільства. На даний час Україна продовжує низку запланованих структурних реформ, серед

яких пріоритетними є досягнення Цілей сталого розвитку, які зорієнтовані на позитивні економічні та соціальні результати [140, с. 17-30; 141, с. 138-142].

Результати розрахунку інтегрального індексу здатності регіону до соціального підприємництва, соціально-відповідального та інноваційно-активного бізнесу (Z_{NI} , рис. 2.16, додаток Е, табл. Е. 5) свідчать про незначні досягнення регіонів за даним напрямом, окрім Полтавської, Харківської та Львівської областей, де дані показники у 2016-2018 рр. досягають рівня (0,6-0,7), найнижчий показник виявлено у Рівненській області (0,09).

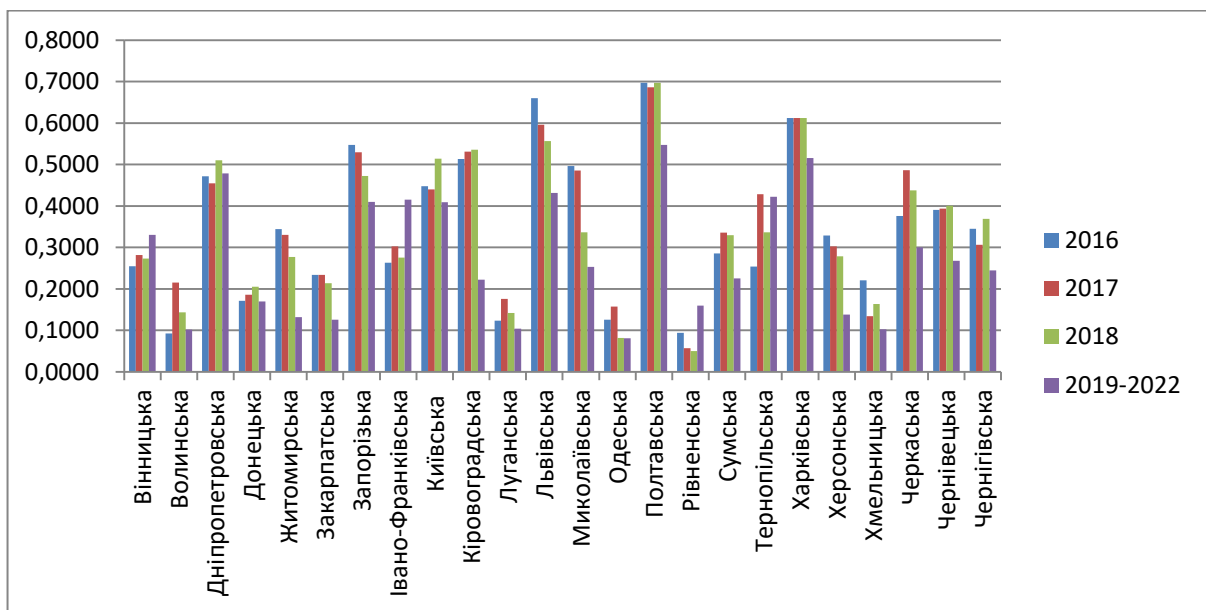

Рис. 2.16. Динаміка зміни інтегрального індексу здатності регіону до соціального підприємництва, соціально-відповідального та інноваційно-активного бізнесу (Z_{NI}), 2016-2022 рр.

Джерело: розраховано автором за даними [93, 108, 109].

Дніпропетровська, Запорізька та Кіровоградська області за досліджуваним напрямом знаходяться на середньому рівні із значенням показника – 0,5. Результати розрахунку Досліджуючи період 2019-2022 рр. спостерігаємо зменшення показників по всіх регіонах України. Основними причинами спадної тенденції досліджуваних показників протягом 2019-2022 рр. є початок розгортання пандемії Covid-19 у 2019-2020 рр. Ситуація дещо покращилася у 2021 р., проте вже на початку 2022 р. в Україні почалося повномасштабне

вторгнення російської федерації. Протягом вищезначеного періоду тенденція здатності регіону до соціального підприємництва, соціально-відповідального та інноваційно-активного бізнесу знизилася у більшості регіонів, зростання показника відбулося у Вінницькій, Івано-Франківській, Рівненській та Тернопільській областях, в основному за рахунок зростання кількості соціальних та інноваційно-активних підприємств.

Протягом періоду 2019-2022 рр. тенденція здатності регіону до соціального підприємництва, соціально-відповідального та інноваційно-активного бізнесу знизилася у більшості регіонів, зростання показника відбулося у Вінницькій, Івано-Франківській, Рівненській та Тернопільській областях, в основному за рахунок зростання кількості соціальних та інноваційно-активних підприємств.

Дослідження соціального підприємництва, показало, що на сьогоднішньому етапі розвитку в Україні працюють близько 1000 підприємств, які можна віднести до соціальних. Прогресуюче зростання кількості соціальних підприємств у останні 6 років, яке становить близько — 82% є своєрідною реакцією громадянського суспільства на прояви соціально-економічної кризи. Як наслідок затяжна політична і геополітична кризи, через ескалацію агресії військового конфлікту на Сході України та анексія Криму, зростання соціально вразливих категорій населення, які потребують соціальної підтримки (біженці з Криму, Донбасу, ветерани АТО). Саме ці події спонукали суспільство до пошуку альтернативних шляхів у вирішенні соціальних проблем для найбільш уразливих категорій громадян.

Одним із інноваційних інструментів, за допомогою якого можливо частково вирішити вище зазначені соціальні проблеми, стали новоутворені соціальні підприємства, основним механізмом яких стала соціальна та економічна згуртованість соціально активних та вразливих громадян задля вирішення суспільних проблем населення.

Географія розповсюдження соціальних підприємств охоплює всю Україну, зокрема найбільша кількість соціальних підприємств знаходиться у м. Київ (20%), Львівській (10%), Полтавській (6%), Донецькій (6%), Київській (5%), Запорізькій (5%), Харківській (4%) областях. Найменше соціальних підприємств у Волинській області [112, с. 8].

Аналіз працевлаштування у соціальних підприємствах показав, що переважаюча більшість працівників соціальних підприємств складає до 5 осіб (31%), у 26% соціальних підприємств працює 6-10 осіб, і у 18% офіційно працевлаштовано 11-20 осіб. Лише у 15% соціальних підприємств працює понад 20 працівників, крім того є й такі соціальні підприємства, де працює лише 1 працівник (10%). Середнє число працевлаштованих на одному соціальному підприємстві складає приблизно 12 осіб за винятком волонтерів. Таким чином, підприємства такого типу надають робочі місця орієнтовно 12 тисячам особам. Варто виокремити, що лише до складу Українського товариства глухих (УТОГ) входять 22 обласні та 103 територіальні організації УТОГ, що загалом об'єднує майже 42 тисячі членів, відтак з додаванням працевлаштованих осіб на підприємствах УТОГ, можна сказати, що соціальні підприємства в Україні покривають близько 0,41% всього ринку праці працездатних осіб. Серед зайнятого населення за видами економічної діяльності, працевлаштування у соціальних підприємствах складає 5,5% від усіх зайнятих у сфері охорони здоров'я та надання соціальних послуг в Україні. З точки зору економії видатків бюджету (без урахування зайнятих на підприємствах УТОГ), то за умови, що мінімальна сума виплат по безробіттю становить 1800 грн. з 01.07.2020 року (для безробітних, страховий стаж яких за останні 12 місяців до реєстрації на біржі праці перевищує півроку або мають перерву в роботі з поважних причин), економія бюджетних коштів становить 21 600 тис. грн. за один місяць. За рік зекономлена сума складає вже 259 200 тис. грн., або майже 4,5% річного бюджету фінансування допомоги з безробіття в країні. Якщо припустити, що всі офіційно працевлаштовані на соціальних підприємствах отримують мінімальну заробітну плату (5000 грн. з 01.09.2020

р.), то приблизна сума отриманих податків та інших обов'язкових платежів (ПДФО 18% та військовий збір 1,5%) складе 11 700 тис. грн. на місяць, без врахування ЄСВ, таким чином за рік сума надходжень до бюджету становитиме 0,12% від податків та зборів на доходи фізичних осіб від річної суми доходів державного бюджету [112, с. 12].

Проведені дослідження свідчать що станом на 2022-2024 рр. найбільшу інформаційну, консультаційну, фінансову, навчальну підтримку соціальні підприємства отримують від неурядових громадських організацій. Загальнодержавна, а також підтримка місцевих органів самоврядування здійснюється в межах комплексних програм розвитку малого та середнього підприємництва у регіонах, до яких можна віднести: надання компенсацій на загальнообов'язкове державне соціальне страхування; надання компенсацій на оплату праці; організація професійного навчання безробітних; надання мікрогрантів на створення власної справи; відшкодування відсоткових ставок за підприємницькими кредитами; надання «маркетингових ваучерів» – відшкодування 50% оплати участі у міських, всеукраїнських та міжнародних виставках; надання приміщень в оренду для громадських організацій за пільговими ставками [113; 114, с. 76; 115].

Основними причинами регіональних відмінностей у розвитку соціального підприємництва протягом періоду 2016-2018 рр. можна вважати недостатню обізнаність у більшості регіонів про даний вид бізнесу та законодавча нерегульованість даного виду бізнесу. Найбільш активними щодо розвитку СБ була Львівська область. Протягом періоду 2019-2021 рр. почала впроваджуватися програми сприяння розвитку соціального підприємництва у Вінниці та Івано-Франківську. Активний розвиток соціального підприємництва та його підтримка відбувся протягом 2022-2024 рр., зокрема відбулося впровадження європейського проєкту для молоді EU4Youth «Відбудова через соціальне підприємництво» в Україні; також варто відмітити проєкти Silab Ukraine разом із Impact Force, Міністерством цифрової трансформації, Дія.Бізнес включно з Офісом з розвитку підприємництва в рамках якої

стартувала акселераційна програма для українського бізнесу, яка має на меті післявоєнне відновлення та соціальний вплив. Також варто відмітити програми Silab Ukraine та Ukrainian Social Venture Fund, яка підтримується за підтримки 1to4 Foundation (Швейцарія) що передбачала розвиток та масштабування соціальних підприємств; грантові програми; експрес онлайн-інкубатори та Digital LABs [116; 117].

Загалом період дослідження протягом 2016-2022 рр. характеризувався складними соціально-економічними зрушеннями в країні, в тому числі через всесвітню пандемію, ескалацію конфлікту на сході України, інституційною слабкістю та затяжним перезавантаженням системи управління державою через спроби нівелювання впливу «старої системи». Оскільки, розвиток підприємництва та рівень його інноваційної активності взаємообумовлений з економічним зростанням, інституційною підтримкою, прозорими діями регуляторних органів, відсутністю ринкових бар'єрів для створення привабливого бізнес-середовища, то складна економічна та суспільно-політична ситуація протягом досліджуваного періоду негативно вплинула як на інноваційну активність підприємств, яка в основному знижувалася, так і на темпи збільшення промисловості в регіонах. Ситуація ускладнювалася невідповідністю рівня соціальних гарантій через низькі соціальні виплати та непрозорою соціальною політикою через соціальні видатки окремим категоріям громадян, які отримували достатній рівень матеріального забезпечення. Вищезазначені фактори, складна макроекономічна ситуація в Україні, а також висока смертність, зменшення частки працездатного населення, зростання безробіття та погіршення якісного рівня життя населення є причиною того, що більшість регіонів нашої держави не мають високого чи дуже високого рівня розвитку соціального підприємництва, соціально-відповідального та інноваційно-активного бізнесу.

Для комплексної оцінки можливості розвитку соціальних інновацій і темпів реалізації соціальних проєктів в регіонах України розраховано інтегральний індекс, який характеризує можливості громадських об'єднань та реалізацію соціальних проєктів у регіоні (Z_{N2} , рис. 2.17, додаток Е, табл. Е. 6).

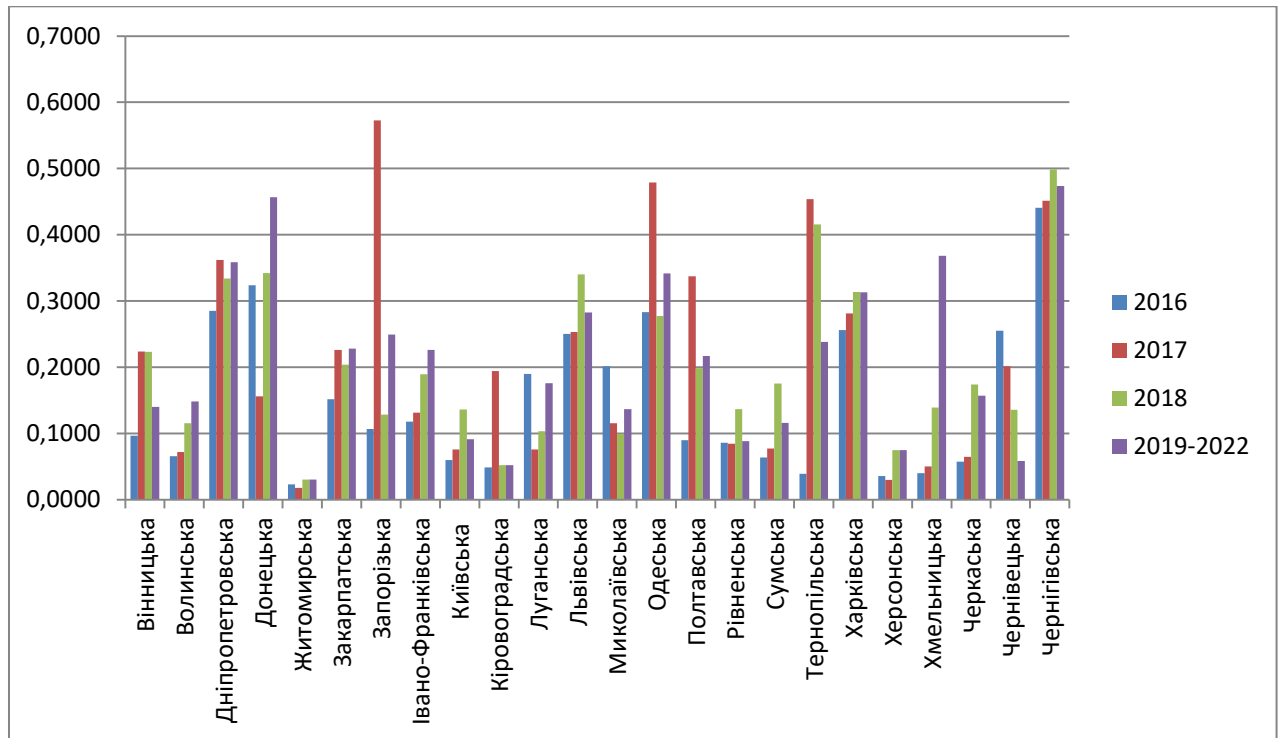

Рис. 2.17. Динаміка зміни інтегрального індексу, який характеризує можливості громадських об'єднань та реалізацію соціальних проєктів (Z_{N2}) у регіональному розрізі

Джерело: розраховано автором за даними [90, 93].

Результати розрахунку свідчать про низьку активність подання проєктів вДФРР у регіонах за сферою реалізації соціальний захист і соціальне підприємництво та економічна діяльність. Так, протягом 2016 р. незначну активність за даним напрямом виявлено у Донецькій, Луганській, Миколаївській, Чернівецькій та Чернігівській областях. В 2017-2018 рр. ситуація дещо покращилася, однак значних кардинальних змін не відбулося, зокрема у 2017 р. за даними напрямами крім вище названих почали подавати проєкти Вінницька, Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська, Одеська,

Полтавська та Тернопільська області. Протягом 2018 р. активізувалися Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Київська, Львівська, Рівненська, Сумська, Харківська, Хмельницька та Черкаська області. За аналізований період кількість поданих проєктів в ДФРР за сферою реалізації соціальний захист і соціальне підприємництво та економічна діяльність зросла з 11 до 104 проєктів. Найбільшу активність щодо подання проєктів продемонстрували Донецька, Тернопільська та Чернігівська області. Серед усього різноманіття напрямів ДФРР, відсоток “чистих” соціально орієнтованих напрямів є надзвичайно низьким, зокрема до областей, які взагалі не подають проєкти такого спрямування належать Житомирська та Харківська області, у більшості областей кількість поданих проєктів знаходиться в межах від 1 до 5, а саме Волинська, Дніпропетровська, Закарпатська, Івано-Франківська, Київська, Луганська, Рівненська, Сумська, Харківська, Хмельницька та Чернівецька області.

Досліджуючи період 2019-2022 рр. спостерігаємо зниження кількості проєктів за напрямом соціальний захист і соціальне підприємництво та економічна діяльність у порівнянні з 2018 р., проте протягом цього періоду варто відмітити активізацію регіонів до подання проєктних заявок за даним напрямом. Активізація більшості регіонів у поданні заявок, але зниження їх кількості впродовж 2019-2022 рр. в основному пояснюється глобальною рецесією світової економічної системи внаслідок коронавірусної пандемії, яка мала негативний вплив економіку України, також варто відмітити військову напруженість між Україною та російською федерацією у 2021 р.

Порівнюючи із кількістю соціальних підприємств, які створювалися у регіонах, тут також варто відмітити Донецьку та Львівську області, однак кількість поданих проєктів у Львівській області за досліджуваним напрямом становить 7, при цьому Львівська область є лідером щодо створених соціальних підприємств. Такі розбіжності щодо кількості створених соціальних підприємств та кількості поданих проєктів у ДФРР пояснюються по-перше соціально орієнтованими ініціативами, які відповідають стратегії регіонального

розвитку, а по-друге характеризують активність добровільно об'єднаних територіальних громад та співробітництво територіальних громад. Зокрема, частка проєктів за сферою реалізації соціальний захист є вагомішою за частку проєктів за сферою реалізації соціальне підприємництво та економічна діяльність, також кількість проєктів, які відповідають стратегії регіонального розвитку переважає кількість проєктів добровільно об'єднаних територіальних громад та співробітництва територіальних громад по всіх регіонах України. Щодо Львівської області то тут в першу чергу варто звернути увагу на інформаційно-просвітницьку роботу в регіоні, сприятливість умов щодо процедури створення та реєстрації соціального підприємства, вибір оптимальної організаційно-правової форми, залучення коштів для його розвитку, а також вдалі приклади масштабування соціального підприємництва («Оселя», «Громадський Вулик», проєкти мережі Veterano Group), таким чином реалізація громадських ініціатив «знизу-вгору» виявилася доволі успішною практикою у даному регіоні. Щодо подання проєктів за досліджуваною сферою реалізації то проблематика може полягати у недостатній обізнаності добровільно об'єднаних територіальних громад та співробітництва територіальних громад щодо невизначеності видів діяльності для соціального підприємництва, а також нестача відповідних знань щодо реалізації суспільної мети в рамках підприємницької діяльності.

Добровільні об'єднання громадян є одними із найчисельніших організаційно-правових форм в Україні, які формують, відстоюють та захищають громадянські цінності задля досягнення суспільних інтересів. Протягом 2016-2022 рр. кількість громадських організацій з кожним роком збільшувалася, за винятком незначного зменшення в Житомирській області у 2016-2017 рр. (97,01%), проте вже у 2018 р. темп зростання даного показника відносно базового 2016 р. становив 115,77%. Також зменшення кількості громадських організацій протягом 2016-2017 рр. зафіксовано у Одеській та Херсонській областях та складало відповідно 99,09% та 80,72%. Найбільший приріст громадських організацій виявлено у Донецькій (69,71%) та Луганській

(43,86%) областях. Таке стрімке зростання протягом 2016-2017рр. можна пояснити загостренням збройного конфлікту Росії проти України, а відтак громадянською позицією суспільної згуртованості щодо вирішення проблем цивільного населення та внутрішньо переміщених осіб з анексованого Криму та Донбасу. В інших областях також відбулося зростання кількості громадських організацій, проте не такими різкими темпами. Так у Вінницькій, Івано-Франківській, Київській, Полтавській, Тернопільській, Черкаській, Чернівецькій, Чернігівській областях приріст відбувся в межах 10,79% — 24,47%. Найменший приріст даного показника виявлено у Волинській, Дніпропетровській, Запорізькій, Кіровоградській, Львівській, Миколаївській, Сумській та Хмельницькій областях (в межах від 2,13% до 9,59%). Починаючи з 2016-2022 рр. по всіх областях збільшилася кількість організацій ветеранів АТО, які активно реагували на суспільні виклики, як відповідь на ігнорування країною агресором та самопроголошених республік ДНР і ЛНР зусиль української влади в політико-дипломатичних переговорних процесах по врегулюванню збройного протистояння. Напрями діяльності громадських організацій змінилися після подій Помаранчевої революції 2014 р., подальших перспектив вступу України в НАТО та згуртували суспільство і визначили пріоритетність громадянських викликів на тлі українських реалій.

Спектр проблем, які вирішують недержавні громадські організації за даними комплексного дослідження, проведеного на замовлення Форуму НДО в Україні, умовно розділено на три основні групи [118, с. 11]:

1) Відповідь на проблеми, що є відгуком подій на сході країни (обрали 42-48% опитаних): подолання наслідків конфлікту (48% опитаних) та адаптація переселенців (42%). Не менш важливою для своєї діяльності НДО вважають проблему створення ефективного та прозорого місцевого самоврядування (46%). Останнє можна кваліфікувати, як відгук на запит донорів та процеси децентралізації, яка відбувається в Україні.

2) Боротьба з проблемами, що пов'язані з функціонуванням місцевих громад та життям їх мешканців, починаючи від проблем з інфраструктурою, комунальним господарством, екологією і до подолання гендерної нерівності і домашнього насильства (обрали 22-28% опитаних).

3) Проблеми дитячої безпритульності (5%), медійної неписьменності і загального невігластва населення (зокрема, молоді) в області медичної профілактики і здорового способу життя (вакцинація, наркозалежність, СНІД) (16%), корупції на місцях (19%).

Результати глибинних інтерв'ю, які були проведені в рамках дослідження НДО у зовнішньому середовищі, свідчать про обізнаність представників НДО про роботу в межах своїх організацій, але демонструють низький рівень обізнаності щодо діяльності інших НДО міста або регіону. Хоча респонденти згадували відомі у їхньому місті організації та іноді називали прізвища їхніх керівників, детально розповісти про діяльність інших НДО у місті не могли. Також неодноразово лунала думка про те, що не всі НДО здійснюють свою діяльність, реагуючи на потреби і запити суспільства, зустрічаються й такі, що, користуючись можливістю спрямовують свою діяльність виключно на заробіток грошей [118, ст. 14.]

Дослідження фінансової активності громадських організацій протягом 2016-2017 рр. в регіональному розрізі (рис. 2.18; 2.19) демонструє найвищі показники фінансування громадських організацій у Херсонській, Полтавській, Донецькій, Житомирській та Вінницькій областях, значення загального індексу стандартизації знаходиться в межах від 1 до 0,57.

Варто відмітити, що Законом України "Про громадські об'єднання" визначено, що громадські організації та громадські об'єднання зі статусом юридичної особи мають право на фінансову підтримку за рахунок коштів Державного бюджету України та місцевого бюджету, а також зобов'язані подавати та оприлюднювати звіти про використання цих коштів.

На жаль, державне фінансування громадських організацій у вітчизняному просторі є доволі формальним, зокрема відсутня процедура довгострокового державного фінансування, так в основному фінансування НДО відбувається за рахунок спонсорської допомоги та добровільних пожертв [119].

Позитивним поступом у даному напрямі став Закон України «Про Державний бюджет України на 2020 рік». Ним передбачає видатки за бюджетною програмою «Фінансова підтримка громадських об'єднань осіб з інвалідністю» в сумі 89 362,4 тис. грн.

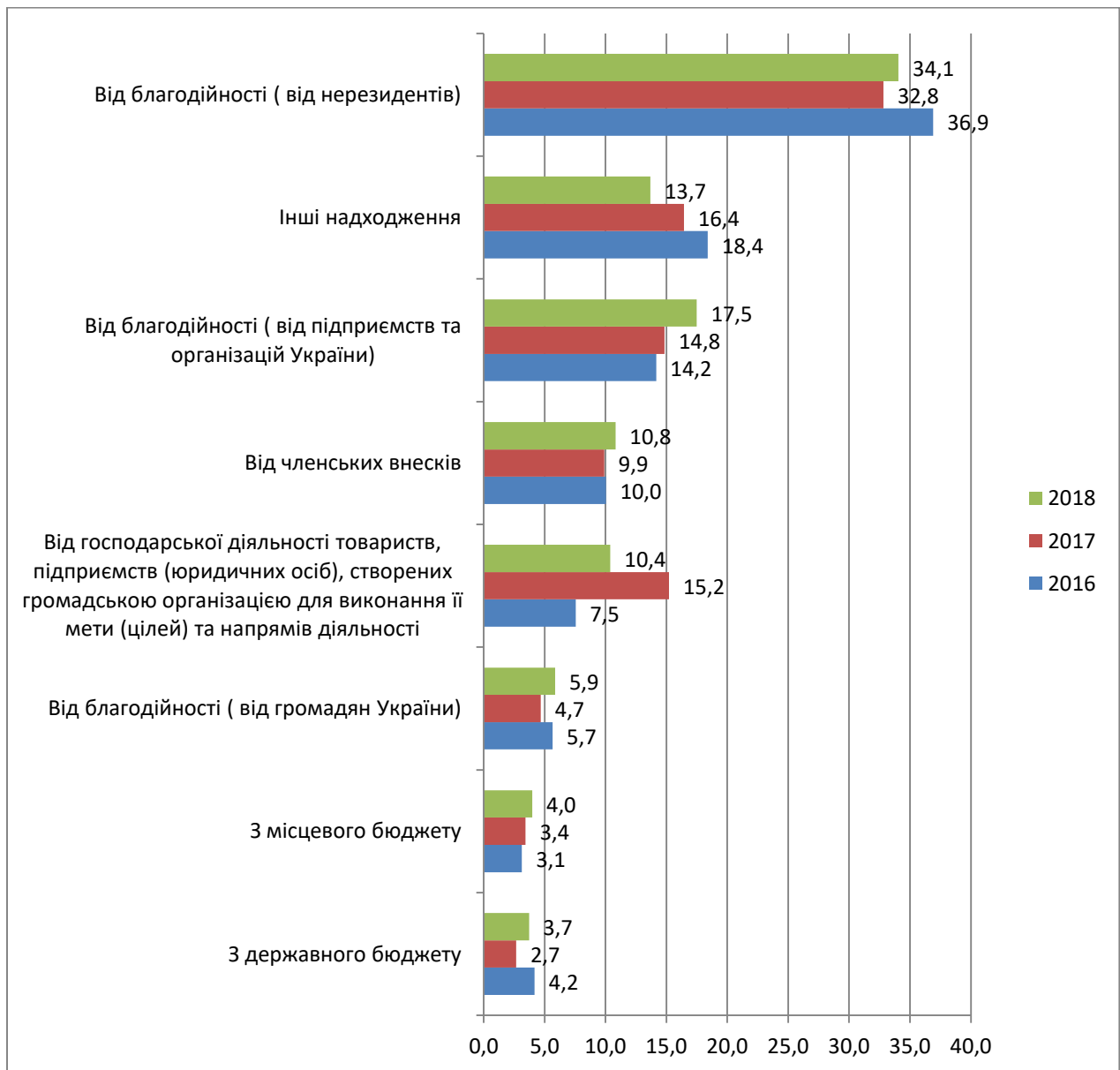

Рис. 2.18. Джерела фінансування громадських організацій в Україні (2016-2018)

Джерело: сформовано автором на основі [93]

При цьому окремо виділено надання фінансової підтримки Національній Асамблеї людей з інвалідністю України, підприємствам та організаціям невиробничої сфери УТОС, УТОГ та Союзу осіб з інвалідністю України в сумі 76 025,9 тис. гривень для відшкодування витрат на лікування в закладах охорони здоров'я на території України, придбання ліків, що відсутні в таких закладах, виробів медичного призначення, протезів [120, 121].

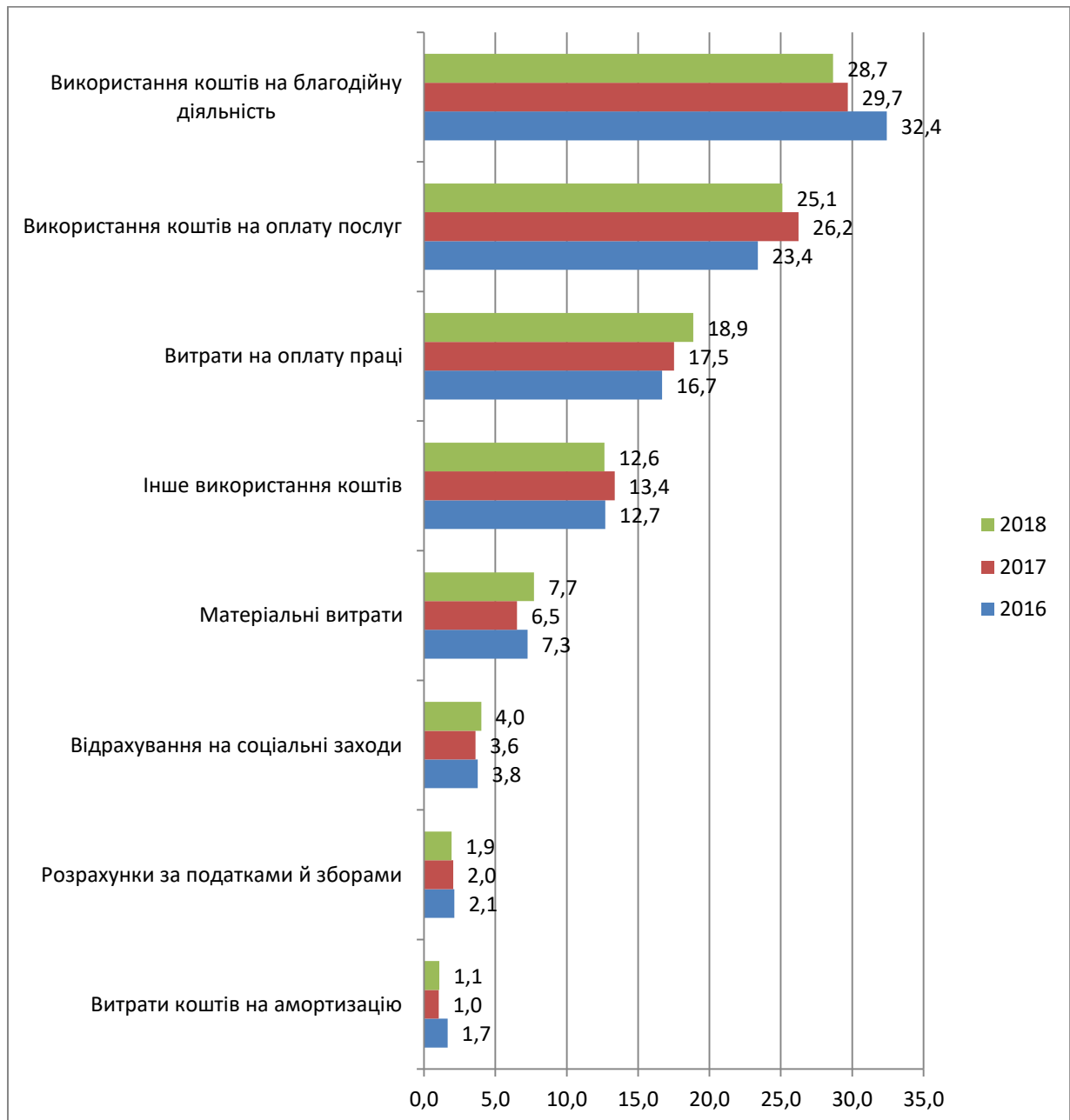

Рис. 2.19. Напрями використання коштів громадськими організаціями (2016-2018)

Джерело: сформовано автором на основі [93]

Всього в Україні здійснює свою діяльність біля 700 громадських об'єднань, з них за рахунок коштів з державного бюджету щороку отримують до 25 громадських об'єднань, які мають всеукраїнський статус [120, 121]. Найбільшу частку у фінансуванні громадських організацій складають надходження від благодійності від нерезидентів, які протягом 2016-2018 рр. склали від 34,1% до 36,9%, інші надходження (від 13,7% до 18,4%) та надходження від благодійності від підприємств та організацій України (від 14,2% до 17,5%).

Найменшу частку у надходженнях громадських організацій складають надходження державного (від 2,7% до 4,2%) та місцевого бюджетів (від 3,1% до 4,0%), а також кошти від благодійності від громадян України (від 4,7% до 5,9%). Громадські організації використовували кошти на: благодійну діяльність (від 28,7% до 32,4%), оплату послуг (від 23,4% до 26,2%) та оплату праці (від 16,7% до 18,9%). Найменшу частку витрат у загальній структурі склали витрати на амортизацію (від 1,0% до 1,7%). Також варто зазначити, що впродовж 2013 -2015 рр. Державною службою статистики України проводився моніторинг кількості реалізованих соціальних проєктів громадськими організаціями (рис. 2.20).

Проте починаючи з 2016р. такий моніторинг не проводився. Загалом по Україні реалізація соціальних проєктів протягом 2013-2015 рр. (рис. 2.21) мала тенденцію до зростання.

Так, в 2013 р було проведено — 5380 заходів, у 2014 р. — 5024 заходи і у 2015 р. — 5478 заходів. За відсутністю даних спостереження державними статистичними органами, визначити вплив на розвиток соціальних інновацій частки соціально орієнтованих масових заходів громадських організацій є неможливо, однак наведені дані щодо реалізованих соціальних проєктів громадськими організаціями підтверджують доцільність дослідження добровільних громадських об'єднань та їх внеску у реалізацію суспільних інтересів для генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій.

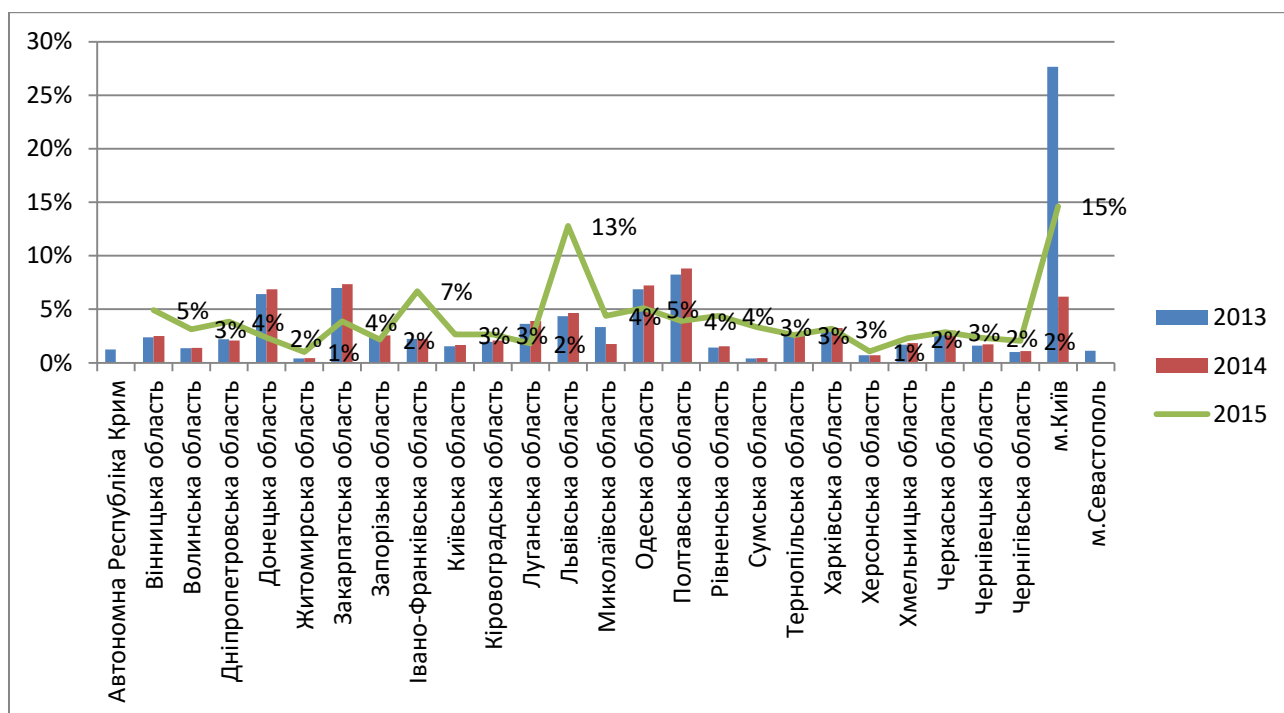

Рис. 2.20. Реалізація соціальних проєктів громадськими організаціями в регіонах України (2013-2015)

Джерело: сформовано автором на основі [93]

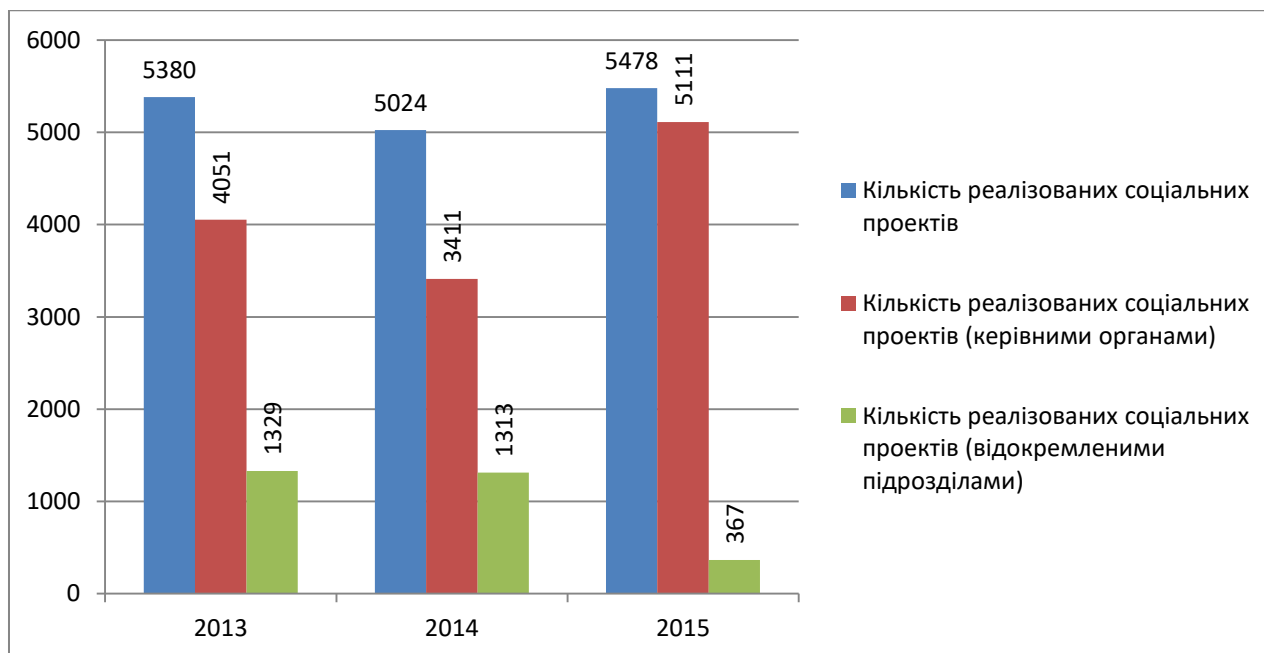

Рис. 2.21. Реалізація соціальних проєктів громадськими організаціями в Україні (2013-2015)

Джерело: сформовано автором на основі [93]

Найбільш активними в реалізації соціальних проєктів були Львівська (12,78%) та Івано-Франківська (6,68%) області. В решті регіонах зафіксовано рівномірну тенденцію в межах від 1,00% до 5,00%. Реалізація соціальних проєктів НДО у регіонах України сприяє залученню додаткових інвестицій, а участь громадських організацій у грантових програмах підвищує інвестиційну привабливість області та виокремлює найбільш значущі соціально орієнтовані інтереси громади з позиції «знизу-вгору».

Таким чином вплив НДО на соціально-економічний розвиток регіону з позиції стратегічного планування через реалізацію ними соціальних проєктів створює підґрунтя для покращення умов життя населення та активізує налагодження механізму реалізації соціальних інновацій в регіональному розрізі.

Соціально-економічний розвиток суспільства визначає якість системи освіти та рівень розвитку науки. Система освіти в державі впливає на об'єктивність та комплексність досліджень можливостей розвитку соціальних інновацій, які орієнтовані на покращення рівня життя громадськості, тому на наступному етапі розраховували інтегральний індекс, який характеризує внесок науково-освітньої складової у розвиток соціальних інновацій у регіонах (рис. 2.22).

Протягом аналізованого періоду 2016-2022 рр. відбулося загальне зниження кількості організацій, які виконують наукові та науково-технічні роботи, в регіональному розрізі зростання відбулося у 2017 р. порівняно з базовим 2016 р. приріст кількості організацій відбувся в 10 областях: Донецькій (20,00%), Вінницькій (10,00%), Київській (7,14%), Луганській (7,14%), Херсонській (5,00%), Полтавській (4,76%), Миколаївській (4,00%), Запорізькій (3,33%), Львівській (2,74%) і Одеській (2,13%). Незмінною залишилася кількість організацій, які виконують наукову та науково-технічну роботу в Житомирській, Івано-Франківській, Кіровоградській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Хмельницькій та Черкаській областях. Протягом періоду 2019-2022 рр. спадна тенденція зафіксована у всіх областях.

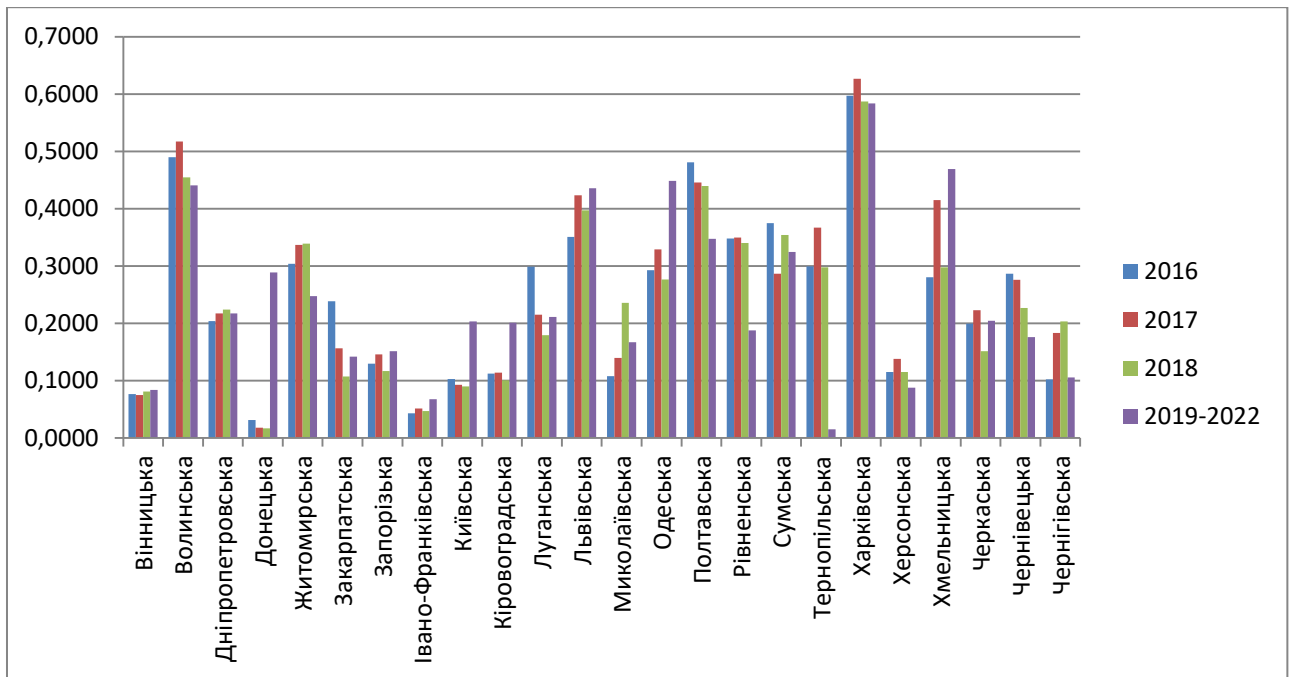

Рис. 2.22. Динаміка зміни інтегрального індексу науково-освітньої складової у розвитку соціальних інновацій (Z_{N3}) у регіональному розрізі

Джерело: розраховано автором за даними [93]

Спадна тенденція щодо кількості організацій, які здійснюють НДР за регіонами зумовлена як складним політичним становищем, так і погіршенням соціально-економічного розвитку в країні загалом, оскільки знижується бюджетне фінансування дослідних робіт, скорочується частка працівників в даному секторі, здійснюється відтік за кордон науково-активної робочої сили, внаслідок цього відбувається старіння працездатного населення, знижується наукова активність, скорочується кількість наукових установ та закладів вищої освіти, які мають аспірантуру, знижується вікова структура дослідницького потенціалу України через зменшення частки осіб працездатного віку. Частка надходжень до державного бюджету знижується внаслідок поступового старіння трудових ресурсів, через зниження потенційних платників податків та збільшує видатки Пенсійного фонду.

Варто відмітити про скорочення сектору вищої освіти в загальній кількості організацій, які здійснювали НДР, за секторами діяльності. Щодо підприємницького та державного секторів, то мало місце як скорочення, так і

зростання кількості організацій, які здійснювали НДР. Попри зростання витрат на виконання наукових досліджень і розробок за видами робіт протягом 2010-2019 рр., частка витрат на виконання науково-технічних (експериментальних) розробок у відсотках до загального обсягу витрат на виконання наукових досліджень зменшується, також знижується частка витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП (рис. 2.23)

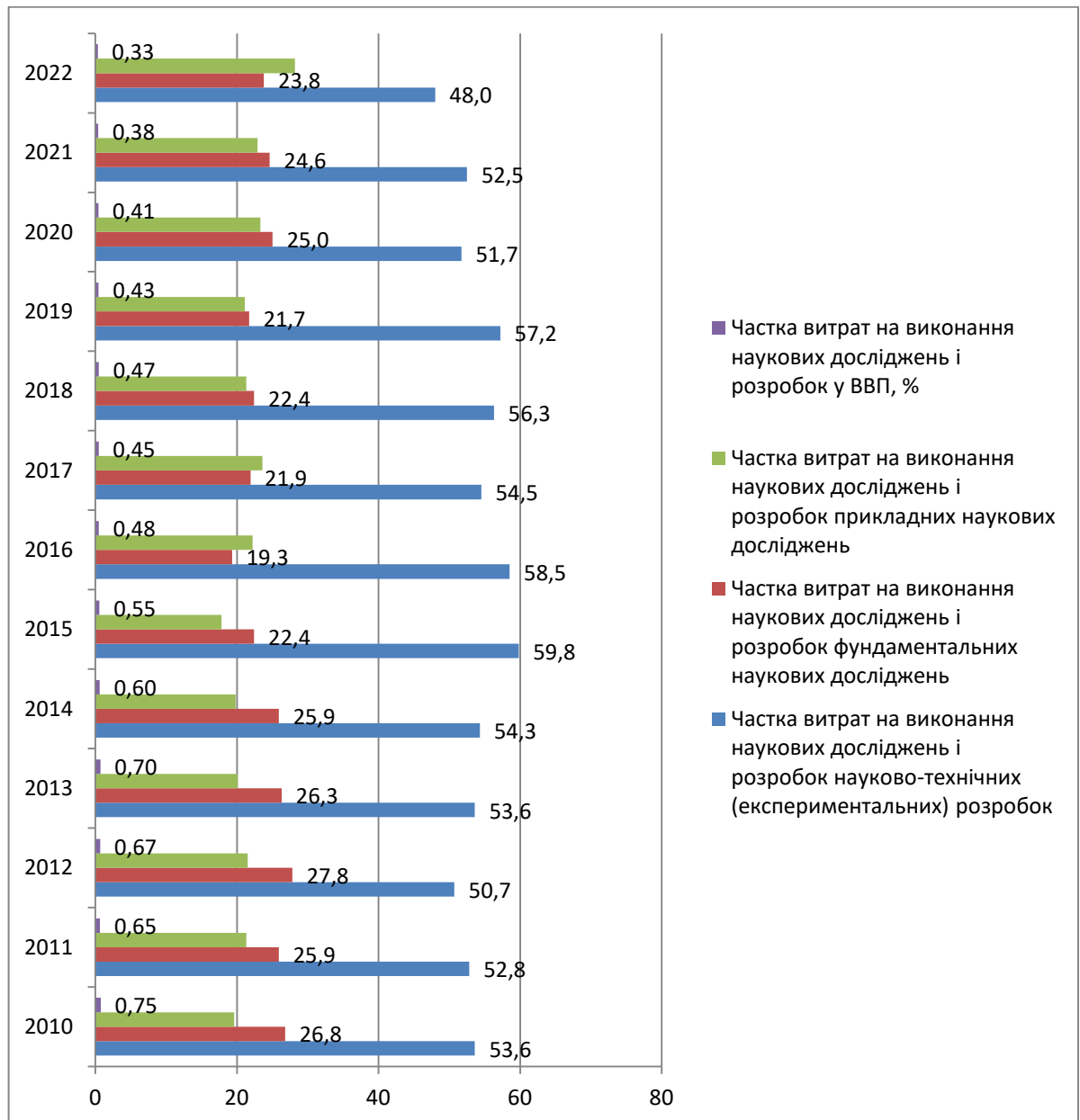

Рис. 2.23. Витрати на виконання наукових досліджень і розробок за видами робіт (2010-2022), у % до загального обсягу витрат на виконання наукових досліджень і розробок

Джерело: сформовано автором на основі [93]

Фінансування внутрішніх витрат на виконання НДР за джерелами (рис. 2.24), вказує на суттєве скорочення фінансування організацій підприємницького сектору у 2016 р. (89,26%), а також скорочення фінансування організацій сектору вищої освіти у 2017 р. (76,35%). Конкурентоспроможні наукові та експериментальні дослідження вітчизняних науковців у світовому співтоваристві потребують фінансування, однак різкі інфляційні процеси в країні фактично знижують видатки на дослідження і розробки, незважаючи на їх зростання у фактичних цінах, також має місце скорочення питомої ваги витрат на виконання НДР у ВВП кожного року.

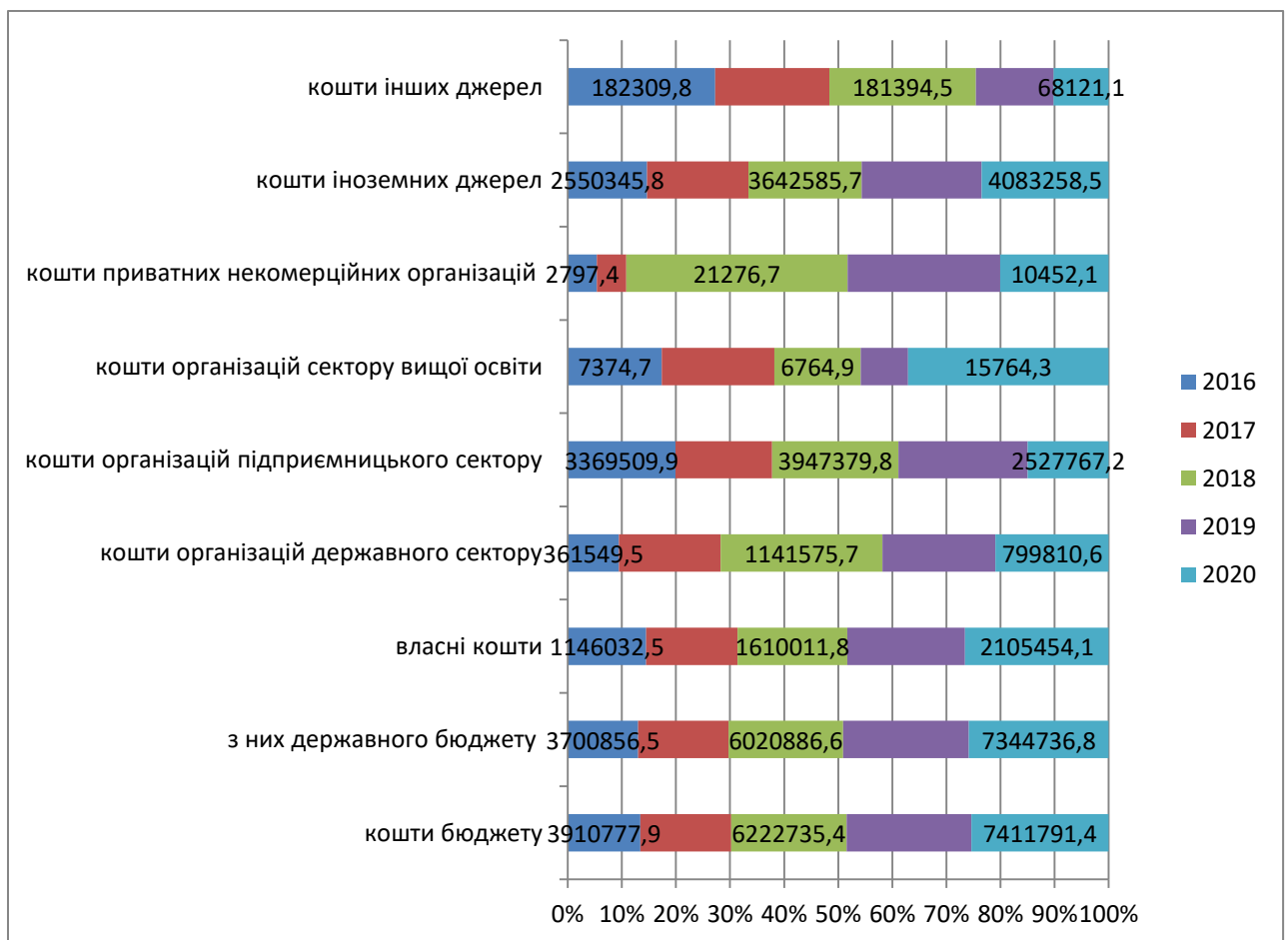

Рис. 2.24. Структура витрат на виконання НДР за джерелами фінансування (2016-2020)

Джерело: сформовано автором на основі [93]

На жаль спостерігається тенденція до уповільнення освітніх реформ, про що свідчать невисокі результати України в міжнародних рейтингах. Так, у 2015 р. в рейтингу країн за індексом людського розвитку Україна посідала 81-ше місце серед 188 країн світу, надалі ситуація лише погіршилася 2016 р. — 84 місце, 2017 р. — 88 місце, 2018 р. — 88 місце.

Низька ефективність державної освітньої політики в Україні підтверджується і міжнародним рейтингом світової конкурентоспроможності. За опублікованим нещодавно Всесвітнім економічним форумом Індексом глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index) у 2016-2017 рр. Україна посіла 85-те місце серед 138 країн світу, опустившись на 12 позицій порівняно з 2012 р., у 2018 р. — 83 місце, серед 140 країн світу, у 2019 р. 85 місце, серед 141 країни світу, у 2020 р. 49 місце, серед 132 країн світу, у 2021 р. 49 місце, серед 132 країн світу, у 2022 р. 57 місце, серед 132 країн світу. Зокрема, за показником «якість освітньої системи» Україна перебуває на 56-му місці, а за показником «наявність новітніх технологій» - на 93-му місці, у 2018 р. — 107 місце [122; 123, с. 297; 124; 125; 126, с. 11]. Досліджуючи дані щодо кількості виконавців НДР та дослідників у розрахунку на 1000 осіб зайнятого населення (у віці 15-70 років), питому вагу витрат на виконання НДР у ВВП, частку кількості дослідників, техніків та допоміжного персоналу в загальній кількості виконавців НДР, частку фінансування витрат на виконання НДР у загальному обсязі витрат, частку витрат на виконання НДР за секторами діяльності у загальному обсязі витрат на виконання НДР (Додаток Є, табл. Є.1-Є.8) загалом відбувся спад по всім показникам, крім незначного зростання питомої ваги витрат на виконання НДР у ВВП, приріст якої у 2018 р. порівняно з 2017 р становить — 0,02%. Також варто виділити частку дослідників в загальній кількості персоналу НДР, яка теж має негативну спадну тенденцію, натомість має місце зростання частки допоміжного персоналу в загальній кількості працівників НДР. Зокрема у 2017 р. — 24,7% та у 2018 р. — 27,3%, щодо кількості техніків, то також з кожним роком відбувається скорочення працівників даної категорії.

Протягом 2019-2022 рр. спостерігаємо нерівномірні зміни у структурі працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, за категоріями персоналу, зокрема стійкої тенденції до стабільного зростання дослідників в загальній кількості персоналу НДР не відбулося. Зважаючи на зміну зовнішніх умов державотворення через повномасштабне вторгнення російської федерації доцільно враховувати прогнозований спад показників у вищезначеній сфері.

Протягом 2016-2022 рр. індекс наукового таланту також мав тенденцію до зменшення, якщо у 2017 р. порівняно з 2016 р. відбулося зростання індексу у Волинській (131,49%), Донецькій (117,01%), Житомирській (121,00%), Запорізькій (104,27%), Івано-Франківській (109,96%), Кіровоградській (110,61%), Львівській (102,26%), Миколаївській (126,24%), Рівненській (102,91%), Херсонській (109,45%), Хмельницькій (128,8%) та Чернівецькій (103,58%) областях, то вже у 2018 р. порівняно з 2017 р. зростання даного показника відбулося лише у Вінницькій (101,42%), Івано-Франківській (101,99%), Львівській (106,19%), Миколаївській (106,10%) та Черкаській (101,17%) областях. Порівнюючи 2019-2022 рр. з 2018 р. варто відміти зростання індексу наукового таланту у Донецькій та Запорізькій областях, щодо решти областей то вищезначений індекс мав тенденцію до зниження.

Частка дослідників, які виконують наукову роботу у галузі суспільних наук також мала тенденцію до різкого зниження, але в окремих областях (Вінницькій, Івано-Франківській та Миколаївській) у 2018 р. порівняно з 2016 р. мав місце різкий приріст цієї категорії працівників, протягом 2019-2022 рр. відбувся приріст кількості працівників, задіяних у виконанні НДР, за галузями наук (суспільні науки), зокрема у Вінницькій (7,28%), Закарпатській (48,79%), Запорізькій (16,58%), Івано-Франківській (150,7%), Київській (94,27%), Кіровоградській (186,29%), Одеській (10,53%), Харківській (5,21%), Хмельницькій (37,11%) та Черкаській (43,10%) областях. Позитивні зміни вищезначеного показника відбулися із зростанням кількості працівників, задіяних у виконанні НДР, за галузями наук (суспільні науки), проте варто

відмітити що до суспільних наук також відносять право та політологію, тому різке зростання даного показника в окремих областях пов'язано в основному із зростанням даних наук.

Загалом, варто відзначити, що скорочення фінансування науки протягом тривалого періоду негативно вплинуло на індекс наукового таланту в Україні. Недостатній обсяг бюджетного фінансування заблокував розвиток наукових проєктів, призвів до скорочення штату науково-дослідних працівників, зменшення кількості штатних одиниць та відтоку обдарованих молодих науковців за кордон, що в загальному негативно позначилося на економічному розвитку вітчизняної економіки. Приріст категорії працівників, які зайняті в галузі суспільних наук в окремих областях протягом досліджуваного періоду суттєво ситуацію не покращує, оскільки в більшості регіонів зафіксовано скорочення даного показника.

Динаміку зміни індексу показників розвитку інноваційної інфраструктури для підтримки соціальних інновацій демонструє рис. 2.25.

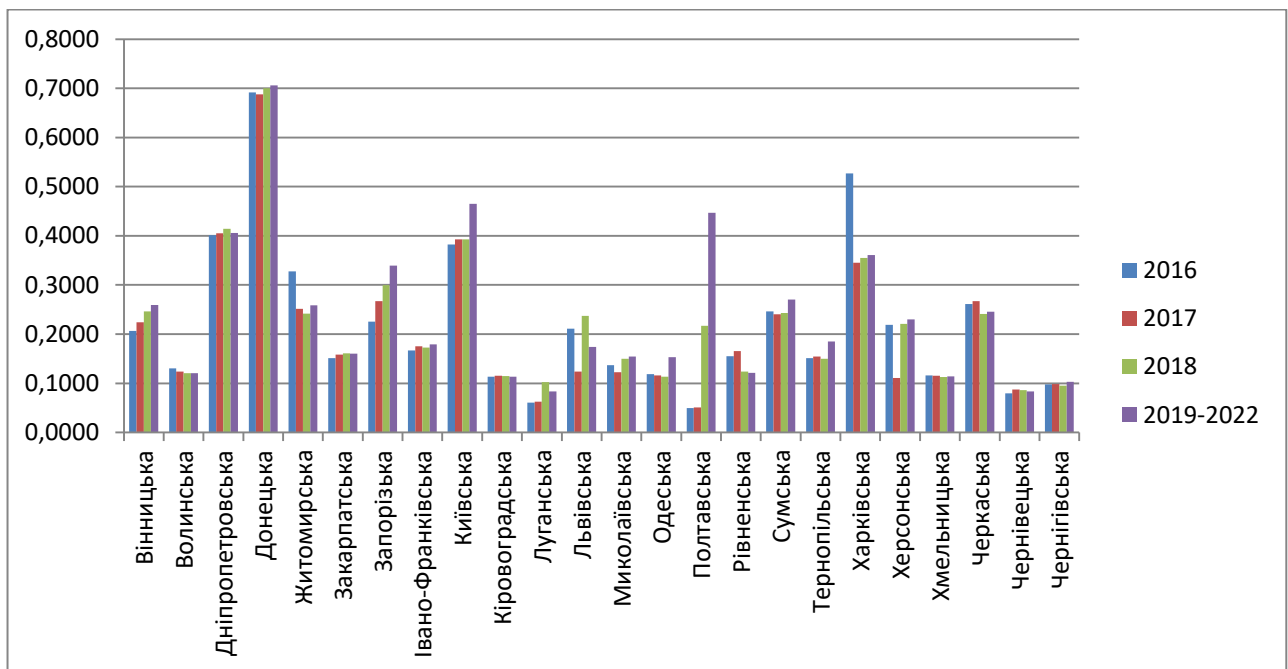

Рис. 2.25. Динаміка зміни індексу показників розвитку інноваційної інфраструктури для підтримки соціальних інновацій (Z_{N4})

Джерело: сформовано автором на основі [93, 127, 128]

Встановлено, що протягом досліджуваного періоду 2016-2022 рр. кількість об'єктів інноваційної інфраструктури мала тенденцію до зростання [138, с. 305-306; 142, с. 67-70].

В розрізі окремих інноваційних структур, варто виділити бізнес-інкубатори – структури, які забезпечують суб'єктів малого і середнього підприємництва підтримкою для їх розвитку. Аналіз діяльності бізнес-інкубаторів в регіональному розрізі показав значний їх приріст у Запорізькій області, зокрема у 2017 р. порівняно з 2016 р. — 133,33%, у 2018 р. порівняно з 2016 р. — 166,66%, зменшення (з 2 до 1) кількості бізнес-інкубаторів зафіксовано у Рівненській області. В решті областей України кількість бізнес-інкубаторів залишилася незмінною.

Протягом 2019-2022 рр. відбулося зростання кількості бізнес-інкубаторів, проте станом на 2023 р. попри зареєстрованих більше ніж 70 бізнес-інкубаторів, реально працюють до 10. «Свідченням низької активності у сфері інноваційної діяльності може бути кількість та фінансові показники інноваційних проєктів, наукових і технологічних парків та їх проєктів. Так, з 2006 по 2018 рік зареєстровано лише 16 інноваційних проєктів, технологічні парки останні 10 років не реалізують проєкти, у 2017 році лише 40 відсотків наукових парків реалізовувало проєкти (на суму 9266,36 тис. гривень)» [129]. Щодо розвитку бізнес інкубування в Україні, варто відмітити, що згідно проведеного Українською асоціацією бізнес-інкубаторів та інноваційних центрів (УАБІЦ) моніторингу у 2017 р. їхня чисельність виявилася значно меншою і склала лише близько 10-ти бізнес-інкубаторів, які реально працюють. Серед них, насамперед, можна назвати Білоцерківський, Славутицький, Хмельницький, Сімферопольський, Львівський, Івано-Франківський бізнес-інкубатори. Така суттєва розбіжність у даних спричинена, насамперед, досі законодавчо не визначеним поняттям бізнес-інкубатора [131].

Аналіз функціонуючих фондів для фінансування новітніх науково-технічних розробок та ризикових проєктів протягом 2019-2022 рр. показав збільшення їх кількості в окремих регіонах України: у Вінницькій (від 22 до 33)

та Дніпропетровській області (від 1 до 4), проте у Львівській області відбувся різкий спад кількості інноваційних фондів (від 13 до 0), у Житомирській області (від 48 до 28), Миколаївській області (від 15 до 13), Харківській області (від 78 до 3). Порівнюючи 2022 р. відносно базового 2016 р. відбулася тенденція до зростання фондів для фінансування новітніх науково-технічних розробок та ризикових проєктів у більшості регіонів, зменшення відбулося у Черкаській області (від 37 до 25), рекордний приріст зафіксовано у Полтавській області (від 0 до 26).

Різне зниження об'єктів інноваційної інфраструктури та кількості інноваційних фондів у регіонах характеризує неефективну політику планування регіону та необ'єктивну оцінку його ресурсних можливостей. Проте варто зазначити, що розвиток інноваційних фондів та об'єктів інноваційної інфраструктури в Україні не можливий без державної підтримки, оскільки венчурне фінансування інноваційної сфери знаходиться на досить низькому рівні. Різкі перепади між кількісним зростанням та зменшенням об'єктів інноваційної інфраструктури свідчать про нерегульованість діяльності даних об'єктів, необхідність перегляду механізму їх роботи, врахування соціально-економічного потенціалу регіонів для налагодження ефективної їх діяльності в розвитку національної інноваційної екосистеми. Найбільша концентрація об'єктів інноваційної інфраструктури виявлена у Донецькій (від 875 до 920) та Харківській (від 475 до 467) областях. У 2019-2022 рр. відбулося зростання кількості об'єктів інноваційної інфраструктури, проте протягом даного періоду не відбулося значних досягнень у сфері інноваційної діяльності, оскільки в основному державна політика зосереджувалася на вибірковій допомозі в розвитку окремих галузей, підгалузей і проєктів, які мали доволі обмежений позитивний вплив. При цьому пріоритет у використанні наявних ресурсів надавався поточним завданням, а не розвитку інноваційної інфраструктури [125]. Варто відмітити спадну тенденцію індексу креативного проширення протягом досліджуваного періоду, зокрема порівнюючи 2017 р. відносно базового 2016 р. зниження даного індексу спостерігається у більшості областей

крім Запорізької (102,11%), Рівненської (104,16%), Черкаської (102,48%), Чернівецької (103,43%). У 2018 р. відносно базового 2016 р. ситуація покращилася, зокрема темпи росту індексу креативного про шарку спостерігалися у Вінницькій (104,77%), Дніпропетровській (102,83%), Донецькій (102,28%), Запорізькій (102,48%), Луганській (125,84%), Львівській (101,86%), Миколаївській (102,43%), Полтавській (107,67%), Харківській (102,30%) та Черкаській (105,34%) областях.

На основі даних чотирьох аналізованих напрямів, які характеризують «здатність регіону до соціального підприємництва, соціально-відповідального та інноваційно-активного бізнесу»; «можливості громадських об'єднань та реалізація соціальних проєктів у регіоні»; «внесок науково-освітньої складової у розвиток соціальних інновацій» та «забезпеченість інноваційною інфраструктурою для підтримки соціальних інновацій» було розраховано загальний інтегральний індекс здатності регіонів до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій у регіонах України. За результатами розрахунків встановлено, що впродовж 2016-2022 рр. (рис. 2.26, додаток Е, табл. Е.5) у більшості регіонів України потенційна здатність до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій знаходиться на дуже низькому рівні. Низький рівень інтегрального показника встановлено у Дніпропетровській, Львівській, Полтавській та Харківській області, в решти областях дуже низький рівень. Інтегральний показник щодо здатності до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій який би відповідав середньому, високому та дуже високому рівню не виявлено в жодному регіоні.

Низька потенційна знатність регіонів України до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій в рамках обраних напрямів протягом 2016-2022 рр. обумовлена скороченням частки інноваційно-активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств в більшості вітчизняних регіонів, так у 9 регіонах відбулося зростання даного показника, а в решти 13 спостерігається тенденція до зниження.

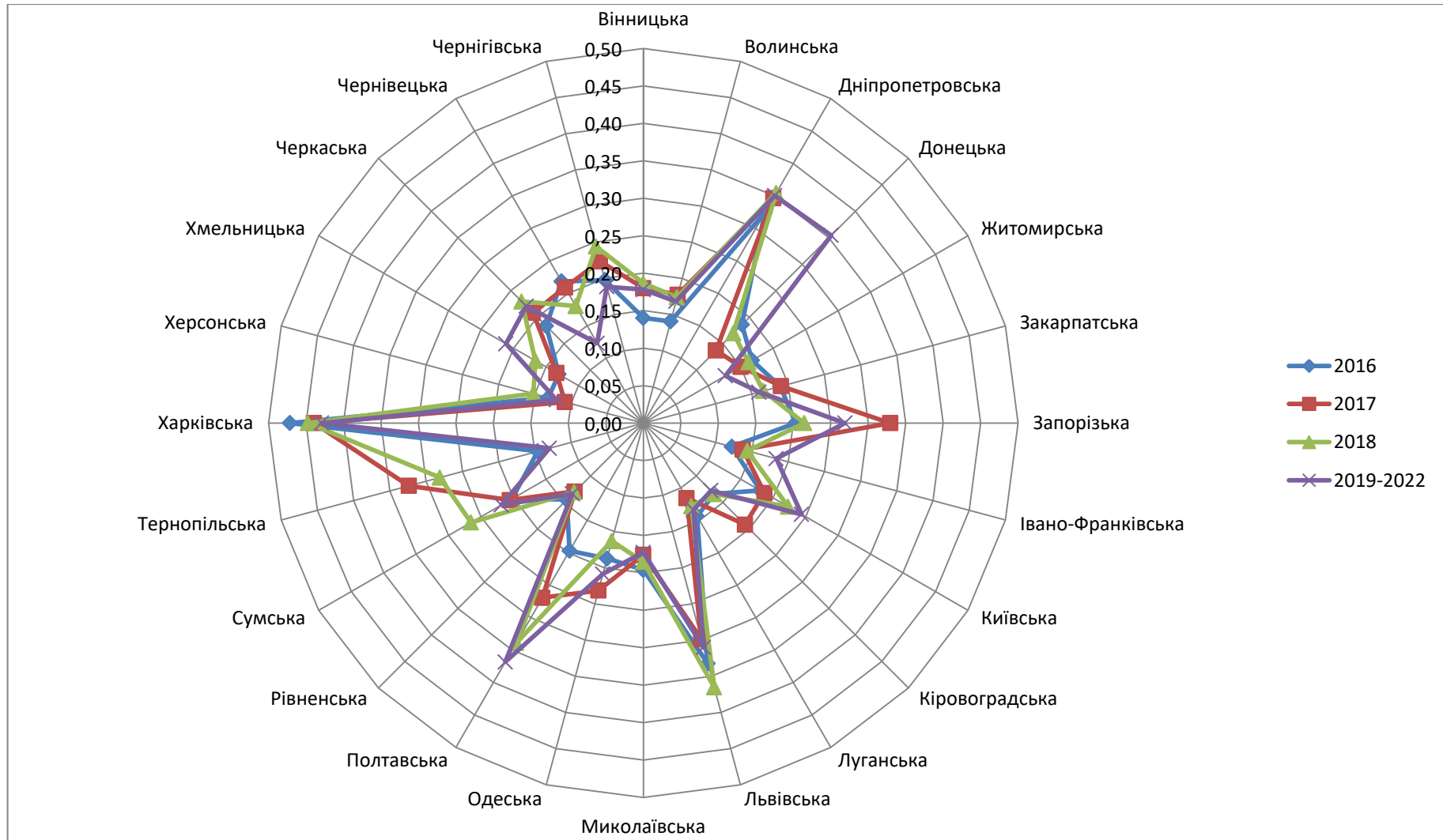

Рис. 2.26. Інтегральний індекс розвитку соціальних інновацій в регіонах

Джерело: розраховано автором

Аналіз концентрації інноваційно-активних підприємств у розрахунку на 10 тис. населення, показав незначні темпи приросту у 12 областях, у решту 12 областей відбулося зниження даного показника.

Дослідження соціальної спрямованості громадських об'єднань та реалізація соціальних проєктів показали низьку активність регіонів у поданні проєктів в ДФРР за сферою реалізації: соціальний захист і соціальне підприємництво та економічна діяльність.

Впровадження соціально спрямованих проєктів до плану заходів з реалізації стратегії регіонального розвитку показало вищу пріоритетність ніж соціально орієнтовані проєкти добровільно об'єднаних територіальних громад та співробітництва територіальних громад, за сферою реалізації: соціальний захист і соціальне підприємництво та економічна діяльність, однак за обома тематичними напрямками дана активність є дуже низькою.

Щодо кількості громадських організацій в Україні та їхнього фінансування то в більшості регіонів відбувся ріст даних показників, однак неприбутковий сектор, а саме громадські організації перебувають у високій зоні ризику щодо прозорості їхньої підприємницької діяльності, виконання податкових зобов'язань, використанню бюджетних коштів. Щодо впливу науково-освітньої складової на процеси розвитку соціальних інновацій, то тут також варто відмітити, в першу чергу, важке фінансове становище наукових закладів, яке впливає на потенційну здатність наукової спільноти до реалізації здійснюваних ними соціально орієнтованих експериментальних програм і проєктів. Концентрація об'єктів інноваційної інфраструктури у регіонах протягом досліджуваного періоду показала різку тенденцію як до зростання так і до зниження даних структур, що свідчить про не сформованість у регіонах чітко визначеного механізму формування та діяльності даних об'єктів.

Загалом оцінюючи можливості потенційної здатності регіонів до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій у регіональному розрізі варто зосередитися на розвитку соціального підприємництва, генеруванні соціально орієнтованих ініціатив «зверху-вниз»

місцевими та обласними органами влади, розвитку згуртованості громадянського суспільства в рамках об'єднаних територіальних громад та проведенні інформаційно-консультаційної підтримки про можливості та переваги генерування соціально орієнтованих ініціатив «знизу-вгору» та підтримку таких проєктів у ДФРР. Визначені напрями «здатність регіону до соціального підприємництва, соціально-відповідального та інноваційно-активного бізнесу»; «можливості громадських об'єднань та реалізація соціальних проєктів у регіоні»; «внесок науково-освітньої складової у розвиток соціальних інновацій» та «забезпеченість інноваційною інфраструктурою для підтримки соціальних інновацій» можуть слугувати надійним підґрунтям для якісної соціально спрямованої трансформації регіонів України. Більш ґрунтовні дослідження соціально-економічних ініціатив у регіональному розрізі варто розвивати у формуванні мережі соціально орієнтованих кластерів.

Висновки до розділу 2

У другому розділі проаналізовано соціальну орієнтованість проєктів, соціальне та інноваційне підприємництва в контексті розвитку соціальних інновацій в регіонах, здійснена оцінка розвитку соціальних інновацій в регіональному вимірі. Зроблено наступні висновки:

1. Впровадження соціальних проєктів на регіональному рівні відкриває широкий спектр можливостей для генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій, оскільки, дозволяє визначити пріоритетні та нагальні потреби суспільства. З'ясовано, що потенційна можливість реалізації соціальних проєктів в регіонах України тісно пов'язана з економічними можливостями, соціальними передумовами та освітнім рівнем населення. Всі ці фактори взаємопов'язані та взаємообумовлюють один одного.

2. За допомогою кількісного аналізу проаналізовано динаміку реалізації соціальних проєктів в регіонах України протягом 2015-2022 років. Для оцінки соціальної орієнтації регіонів було відібрано проєкти Фонду розвитку регіонів (ДФРР) за 2 напрями: соціальний захист і соціальне підприємництво та

економічна діяльність. Загалом, протягом досліджуваного періоду до ДФРР було подано 235 проектів соціальної спрямованості. Лідером за кількістю проектів соціального захисту стала Чернігівська область, з 48 поданими проектами (у 2016 р. – 4 проекти, 2017 р. – 2 проекти, 2018 р. – 21 проект, 2019-2022 рр. – 7 проектів).

3. Важливим аспектом в процесі підготовки соціальних проектів є рівень освіченості, креативності та науковості громадянського суспільства в регіонах України. Проведений аналіз показав, що соціологічна галузь не користується значною популярністю серед науковців. Серед аспірантів та докторантів вона посідає майже передостаннє місце за привабливістю для досліджень, поступаючись лише гуманітарним наукам. Для розвитку соціальних інновацій на регіональному рівні необхідний не лише економічний підхід, що оцінює доцільність впровадження таких інновацій, але й соціологічні дослідження. Аналіз освітньої складової в системі розвитку соціальних інновацій свідчить про низьку зацікавленість наукової спільноти, як економістів, так і соціологів, у дослідженнях соціальної тематики. Виявлено, що соціальне підприємництво є новим способом взаємодії бізнесу і суспільства, цільовим призначенням якого є повне або часткове звільнення від фінансових дотацій та економічних вигід задля якісних суспільних перетворень. Інноваційність соціального підприємництва з позиції соціальної інновації проявляється у модифікованому співвідношенні соціальної цінності та економічної вигоди, яка формується у вигляді якісного результату суспільних відносин. Одним із найважливіших етапів інтегрування соціального підприємництва в Україні є формування його інституціонального базису на основі, вивчення світового досвіду впровадження та законодавчої підтримки соціального підприємництва.

4. Запропонований методичний підхід до оцінювання розвитку соціальних інновацій на регіональному рівні дозволив розрахувати інтегральний індекс, який відображає здатність регіонів генерувати, продукувати та впроваджувати соціальні інновації. Аналіз показав, що у більшості регіонів

України потенційна здатність до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій знаходиться на дуже низькому рівні. Не було виявлено жодного регіону, де б інтегральний показник розвитку соціальних інновацій відповідав середньому, високому або дуже високому рівню. Дослідження показало, що низький рівень розвитку соціальних інновацій в регіонах України обумовлений комплексом факторів, зокрема: зменшенням частки інноваційно-активних підприємств; низькою активністю громадських організацій в цьому процесі; недостатнім фінансуванням науки; несформованою інноваційною інфраструктурою. Встановлено, що розвиток соціальних інновацій є ключовим фактором стійкого розвитку України та покращення життя її громадян.

Результати проведених досліджень опубліковані в працях [132-142]

Список використаних джерел до розділу 2

87. Фещур Р. В., Рибців Ю. В., Ярош О. В. Особливості розроблення соціальних та благодійних проектів. 2011. 700-701. URL: https://vlp.com.ua/files/seksia_9.pdf (дата звернення: 20.02.2022).

88. Шкуро В. П. Підвищення якості реалізації соціальних проектів. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2012. Т. 2. Вип. 9. (Серія: Психологічні науки). 265—269. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvmdups_2012_2_9_54.pdf (дата звернення: 20.02.2022).

89. Нагорна, Г. О. Використання соціального проектування у процесі підготовки та реалізації державних реформ. *Ефективність державного управління*. 2015. Вип. 42. 94–99.

90. Державний фонд регіонального розвитку. URL: <https://decentralization.ua/news/tag/dfrr> (дата звернення: 20.02.2022).

91. Запухляк І. Б., Полянська А. С. Проектна діяльність як інструмент розвитку об'єднаних територіальних громад. *Часопис Університетські наукові записки*. 2021. №1(79). С. 160-170

92. Про реформу професійної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/reforma-profesijnoyi-osviti/populyarizaciya-profesijnoyi-osviti-i-robotnichih-profesij/profesijna-osvita-mi-zminuyemos/pro-reformu-profesijnoyi-osviti> (дата звернення: 20.02.2022).

93. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 20.02.2022).

94. Матвієнко-Біляєва Г.Л. Розвиток та становлення соціального підприємництва та соціальної відповідальності в сучасних умовах. *Економіка і суспільство*. 2016. 390–394.

95. Свинчук А.А., Корнецький А.О., Гончарова М.А., Назарук В.Я., Гусак Н.Є., Туманова А.А. *Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін*. 2017. К: ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ»». 188 с.

96. Лункіна Т. І. Особливості розвитку соціального підприємництва: закордонний досвід. *Modern economics*. 2019. № 15. 142-147.

97. Кожемяченко О.О., Солосіч О.С., Голуб М.О. Соціальне підприємництво: світовий досвід та практичні аспекти становлення в Україні. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2018. № 21. 140—149.

98. Боднар Ю. (2014). Власними силами: найкращі проекти соціального бізнесу в Україні. Незалежний інтернет-журнал про інновації та культуру «Платформа». URL: <http://zeitgeist.platfor.ma/social-business-in-ukraine/>. (дата звернення: 20.02.2024).

99. Кривов'язюк І. В., Гаранчевська І. А. Державне регулювання соціального підприємництва: світовий досвід. Економічний форум 3/2018. URL: http://lutsk-ntu.com.ua/sites/default/files/ekonomichniy_forum.pdf. (дата звернення: 15.02.2024).

100. Дюк А. А. Сучасна роль соціального підприємництва у формуванні суспільного добробуту URL:

https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2018/30754/yevro_resurs-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y. (дата звернення: 15.02.2024).

101. Черчик Л. М., Коленда Н. В. Сутність соціального підприємництва та його роль у забезпеченні соціальної безпеки. *Вісник НУ «Львівська політехніка»*. Збірник наукових праць. Серія “Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку”. Львів: Видавництво Львівської політехніки. 2017. № 875. 101-107.

102. Попович Д. В., Баранова М.-С. Б. Соціальне підприємництво як перспективний інструмент вирішення проблем сучасного суспільства. *Молодий вчений*. 2017. № 5. 701-705.

103. Social Entrepreneurship Initiative. URL: <https://www.uu.nl/en/research/institutions-for-open-societies/social-entrepreneurship-initiative>. (дата звернення: 15.02.2024).

104. Social enterprises and their ecosystems in Europe – Comparative synthesis report. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=952&furtherNews=yes&newsId=9534>. (дата звернення: 15.02.2024).

105. Соціальне підприємство — для кого і для чого. URL: <https://blog.liga.net/user/kyurchenko/article/32142>. (дата звернення: 15.02.2024).

106. Social business in UA. URL: https://socialbusiness.in.ua/online_cons/sotsial-ne-pidprijemnytstvo-v-ukraini/. (дата звернення: 15.02.2024).

107. OECD (2020). Моніторинг реалізації Стратегії розвитку МСП України на 2017-2020 роки. OECD Publishing, Paris. URL: www.oecd.org/eurasia/competitiveness-programme/eastern-partners/Monitoringthe-Implementation-of-Ukraine's-SME-Development-Strategy-2017-2020-UKR.pdf. (дата звернення: 15.02.2024).

108. Каталог соціальних підприємств України 2016-2017. URL: https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/kataloh-sotsial-nykh-pidprijemstv-ukrainy-2016-2017-rr/. (дата звернення: 01.02.2022).

109. Популярні соціальні підприємства в Україні. URL: https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/populiarni-sotsial-ni-pidpriumstva-v-ukraini/ (дата звернення: 15.02.2024).

110. Толстова А. В. Розвиток соціального підприємництва в Україні: проблеми та можливості. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 62. 384-391.

111. Урядовий портал. Цілі сталого розвитку та Україна. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina>. (дата звернення: 15.02.2023).

112. Соціальне підприємництво в Україні Економіко-правовий аналіз EU4YOUTH – Розкриття потенціалу молодих соціальних підприємців в Молдові та Україні. URL: https://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/2020-11/Legal%20report%20in%20Ukraine_Ukrainian.pdf. (дата звернення: 15.02.2023).

113. Соціальне підприємництво в Україні. Економікоправовий аналіз. Звіт за проектом EU4Youth. URL: <https://euneighbourseast.eu/news/publications/social-entrepreneurship-in-ukraine-economic-and-legal-analysis>. (дата звернення: 15.02.2023).

114. Юрченко, О., & Свирида, О. Соціальні підприємства в Україні: стан та проблеми розвитку. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. (3 (03), 74-78).

115. Підтримка соціального підприємництва в умовах воєнного стану. URL: <https://www.if.gov.ua/sotsialne-pidpriumnytstvo/pidtrymka-sotsialnoho-pidpriumnytstva-v-umovakh-voiennoho-stanu> (дата звернення: 15.02.2023).

116. Silab Ukraine. (2023). URL: <https://www.silabua.com/programsandprojects> (дата звернення: 15.02.2023).

117. Громадський простір. URL: <https://www.prostir.ua/?news=startuvav-pershuj-etap-jevropejskoji-prohramy-z-sotsialnoho-pidpriumnytstva-dlya-molodi> (дата звернення: 15.02.2023).

118. НДО у зовнішньому середовищі: організаційні проблеми та можливості розвитку: аналітичний звіт за результатами комплексного дослідження, проведеного на замовлення Форуму НДО в Україні. URL: http://www.ngoforum.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/NGOF_NGOsanalysis.pdf. (дата звернення: 02.02.2022).

119. Джерела фінансування громадських організацій: європейський та український досвід. URL: <https://rozvytok-hromady.com/po-suti/djerela-finansuvannia-hromadskyx-orhanizacii-ievropeiskyi-ta-ukrainskyi-dosvid>. (дата звернення: 02.02.2022).

120. Уряд посилює фінансову підтримку громадських об'єднань осіб з інвалідністю. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-posilyuye-finansovu-pidtrimku-gromadskih-obyednan-osib-z-invalidnistyuu>. (дата звернення: 02.02.2022).

121. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2020 р. № 166 Деякі питання надання фінансової підтримки громадським об'єднанням осіб з інвалідністю. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/166-2020-p#Text%20посилання%20на%20закон>. (дата звернення: 02.02.2022).

122. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 року № 2133-VIII Про Рекомендації парламентських слухань на тему: "Про стан та проблеми фінансування освіти і науки в Україні". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2133-19#Text> (дата звернення: 02.02.2022).

123. The Global Competitiveness Report 2017–2018. URL: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017–2018.pdf> (дата звернення: 02.02.2022).

124. The Global Competitiveness Report 2020. URL: <https://www.weforum.org/publications/the-global-competitiveness-report-2020/> (дата звернення: 02.02.2022).

125. The Global Competitiveness Report 2021-2022. URL: <https://www.weforum.org/publications/annual-report-2021-2022/> (дата звернення: 02.02.2022).

126. Писаренко Т.В., Куранда Т.К. та ін. Наукова та науково-технічна діяльність в Україні у 2022 році: науково-аналітична доповідь. 2023. К.: УкрІНТЕІ. 94 с.

127. Децентралізація. URL: <https://decentralization.ua/news/tag/dfrr> (дата звернення: 02.02.2022).

128. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. URL: <https://mtu.gov.ua> (дата звернення: 02.02.2022).

129. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-p#n12> (дата звернення: 02.02.2022).

130. Eurostat. (2024). URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/science-technology-innovation/data/database>. (дата звернення: 02.02.2022).

131. Аналітичний матеріал "Бізнес-інкубація в Україні – проблеми та перспективи розвитку". URL: <https://forbes.ua/news/v-ukraini-ne-pratsyue-85-zareestrovanih-biznes-inkubatoriv-mintsifri-14122023-17908> (дата звернення: 02.02.2022).

132. Буй Ю. В. Основні засади поширення соціальних інновацій з позиції сталого (збалансованого) розвитку. *Економіко-управлінські аспекти трансформації та інноваційного розвитку галузевих і регіональних суспільних систем в сучасних умовах: Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція*. (Івано-Франківськ, 11-12 квітня 2019 р.). Івано-Франківськ, 2019. С. 134-135.

133. Антонюк Д., Буй Ю.В. Соціальні інновації: досвід реалізації проєктів провідних країн світу для України. *Менеджмент та підприємництво: тренди розвитку*. 2019. №1(07). С. 64-73.

134. Буй Ю. В. Соціальні інновації: особливості ідентифікації та пріоритети поширення з позиції збалансованого розвитку. *Інновації в бізнес-освіті: III міжнародній науково-практичній інтернет-конференції*. (Київ, 22-23 травня 2019 р.). Київ, 2019. С. 208-211.

135. Буй Ю. В. Соціальні інновації: інклюзивне навчання в тенденціях розвитку сучасної освіти / Ю. В. Буй // *Науково-практичні аспекти сучасної економічної освіти та науки: інновації, діджиталізація, інтеграція – ІДІ : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації з економічних наук* (Одеса, 15 листопада – 26 грудня 2021 р.). Одеса, 2021. С. 26-30.

136. Антонюк Д. А., Буй Ю. В. Інституціональне забезпечення соціальних інновацій в Україні. *Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами: VI Міжнародна науково-практична інтернет-конференція* (Луцьк, 11 грудня 2020 р.). Луцьк, 2020. С. 305-306.

137. Гобир І. Б., Буй Ю. В., Буй Л. В. Аналіз та тенденції розвитку інноваційної активності промислових підприємств у Івано-Франківській області. *Приазовський економічний вісник*. 2022. № 2 (31). С. 56-61.

138. Антонюк Д. А., Буй Ю. В. Соціальні інновації в міжнародному бізнесі: досвід для соціального підприємництва України. *Сучасні тенденції та суперечності розвитку світової економіки та міжнародного бізнесу: Міжнародна науково-практична конференція* (Київ, 29 вересня 2021 р.). Київ, 2021. С. 16-18.

139. Melnychuk, I.V., Bui, Y.V., Pobihun, S.A., Hobyр, I.B., Savko, O.Ya. Improved CRA-method in phenomenological approach (on the example of innovative SME and GHG emissions), *Heliyon*. Volume 8, Issue 12, 2022. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e12420>.

140. Antoniuk, D., Bui Y., Berezhnytska, U., Savko, O., Hobyр, I Social entrepreneurship as driver for increasing social innovation Vol. 19 No. 2 (2023): *Science and Innovation*. p. (17-30).

141. Антонюк Д. А., Буй Ю. В. Соціальне підприємництво як каталізатор соціальних інновацій у повоєнному відновленні: виклики, можливості, європейський досвід. *European Perspective: Міждисциплінарний дискурс у контексті сучасних викликів і можливостей: збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції* (Луцьк, 29 лютого 2024 р.).

Луцьк 2024. С. 138-142.

142. Буй Ю. В. Антонюк К. І. Розбудова інституціональної інфраструктури підтримки соціальних інновацій для забезпечення сталого розвитку регіону.

Регіональна економіка. 2019. №2(92). С. 67-78.

РОЗДІЛ 3

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

3.1 Стратегічні пріоритети стимулювання соціальних інновацій в регіональних соціально-економічних системах

Стратегічні пріоритети розвитку соціальних інновацій в Україні засновані на інституціональному базисі загальнодержавного і регіонального рівня, який регулює та сприяє гармонійному і збалансованому розвитку суспільства. Україна приєдналася до процесу впровадження парадигми сталого розвитку з прийняттям «Стратегії сталого розвитку «Україна 2020» та адаптуванням Цілей сталого розвитку ООН Національною доповіддю «Цілі сталого розвитку: Україна» [143]. До того ж пріоритетність соціальної та територіальної згуртованості суспільства, «інклюзивні, інноваційні та свідомі суспільства» на сьогодні є загальноєвропейськими цінностями, які визначені в «Стратегії розумного, стійкого і всеосяжного зростання «Європа 2020» та «FP8» Євросоюзу. При розробленні стратегічних напрямів стимулювання соціальних інновацій необхідно приймати до уваги особливості регіонального розвитку із урахуванням відмінностей соціальної спрямованості та здатності регіонів до соціальних інновацій. Обґрунтування стратегічних пріоритетів генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій базується на використанні множини показників, розроблених у розділі 2, які відображають соціально-інноваційну активність в регіонах через: соціальне підприємництво, соціально-відповідальний та інноваційно-активний бізнес; потенціал громадських об'єднань та реалізацію соціальних проєктів; внесок науково-освітнього складника у розвиток соціальних інновацій; сформованість інноваційної інфраструктури. Врахування часового лагу та регіональних відмінностей щодо вищезначених напрямів (рис. 3.1) сприятиме стратегічному розвитку процесів генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій, а також формуванню механізмів їх поживлення.

Рис. 3.1. Динаміка інтегрального індексу спроможності регіонів України до розвитку соціальних інновацій, 2016-2018 рр.

Джерело: розраховано автором на основі даних [90, 93, 108, 109]

Для ефективного розвитку соціальних інновацій на регіональному рівні сформулюємо базові стратегічні пріоритети для груп регіонів. Застосування методу багатовимірного статистичного аналізу дозволить виокремити із загальної сукупності подібні за певними ознаками характеристики регіонального розвитку. Інформаційною базою для аналізу використано множину інтегрального індексу спроможності регіонів до розвитку соціальних інновацій за 2016-2022 рр., який відображає соціально спрямовані потоки регіонального розвитку «знизу-вгору» та «зверху-вниз». Взаємозалежність можливої співпраці між регіонами здійснюється за класифікаційними параметрами, на основі яких і розраховано інтегральний індекс. Застосування кластерного аналізу для визначення стратегічних переваг розвитку регіонів дозволить виокремити найбільш значущі стратегічні рішення.

Для кластерного аналізу регіонів за інтегральним індексом спроможності до розвитку соціальних інновацій використаємо ієрархічні агломеративні процедури та стратегії повного зв'язку (Complete linkage), які полягають у перегляді подібності об'єктів і послідовному об'єднанні пар найбільш схожих об'єктів (змінних чи кластерів). Завершується алгоритм утворенням завершального великого кластера, який включає в себе всі статистичні об'єкти [144, с. 31-32, 145].

Аналізуючи подібність регіонів за низкою ознак з використанням графічних дендрограм для визначення послідовного об'єднання кластерів за допомогою програмного пакету даних Minitab, виокремимо кластери за спроможністю регіонів до розвитку соціальних інновацій у 2016-2022 рр. (рис. 3.2, 3.3, 3.4, 3.5).

Проведений у п. 2.3 аналіз, показав, що інтегральний індекс здатності до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій в регіонах знаходиться на дуже низькому та низькому рівнях. В п'ятирівневій шкалі інтегрального показника середнього, високого та дуже високого рівня не виявлено в жодному регіоні. Відповідність та достовірність дослідження підтверджується взаємозалежністю між запропонованими рівнями

інтегрального показника та групами (кластерами) регіонів. Так, у 2016 р. виявлено чотири кластери (рис. 3.2), до першого за кількістю міжрегіональних зв'язків відносяться: Вінницька (1), Івано-Франківська (8), Запорізька (7), Кіровоградська (10), Миколаївська (13), Херсонська (20), Черкаська (22), Київська (9), Житомирська (5), Сумська (17), Тернопільська (18), Хмельницька (21) та Закарпатська (6).

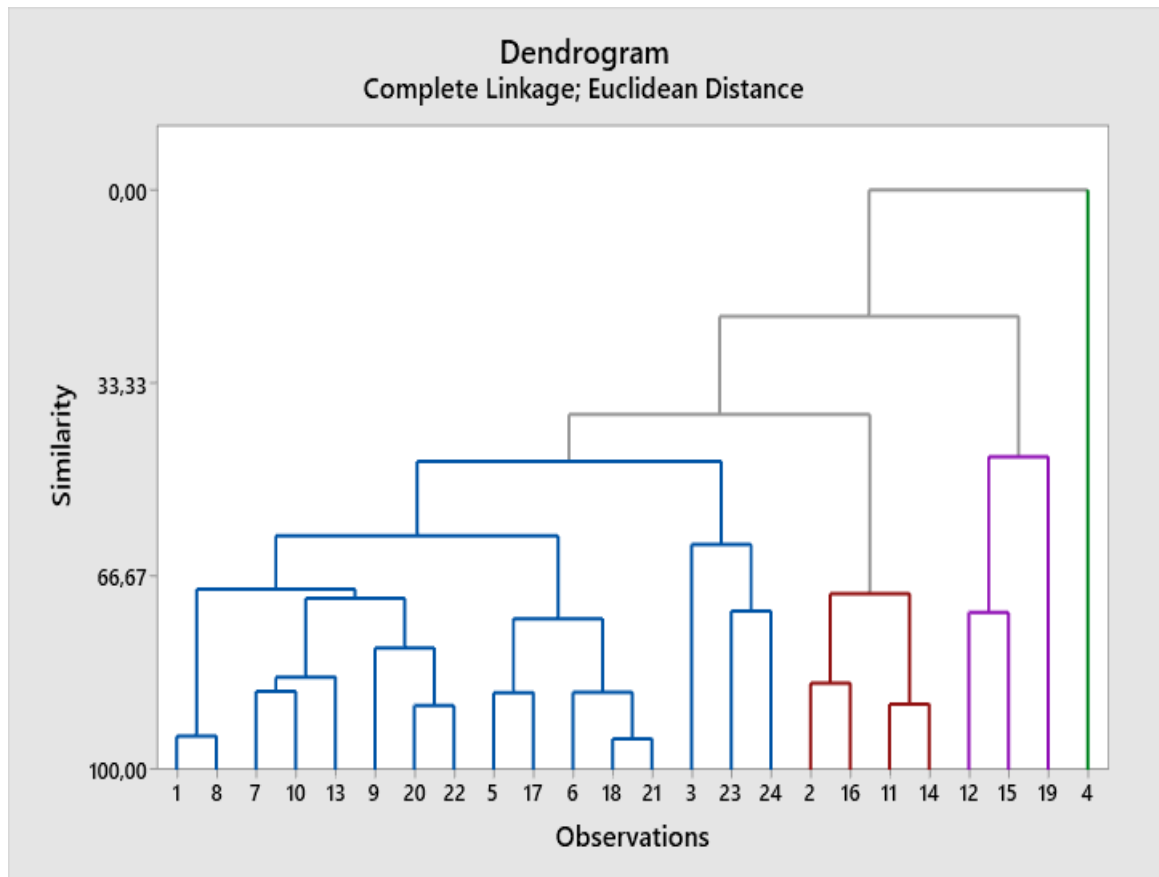

Рис. 3.2. Дендрограма інтегрального індексу регіональної спроможності до розвитку соціальних інновацій, 2016 р.

1 — Вінницька; 2 — Волинська; 3 — Дніпропетровська; 4 — Донецька; 5 — Житомирська; 6 — Закарпатська; 7 — Запорізька; 8 — Івано-Франківська; 9 — Київська; 10 — Кіровоградська; 11 — Луганська; 12 — Львівська; 13 — Миколаївська; 14 — Одеська; 15 — Полтавська; 16 — Рівненська; 17 — Сумська; 18 — Тернопільська; 19 — Харківська; 20 — Херсонська; 21 — Хмельницька; 22 — Черкаська; 23 — Чернівецька; 24 — Чернігівська.

Джерело: розраховано автором

В даному кластері налічується 16 областей, найтісніший зв'язок рівня розвитку соціальних інновацій виявлено між Тернопільською та Хмельницькою областями (рис. 3.2), Вінницькою та Івано-Франківською областями, а також

між Херсонською та Черкаською областями. Таким чином, шість областей утворюють достатньо стійкі зв'язки відносно рівня здатності до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій. До наступних областей із стійкими зв'язками відносяться Запорізька та Кіровоградська області і Житомирська та Сумська області. У цьому кластері всі області мають дуже низьку здатність до соціальних інновацій. У 2016 р., крім Дніпропетровської області, інтегральний показник в якій дещо вищий, ніж у решті областей, але знаходиться на низькому рівні. Загалом, аналіз причинно-наслідкових зв'язків цього кластеру потребує уваги на окремих напрямках соціального підприємництва, соціально-відповідального та інноваційно-активного бізнесу, можливостях громадських об'єднань до реалізації соціальних проєктів у регіоні, внеску науково-освітнього складника у розвиток соціальних інновацій та активності інноваційної інфраструктури у підтримці соціальних інновацій. Аналіз інвестиційно-інноваційної діяльності показав скорочення обсягів фінансування витрат на наукові дослідження та розробки у більшості регіонів України [184, с.23-25]. Так, за цими напрямками спостерігаємо подібні значення у всіх вищезначених областях, що і зумовило віднесення їх до одного кластеру. Щільність зв'язку спостерігаємо між Чернівецькою та Чернігівською областями, а також із Дніпропетровською областю, в даних областях спостерігаються подібні значення показників за всіма напрямками, крім активності інноваційної інфраструктури у підтримці соціальних інновацій, який у Дніпропетровській області знаходиться на вищому рівні, ніж у Чернівецькій та Чернігівській областях.

На інтегральний індекс за напрямом активності інноваційної інфраструктури для підтримки соціальних інновацій впливали такі параметри, як кількість інноваційних фондів в області, кількість об'єктів інноваційної інфраструктури та індекс креативного проширення регіону. Ці показники у Дніпропетровській області є дещо вищими порівняно з іншими областями, що вплинуло на загальний рівень інтегрального показника. Так, у 2016 р. у Дніпропетровській області спостерігався нижчий рівень внеску науково-

освітньої складової у розвиток соціальних інновацій відносно інших областей групи, що в основному і вплинуло на включення її до даного кластеру. Таким чином, простежується взаємозалежність між рівнем інтегрального показника у регіонах України, оскільки виявлені групи дуже подібних об'єктів, що дало підстави класифікувати регіони за ступенем близькості між ними у визначених напрямках.

Другий кластер утворюють чотири області Волинська, Рівненська, Луганська та Одеська області. Тіснішу щільність зв'язків спостерігаємо між Луганською та Одеською областями. Нижчий відсоток подібності у Волинської та Рівненської областей. Інтегральний показник у цих областях також знаходиться на дуже низькому рівні. Найбільша щільність зв'язків між Луганською та Одеською областями утворилася за рахунок здатності регіону до соціального підприємництва, соціально-відповідального та інноваційно-активного бізнесу, а також внеску науково-освітньої складової у розвиток соціальних інновацій.

До третього кластеру увійшли Львівська, Полтавська та Харківська області, при цьому варто відмітити що відсоток подібності між Львівською та Полтавською областями є вищим, оскільки щільність зв'язку виявлено за напрямками здатність регіону до соціального підприємництва, соціально-відповідального та інноваційно-активного бізнесу та внесок науково-освітньої складової у розвиток соціальних інновацій. Тіснота зв'язку Харківської області із Полтавською та Львівською областями є дещо нижчою, а інтегральний показник області досягнув низького значення на рівні — 0,47.

Підсумовуючи результати кластерного аналізу за 2016 р., звернемо увагу, що виокремлені в дендрограмі чотири кластери, які характеризують подібність регіонів для чотирьох досліджуваних напрямів, що пояснює існуючі взаємозв'язки. Винятком є Донецька область, виокремлена в окремий кластер і подібність якої з першим та другим кластером знаходиться на рівні інтегрального показника 33,33% та 20% відповідно. При цьому в Донецькій області за двома напрямками зафіксовані високі значення показників, які

відображають діяльність громадських об'єднань та реалізацію соціальних проєктів у регіоні і характеризують активність інноваційної інфраструктури у підтримці соціальних інновацій.

Для оцінки тенденції розвитку і формування стратегічних пріоритетів поширення соціальних інновацій проведено аналіз динаміки зміни кластерів у 2017-2022 рр. На дендрограмі 2017 р. (рис. 3.3) як у 2016 р. можна бачити чотири кластери. До першого кластеру увійшло 15 областей, до другого – 5, до третього 3 областей, у четвертому кластері – одна область.

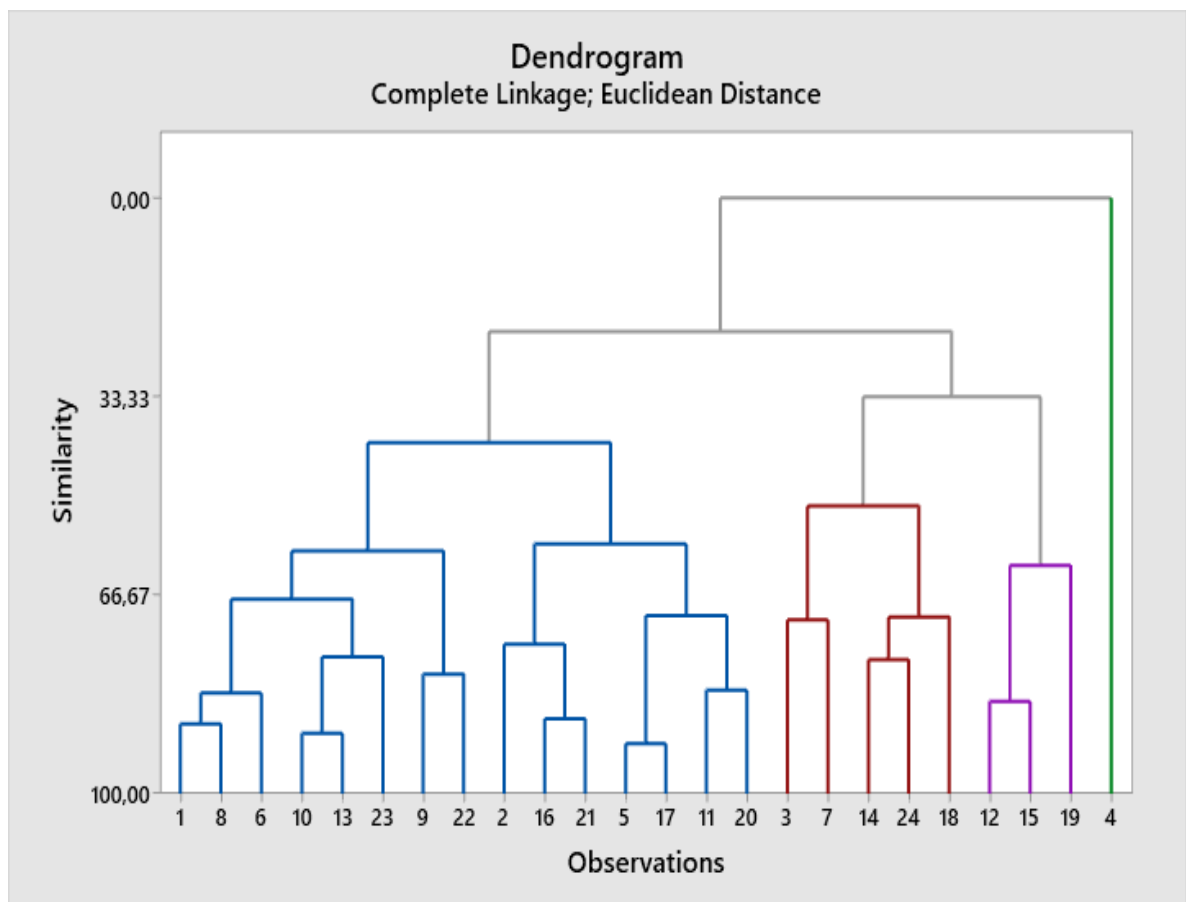

Рис. 3.3. Дендрограма інтегрального індексу спроможності регіонів України до розвитку соціальних інновацій у 2017 р.

1 — Вінницька; 2 — Волинська; 3 — Дніпропетровська; 4 — Донецька; 5 — Житомирська; 6 — Закарпатська; 7 — Запорізька; 8 — Івано-Франківська; 9 — Київська; 10 — Кіровоградська; 11 — Луганська; 12 — Львівська; 13 — Миколаївська; 14 — Одеська; 15 — Полтавська; 16 — Рівненська; 17 — Сумська; 18 — Тернопільська; 19 — Харківська; 20 — Херсонська; 21 — Хмельницька; 22 — Черкаська; 23 — Чернівецька; 24 — Чернігівська.

Джерело: розраховано автором

У сформованому першому кластері 2017 р. виявлено високий відсоток здатності регіонів до можливості розвитку соціальних інновацій, зокрема (66,67%). До першого кластеру за визначеними ознаками подібності розвитку соціальних інновацій було сформовано наступні регіони, які характеризуються однорідністю та подібністю показників (Вінницька, Івано-Франківська області та Закарпатська область, Кіровоградська, Миколаївська області та Чернівецька область; Київська і Черкаська області, Рівненська, Хмельницька області та Волинська область, Житомирська, Сумська області і Луганська, Херсонська області). Враховуючи відстань між об'єктами у багатовимірному просторі за допомогою математичного інструментарію та використавши стратегію (Complete linkage) перший та третій кластери утворюють “кущі” об'єктів (регіонів) з щільними зв'язками.

Оскільки, за використання даного методу та прийняття стратегічного рішення утворюється певна щільність та близькість кластерів, зіставляючи дендрограми 2017 р. з інтегральним показником 2017 р., виявлено подібність досліджуваних показників у регіонах за всіма напрямками, що підтверджується розрахунковими даними та відповідним графічним зображенням дендрограми. Отже, всі області першого кластеру мають дуже низький рівень здатності до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій. Так, у 2016 р. найбільше значення інтегрального показника становило — 0,47, проте вже у 2017 р. його значення знизилося до рівня — 0,44.

Другий кластер містить п'ять областей, зокрема найбільшу подібність можемо спостерігати між Одеською, Чернігівською та Тернопільською областями, а також між Дніпропетровською і Запорізькою областю. В даний кластер увійшло три області із низьким рівнем інтегрального показника, зокрема це Дніпропетровська, Запорізька та Тернопільська області, що підтверджується значно вищими показниками порівняно з першим кластером за напрямками розвитку соціального підприємництва, соціально-відповідального та інноваційно-активного бізнесу; можливості громадських об'єднань та реалізації

соціальних проєктів у регіоні; внеску науково-освітньої складової у розвиток соціальних інновацій та активності інноваційної інфраструктури підтримки соціальних інновацій.

Донецька область виокремлена одноосібним кластером, оскільки за всіма напрямками у даній області можемо спостерігати низькі значення, винятком є лише напрям розвитку інноваційної інфраструктури для підтримки соціальних інновацій, що і зумовило до виділення даної області в окремий кластер.

У 2018 р. виокремлено три кластери (рис. 3.4).

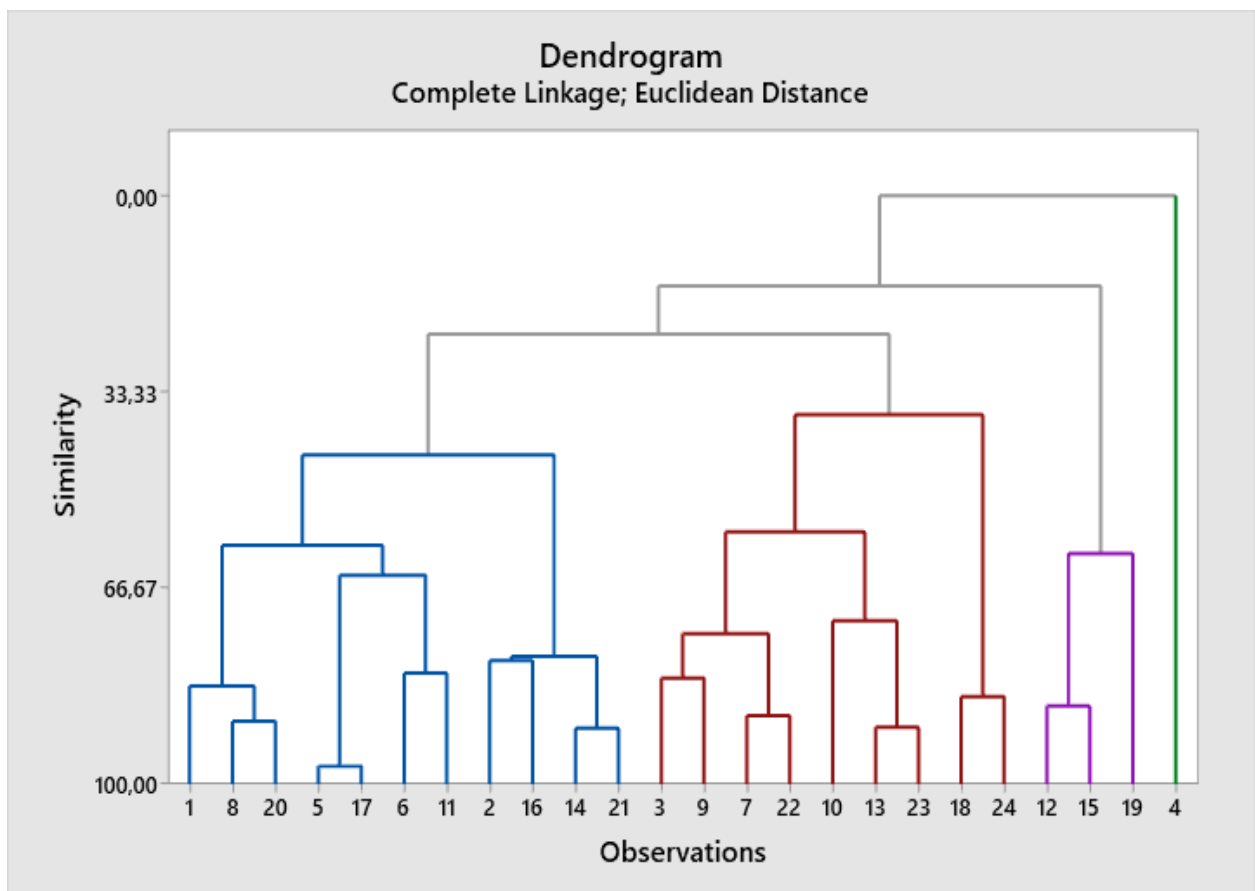

Рис. 3.4. Дендрограма інтегрального індексу спроможності регіонів України до розвитку соціальних інновацій у 2018 р.

1 — Вінницька; 2 — Волинська; 3 — Дніпропетровська; 4 — Донецька; 5 — Житомирська; 6 — Закарпатська; 7 — Запорізька; 8 — Івано-Франківська; 9 — Київська; 10 — Кіровоградська; 11 — Луганська; 12 — Львівська; 13 — Миколаївська; 14 — Одеська; 15 — Полтавська; 16 — Рівненська; 17 — Сумська; 18 — Тернопільська; 19 — Харківська; 20 — Херсонська; 21 — Хмельницька; 22 — Черкаська; 23 — Чернівецька; 24 — Чернігівська.

Джерело: розраховано автором

Як і в попередніх роках перший кластер є найбільший (11 областей), при цьому найбільша подібність в розрізі досліджуваних напрямів спостерігається між: Житомирською і Сумською областями, високий ступінь подібності з даними областями виявлено також між Закарпатською і Луганською областями; Щільна ієрархічна структура сформувалася між Одеською і Хмельницькою областями та Волинською і Рівненською областями; Івано-Франківською і Херсонською областями. Спільні ознаки розвитку соціальних інновацій з останніми регіонами також має Вінницька область.

До другого кластеру увійшло дев'ять областей: Дніпропетровська і Київська; Запорізька і Черкаська; Миколаївська, Чернівецька області і Кіровоградська області, Тернопільська і Чернігівська області. У 2018 р., як і в попередніх роках Донецька область в розрізі обраних напрямів дослідження не мала ознак подібності з іншими областями, тому не увійшла в перший, другий та у третій кластери. У третьому кластері спостерігаються ознаки подібності між Львівською, Полтавською та Харківською областями.

У 2018 р. відносно попередніх років до основних причин змін віднесемо сукупність ознак, визначених в межах чотирьох напрямів. Зміни, які відбулися відносно першого напрямку (розвитку соціального підприємництва, соціально-відповідального та інноваційно-активного бізнесу) залежать як від активності соціального підприємництва, так і від інноваційної активності підприємств у регіонах. Так, якщо активність соціального підприємництва зростала протягом періоду 2016-2018 рр., то інноваційна активність підприємств в окремих регіонах України мала тенденцію до зниження.

У 2019-2022 рр. (рис. 3.5). було виокремлено дві групи схожих об'єктів, які істотно відрізняються від тих, що були утворені протягом періоду 2016-2018 рр. Основними причинами, які вплинули на формування кластерів за період 2019-2022 рр. є негативна трансформація економічних процесів в Україні внаслідок пандемії Covid-19. Так, протягом означеного періоду, спостерігаємо тісні взаємозв'язки у першому кластері між Сумською та Черкаською областю, також високу щільність із вказаними областями мають Вінницька, Запорізька та

Житомирська області. Наступні кущі об'єктів у першому кластері сформовано між Дніпропетровською, Київською та Харківською областю. У другий кластер увійшло 14 областей із високою щільністю зв'язків між ними. Найістотніші зв'язки виявлено між Кіровоградською та Хмельницькою областями, також до даної сукупності входить Волинська, Миколаївська, Одеська, Рівненська області.

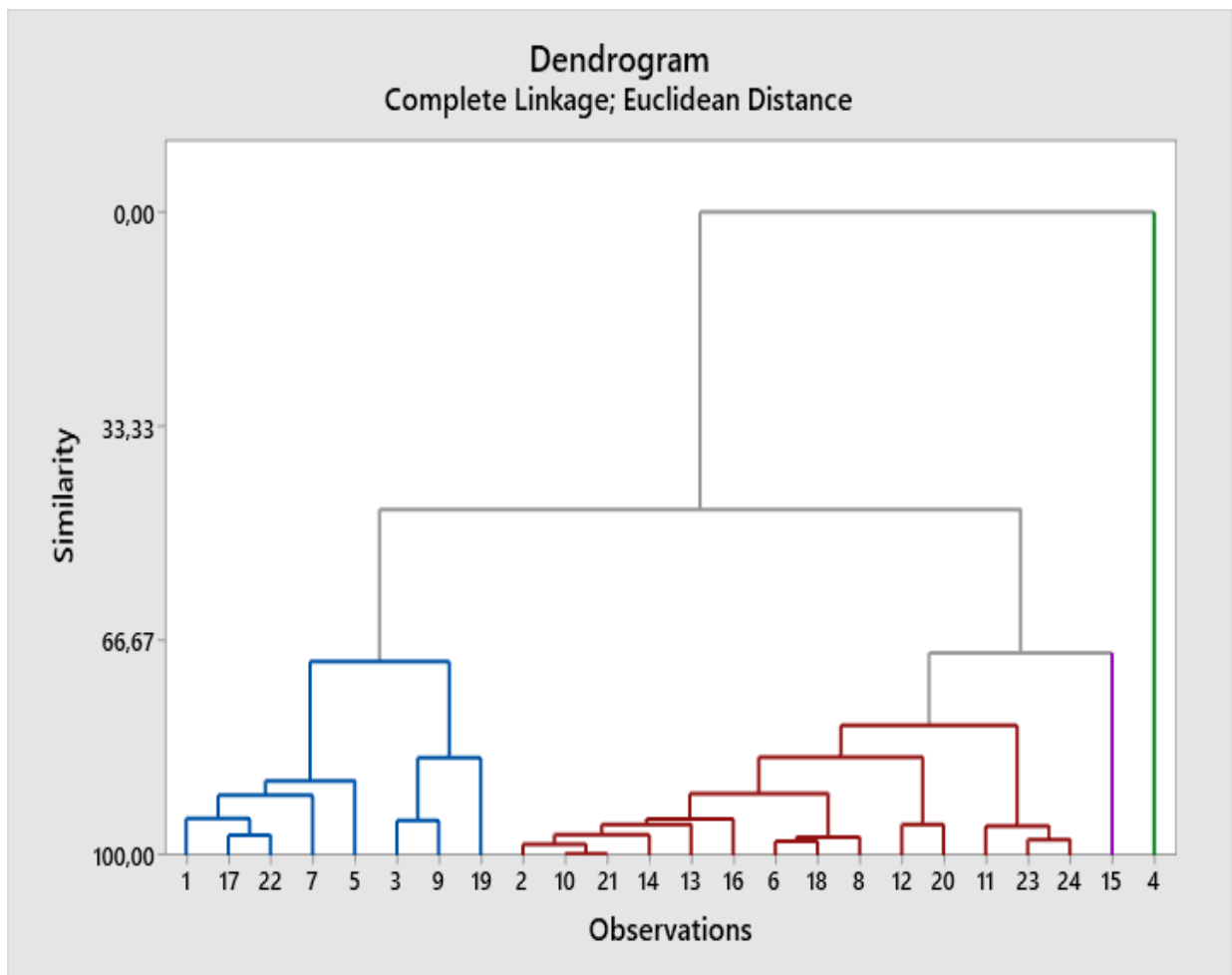

Рис. 3.5. Дендрограма інтегрального індексу спроможності регіонів України до розвитку соціальних інновацій у 2019-2022 рр.

1 — Вінницька; 2 — Волинська; 3 — Дніпропетровська; 4 — Донецька; 5 — Житомирська; 6 — Закарпатська; 7 — Запорізька; 8 — Івано-Франківська; 9 — Київська; 10 — Кіровоградська; 11 — Луганська; 12 — Львівська; 13 — Миколаївська; 14 — Одеська; 15 — Полтавська; 16 — Рівненська; 17 — Сумська; 18 — Тернопільська; 19 — Харківська; 20 — Херсонська; 21 — Хмельницька; 22 — Черкаська; 23 — Чернівецька; 24 — Чернігівська.

Джерело: розраховано автором

Високий ступінь зв'язків встановлено між Закарпатською, Тернопільською і Івано-Франківською областями; Львівською та Херсонською областями; Чернівецькою, Чернігівською та Луганською областями.

Дві області залишилися одноосібними та не увійшли до попередніх кластерів, це зокрема Полтавська та Донецька відповідно. До основних причин, які істотно вплинули на формування кластерів у 2019-2022 рр. варто віднести зниження більшості показників за всіма напрямками.

За напрямом «можливості громадських об'єднань та реалізацією соціальних проєктів у регіоні» особливої уваги заслуговують показники соціальної орієнтованої активності громадянського суспільства, тобто це здатність суспільства до генерування соціальних інновацій «знизу-вгору». Порівняння соціально-орієнтованих ініціатив «зверху-вниз» та «знизу вгору» протягом 2016-2022 рр. доводить до висновку про переважання соціальних ініціатив «зверху-вниз». Позитивною була активізація у 2018 р. ініціатив об'єднаних територіальних громад та співробітництва територіальних громад за сферою реалізації соціального захисту і соціальне підприємництво та економічна діяльність, проте за період 2019-2022 року ми можемо спостерігати спадну тенденцію даних показників.

Дослідження за третім напрямом (внесок науково-освітньої складової у розвиток соціальних інновацій) показує необхідність підвищення індексу наукового таланту. Попри збільшення частки обсягів фінансування НДР у галузі суспільних наук у загальному обсязі валових витрат на НДР, необхідно враховувати індекс інфляції, який значно перевищує збільшення обсягів фінансування НДР. При цьому в окремих регіонах зменшується кількість науково-дослідницьких організацій.

Для отриманих за значеннями інтегрального показника кластерів виокремимо стратегії розвитку соціальних інновацій (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Організаційні засади стратегічного розвитку соціальних інновацій в регіонах України

Стратегія розвитку	Рівень здатності до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій	Варіативні моделі стратегічного розвитку
1	2	3
<p>Стратегія початківця та послідовника</p>	<p>Дуже низький (0,11-0,28)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Створення нових і підтримка існуючих соціальних напрямів розвитку у регіоні, моніторинг державних програм Міністерства соціальної політики, ознайомлення з комплексом заходів загальнодержавного та місцевого рівня, які гарантують права і можливості соціального розвитку населення; - Підвищення фінансової спроможності регіону та об'єднаних територіальних громад через моніторинг міжнародних програм соціального розвитку і фінансування соціальних інновацій; - Стимулювання розвитку стійких суспільних відносин між населенням і місцевою владою, забезпечення соціального діалогу, інформаційної відкритості та прозорості роботи у регіоні; - Реформування системи соціальної підтримки населення, зниження рівня бідності та соціального відчуження, досягнення соціальної єдності і примирення; - Застосування методу позитивної девіантності, для використання кращих практик нестандартного вирішення суспільних проблем.

Продовження таблиці 3.1

1	2	3
Стратегія концентрації та зростання	Низький (0,29-0,46)	<ul style="list-style-type: none"> - Формування логічної послідовності розвитку взаємовідносин у регіоні «інституції – освіта – інноваційно-активні підприємницькі структури та соціальне підприємництво – інноваційна інфраструктура»; - Розвиток інноваційної інфраструктури та моніторинг її ефективності у регіонах України; - Розроблення системи дотаційних та фіскальних стимулів для недержавних організацій (НДО) (неурядових організацій (НУО), які впроваджують соціальні проекти; - Активізація інформаційно-просвітницьких заходів у школах, гімназіях, ліцеях, колегіумах, коледжах, інститутах, академіях, університетах, спрямованих на поширення і роз'яснення інформації про СІ та їх доцільність для розвитку суспільства; - Підвищення рівня соціального забезпечення населення у регіоні, розвиток соціальної інфраструктури та інклюзивний розвиток.
Стратегія зміцнення позицій	Середній (0,47-0,64)	<ul style="list-style-type: none"> - Стимулювання соціально-відповідального малого та середнього бізнесу, інноваційно-активного та соціального підприємництва; - Стимулювання креативності серед громад міста, сільських поселень та гірських територій; - Формування власної моделі розвитку соціальних інновацій для кожного регіону з врахуванням рівня його соціально-економічного розвитку; - Стимулювання інвестиційних програм залучення під низькі відсотки іноземних інвестицій та коштів міжнародних організацій для соціального розвитку; - Створення і реалізація програм стимулювання соціальної активності та соціальної корисності серед молоді.

Продовження таблиці 3.1

1	2	3
Стратегія інтеграційного зростання	Високий (0,65-0,82)	<ul style="list-style-type: none"> - Формування і розвиток регіональної екосистеми соціальних інновацій; - Соціальний розвиток регіону для покращення забезпечення якості життя: збереження природно-кліматичного, соціального середовища, економічного та суспільно-політичного середовища; - Створення умов для розвитку суспільних ініціатив та співробітництва об'єднаних територіальних громад через підтримку розвитку кластерів, хабів, центрів розвитку, індустріальних, промислових парків, парків креативних індустрій; - Розвиток платформи комунікації, формування програм та угод про регіональне і міжрегіональне співробітництво у сфері соціальних інновацій; - Удосконалення механізму здійснення видатків місцевих бюджетів соціального призначення; науковий консалтинг освітніми установами об'єднаних територіальних громад, розвиток STEM освіти у регіоні (Science, Technology, Engineering, Mathematics).
Стратегія утримання позицій	Дуже високий (0,83-1)	<ul style="list-style-type: none"> - Застосування інноваційних підходів до розвитку та управління соціальними інноваціями та соціальним підприємництвом у регіоні; - Стимулювання створення сприятливого середовища генерування, продукування та впровадження інновацій, активізація діяльності Національної системи розвитку інновацій (NIS); - Збереження та управління соціально-орієнтованим людським капіталом; - Запровадження нових форм соціальної взаємодії у суспільстві; - Збереження рівня соціального розвитку та соціальної цінності.

Джерело: розроблено автором

Щодо четвертого напрямку, який відображав активність інноваційної інфраструктури для підтримки соціальних інновацій, звернемо увагу не тільки на кількість бізнес-інкубаторів в регіонах, але й на ефективність та соціальну спрямованість діяльності, а також на різкі кількісні зміни інноваційної інфраструктури в окремих регіонах, та на вплив їхньої діяльності на розвиток підприємництва, генерування соціально орієнтованих ініціатив для бізнесу та суспільства, підтримку соціально орієнтованого бізнесу.

Наголосимо, що принцип і методичний підхід до розрахунку інтегрального показника відображає багато факторів впливу, відтак різкі його зміни протягом 2016-2022 рр. є наслідком інституціональної і економічної нестабільності, що своєю чергою впливає на окремі показники кожного з чотирьох напрямів дослідження. Інтегральний показник характеризує сукупність безпосередніх та прихованих причинно-наслідкових зв'язків між незалежними і залежними показниками. Тому подальший етап дослідження передбачає модернізацію розвитку соціальних інновацій в умовах сталого розвитку.

Зазначимо, що регіональні стратегії, спрямовані на поширення соціальних інновацій, тільки починають реалізацію у розвинених економіках, тому їх розробка може стати дієвим засобом для створення нових соціальних відносин та співпраці в покращенні якості життя і добробуту громадян. СІ покликані вирішувати довготривалі суспільні проблеми, які не можуть бути розв'язані одноразовими проектними рішеннями, дотаційними чи протекціоністськими заходами.

Формування організаційних засад стратегічного розвитку соціальними інноваціями в регіональних соціально-економічних системах потребує узгодження з Державною стратегією регіонального розвитку 2021-2027 рр. «Розвиток та єдність, орієнтовані на людину» [2], як основним стратегічним документом для реалізації секторальних програм розвитку, координації державної політики досягнення належного рівня ефективності використання ресурсного потенціалу територіальних громад, сталого розвитку та збереження культурно-історичного середовища та довкілля [2].

Для регіонів із дуже низьким рівнем здатності до розвитку соціальних інновацій доцільно, перш за все звернути увагу на розвиток громадянського суспільства, його свободу, демократію, а також інституціональні засади, які визначають роль соціальних інновацій у соціальному складникові сталого розвитку, ідентифікує основи їх розвитку.

Оскільки в нормативно-правових документах офіційно не закріплено визначення соціальних інновацій та їх місця в «Стратегії сталого розвитку «Україна 2020» і Державній стратегії регіонального розвитку 2021-2027 рр. «Розвиток та єдність, орієнтовані на людину», тому розвиток соціальних інновацій будемо розглядати в контексті соціально-економічних систем регіонального рівня. Необхідно здійснювати моніторинг міжнародних програм, зосереджених на розвитку громадянського потенціалу, та державних програм Міністерства соціальної політики, спрямованих на соціальний розвиток громадян і формування підґрунтя для стійких суспільних відносин між населенням та владою у вирішенні суспільних проблем.

Для регіонів з низьким рівнем здатності до розвитку соціальних інновацій стратегічні пріоритети полягають у формуванні соціально-орієнтованих взаємозв'язків між інноваційною інфраструктурою, освітніми установами, інноваційно-активним і соціальним підприємництвом та передбачають моніторинг діяльності для уникнення фрагментарної роботи через відсутність державної і регіональної підтримки та неналежний рівень фінансування. Важливими пріоритетами є розроблення системи дотаційних та фіскальних стимулів організацій, які впроваджують соціальні проекти, проводять інформаційно-просвітницькі заходи про СІ, їх важливість для суспільства, дослідження можливостей підвищення рівня соціального забезпечення населення у регіоні, розвиток соціальної інфраструктури та інклюзивний розвиток.

Організаційні засади стратегічного розвитку соціальними інноваціями для регіонів із середнім рівнем повинні базуватися на стимулюванні креативності серед ОТГ, міст і регіонів оскільки саме нестандартне розв'язання проблем є

основою для впровадження інноваційно-активного та соціального підприємництва, формування регіональної моделі розвитку соціальних інновацій, стимулювання програм залучення інвестицій під низькі відсотки та коштів міжнародних організацій для соціального розвитку регіону, реалізації заходів стимулювання соціальної активності та соціальної корисності серед молоді. Одним із основних показників конкурентоспроможності регіону є сектор малого та середнього підприємництва, тому в соціальному контексті з метою підвищення якості життя населення у регіонах варто зосередити увагу на соціальній відповідальності цього сектору.

Стратегічний розвиток соціальних інновацій для регіонів з високим рівнем здатності до генерування продукування та поширення СІ орієнтований на регіони, які досягли належного рівня соціального розвитку з відповідним дотриманням соціальних норм та гарантій, де можна розвивати регіональну екосистему соціальних інновацій для забезпечення відповідного рівня якості життя, в розрізі напрямів природно-географічного, соціального, економічного та суспільно-політичного середовищ. Важливо забезпечувати створення умов розвитку соціальних ініціатив ОТГ та їх співробітництва через підтримку кластерів, хабів, центрів розвитку, новітніх платформ комунікації, програм регіонального і міжрегіонального співробітництва з соціальних інновацій. При цьому потребує змін механізм здійснення видатків місцевих бюджетів соціального призначення. Самобутність та неповторність регіонів України визначають індивідуальні потреби ОТГ, тому науковий консалтинг та міжгалузева освіта забезпечує ефективне управління соціальними інноваціями та формування мультидисциплінарних навичок у молоді.

Стратегічний розвиток соціальних інновацій для регіонів із дуже високим рівнем інтегрального показника детермінує застосування інноваційних технологій управління в соціальній сфері та для розвитку СІ, використання успішних практик системного підходу, програмно- і проблемно-цільових методів активізації соціального підприємництва, запуск Національної системи

розвитку інновацій (NIS) та розробку пріоритетних соціально орієнтованих національних проєктів для розвитку та збереження людського капіталу.

Варто зазначити, що на сучасному етапі розвитку суспільства не можна стверджувати про дуже високий рівень СІ не лише в Україні, а й у інших країнах, оскільки, попри збільшення кількості досліджень за цим напрямом, СІ взаємопов'язані з культурними, етнографічними та географічними особливостями розвитку окремих регіонів.

Отже, сформовані нами організаційні засади стратегічного розвитку соціальних інновацій в регіонах України спрямовані на активізацію процесів генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій у регіонах. Не залежно від рівня здатності регіону до розвитку соціальних інновацій, доцільна міжрегіональна взаємодія між громадами, районами та регіонами на принципах: системності (враховує екологічні, економічні та соціальні взаємозв'язки регіонів, що впливають на ефективність СІ); адаптивності (забезпечує можливість соціальної інновації залежно від особливостей регіону); комплексності (відображає логічну послідовність аналізу, планування генеруванням, продукуванням та впровадженням СІ); відкритості (забезпечує активну взаємодію локальних інститутів та їх співпрацю з місцевими громадами). В такому контексті, критеріями ефективності розвитку СІ у регіонах виступатиме усунення соціальної диференціації, відторгнення, напруги та дискримінації; утвердження соціальної довіри у суспільстві, дотримання соціальної відповідальності, соціального забезпечення, соціальних норм і гарантій; зростання соціального потенціалу регіону; розвиток соціально-культурної інфраструктури; підвищення рівня соціальних ініціатив; зміна соціальних цінностей у суспільстві; соціальна інтеграція та здатність до самоорганізації громадянського суспільства.

3.2 Формування організаційної компоненти інституціонального базису соціальних інновацій

Генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій у країні та регіонах неможливе без ефективної взаємодії громадянського суспільства з органами державної влади та місцевого самоврядування на основі досконалого інституціонального підґрунтя. Державна політика сталого розвитку (Стратегія сталого розвитку, Цілі сталого розвитку) передбачає збалансованість інноваційного розвитку всіх його складників (економічного, екологічного та соціального). У контексті соціального складника особливого значення набувають СІ.

За З. Галушком, на макрорівні СІ втілюються у державних реформах соціальної сфери та соціальному інвестуванні з боку бізнесових структур. Неформальні економічні зв'язки відбуваються через соціальні мережі, соціальні платформи, частково замінюючи ринкові відносини і створюючи можливості для гарантування довгострокових взаємовигідних відносин [146, с. 7]. Науковець виділяє СІ, які найістотніше впливають на економічні відносини, формують інституціональні механізми їх модернізації, сприяють забезпеченню сталого розвитку економічної системи, зокрема реформи в соціальній сфері (реформа медичного забезпечення, системи пенсійного страхування, освіти, соціальних пільг, нагляду і контролю у сфері соціальної допомоги). На думку дослідника, найбільш визначними стали інновації в розробці нових освітніх законопроектів ("Про вищу освіту", "Про фахову передвищу освіту", "Про освіту дорослих", "Про національну систему кваліфікацій", "Про особливості публічних закупівель у сфері освіти"), нових Концепцій (дуальної освіти, педагогічної освіти, юридичної освіти, трансформації молодшого спеціаліста), у формуванні нових інституцій (Державна служба якості освіти, Національне агентство кваліфікацій, Інститут освітнього омбудсмена) [146, с. 7].

О. Головня, І. Кінаш слушно зазначають, що соціальна справедливість і захист забезпечуються завдяки державному втручанню в економіку (перерозподіл створених благ, податкова політика, правовий супровід,

соціальний захист, зниження соціальної напруги у суспільстві, дотримання соціальних норм та стандартів), саме таким чином держава дбає про інтереси суспільства. За таких умов держава часто нехтує економічною ефективністю заради соціального захисту населення. В такому контексті одним із важливих критеріїв соціально орієнтованої ринкової економіки є пріоритет соціального захисту і справедливості заради соціального спокою, що забезпечується реалізацією державної соціальної політики [147, с. 51].

Основним державним органом координації реалізації соціальних ініціатив в Україні є Міністерство соціальної політики, взаємодія якого із громадянським суспільством здійснюється через виконання соціальних заходів, орієнтованих на покращення якості життя суспільства [176, с. 11-16; 177, с. 163-165]. Загалом, удосконалення діяльності Міністерства соціальної політики здійснюється в багатьох напрямках, до соціальних інновацій з яких відноситься реформа деінституціалізації, розпочата Кабінетом Міністрів України у 2017 р. відповідно до Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 рр. Процес деінституціалізації передбачає реорганізацію закладів інтернатного типу, надання інших послуг догляду за дитиною. Соціальний ефект реформи досягатиметься активним розвитком і доступністю послуг в територіальних громадах для дітей та сімей з дітьми, що сприятиме поетапній ліквідації інтернатних закладів та перепрофілювання інституцій в центри надання спеціалізованих послуг, заклади освіти та інші [148].

Важливою є співпраця Міністерства із закладами вищої освіти з проведення курсів за проєктом Україна–Норвегія (напрямом Ветеранам війни та учасникам АТО), основною метою якого є професійна перепідготовка військовослужбовців, учасників АТО на цивільні спеціальності, які користуються попитом на ринку праці, що своєю чергою сприяє правовій та соціальній адаптації до життя у громадянському суспільстві [148].

В рамках розширення соціальних ініціатив міністерства (напрямом Деінституціалізація), Постанова Кабінету Міністрів від 03.03.2020 року

затверджує Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для реалізації пілотного проєкту «Розвиток соціальних послуг». Проєкт консолідує важливі ініціативи з впровадження Закону України «Про соціальні послуги» та реформи системи інституційного догляду і виховання дітей. Перспективним є сприяння деінституціалізації осіб з інвалідністю (денний догляд для дітей з інвалідністю та осіб з інвалідністю; супровід під час інклюзивного навчання; соціальний супровід при працевлаштуванні та на робочому місці; тимчасовий відпочинок для батьків або осіб, які їх замінюють, що здійснюють догляд за дітьми з інвалідністю; підтримання проживання) [148].

Відзначимо різноплановість напрямів соціальної діяльності Міністерства та різноманітність способів взаємодії із громадянським суспільством. При цьому, програмно-цільові концептуальні напрями, заходи та програми сприяння розвитку соціальних інновацій на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях на даний час відсутні. Проведений у підрозділі 3 другого розділу системний аналіз можливостей генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій у чотирьох ключових напрямках (здатність регіону до соціального підприємництва, соціально-відповідального та інноваційно-активного бізнесу; можливості громадських об'єднань та реалізація соціальних проєктів у регіоні; внесок науково-освітньої складової у розвиток соціальних інновацій та забезпеченість інноваційною інфраструктурою для підтримки соціальних інновацій), доводить до висновку про недосконалість і фрагментарність інституціонального забезпечення на регіональному та місцевому рівнях та відсутність координації – на державному. В даний час, попри широкі повноваження Міністерства соціальної політики, розвиток соціальних ініціатив, дотримання соціальних норм і гарантій, а також соціальної відповідальності, комплексний підхід до процесів генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій відсутній.

На регіональному рівні ці завдання виконують обласні державні адміністрації, діяльність яких регламентується розділом III Закону України

«Про місцеві державні адміністрації». Відповідно до статті 13-ї їм належить вирішення таких питань, як: соціально-економічний розвиток територій, розвиток науки, освіти, культури, охорони здоров'я, фізкультури і спорту, сім'ї, жінок, молоді та неповнолітніх, забезпечення соціального захисту, зайнятості населення, праці та заробітної плати [149, ст. 14]. Аналіз показує, що регіональні програми розвитку соціальних інновацій практично відсутні, комплексні програми соціально-економічного розвитку формуються відповідно до карти пріоритетів кожного регіону, які відповідають загальнодержавному напрямку згідно Стратегії сталого розвитку [1].

Попри визначені напрями регіональних і місцевих програм, які передбачають реалізацію соціально-економічних та природоохоронних заходів, чітко несформовані моделі регіонального розвитку СІ для соціального підприємництва та громадських організацій. Соціальні ініціативи місцевих державних адміністрацій переважно координуються через співпрацю ОДА та інститутів громадянського суспільства. Регіональними програмами не виокремлюється соціальний розвиток у самостійний напрям, проекти державного і місцевого розвитку здебільшого охоплюють соціально-економічний та природоохоронний напрям розвитку визначених територій. Перспективою ідентифікації критеріїв моделі соціального розвитку через СІ порівняно з реалізацією соціальних заходів є соціальний ефект (згуртованість суспільства) та зменшення фінансового навантаження від економічних дотацій.

Основні напрями інституціональної підтримки соціальних інновацій передбачають впровадження моделі регіонального розвитку соціальних інновацій завдяки інститутам громадянського суспільства. Співпраця між інститутами громадянського суспільства та обласними державними адміністраціями (ОДА) передбачена у кожній ОДА. Алгоритм регіонального розвитку соціальних інновацій (рис. 3.6) доцільно структурувати відповідно до покращення якості життя суспільства у регіоні, зокрема формування соціальних ініціатив у таких напрямках (природно-географічному середовищі, соціальному середовищі, економічному середовищі та суспільно-політичному середовищі).

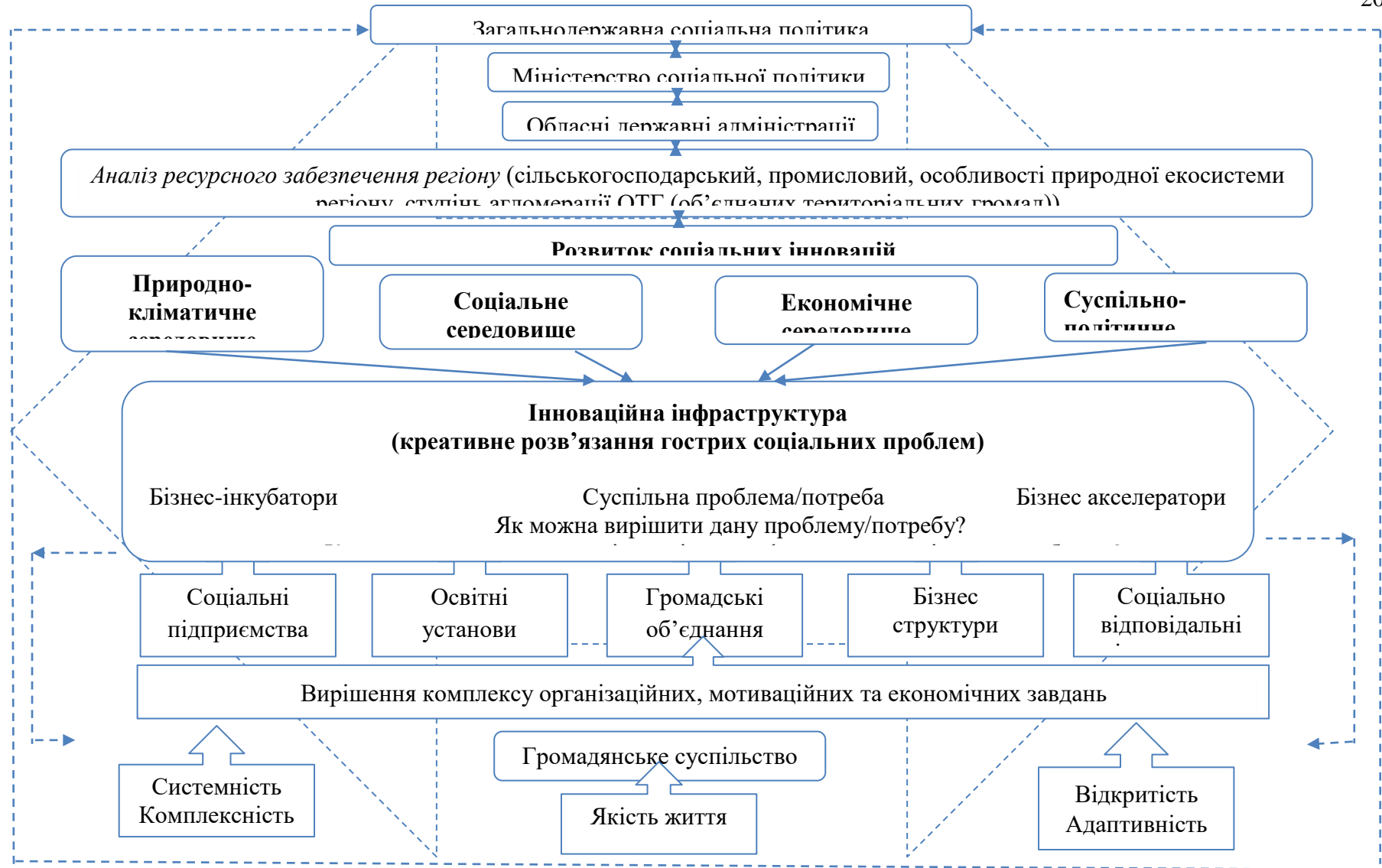

Рис. 3.6. Алгоритм інституційного механізму розвитку соціальних інновацій на регіональному рівні

Джерело: сформовано автором

Концепція інституціонального забезпечення процесів генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій передбачає координацію на рівні Міністерства соціальної політики діяльність обласних державних адміністрацій та їх співпрацю із громадянським суспільством.

Звернемо увагу на соціальне підприємництво як форму розвитку соціальних інновацій «знизу-вгору», яка характеризує здатність суспільства до підприємливості, соціальної згуртованості та вміння розв'язувати існуючі проблеми. Незважаючи на інтерес наукової спільноти до соціального підприємництва, підтримку його міжнародними організаціями (Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), Британська Рада (British Council) тощо), загальними проблемами функціонування цього виду бізнесу є пошук джерел фінансування та законодавчий формат взаємовідносин соціального підприємництва з державними та регіональними органами. Реально в окремих регіонах спостерігається неузгодженість між одночасним включенням організації, яка позиціонується як соціальне підприємство до Реєстру неприбуткових установ та організацій, і здійсненням цією ж організацією підприємницької діяльності. Статистичні дані не завжди об'єктивно відображають гострі проблеми соціального характеру, про що свідчить поширення соціального підприємництва та інших соціальних ініціатив «знизу-вгору», які чітко вказують на важливі суспільні проблеми. В даний час інституціональна підтримка розвитку соціальних інновацій «зверху-вниз» практично не забезпечується.

На регіональному рівні співпраця громадянського суспільства та органів місцевого самоврядування визначається рівнем продуктивної комунікації між ними. Відповідно, ефективність впровадження соціальних інновацій залежить від регіональної стратегії розвитку.

Сприяння поширенню соціальних ініціатив «зверху-вниз» органами місцевої влади можна здійснювати через партнерські відносини та системну співпрацю бізнес-інкубаторів і бізнес-акселераторів з розширенням їх

функціонального призначення як соціальних-інкубаторів та соціальних акселераторів.

Стратегічні напрями розвитку регіону повинні включати активну взаємодію об'єктів інноваційної інфраструктури з освітніми закладами, підприємницькими структурами, громадськими організаціями та соціальним підприємництвом. Своєю чергою соціальні ініціативи «знизу-вгору» найповніше проявляються в діяльності громадських організацій та соціального підприємництва. Таким чином, такі інноваційні структури, як бізнес-інкубатори та бізнес-акселератори можуть виступати як посередники процесів генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій як «знизу-вгору» так і «зверху-вниз».

Сформуємо головні принципи формування інституційного забезпечення активізації соціальних інновацій на рівні регіону:

- системність, тобто врахування екологічних, економічних та соціальних взаємозв'язків, які впливають на ефективність соціальних інновацій;
- адаптивність – забезпечення можливості розвитку соціальних інновацій залежно від регіональних особливостей;
- комплексність – врахування необхідних зв'язків між аналізом, плануванням та управлінням процесами генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій;
- відкритість - забезпечення активної взаємодії регіональних органів управління та їх співпраці з місцевими громадами.

Розвиток соціальних інновацій на регіональному рівні доцільно розглядати в контексті якісних змін соціальної компоненти сталого розвитку. Концептуальна модель інституціонального забезпечення розвитку соціальних інновацій передбачає створення механізму об'єднання зусиль органів місцевого самоврядування, соціально відповідального підприємництва, освітніх установ, місцевих громад та суб'єктів інноваційної інфраструктури. Для формування Концепції активізації СІ в регіонах України необхідно створити соціальні платформи ефективної взаємодії з урахуванням потенційних можливостей

учасників таких платформ. Усвідомлена відмова від отримання економічної вигоди заради суспільного добробуту властива особливому ступеню суспільної свідомості. Звідси, саме створення соціальних платформ дозволить утворювати стійкі та продуктивні взаємозв'язки між всіма учасниками та створюватиме можливості для поетапного впровадження соціальних ініціатив, які в перспективі можуть трансформуватися в СІ. Вагомим підґрунтям ефективної взаємодії громадянського суспільства з органами місцевої влади та самоврядування стала модернізація системи управління взаємовідносинами між учасниками соціальних платформ.

Успішне впровадження соціальних ініціатив органами обласних державних адміністрацій та місцевого самоврядування неможливе без належного фінансового забезпечення. Відомо, що основним джерелом фінансування дохідної бази місцевих бюджетів є податкові надходження. Оскільки СІ потребують фінансового забезпечення та дотацій, для їх активізації доцільна реалізація державних соціальноорієнтованих цільових програм, які збалансують загальнодержавні та регіональні інтереси. На основі цих програм можуть формуватися суспільні пріоритети окремих територій при розробці стратегій регіонального розвитку з врахуванням ціннісних пропозицій громадянського суспільства. Безперечно, економічний, екологічний та соціальний розвиток залежить від дієвості регіональної системи фінансового забезпечення та фінансових можливостей регіону. Основні напрями інституціонального розвитку соціальних інновацій на рівні регіону повинні включати такий комплекс завдань.

1. *Організаційних*, спрямованих на налагодження ефективної співпраці між учасниками соціальних платформ, створення підґрунтя для налагодження комунікаційних взаємовідносин:

1.1. Формування системи інституціональних інструментів, спрямованих на підтримку соціальних інновацій, у тому числі формування інноваційної інфраструктури розробки масштабних соціальних проєктів і програм.

1.2. Впровадження механізмів і соціальних технологій відповідно до функціональних параметрів та соціального менеджменту.

1.3. Визначення пріоритетних напрямів соціальної активності відповідно до потреб та ідентифікації викликів.

2. *Мотиваційних*, спрямованих на підвищення соціально-орієнтованих цінностей громадянського суспільства та розвиток соціального потенціалу регіону, а саме:

2.1. Формування у населення регіону суспільної відповідальності та соціальної свідомості.

2.2. Збереження історичних та соціально-культурних особливостей мешканців регіону.

2.3. Врахування «суспільної корисності» майбутніх абітурієнтів при вступі у ВНЗ.

3. *Економічних*, які передбачають фінансово-економічне забезпечення та розподіл цільових коштів на конкретні соціальні ініціативи, у тому числі:

3.1. Формування системи фінансового забезпечення соціальних інновацій на всіх етапах інноваційного процесу (генерування, продукування та впровадження).

3.2. Реалізація фіскальних стимулів та соціальна захищеність учасників соціальної платформи.

3.3. Використання фінансових механізмів, які зобов'язують інвесторів оплачувати стратегічні заходи регіонального розвитку, спрямовані на досягнення соціального ефекту.

Передумовою розвитку соціальних інновацій є синергія взаємозв'язків між освітніми установами, інноваційною інфраструктурою, підприємництвом та громадськими організаціями за відповідної підтримки органів місцевого самоврядування, а також використання міжрегіональних зв'язків для активізації соціальноорієнтованого розвитку регіонів. Запропоновано полотно розвитку соціальних інновацій у регіоні (табл. 3.2), яке, на відміну від застосовуваних методичних підходів, враховує такі особливості розвитку СІ, як: наявні ресурси

у регіоні, міжсекторальна і міжрегіональна співпраця, сприйняття суспільством соціальних ініціатив, яке характеризує можливість поширення таких інновацій.

Таблиця 3.2

Полотно розвитку соціальних інновацій у регіоні

Соціальні потреби регіону	Культурні особливості регіону	Яка цільова група осіб / установ зацікавлена у розв'язанні проблеми?
<p>Які є соціальні потреби? Для кого необхідно їх вирішити? Які шляхи розв'язання даної проблеми? Який соціально-економічний розвиток? Яка інноваційно-інвестиційна привабливість? Який екологічний стан?</p>	<p>Який історико-культурний потенціал? Яка соціально-культурна активність населення? Яка культурна привабливість? Які суспільні та ціннісні пріоритети?</p>	<p>Які види інноваційної інфраструктури є наявними в регіоні? Які суспільні потреби вирішуються інноваційною інфраструктурою? Які є соціально відповідальні підприємницькі структури? Які освітні установи, що підтримують соціальні ініціативи? Які громадські об'єднання є, що підтримують соціальні ініціативи?</p>
Державна підтримка / регіональна підтримка соціальної ініціативи		Фінансова стабільність / забезпечення соціальної ініціативи
<p>Державні програми, які сприяють вирішенню даної суспільної проблеми? Регіональні програми, які сприяють вирішенню даної суспільної проблеми? «Зелені» можливості для реалізації соціальної ініціативи на державному або регіональному рівні?</p>		<p>Джерела фінансування для вирішення конкретної суспільної проблеми? Ціннісні пропозиції можуть зацікавити потенційних інвесторів / донорів для фінансування соціальної ініціативи? Яка величина витрат на впровадження соціальної ініціативи? Структура витрат? Найбільш затратні статті витрат Чи є можливість отримання позитивних фінансових екстерна лій (дохід/економія витрат)?</p>
Ресурси у регіоні	Міжсекторна співпраця	Цільова ефективність
<p>Який кадровий потенціал регіону? Який інтелектуальний потенціал регіону? Який креативний потенціал регіону? Який природний потенціал регіону? Який економічний потенціал регіону? Яке інноваційна активність регіону?</p>	<p>Оптимальний баланс інтересів для учасників соціальної ініціативи? Які взаємовідносини досліджуваного регіону з іншими регіонами?</p>	<p>Який цільовий показник ефективності соціальної ініціативи з позиції покращення якості життя та сталого (збалансованого) розвитку?</p>
Прийняття суспільством соціальної ініціативи / поширення соціальної ініціативи		
<p>Які соціальні ініціативи були / є успішними у регіоні? Яка швидкість поширення певного виду соціальних ініціатив у регіоні? Які стратегічні перспективи (песимістичні, базові, оптимістичні) розвитку соціальної ініціативи (якісні зміни соціальної грамотності, соціальної свідомості та соціальної поведінки у регіоні)?</p>		

Джерело: сформовано автором

Таблиця 3.3

Динаміка кількісних показників просторової структури інфраструктури інноваційної діяльності,
2016-2022 рр. (дані на початок року)

Регіони	Бізнес-інкубатори				Технопарки/Індустріальні парки				Інвестиційні фонди				Інноваційні фонди				Інформаційно-консультативні установи			
	2016	2017	2018	2019-2022	2016	2017	2018	2019-2022	2016	2017	2018	2019-2022	2016	2017	2018	2019-2022	2016	2017	2018	2019-2022
Вінницька	–	–	–	–	4	4	4	4	39	30	35	48	22	27	30	33	356	368	421	457
Волинська	2	2	2	2	–	–	–	–	2	2	2	–	1	–	–		27	–	–	1
Дніпропетровська	7	7	7	7	1	1	1	1	2	2	2	1	1	3	3		18	18	18	10
Донецька	3	3	3	3	9	8	8	9	174	171	175	237	111	113	117	121	578	570	617	599
Житомирська	1	1	1	1	1	0/2	2	2	10	22	19	7	48	28	28	8	270	175	171	257
Закарпатська	2	2	2	2	3	–	–	–	24	23	24	27	18	20	22	22	91	103	109	117
Запорізька	3	4	5	6	–	–	–	–	4	6	13	20	5	4	2	2	16	19	14	15
Івано-Франківська	3	3	3	3	1	1	2	2	1	1	–	–	1	1	–		24	46	56	78
Київська	3	3	3	5	–	1/2	1/4	2/6	6	7	7	10	–	1	1	4	79	101	107	88
Кіровоградська	–	–	–	–	1	1	1	1	–	–	–		12	12	12	12	47	47	47	47
Луганська	–	–	–	–	–	–	–	–	3	3	–	–	–	–	–		27	28	15	13
Львівська	1	–	3	1	3	2	3	3	13	–	–	2	13	–	–		55	9	–	22
Миколаївська	–	2	2	2	–	–	–	–	17	7	12	14	15	5	–		241	40	40	62
Одеська	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–		–	–	–	
Полтавська	–	–	2	4	–	–	1	6	–	–	55	62	–	–	26	35	–	–	–	615
Рівненська	2	2	1	1	–	–	1	1	2	2	24	24	1	1	2	2	38	38	10	10
Сумська	5	5	5	5	–	–	–	–	3	3	5	5	2	2	2	2	38	39	21	21
Тернопільська	2	2	2	3	–	–	2	–	–	–	10	10	1	1	–		24	24	18	18
Харківська	1	1	1	1	16	17	18	18	122	131	136	142	78	3	3	2	258	279	309	328
Херсонська	3	–	3	3	1	–	1	1	19	17	19	19	9	8	9	9	1	1	1	1
Хмельницька	1	1	1	1	2	2	2	2	–	–	–	–	1	1	1	1	149	149	149	151
Черкаська	3	3	3	3	–	–	–	–	2	2	2	1	37	37	25	38	5	5	5	5
Чернівецька	1	1	1	1	–	–	–	1	2	2	2	2	2	2	2	2	22	22	26	26
Чернігівська	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–		3	3	4	4

Джерело: сформовано автором на основі [123,124]

Необхідна узгодженість між законодавчими актами на державному, регіональному та місцевому рівнях, оскільки якісна трансформація соціально-економічних систем можлива лише за скоординованого використання кожного складника інноваційного процесу.

Для нашої країни актуальне вивчення досвіду розв'язання соціальних проблем на основі реалізації успішних соціальних ініціатив та його адаптація (Додаток Ж, табл. Ж.1, Ж. 2). Це потребує державної підтримки, залучення інформаційних, медіа платформ і порталів (наприклад, Ресурсний центр розвитку громадських організацій «Гурт», платформа «Маркетплейс»), співробітництва з науково-технологічним сектором [178, с. 277-278].

Потенціал генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій в Україні значно зростає за умови розвитку інституційної інфраструктури підтримки соціальних інновацій в регіонах. Інтеграція бізнесу, наукових установ, організацій, громадянського суспільства за умови державної підтримки створення регіональних соціальних інкубаторів, стартап-інкубаторів та акселераторів, соціальних парків, центрів соціального консалтингу, регіональних хабів, що в сукупності забезпечить ефективну інфраструктуру для активізації соціальних інновацій [182; 183, с.37-38].

Основними заходами формування інституціональної інфраструктури інноваційної діяльності для підтримки соціальних інновацій «зверху-вниз» в Україні на регіональному рівні повинні стати, насамперед системний аналіз соціальних проблем та соціальної напруги в окремих регіонах України та дослідження економічної «спроможності» регіонів до задоволення соціальних потреб (рис. 3.7). Оскільки кожен регіон характеризується певними особливостями, наступним важливим етапом оцінювання можливостей впровадження якісних соціальних трансформацій є розробка профілю регіону (громади) для врахування інтересів у впровадженні соціальних ініціатив, ідентифікації цільових орієнтирів громади. На основі проведених досліджень стратегуються заходи соціального спрямування для їх імплементації в регіональні стратегії і програми соціально-економічного розвитку.

Рис. 3.7. Структурно-логічна побудова впровадження соціальних ініціатив «зверху-вниз» на регіональному рівні [175, с. 67-78]

Джерело: розроблено автором

Систематизація та узагальнення найкращих практик соціальних ініціатив з метою їх впровадження у регіонах України та застосування методу позитивної девіантності є одним із основоположних етапів формування основних методологічних підходів до впровадження нововведень соціального спрямування [181, с. 164-166]. Генерування, продукування та впровадження соціальних нововведень залежить від наявності в регіоні інституційної інфраструктури інноваційної діяльності для розвитку соціальних інновацій та скоординованої роботи з бізнесовими, науковими і неурядовими установами і організаціями, що дозволить реалізовувати інформаційно-просвітницькі заходи соціальної та територіальної згуртованості.

Збалансованість економічних, екологічних та соціальних інтересів громади та суспільства визначає пріоритетність «ощадливого» базового економічного розвитку з обов'язковим врахуванням соціальних та екологічних пріоритетів розвитку. Впровадження екологічних та соціальних ініціатив неможливе без розвитку соціально-економічної макросистеми. Вищеописані етапи передують формуванню інституційної інфраструктури інноваційної діяльності для генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій, яка передбачає створення науково-освітніх та науково-дослідних центрів, розвиток підприємницького сектору, технопарків, технополісів, інноваційних бізнес-інкубаторів, бізнес-акселераторів з відповідною загальнодержавною підтримкою у формуванні регіональної системи пільгового кредитування соціально орієнтованих організацій.

3.3 Моделювання перспектив розвитку соціальних інновацій в соціально-економічних системах різного рівня

На основі теоретичних розвідок, проведених досліджень і аналітичних розрахунків можна стверджувати про динамічні зміни та різноманіття сфер застосування СІ, застосування яких охоплює суспільно-політичні процеси, соціальну політику, соціально-економічні і соціально-трудова відносини,

організаційно-економічне забезпечення, розвиток людських ресурсів, організацію праці, управління персоналом та істотно впливає на рівень якості життя населення.

Несформованість науково-методичних засад оцінювання потенціалу та ефекту соціальних інновацій, за винятком окремих підходів з використанням якісних показників, зумовлює доцільність припущення, що величину соціально-економічного потенціалу СІ доцільно оцінювати опосередковано через стан розвитку соціального підприємництва, рівень активності громадянського суспільства та недержавних організацій, людського розвитку та якості життя суспільства. Звідси, на наступному етапі дослідження проаналізуємо ефект СІ за допомогою показників якості життя.

СІ першочергово орієнтовані на суспільний розвиток, пов'язаний з підвищенням якості життя населення через зниження рівня бідності, модернізації надання соціальних послуг, розвиток системи освіти, культури, охорони здоров'я та інших сфер, що впливають на процеси відтворення людського капіталу [164, с. 511, 516; 53, с. 735; 33, с. 61].

З широкого спектру наукових методів вимірювання якості життя, виділимо найбільш поширені міжнародні системи оцінювання якості життя населення, які можна використовувати для розрахунку соціальної ефективності від впровадження СІ (табл. 3.4).

Для аналізу стану і характеру розвитку СІ крізь призму підвищення якості життя розглянемо методологію European Statistical System Committee, яка надає доступ до статистичних даних про якість життя в Євросоюзі [165]. Зокрема, методика «8 + 1» визначена для вимірювання добробуту з акцентом на важливості одночасного розгляду критеріїв в контексті можливості потенційних взаємозв'язків між ними через: матеріальні умови життя (дохід, споживання та матеріальні умови); продуктивна або основна діяльність; здоров'я; освіта; дозвілля та соціальні взаємодії; економічна та фізична безпека; управління та основні права; природне і життєве середовище; загальний досвід життя (Додаток 3, табл. 3.1).

Результати дослідження, отримані в попередніх розділах дозволяють зробити припущення, що соціальні цінності можуть ініціюватися як окремо для кожного з напрямів, так і бути взаємозалежними від інших напрямів. Логічно, що кожен з наведених напрямів характеризує суб'єктивну пріоритетність та потреби забезпечення якісних умов життя населення, але лише спільно вони створюють об'єктивну цілісну сукупність соціально орієнтованої екосистеми. Генерування соціальних ініціатив для різних груп населення, екосистем є складним завданням, тому базовими напрямками можна вважати «8+1» [165].

Таблиця 3.4

Міжнародні системи оцінювання якості життя та людського розвитку

Назва	Основні принципи розрахунків	Індикатори
Загально-методологічна концепція стандартів і якості життя	Розмежування макроекономічних показників та соціологічних індикаторів	ВВП у розрахунку на одну особу, індекс споживчих цін, споживчий кошик, видатки домогосподарств, GFK кошик, рівень бідності, нерівність у доходах, задоволеність життям і щастя, депривація, оптимізм щодо майбутнього тощо
Індекс якості життя EIU	Врахування кількісних і суб'єктивних показників	Здоров'я, сім'я, громадське життя, матеріальне благополуччя, політична стабільність і безпека, клімат, гарантія зайнятості, політична свобода, гендерна рівність
Методологія ЄС European Statistical System Committee	Врахування кількісних і суб'єктивних показників	Матеріально-побутові умови, продуктивна чи основна активність, здоров'я, освіта, дозвілля (відпочинок) та соціальні комунікації (взаємодія), економічна та фізична безпека, державне управління (влада) та основні права, природа та навколишнє середовище, загальне сприйняття життя
Індекс якості життя International Living	Врахування кількісних і суб'єктивних показників	Вартість життя, культура, економіка, довкілля, свобода, здоров'я, інфраструктура, безпека та ризик, клімат
Європейський моніторинг якості життя	Соціологічне обстеження якості життя	Здоров'я, зайнятість, депривації (позбавлення) за доходами, освіта, сім'я, соціальна участь, житло, навколишнє середовище, транспорт, безпека, відпочинок, задоволеність життям
Better Life Initiative	Інтегральна оцінка параметрів	Житлові умови, доходи, зайнятість, освіта, екологія, здоров'я, ефективність управління, суспільне життя, безпека, задоволеність умовами життя, баланс між робочим часом і дозвіллям

Джерело: систематизовано і сформовано за [52]

Якість життя є багатовимірною величиною, тому її оцінюють на основі національної матриці індикаторів (табл. 3.5), максимально адаптованої до державної статистики [52, ст. 21]. При цьому, матриця включає показники, які на цей час не розраховуються, але потенційно можливі. Кожен індикатор розглядається за джерелом отримання (об'єктивний – суб'єктивний) і як характеристика певного середовища життєдіяльності [166].

Таблиця 3.5

Національна матриця індикаторів якості життя населення в Україні

Середовище (субсередовище)	Об'єктивна оцінка	Суб'єктивна оцінка
<u>Природне середовище</u>		
Екологія	Екологічна ситуація	Оцінка екологічної ситуації
<u>Соціальне середовище</u>		
Здоров'я	Здоров'я населення	Оцінка системи охорони здоров'я та власного здоров'я
Освіта	Освіта населення	Оцінка системи освіти та власної освіти
Безпека	Криміногенна ситуація	Оцінка особистої безпеки
Культура, мистецтво, відпочинок	Активність населення у сфері культури, мистецтва, туризму	Ставлення до культури, мистецтва, туризму
Житло	Житлові умови	Оцінка благоустрою та умов проживання
Транспорт	Безпека на транспорті	Оцінка роботи транспорту
<u>Економічне середовище</u>		
Економіка	Добробут	Оцінка матеріального становища
Зайнятість	Зайнятість та умови праці	Оцінка ситуації з зайнятості
<u>Суспільно-політичне середовище</u>		
Громадянська активність	Суспільно-політична ситуація	Оцінка суспільно-політичної ситуації
Суспільне середовище	Соціальне уособлення	Соціальне самопочуття

Джерело: [52]

Вкажемо, що система показників Національної матриці і European Statistical System Committee (Додаток 3, табл. 3.1; табл. 3.5) характеризує якість життя у напрямках, які описують можливі прояви соціальних цінностей відповідно до економічного, екологічного та соціального складників сталого розвитку (рис. 3.8 та 3.9), що дає підстави стверджувати про наявність можливостей розвитку СІ у кожному напрямі згідно векторів сталого розвитку.

При цьому, етапи генерування та продукування соціальних ідей і нововведень характеризуються суспільним сприйняттям або ж відторгненням їх, а інноваційність соціальних інновацій підтверджується саме прийняттям та імплементацією у соціально-економічних системах різного рівня.

Для врахування багатоаспектності проявів СІ доцільно використати міжнародні індекси, які характеризують окремі компоненти якості життя населення, зокрема Індекс людського розвитку (ІЛР) або індекс розвитку людського потенціалу (ІРЛП) заснований на чотирьох принципах розвитку людської особистості і потенціалу, до яких відносять [167, с. 220]:

- 1) продуктивність як результат ефективної діяльності, направленої на підвищення доходу і економічного зростання;
- 2) рівність, що розуміється як рівність можливостей в реалізації здібностей і користування благами;
- 3) стійкість, що дозволяє забезпечити доступ до можливостей цивілізації не тільки нинішнім, але і майбутнім поколінням;
- 4) перспективність (розширення можливостей), який припускає, що розвиток здійснюється не тільки на користь людей, але й їх зусиллями.

Рейтинг України за індексом людського розвитку серед окремих сусідніх країн у 2018 р погіршився на 5 позицій порівняно з 2014 р. Проте, порівнюючи 2018 та 2014 рр. за індексом людського розвитку (рис. 3.8), то він суттєво не змінився. Динаміку погіршення рейтингу України можна пояснити незначним суспільним прогресом порівняно з іншими країнами. До негативних чинників уповільнення зростання досліджуваного індексу відносяться, насамперед військові дії на сході України, тіньова економіка, низький рівень добробуту населення, уповільнений економічний розвиток. Різке зниження індексу людського розвитку протягом 2019-2022 рр. відбулося через негативний вплив пандемії Covid-19 та російське військове вторгнення.

Вітчизняними науковцями розроблено власну методику оцінки рівня регіонального людського розвитку, яка ключає 33 показника, об'єднаних у 6

груп [93]: відтворення населення; соціальне становище; комфортне життя; добробут; гідна праця; освіта.

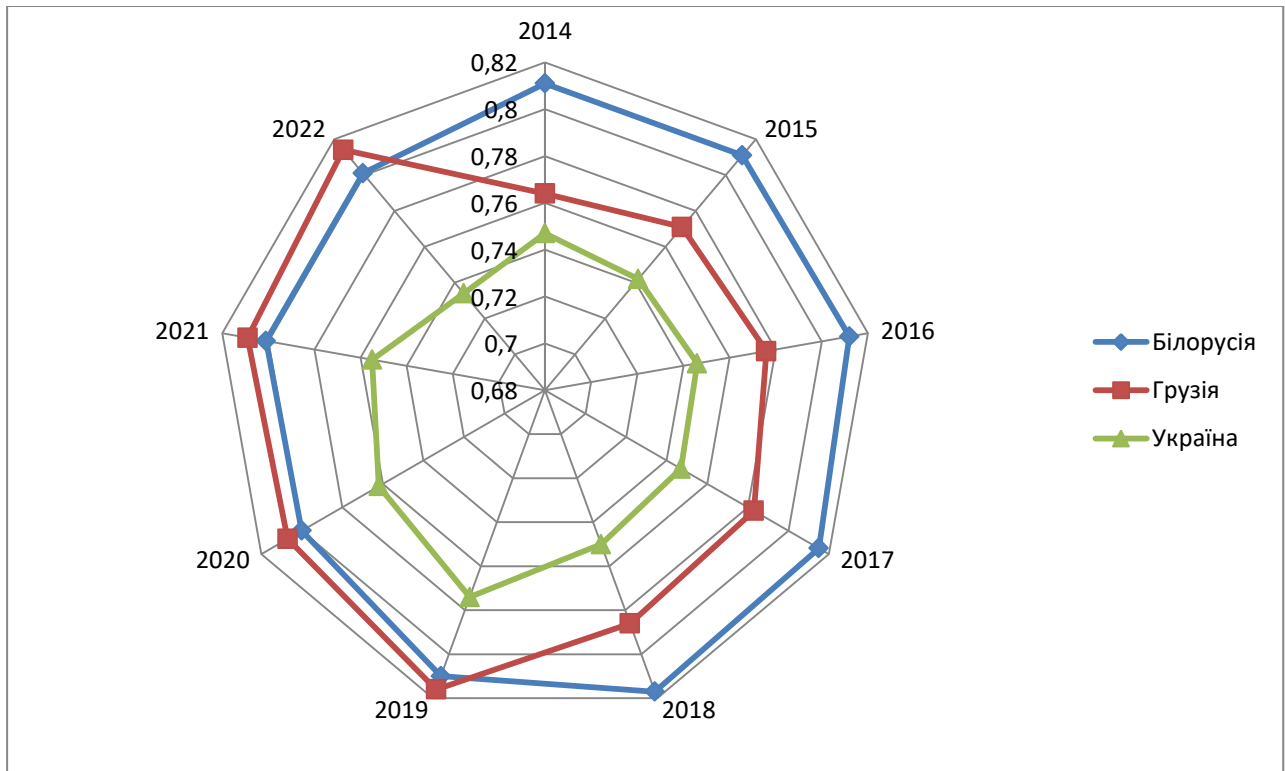

Рис. 3.8. Індекс людського розвитку України та країн-сусідів, 2014-2022 рр.

Джерело: сформовано автором на основі [168]

Найбільший рівень індексу властивий Закарпатській, Львівській, Чернівецькій та Харківській областям. Найнижчі показники індексу регіонального людського розвитку в межах 3,5-3,6 спостерігаються у Кіровоградській, Житомирській, Рівненській, Хмельницькій та Херсонській областях. Розрахунок регіонального індексу людського розвитку у 2019-2022 рр. не проводився, через вищезначені причини, зокрема всесвітня пандемія та військове вторгнення.

Зазначимо, що наведені міжнародні та вітчизняні методики вимірювання якості життя населення, індексу людського розвитку та регіонального індексу людського розвитку не відображають кількісні параметри інноваційності соціально орієнтованих проєктів, ініціатив, нововведень, які спрямовані на покращення якості життя суспільства. Це підтверджується аналізом, проведеним у попередніх розділах, зокрема виявленою відсутністю

спостережень за соціально орієнтованою інноваційною діяльністю підприємств та нестача статистичних даних про соціальні ініціативи інноваційно-активних підприємств. При цьому використовується досить приблизна інформація про кількість соціальних підприємств в Україні та регіонах.

Аналіз соціально орієнтованої діяльності громадських організацій, саме – які й генерують СІ також показує відсутність кількісних даних про соціальні нововведення. Відсутність статистичної інформації кількісного виміру соціальних ініціатив, нововведень та інновацій пов'язана з основними принципами відбору показників, орієнтованих насамперед на можливість та доступність збору щорічних даних, надійність інформації про соціальні нововведення та інновації на підприємствах регіону.

Складність також полягає у визначенні соціального ефекту інновацій з позиції їх впливу на людський розвиток, якість життя. Результати дослідження доводять до висновку, що труднощі у дослідженні СІ полягають у «невидимості» кількісного виміру цього виду нововведень аналітичними організаціями. Компаративний аналіз методик оцінювання якості життя у взаємозв'язку з СІ показав:

- 1) можливість генерування, продукування та впровадження СІ у економічному, екологічному та соціальному напрямках;
- 2) відсутність кількісних показників щодо генерування соціальних ініціатив та СІ в обраних напрямках.

Для врахування багатогранності проявів СІ і визначення конкретних напрямів активізації СІ з позиції якості життя доцільно запропонувати Індекс соціального розвитку (Social Progress Imperative (SPI)), який найповніше відображає розвиток соціальної сфери. Відмінність цього індексу від інших показників добробуту полягає у вимірюванні соціального розвитку незалежно від економічного. У порівнянні з іншими методиками вимірювання якості життя, SPI доповнює існуючі методики даними про свободу суспільства, інклюзію, індивідуальний захист прав людей та окремих меншин [169].

В методиці SPI дослідження здійснюється за такими основними напрямками: основні потреби людини, основи добробуту та можливості. Кожен напрям включає певну кількість компонентів для дослідження, кожна з яких розкриває певний набір індикаторів, які найбільш повно її відображають [169]. Методика SPI (рис. 3.9) є добре адаптованим підходом для швидкої оцінки, розуміння, використання і впровадження Цілей сталого розвитку. Оцінюючи усі 17 цілей, методика відображає 131-у зі 169-и цілей в одній структурі, яка створює можливість продемонструвати непрямі показники досягнення Цілей сталого розвитку [157; 158].

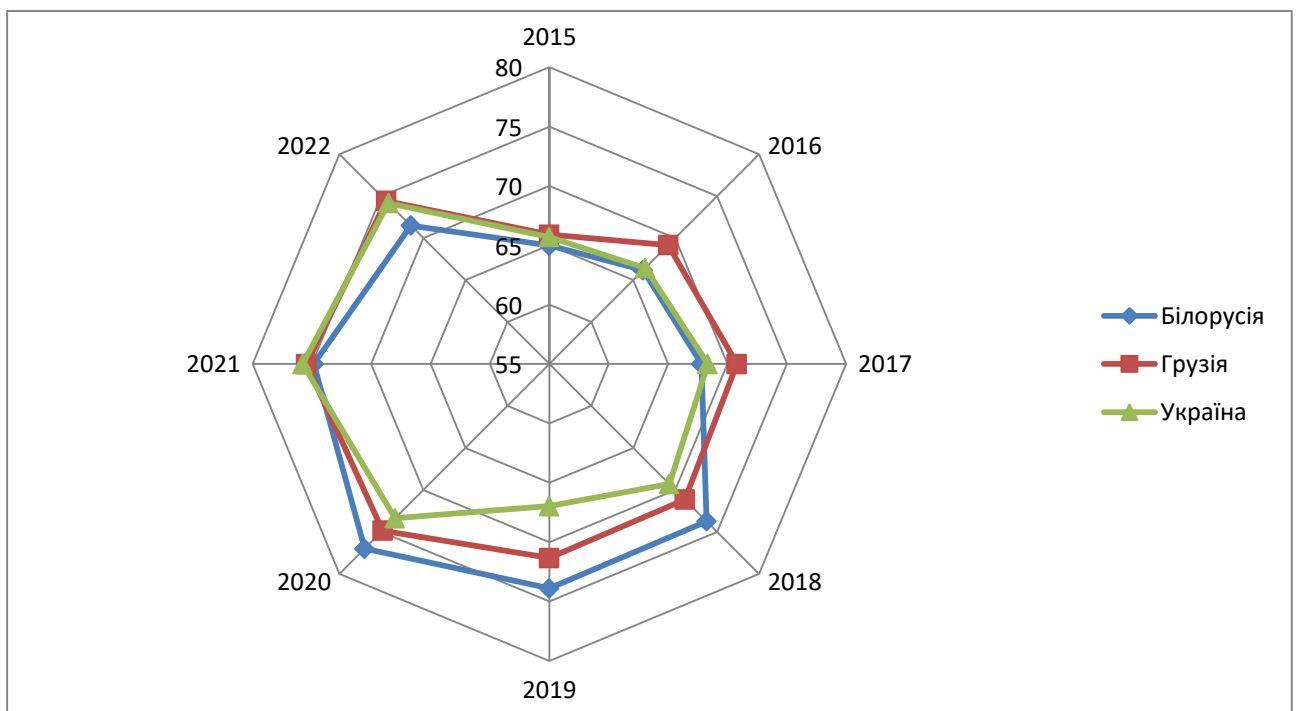

Рис. 3.9. Індекс соціального розвитку (соціального прогресу) України та окремих сусідніх країн, 2015-2019 рр.

Джерело: сформовано автором на основі [169]

За результатами розрахунків протягом 2014-2018 років спостерігаються достатньо високі значення індексу в освітній сфері, проте у більшості інших галузей в цей період не було покращення. В екологічній та інклюзивного розвитку прогрес теж був відносно незначним у порівнянні з іншими країнами з аналогічним рівнем добробуту. Важливим для України є те, що хоча рівень

соціального прогресу залишався достатньо рівним, в інших країнах подібного рівня розвитку покращуються результати. Індекс соціального розвитку дозволяє об'єктивно оцінити вплив успішних технологічних, економічних та соціальних змін на соціальний розвиток країни. Індекс соціального розвитку може розглядатися як ефективний інструмент державної політики для аналітичного обґрунтування стратегічних пріоритетів і завдань соціального розвитку [169]. У 2019-2022 рр. зростання індексу соціального розвитку сповільнилося в усьому світі, що вказує на рецесію даного показника, щодо даного показника в Україні то варто виокремити його зростання за період 2020-2021 рр., проте вже у 2022 р. спостерігаємо зниження даного показника, що зумовлено наслідками військового вторгнення.

Розробка методики розрахунку Індексу соціального розвитку є першою системною спробою цілісного відображення соціального розвитку, насамперед тому, що оцінювання соціальної нерівності переважно проводилося у найбідніших країнах. Зосередження уваги на перспективах соціального розвитку лише в слаборозвинених країнах не охоплює всіх аспектів соціально орієнтованого розвитку, взаємозалежних із соціальними ініціативами країн високого та середнього рівня розвитку і може слугувати одним із методів дослідження СІ.

Розглянуті міжнародні методичні підходи до оцінювання якості життя та індекси соціального й економічного розвитку показують, що СІ та їх ефективність методологічно коректно розглядати в контексті підвищення якості життя. Показники для вимірювання соціальних інновацій повинні відповідати «SI-SMART»-критеріям, тобто відображати соціальну інноваційність (Social Innovation), бути специфічними (Specific), вимірюваними (Measurable), досяжними (Achievable), відповідними (Relevant) у визначеному часовому періоді (Time-bound). Базуючись на цих критеріях, запропонуємо для аналізу соціальних інновацій використання методики дослідження секторальної структури на основі національної матриці індикаторів якості життя населення. Методика секторальної структури використовується для якісного аналізу

трансформацій економічної системи [170]. Структурні зрушення соціальних явищ відобразатимуть їх ефективність за об'єктивною та суб'єктивною оцінками згідно запропонованої матриці індикаторів якості життя населення. Статистичну базу можна формувати із наявних індикаторів та доповнювати параметрами соціальних ініціатив та нововведень. Так, традиційні соціальні індикатори варто доповнити показниками якості життя, рівнем соціально орієнтованого інноваційного розвитку суспільства та структурними зрушеннями у галузях, секторах економіки, регіонах, інституціях.

Для застосування методики секторальної структури використовуємо метод «shift-share» (Д. Крімер, Е. Дан), який застосовувався для побудови регіональних моделей аналізу зайнятості та доходів з урахуванням впливу компонент: національного зростання, ефекту галузевого поєднання та ефекту локальної частки. В подальшому традиційна модель адаптована та доповнена для використання більшого числа факторів і визначення впливу додаткових ефектів, а також побудови динамічної моделі [171-174, с. 36, 37]. Використовуючи метод Т. Трубніка і О. Мазуренко, об'єднаємо два підходи до використання методу «shift-share»: класичний та апробований [171; 174, с. 37]. При цьому застосуємо переваги методу для аналізу якості структурних зрушень щодо зайнятості населення, виокремлених у національній матриці індикаторів якості життя населення та макроекономічного показника економічного зростання (ВВП) в галузевому вимірі – валова додана вартість (ВДВ). Для елімінування впливу цінового фактора використовується реальна валова додана вартість, отримана шляхом перерахунку номінальної вартості у порівнянні ціни [174, с. 38].

Метод «shift-share» застосовується для оцінки в регіональних дослідженнях змін у структурі зайнятості та відноситься до виду «ex-post». Цей метод дозволяє виявити зростаючу або спадну тенденцію зайнятості населення на основі змін національної та галузевої структури, а також із урахуванням особливостей регіонального розвитку.

Запропонована методика дослідження полягає у загальній зміні показників діяльності соціального підприємництва, які необхідно проаналізувати на трьох рівнях: національному, секторальному (структурному) та регіональному. Відповідно, на національному рівні враховуватиметься зростання показників за видами діяльності соціального підприємництва в масштабах національної економіки (National Share (NS)); на секторальному рівні визначатиметься за рахунок пропорційності показників (industry mix, або MIX-ефект), який відображає зміни між секторальним та національним рівнем розвитку; на регіональному рівні (DIF-ефект), який відображає диференційовані зрушення між галузями сектору економіки у порівнянні з загальнонаціональним масштабом. Отже, сукупний вплив діяльності соціальних підприємств можна оцінити за формулою:

$$\text{Total growth}_{TG} = NS + \text{MIX} + \text{DIF}. \quad (3.1)$$

За рахунок національного складника можна оцінити вплив соціального підприємництва на національному рівні за формулою:

$$NS_{ir}^t = Q_{ir}^0 \times \left(\frac{Q_{NAT}^t}{Q_{NAT}^0} - 1 \right), \quad (3.2)$$

де Q_{ir}^0 — значення показника (ВДВ соціального підприємництва, кількості зайнятих осіб на суб'єктах соціального підприємництва) для i -го виду економічної діяльності r -го регіону у базисному періоді;

Q_{NAT}^t, Q_{NAT}^0 — показники ВДВ соціального підприємництва, чисельності зайнятих осіб на суб'єктах соціального підприємництва на національному рівні у поточному періоді t порівняно з базисним.

Розрахунок дозволяє виявити зростаючу тенденцію регіонального показника за умови, коли його зміна була рівною загальнонаціональному приросту, чи спадну тенденцію показника, якщо його зміна є меншою порівняно із загальнонаціональним приростом.

Секторальний компонент впливу соціального підприємництва за видами економічної діяльності регіону визначимо за формулою:

$$\text{MIX}_{\text{ir}}^t = Q_{\text{ir}}^0 \times \left[\left(\frac{Q_{\text{SEC}}^t}{Q_{\text{SEC}}^0} - 1 \right) - \left(\frac{Q_{\text{NAT}}^t}{Q_{\text{NAT}}^0} - 1 \right) \right], \quad (3.3)$$

де $Q_{\text{NAT}}^t, Q_{\text{NAT}}^0$ — показники ВДВ соціального підприємництва, чисельності зайнятих осіб на суб'єктах соціального підприємництва на галузевому рівні у поточному періоді t порівняно з базисним.

Наведена формула дозволяє порівнювати темпи зміни соціального підприємництва у відповідному секторі економіки $\left(\frac{Q_{\text{SEC}}^t}{Q_{\text{SEC}}^0} - 1 \right)$ із загальнонаціональними показниками $\left(\frac{Q_{\text{NAT}}^t}{Q_{\text{NAT}}^0} - 1 \right)$ для оцінювання ефективності секторальної структури соціального підприємництва на рівні національної економіки. Позитивна динаміка розвитку секторальної структури буде за умови, якщо у досліджуваних секторах темпи зростання будуть вищими, ніж у національної економіки за умови високих національних темпів. В протиположності, якщо темпи зростання будуть нижчими, навпаки – динаміка буде спадною.

Оцінка регіонального складника передбачає внутрішню конкурентоспроможність регіонів за рівнем якісного розвитку соціального підприємництва для визначення ефективності через порівняння темпів приросту показників у регіоні $\left(\frac{Q_{\text{IND}}^t}{Q_{\text{IND}}^0} - 1 \right)$ з темпами зміни секторальної структури $\left(\frac{Q_{\text{SEC}}^t}{Q_{\text{SEC}}^0} - 1 \right)$ за формулою:

$$\text{DIF}_{\text{ir}}^t = Q_{\text{ir}}^0 \times \left[\left(\frac{Q_{\text{IND}}^t}{Q_{\text{IND}}^0} - 1 \right) - \left(\frac{Q_{\text{SEC}}^t}{Q_{\text{SEC}}^0} - 1 \right) \right], \quad (3.4)$$

де $Q_{\text{IND}}^t, Q_{\text{IND}}^0$ — показники ВДВ, чисельності зайнятих осіб на суб'єктах соціального підприємництва на регіональному рівні у поточному періоді t порівняно з базисним.

Використання методу для дослідження соціальних інновацій через оцінювання діяльності соціального підприємництва дозволить робити спостереження на національному, секторальному та регіональному рівнях і

здійснювати виокремлення регіонів за якісними показниками низького, середнього та високого потенціалу розвитку суспільства. Такий поділ доцільний для планування та координації діяльності державних та місцевих органів влади з реформування соціальної політики, зокрема використання соціально орієнтованих проєктів та соціальних інновацій для інтенсифікації розвитку регіональної екосистеми. В такому контексті, актуалізується проблематика моніторингу соціальних інновацій на регіональному і, відповідно, на загальнодержавному рівнях. Необхідно зважати на, так звані “чисті” СІ, які продукуються насамперед для соціальної сфери, можуть мати позитивні економічні та екологічні наслідки. “Детерміновані” СІ впроваджуються насамперед для економічної вигоди, однак також не виключають позитивні соціальні екстерналії. Отже, для оцінки соціальної ефективності від впровадження соціальних інновацій потрібно враховувати як соціальні, так і економічні ефекти. Таким чином, оцінка соціальної ефективності соціальних інновацій за вказаними напрямками в національній матриці індикаторів якості життя найбільш повно відобразатиме різноплановість їх проявів, взаємообумовленість та взаємодоповнення між різними сферами, оскільки в реальній економіці чіткий поділ будь-яких інновацій є доволі умовним.

Модель оцінки соціальної ефективності СІ на основі якості життя формалізується у вигляді:

$$SE_{ql}^t = \sum \left(\frac{(ENV_{j_{nprod}} - ENV_{j_{real}})}{(1+i)^n} + \frac{PFE_{ENV_j}}{(1+i)^n} - II_j \right) \cdot V_{ENV_j} + \sum \left(\frac{(SOC_{k_{nprod}} - SOC_{k_{real}})}{(1+i)^n} + \frac{PFE_{SOC_k}}{(1+i)^n} - II_k \right) \cdot V_{SOC_k} + \sum \left(\frac{(ECON_{l_{nprod}} - ECON_{l_{real}})}{(1+i)^n} + \frac{PFE_{ECON_l}}{(1+i)^n} - II_l \right) \cdot V_{ECON_l} + \sum \left(\frac{(SPL_{t_{nprod}} - SPL_{t_{real}})}{(1+i)^n} + \frac{PFE_{SPL_t}}{(1+i)^n} - II_t \right) \cdot V_{SPL_t}$$

де $ENV_{j_{nprod}}$; $ENV_{j_{real}}$ — продуктивне та реальне значення j -го показника результативності зміни якості життя за напрямом природне середовище (j — кількість індикаторів результативності соціальних інновацій за напрямом природне середовище, використаних для розрахунку);

$SOC_{k_{\text{прод}}}$; $SOC_{k_{\text{реал}}}$ — продуктивне та реальне значення k -го показника результативності змін якості життя за напрямом соціальне середовище (k — кількість індикаторів результативності соціальних інновацій за напрямом соціальне середовище використаних для розрахунку);

$ECON_{l_{\text{прод}}}$; $ECON_{l_{\text{реал}}}$ — продуктивне та реальне значення l -го показника результативності змін якості життя за напрямом економічне середовище (l — кількість індикаторів результативності соціальних інновацій за напрямом економічне середовище, використаних для розрахунку);

$SPL_{t_{\text{прод}}}$; $SPL_{t_{\text{реал}}}$ — продуктивне та реальне значення t -го показника результативності змін якості життя за напрямом суспільно-політичне середовище (t — кількість індикаторів результативності соціальних інновацій за напрямом суспільно-політичне середовище, використаних для розрахунку);

V_{ENV_j} ; V_{SOC_k} ; V_{ECON_l} ; V_{SPL_t} — вагові коефіцієнти індикаторів природного (j), соціального (k), економічного (l) та суспільно-політичного (t) середовища ($0 < V_{ENV_j}, V_{SOC_k}, V_{ECON_l}, V_{SPL_t} < 1$; $\sum V_{ENV_j} = 1$; $\sum V_{SOC_k} = 1$; $\sum V_{ECON_l} = 1$; $\sum V_{SPL_t} = 1$);

$\frac{PFE_{ENV_j}}{(1+i)^n}$; $\frac{PFE_{SOC_k}}{(1+i)^n}$; $\frac{PFE_{ECON_l}}{(1+i)^n}$; $\frac{PFE_{SPL_t}}{(1+i)^n}$ — позитивні фінансові екстерналії від впровадження соціальних інновацій природного, соціального, економічного та суспільно-політичного середовища;

Π_j ; Π_k ; Π_l ; Π_t — початкові інвестиції впровадження соціальних інновацій природного, соціального, економічного та суспільно-політичного середовища;

n — період часу (рік);

i — ставка дисконту.

Модель базується на використанні системного підходу та визначенні соціального ефекту за рахунок покращення якості життя населення згідно Національної матриці індикаторів за напрямами: за рахунок якісних змін у природному, соціальному, економічному та суспільно політичному середовищі. Розрахунок можна проводити на мезорівні ієрархії, відповідно, сукупність

якісних змін локальних рівнів у кожному напрямі формуватимуть сукупний соціальний ефект регіону. Використання продуктивного та реального значення зміни відповідного показника протягом певного періоду часу характеризуватиме ступінь результативності змін.

Вагові коефіцієнти дозволятимуть визначити структурні зміни у кожному напрямі. Врахування позитивних екстерналій у моделі створює можливості ідентифікації приросту соціального ефекту від соціальних інновацій у кожному напрямі, а також порівнювати ефект впливу інновації та позитивної екстерналії. При цьому не виключається, що соціальна інновація в конкретному напрямі може мати позитивні екстерналії у інших напрямках. На наш погляд, такий підхід дасть підстави для аналізу взаємозв'язків та взаємообумовленості соціальних інновацій для обґрунтування стратегічних пріоритетів розвитку. Істотна залежність соціальних інновацій від фінансових дотацій та інвестицій зумовила використання у моделі початкових інвестицій для загальної оцінки її фінансової стійкості та фінансової незалежності.

Таким чином, у моделі відображається соціально-груповий характер, який проявляється у продуктивному зростанні показників якості життя за напрямами: природне, соціальне, економічне та суспільно-політичне середовище. Тут продуктивність характеризує ступінь сприйняття суспільством певного соціального нововведення, його імплементації у регіональну соціально-економічну систему. На основі запропонованої моделі сформовано комплексну програму формування екосистеми соціальних інновацій (табл. 3.6.).

Позитивні екстерналії СІ, які можна кількісно оцінити, проявлятимуться не у прямій фінансовій вигоді, а у зменшенні негативного впливу на довкілля, зниження видатків соціальної політики регіону, рівня безробіття у регіоні, соціальної напруги, зростанні добробуту чи покращенні житлових умов соціально вразливих категорій населення, покращенні структури особистого споживання [185, с. 146-149; 186, с. 138-142].

Таблиця 3.6

Комплексна програма формування екосистеми соціальних інновацій на основі перехресної взаємодії «зверху-вниз» та «знизу-вгору» з позиції сталого розвитку та Національної матриці якості життя населення

Соціальна модель Потенціал масштабування	СІ, які потребують повного фінансового та дотаційного забезпечення на постійній основі	СІ, які потребують фінансового забезпечення, з перспективою часткової самокупності	СІ, які потребують фінансового забезпечення, з перспективою повної самокупності та здатності до генерування коштів на власний розвиток у вигляді позитивної екстерналії	СІ, які потребують фінансового забезпечення та здатності до генерування коштів на власний розвиток з перспективою отримання фінансового доходу для розвитку регіону у вигляді позитивної екстерналії	СІ, які потребують фінансового забезпечення та здатності до генерування коштів на власний розвиток з перспективою отримання фінансового доходу для інвесторів
Державної влади та органів місцевого самоврядування:					
Ціль: впровадження стратегії сталого розвитку та підвищення якості життя, виконання соціальної політики держави;					
Аналіз: нормативно-правового забезпечення, інституційної підтримки для активізації соціальних інновацій загальнодержавного та місцевого рівня, ресурсного, підприємницького, фінансового, інноваційного та кадрового потенціалу регіону, виконання функцій соціального захисту населення у регіоні;					
Реалізація: карта пріоритетів регіону, програми міжнародного співробітництва та регіонального розвитку, грантові вітчизняні та міжнародні програми.					
Суспільно-політичне середовище	Розробка програм для підтримки інституціонального забезпечення розвитку соціальних інновацій у регіоні згідно Стратегії сталого розвитку регіону, виконання соціальних програм міністерства соціальної політики, цільові суспільно орієнтовані програми, консультації з громадськістю та співпраця з освітніми установами, підприємствами, з інститутами громадянського суспільства у рамках суспільно орієнтованих ініціатив та використання методу позитивної девіантності, інформування громадянського суспільства, підприємницьких структур, освітніх установ про грантові програми із підтримки суспільних ініціатив, сприяння покращенню інноваційного клімату у регіоні, вивчення міжнародного досвіду формування екосистеми соціальних інновацій у регіоні, інформаційно-просвітницька суспільно-орієнтована робота у регіоні; міжрегіональна співпраця; громадські слухання; ініціатива “побачень” між громадськістю, підприємницькими та освітніми структурами; створення платформи комунікації «бізнес-освіта-громада»; формування платформи «бізнес-ангелів» для розвитку соціально-орієнтованих громадських ініціатив та просвітницької діяльності ОТГ.				
Економічне середовище	Впровадження основних принципів державної інноваційної політики у регіоні; розробка програм підтримки інноваційного та інституціонального розвитку; забезпечення на регіональному рівні соціально-економічних, організаційних та правових умов для генерування, продукування та впровадження інновацій; використання науково-технічного потенціалу для дослідження соціальних екстерналій економічних, технологічних та екологічних інновацій.				
Екологічне середовище	Розробка програм підтримки інституціонального забезпечення екологічних інновацій; впровадження основних принципів екологічної політики регіону; виконання пріоритетних програм енергозбереження та впровадження природоохоронних заходів; впровадження новітніх екологічно безпечних та ресурсозберігаючих технологій у промисловому виробництві регіону.				
Соціальне середовище	Розвиток соціальних інститутів (економічні: працевлаштування, зарплата, власність, ринок; політичні: держава, право, політичні партії; духовно-культурні: наука, освіта, виховання, мораль; у сфері сім'ї: сім'я, материнство, батьківство, шлюб), генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій, соціально орієнтований розвиток громади регіону, збереження історико-культурної спадщини регіону, культурного потенціалу регіону.				

Продовження таблиці 3.6

Соціально відповідальний бізнес, підтримка та розвиток МСП, соціального підприємництва:	
Ціль: впровадження стратегії сталого розвитку, підвищення якості життя, розвиток соціально відповідального бізнесу, формування соціально орієнтованого бренду для підприємства;	
Аналіз: внутрішнього та зовнішнього середовища, стійкості, гнучкості та адаптивності, міжнародного досвіду;	
Реалізація: фінансова підтримка соціально орієнтованих проєктів, соціального підприємництва, соціальної відповідальності.	
Суспільно-політичне середовище	Співпраця з органами місцевого самоврядування, освітніми установами, інноваційною інфраструктурою регіону, міжрегіональна співпраця, міжнародна співпраця, з підприємствами “одномумцями”.
Економічне середовище	Запровадження політики адаптивності та гнучкості у мікро- та макросередовищі, співпраця з постачальниками, споживачами, торговими посередниками, конкурентами, ведення офіційної господарської діяльності, співпраця з державними органами, фінансово-кредитними установами, аналіз структури споживання та її динаміки, налагодження внутрішніх бізнес-процесів підприємства, орієнтація на споживача.
Екологічне середовище	Запровадження соціально відповідального бізнесу, природоохоронних та енергозберігаючих технологій.
Соціальне середовище	Дотримання етичних, соціальних норм перед суспільством і працівниками підприємства та державою, СВ, збереження історико-культурної спадщини регіону, розвиток культурного потенціалу регіону та підтримка соціальних ініціатив, навчання і розвиток персоналу.
Освітні установи:	
Ціль: реалізація стратегії сталого розвитку, підвищення якості життя, формування суспільно-орієнтованого освітнього середовища, міжнародна співпраця;	
Аналіз: нормативно-правового забезпечення, інституційної підтримки загальнодержавних та місцевих органів самоврядування, вітчизняних та міжнародних грантових програм для розвитку соціальних інновацій, креативності суспільства в регіоні, інноваційного клімату підприємницьких структур в регіоні;	
Реалізація: співпраця з органами місцевого самоврядування, підприємницькими структурами, участь у вітчизняних та міжнародних суспільно орієнтованих проєктах, розробка прикладних засад розвитку соціальних інновацій.	
Суспільно-політичне середовище	Співпраця з органами місцевого самоврядування, підприємницькими структурами, інноваційною інфраструктурою регіону; міжрегіональна та міжнародна співпраця з освітніми установами; ведення господарської та наукової діяльності згідно прийнятої Стратегії сталого розвитку регіону; сприяння суспільним ініціативам; суспільно орієнтована науково-просвітницька діяльність; дослідження кращих суспільно-орієнтованих практик та розроблення пропозицій щодо їх впровадження на регіональному рівні; впровадження у навчальний процес інноваційних технологій та підготовка майбутніх фахівців соціально адаптованими та суспільно корисними.
Економічне середовище	Освітня та господарська діяльність згідно чинного законодавства; співпраця з державними органами, фінансово-кредитними установами, вітчизняними та закордонними освітніми установами, підприємницькими структурами; якісна підготовка майбутніх фахівців; участь у вітчизняних та міжнародних грантових програмах.
Екологічне середовище	Соціально-відповідальна діяльність перед суспільством та державою; участь у проєктах, які спрямовані на збереження навколишнього середовища за використання природоохоронних та енергозберігаючих технологій, екологічної безпеки; дослідження та розвиток екологічних ініціатив.
Соціальне середовище	Дотримання етичних, соціальних норм та гарантій перед суспільством, працівниками та державою; СВ; участь у суспільно орієнтованих проєктах, проєктах зі збереження історико-культурної спадщини регіону; розвиток культурного потенціалу регіону; підтримка соціальних ініціатив; просвітницька суспільно-орієнтована діяльність; розвиток інноваційної культури у регіоні; розвиток соціальних ініціатив та соціальних інновацій.

Продовження таблиці 3.6

Об'єднані територіальні громади, громадські об'єднання:	
Ціль: впровадження стратегії сталого розвитку, підвищення якості життя особистого і громади в регіоні;	
Аналіз: нормативно-правового забезпечення, інституційної підтримки соціально орієнтованих проєктів та цільових програм, міжнародного, загальнодержавного та місцевого рівня, суспільних потреб та проблем у регіоні;	
Реалізація: участь у інформаційно-просвітницьких заходах, участь у суспільно орієнтованих проєктах міжнародного, загальнодержавного та місцевого рівня, генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій.	
Суспільно-політичне середовище	Співпраця з органами місцевого самоврядування, освітніми установами, підприємницькими структурами, інноваційною інфраструктурою регіону; міжрегіональна співпраця; співпраця з ОТГ; співпраця з закордонними громадами, формування суспільно орієнтованих ініціативних груп, громадських об'єднань
Економічне середовище	Громадська участь у розвитку ОТГ; стратегічне та поточне планування ОТГ; визначення першочерговості та пріоритетності проблем у ОТГ; формування представницьких органів місцевої адміністрації; дотримання принципів демократії та ведення діяльності в рамках закону; співпраця з державними органами, фінансово-кредитними установами, підприємництвом та освітніми установами, громадськими об'єднаннями; участь у загальнодержавних та місцевих грантових програмах; громадські обговорення проєктів.
Екологічне середовище	Підготовка проєктів, спрямованих на збереження екологічної безпеки та дотримання природоохоронних заходів; формування та впровадження принципів екологічно "свідомої" громадянської позиції; ініціація екологічних інновацій.
Соціальне середовище	Дотримання етичних, соціальних норм та гарантій перед громадою; СВ громади у регіоні; збереження історико-культурної спадщини регіону; розвиток культурного потенціалу регіону; підтримка соціальних ініціатив; формування соціально активної частини суспільства для генерування, продукування та впровадження креативних суспільно-орієнтованих інновацій та формування екосистеми соціальних інновацій регіону.

Джерело: розроблено автором

Соціальні інновації необхідно розглядати концептуально, з позиції сталого розвитку соціальної складової регіону, оскільки, соціальна сфера пов'язана з економічною та екологічною, то СІ, відповідно, взаємопов'язані з ними. Безперечно, інновації залежать від фінансового забезпечення, а повернення інвестицій не завжди може здійснюватися, тому у регіональному вимірі розвиток соціально орієнтованих ініціатив повинен зміцнюватися соціально відповідальними підприємствами, сектором МСП та соціально орієнтованими ініціативами ОТГ.

Успіх СІ, ініційованих і впроваджуваних «зверху-вниз» місцевими та обласними адміністраціями та «знизу-вгору» громадянським суспільством істотно залежить від критичної маси людей, зацікавлених у їх розвитку. Ступінь сприйняття суспільством соціальних ініціатив забезпечуватиметься через суспільно орієнтовану і просвітницьку діяльність загальноосвітніх закладів і вищої освіти за підтримки місцевих державних адміністрацій. З огляду на це, активізація соціальних інновацій повинна передбачатися регіональними програми соціально-економічного розвитку. На жаль, в даний час соціальні ініціативи реалізуються переважно у разових соціальних проєктах стратегій сталого розвитку регіонів. Таким чином, одним з напрямів соціального розвитку регіонів повинні стати програми системних соціальних ініціатив, які формуватимуть екосистему соціальних інновацій у регіоні

Висновки до розділу 3

У третьому розділі обґрунтовано стратегічні пріоритети стимулювання соціальних інновацій в регіональних соціально-економічних системах, запропонована організаційна компонента їх інституціонального базису, здійснено моделювання перспектив розвитку соціальних інновацій в соціально-економічних системах різного рівня. Зроблено наступні висновки.

1. На основі кластеризації регіонів за інтегральним індексом спроможності регіонів до розвитку соціальних інновацій ідентифіковано сукупність подібних характеристик потенційної їх здатності до такого розвитку.

Сформовано дендрограми інтегрального індексу. Сформовано чотири кластери. Кластеризація слугувала інструментом розвитку соціальних інновацій, що дало змогу обґрунтувати стратегічні пріоритети стимулювання соціальних інновацій в регіонах.

2. Основні заходи активізації процесів розвитку соціальних інновацій в регіонах базуються на визначенні цільових показників розроблення профілю соціального розвитку громад у регіоні. Важливим є дотримання принципів розвитку, зокрема: системності, адаптивності, комплексності та відкритості.

3. Концептуальними умовами успішного розвитку соціальних інновацій у регіонах України визначено інституціональну підтримку на загальнодержавному рівні та підтримку органами місцевого самоврядування на регіональному рівні. Дієвість та ефективність інституціональної інфраструктури в регіонах повинна підтверджуватися не лише її наявністю, але й конкретними програмами реалізації соціальних інновацій, підтримки діючого соціального підприємництва та створення його нових видів, активізація соціально відповідального бізнесу, ініціювання соціально спрямованих проектів та платформ.

4. Запропоновано організаційні засади стратегування соціальних інновацій в соціально-економічних системах регіонального рівня. Це дало змогу рекомендувати стратегії розвитку регіонів (початківця та послідовника, концентрації та зростання, зміцнення позицій, інтеграційного зростання, утримання позицій) залежно від їх рівня здатності до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій.

5. Моделювання перспектив розвитку соціальних інновацій в соціально-економічних системах різного рівня здійснено через вимірювання показників якості життя. Розроблено модель оцінювання ефективності соціальних інновацій, яка характеризує взаємозв'язок та взаємообумовленість соціальних інновацій з економічними, технологічними та екологічними нововведеннями.

б. Розроблено комплексну програму формування екосистеми соціальних інновацій, яка передбачає перехресну взаємодію «зверху-вниз» (органів державної влади та місцевого самоврядування) та «знизу-вгору» (соціальних ініціатив об'єднаних територіальних громад та громадянського суспільства) для підвищення рівня життя населення;

Результати проведених досліджень опубліковані в працях [175-186]

Список використаних джерел до розділу 3

143. Національна доповідь. Цілі сталого розвитку: Україна. URL: https://mepr.gov.ua/files/docs/Національна%20доповідь%20ЦСР%20України_липень%202017%20ukr.pdf (дата звернення: 02.02.2022).

144. Климчук В.О. Кластерний аналіз: використання у психологічних дослідженнях. *Практична психологія та соціальна робота*. 2006. №4. С. 30-36.

145. John Clements Introduction to Hierarchical Clustering. Uncovering Structure in State-level Demographic. 2019. Nov 11. URL: <https://towardsdatascience.com/introduction-hierarchical-clustering-d3066c6b560e> (дата звернення: 02.02.2022).

146. Галушка З. І. Вплив соціальних інновацій на модернізацію економічних відносин. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2019. Економіка. Вип. 2. С. 6-11.

147. Головня О. Кінаш І. Особливості побудови моделі соціально орієнтованої національної економіки *Економіка природокористування і сталий розвиток*. 2020. №7(26). С. 49-55.

148. Міністерство соціальної політики URL: <https://www.msp.gov.ua>. (дата звернення: 02.02.2022).

149. Про місцеві державні адміністрації (Закон України). № 586-XIV. (1999). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text> (дата звернення: 02.02.2022).
150. Espiau, G. (2011, Jun 17). Social Innovation in the Basque Region. Social Innovation Community. URL:<https://www.siceurope.eu/network/community-led-innovation/social-innovation-basque-region> (дата звернення: 02.02.2022).
151. Sinnergiak Social Innovation. Euskampus. URL:<https://euskampus.eus/en/programmes-en/sinnergiak-social-innovation> (дата звернення: 02.02.2022).
152. The Young Foundation. URL:<https://youngfoundation.org> (дата звернення: 02.02.2022).
153. Study on Social Innovation for the Bureau of European Policy Advisors. The Young Foundation: Website. URL:<https://youngfoundation.org/wp-content/uploads/2012/10/Study-on-Social-Innovation-for-the-Bureau-of-European-Policy-Advisors-March-2010.pdf> (дата звернення: 02.02.2022).
154. Social Innovation Park. URL:<http://www.socialinnovationpark.org/our-work> (дата звернення: 02.02.2022).
155. У переліку донорів програмного забезпечення від TechSoup Україна з'явився DocuSign. URL: <https://digi.gurt.org.ua/archives/579> (дата звернення: 02.02.2022).
156. Ресурсний центр «ГУРТ». URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Ресурсний_центр_«ГУРТ» (дата звернення: 02.02.2022).
157. Велика ідея. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Велика_Ідея_\(сайт\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Велика_Ідея_(сайт)) (дата звернення: 02.02.2022).
158. Український форум благодійників. URL: <http://www.ufb.org.ua/aboutus.htm> (дата звернення: 02.02.2022).
159. Громадський простір. URL: <https://www.prostir.ua/about/>. (дата звернення: 15.02.2024).

160. Простір злагоди. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Простір_злагоди. (дата звернення: 02.02.2022).
161. Громадська організація «Центр соціального лідерства». URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Громадська_організація_«Центр_соціального_лідерства» (дата звернення: 02.02.2022).
162. Спільнота взаємодопомоги «Емаус-Оселя». URL: http://emaus-oselya.org/ua/?page_id=4 (дата звернення: 02.02.2022).
163. Тепле місто. Платформа. URL: <https://warm.if.ua> (дата звернення: 02.02.2022).
164. Болотна О.В., Костюк М. К. Соціальні інновації як інструмент підвищення якості життя населення України. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 10 С. 510-517.
165. Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (дата звернення: 02.02.2022).
166. Лібанова Е.М., Гладун О.М., Лісогор Л.С. та ін. *Вимірювання якості життя в Україні. Аналітична доповідь*. URL: https://www.idss.org.ua/monografii/UNDP_QoL_2013_ukr.pdf (дата звернення: 02.02.2022).
167. Гордей О.Д. Взаємозалежність рівня життя населення та індексу людського розвитку в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Серія: Економічні науки. Вип. 8 (2). С. 219-222
168. Human Development Reports. URL: <http://hdr.undp.org/en/data#>. <https://hdr.undp.org> (дата звернення: 02.02.2022).
169. Social Progress Imperative. URL: <https://www.socialprogress.org> (дата звернення: 02.02.2022).
170. Clark W. Reynolds. A shift-share analysis of regional and sectoral productivity growth in contemporary Mexico. Laxenburg, Austria: International Institute for Applied Systems Analysis. 1980. 55 p.
171. Трубнік Т. Є. Аналіз галузевої та регіональної конкурентоспроможності Київської області методом “Shift-Share”.

Ефективна економіка: електрон. наук. фахове видання. 2015. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4407>. (дата звернення: 02.02.2022).

172. D. Creamer, G. E. McLaughlin (ed.). *Shifts of Manufacturing Industries. Industrial Location and National Resources*. Washington, D.C.: US Government Printing Office. 1943. P. 85–104.

173. Dunn E. A statistical and analytical technique for regional analysis. *Papers of the Regional Science Association*. 1960. № 6 (1). 97–112.

174. Трубнік Т. Є., Мазуренко О. К. Метод shift-share як інструмент аналізу динаміки галузевої структури економіки. *Статистика України*. 2019. № 4. 36–47.

175. Буй Ю. В. Антонюк К. І. Розбудова інституціональної інфраструктури підтримки соціальних інновацій для забезпечення сталого розвитку регіону. *Регіональна економіка*. 2019. №2(92). С. 67-78.

176. Буй Ю. В. Про інституціональне забезпечення соціальних інновацій в умовах сталого розвитку. *Вісник Мукачівського державного університету*. Серія: «Економіка». 2020. № 1(13). С. 11-16.

177. Буй Ю. В. Передумови та пріоритети формування інституціональної інфраструктури підтримки соціальних інновацій на регіональному рівні. *Сучасні тенденції розвитку світової економіки: нові виклики та проблеми: VI Міжнародна науково-практична конференція*. (Одеса, 19 квітня 2019 р.). Одеса, 2019. С. 163-165.

178. Буй Ю. В. Інституціональні особливості формування інноваційної інфраструктури підтримки соціальних інновацій в контексті сталого розвитку регіонів України. *Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: V Міжнародна науково-практична конференція*. (Львів, 23-25 травня 2019 р.). Львів, 2019. С. 277-278.

179. Антонюк Д.А., Буй Ю. В. Інституціональні аспекти забезпечення соціальних інновацій в контексті сталого розвитку. *Економіко-управлінські аспекти трансформації та інноваційного розвитку галузевих і регіональних*

суспільних систем в сучасних умовах: Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція. (Івано-Франківськ, 28-29 квітня 2020 р.). Івано-Франківськ, 2020. С. 83-84.

180. Буй Ю.В. Деякі аспекти інституціонального управління соціальними інноваціями. *Актуальні проблеми менеджменту в умовах сучасних викликів: Матеріали I міжнародної науково-практичної конференції.* (Івано-Франківськ, 07-08 квітня 2021 р.). Івано-Франківськ, 2021. С. 126-127.

181. Антонюк Д. А., Буй Ю. В., Буй Л. В. Соціальні інновації як один із напрямів забезпечення розвитку транскордонного співробітництва. *Генерування інновацій інклюзивного розвитку: національний, регіональний, міжнародний вимір: III Міжнародна науково-практична конференція* (Запоріжжя, 12-13 жовтня 2021 р.). Запоріжжя, 2021. С. 164-166.

182. Буй Ю. В., Буй Л. В. Інноваційна інфраструктура та її значення у підтримці малого та середнього бізнесу у Івано-Франківській області. *Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні»: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції конференція* (Вінниця, 25 лютого 2022 р.). Вінниця, 2022.

183. Антонюк Д. А., Буй Ю. В. Роль соціальних інновацій у відновленні економіки регіонів України. *Імперативи та безпекові пріоритети збереження і розвитку продуктивної спроможності регіонів України в умовах війни: збірник тез доповідей дискусійної платформи* (Львів, 9 червня 2022 р.). Львів, 2022. С. 37-38.

184. Антонюк Д. А., Буй Ю. В., Гобир І. Б Тенденції інвестиційно-інноваційної діяльності Івано-Франківської області. *Сучасні тренди соціально-економічних перетворень та інтелектуалізації суспільства в умовах сталого розвитку : тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції* (Запоріжжя, 10 листопада 2022р.). Запоріжжя 2022. С. 23-25.

185. Антонюк Д. А., Буй Ю. В. Соціальні інновації у повоєнному відновленні економіки регіонів України. *Трансформація моделі соціально-*

економічного розвитку в умовах відновлення України та інтеграції з ЄС: збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (Луцьк, 15 травня 2023 р.). Луцьк 2023. С. 146-149.

186. Антонюк Д. А., Буй Ю. В. Соціальне підприємництво як каталізатор соціальних інновацій у повоєнному відновленні: виклики, можливості, європейський досвід. *European Perspective: Міждисциплінарний дискурс у контексті сучасних викликів і можливостей: збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції (Луцьк, 29 лютого 2024 р.). Луцьк 2024. С. 138-142.*

ВИСНОВКИ

Проведені у дисертаційній роботі дослідження дали змогу зробити висновки та сформулювати пропозиції теоретичного та науково-практичного спрямування щодо розв'язання наукового завдання, яке полягає в обґрунтуванні теоретичних та науково-методичних засад і розробленні практичних рекомендацій щодо розвитку соціальних інновацій у соціально-економічних системах регіонального рівня.

1. На основі аналізу дефініцій «соціальні інновації» та «соціальні нововведення» розвинуто понятійно-категоріальний апарат розвитку соціальних інновацій на регіональному рівні, а саме: запропоновано авторські понятійно-категоріальні конструкції «соціальна інновація», що розглядається як результат цілеспрямованих якісних суспільних змін (функції змін) у соціально-економічній системі регіону, які характеризуються обов'язковою соціальною ефективністю та концептуально змінюють систему культурних та загальнолюдських цінностей регіону; «розвиток соціальних інновацій» як потенційна здатність регіонів до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій.

2. Удосконалено основні класифікаційні ознаки соціальних інновацій з виокремленням «чистих» («первинних») та «похідних» («детермінованих»), які проявлятимуться на будь-якому ієрархічному рівні (місцевому, регіональному, національному чи міжнародному), що дають змогу фокусуватися на соціально-економічному потенціалі, щодо забезпечення процесів генерування, продукування та впровадження даних інновацій у соціально-економічних системах різного рівня.

3. Розроблено методичний підхід щодо оцінювання розвитку соціальних інновацій в регіональному вимірі, який враховує чотири складники, зокрема: здатність регіону до соціального підприємництва, соціально-відповідальний та інноваційно-активний бізнес; соціально орієнтовану діяльність громадських об'єднань та реалізацію соціальних

проектів у регіоні; внесок науково-освітньої складової у розвиток соціальних інновацій та наявність інноваційної інфраструктури, що слугує інструментом комплексної оцінки їх стану в регіонах.

4. На основі запропонованого методичного підходу оцінено інтегральний показник розвитку соціальних інновацій. Результати вказують про низький та дуже низький рівень спроможності регіонів до розвитку соціальних інновацій. Основними причинами таких результатів є: низька громадська активність щодо подання проектів співробітництва і добровільного об'єднання територіальних громад («знизу-вгору») та проектів, які відповідають Державній стратегії регіонального розвитку («зверху-вниз»); спадна тенденція кількості організацій, які здійснюють НДР; скорочення частки працівників, які залучені до НДР; недостатня врегульованість питання стосовно діяльності інноваційної інфраструктури.

5. Обґрунтовано організаційні засади стратегічного розвитку соціальних інновацій, які базуються на інституціональному підґрунті з урахуванням міжрегіональних соціально орієнтованих відмінностей за сформованими напрямками згідно запропонованих складників. Проведено кластерний аналіз, який дозволив сформувати дендрограми інтегрального індексу потенційної здатності регіонів до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій.

6. Розроблено комплексну програму для формування екосистеми соціальних інновацій регіону у відповідності запитам та потребам громадянського суспільства на основі полотна розвитку соціальних інновацій, яке дозволяє визначити основні складові процесу їх впровадження з врахуванням культурних особливостей регіону, адресних загальнодержавних та регіональних програм, міжсекторної співпраці та забезпечення фінансової стабільності реалізованих суспільних ініціатив. Програма опирається на перехресну співпрацю органів місцевого самоврядування («зверху-вниз») та громадянського суспільства («знизу-вгору») і підсилюється достатнім інституціональним забезпеченням.

Список використаних джерел

1. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf (дата звернення 10.02.2023).
2. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п#Text>. (дата звернення 10.02.2023).
3. Unceta, Alfonso, Javier Castro-Spila, and Javier Garcia Fronti. "The Three Governances in Social Innovation." *Innovation: The European Journal of Social Science Research*. 2017. 30 (4), 406–420.
4. Hans-Jürgen Engelbrecht. The (social) innovation – subjective well-being nexus: subjective well-being impacts as an additional assessment metric of technological and social innovations. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*. 2018. 31:3, 317-332.
5. Katarzyna Karolina Zajda, Slawomir Pasikowski, Agnieszka Kretek-Kamińska. The implementation of grassroots product-oriented social innovations by non-governmental organisations: proposal of a measurement tool. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*. 2020. 0:0, 1-15.
6. Mulgan, G. Measuring Social Value. *Stanford Social Innovation Review*. 2010. 8(3), 38-43.
7. Nicholls, A., Murdock, A. The Nature of Social Innovation. In: Nicholls, A., Murdock, A. (eds) *Social Innovation*. Palgrave Macmillan, London. 2012. URL: https://doi.org/10.1057/9780230367098_1.
8. Marianne J. Dagevos, Esther J. Veen. Sharing a meal: a diversity of performances engendered by a social innovation. *Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability*. 2020. 13:1, 97-113.
9. Більська О. В. Соціальні інновації, їх природа і роль в ринковій економіці соціального спрямування. *Економіка. Управління. Інновації*. 2013. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2013_2_10.

10. Грішнова О. А., Міщук Г. Ю. Соціальні інновації у трудовій сфері: сутність, види, особливості реалізації в Україні. *Демографія та соціальна економіка*. 2013. № 2, 167-178.
11. Євдокимова А.В. Концептуальна модель активності громад для задач формування портфелю грантових проектів соціально-економічного розвитку громад, які підтримуються міжнародними організаціями. *Управління проектами та розвиток виробництва: Зб.наук.пр.* Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля. 2011. № 4 (40). С. 134-139.
12. Летуновська, Н.Є. Роль соціальних інновацій у діяльності вітчизняних підприємств. *Економічні проблеми сталого розвитку. матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Балацького О.Ф.*, За заг. ред. О.В. Прокопенко. 2013. Суми. СумДУ, Т.2. С. 125-126.
13. Терон І. В. Соціальні інновації у процесах модернізації соціально-трудова відносин. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2011. Вип. 20(2). С. 57-66.
14. Маулік С. С. Соціальні інновації як ефективний інструмент соціального інжинірингу: український вимір. *Вісник НТУУ «КПІ»*. Політологія. Соціологія. Право: збірник наукових праць. 2016. № 1/2 (29/30). С. 65–69.
15. В. Grechanyk, L. Melnychenko, J. Buy Social innovation as a category of sustainable development. *Scientific letters of academic society of Michal Baludansky*. 2014. Vol 2. N6/2014. P.75-80.
16. Tarde G. *Social Laws: an Outline of Sociology*. Translated from French by Howard C. Warren. 2000. K: Batoche Books.
17. Шумпетер, Й. А. Теорія економічного розвитку. Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу. 2011. Київ : *Видавничий дім "Києво-Могилянська академія"*. 244 с.
18. Друкер П. Виклики для менеджменту ХХІ століття. 2020. *КМ-БУКС*. – 240 с.

19. Гелбрейт Дж. A History of Economics. *Penguin*. 1991. 217 с.
20. Crozier M., Friedberg E. Actors and Systems. The Politics of Collective Action. *Chicago: The University of Chicago Press*. 1980. P. VII + 333.
21. Мейжис І. А. Соціальні інновації в українській сучасності. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/sociology/2012/184-172-13.pdf> (дата звернення: 15.02.2022).
22. Rosanvallon P. The new social question: rethinking the welfare state. *Princeton University Press*. 2000. 139 p.
23. Attali, J. Millennium: winners and losers in the coming world order. *New York: Random House*. 1991. 132 p.
24. Гречаник Б.В., Буй Ю.В. Соціальні інновації, як один з чинників стійкого розвитку соціально-економічних систем. У Я. С. Витвицький, М.О. Данилюк, С. Я. Кісь, В. К. Орлова, В. П. Петренко, А. С. Полянська (Ред.), *Теорія і практика стратегічного управління розвитком галузевих і регіональних суспільних систем*. 2013. (с. 143-145). Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу.
25. Бородіна О. Соціальні інновації в системі сільського розвитку: концептуальні підходи. *Економіка України*. 2010. № 9. С. 68-77.
26. Оберван О. Р. (2014). Світовий досвід і підходи до формування соціальної інноваційної політики в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Сер.: Економічні науки. Вип. 6(2). С. 17-20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_6%282%29__5
27. Федулова Л.І. Соціальні інновації в системі соціально-економічних відносин. 2008. URL: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/usoc/2008_3/60-74.pdf. (дата звернення: 11.02.2022).
28. Бойко-Бойчук Л. Суспільні реформи як керовані соціальні інновації: методологічні засади моделювання. *Наук. зап. Ін-ту політ. і етнонац. дослідж.* 2009. Вип. 43. С. 279-289.
29. Кучко Е. Е. Соціальні інновації: підходи до визначення і класифікації. URL:

http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/vkhnu/Soc_dos/2011_941/Кус (дата звернення: 11.02.2022).

30. Бойко-Бойчук Л.В. Поняття «соціальна інновація»: типи визначень, приклади застосування. 2009. Т. 5, № 3. С. 94-99.

31. Киридон А. М. (ред.) Велика Українська енциклопедія. Тематичний реєстр гасел з напрямку «Соціологічні науки». 2018. К.: Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво». 194 с.

32. Жуковська В. М. Соціальний розвиток організації: потенціал, управління, інновації. 2018. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 352 с.

33. Набатова О. О. Соціальні інновації: поняття, види, суб'єкти. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vnyua_etp/2011_3/6Nabatov.pdf (дата звернення: 15.02.2022).

34. G. Mulgan, S. Tucker, R. Ali, B. Sanders. Social innovation what it is, why it matters and how it can be accelerated. *Sand Business School University of Oxford Park End Street Oxford*. United Kingdom. 2007. 52 p.

35. F. Westley Making a Difference- Strategies for Scaling Social Innovation for Greater Impact. 2010. URL: (дата звернення: 16.02.2022).

36. Phills et al. Rediscovering Social Innovation. 2008. URL: (дата звернення: 16.02.2022).

37. Moulaert et al. Social Innovation and Territorial Development. 2009. URL: (дата звернення: 16.02.2022).

38. OECD Transforming innovation to address social challenge. 2009. URL: (дата звернення: 16.02.2022).

39. Murray et al. The Open Book of Social Innovation. 2010. URL: <https://youngfoundation.org/wp-content/uploads/2012/10/The-Open-Book-of-Social-Innovationg.pdf> (дата звернення: 16.02.2022).

40. The Young Foundation. Defining Social Innovation. 2012. URL: <https://youngfoundation.org/wp-content/uploads/2012/12/TEPSIE.D1.1.Report.DefiningSocialInnovation.Part-1-defining-social-innovation.pdf> (дата звернення: 16.02.2022).

41. Навроцький О.І. Деякі аспекти обґрунтування засад інноватики у вищій школі. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2004. Вип. 43. С. 183-190.
42. Kolomiets, O., & Demydenko, T. Соціальні проекти як інструмент впровадження соціальних інновацій у соціальній роботі. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2023. (2(53), 61–66.
43. Бистров А.Г. Особливості та зміст організаційно-управлінських інновацій. *Управління проектами та розвиток виробництва: Зб.наук.пр.* – Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля. 2011. № 2(38). С. 49-53.
44. Wigboldus, S. Ten Types of Social Innovation. 2016. A Brief Discussion Paper. URL: <https://library.wur.nl/WebQuery/wurpubs/fulltext/407981/> (дата звернення: 16.02.2022).
45. Гречаник Б.В. Інноваційноспрямований розвиток підприємств: організаційно-економічні аспекти. *Львів, Інститут регіональних досліджень НАН України*. 2007. Івано-Франківськ. ПП “Супрун”. 187 с.
46. Калюгіна С.Н. Інновації в соціальній сфері організації: сутність, види, відмінні характеристики. *Проблеми розвитку інноваційно-креативної економіки*. 2010. с. 319-322.
47. Забарна Е. М., Ваннік К. О. Інновації в соціальній сфері організації: сутність, види, відмінні характеристики. *Ефективна економіка*. 2014. № 9.
48. Жалдак Г., Сімченко Н. Класифікація інновацій та їх соціальний підвид. *Економічний аналіз*. 2012. Т. 10(4). С. 92-95.
49. Kwasnicki W. Innowacje społeczne – nowy paradygmat czy kolejny etap w rozwoju kreatywności człowieka? 2015. URL: <http://kwasnicki.prawo.uni.wroc.pl/todownload/InnowacjeSpoleczneWK.pdf> (дата звернення: 18.02.2022).

50. Харун О. А. Соціальні інновації як чинник підвищення розвитку трудового потенціалу підприємств. 2018. URL: http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/3_65_2_2018_ukr/2.pdf (дата звернення: 18.02.2022).

51. Більська О. В. Класифікація соціальних інновацій зі спрямованістю на їх кероване впровадження 2016. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/4_ukr/10.pdf (дата звернення: 18.02.2022).

52. Лібанова Е.М., Гладун О.М., Лісогор Л.С. та ін. Вимірювання якості життя в Україні. Аналітична доповідь. К. 2013.

53. Заяць Т. А. Соціальні інновації: потенціал і можливості використання в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Випуск 20. С. 735-737.

54. Atlas of Social Innovation by SI-Drive. URL: <https://www.interregeurope.eu/socialseeds/news/news-article/2615/atlas-of-social-innovation-by-si-drive/> (дата звернення: 18.02.2022).

55. Social innovation is not a new concept or practice, but much has been achieved over the last decade. What might the priorities be for the next 10 years? URL: <https://www.nesta.org.uk/blog/social-innovation-the-last-and-next-decade/> (дата звернення: 18.02.2022).

56. Буй Ю. В. Передумови та пріоритети формування інституціональної інфраструктури підтримки соціальних інновацій на регіональному рівні. *Сучасні тенденції розвитку світової економіки: нові виклики та проблеми: VI Міжнародна науково-практична конференція*. 2019. (Одеса, 19 квітня 2019 р.). Одеса. С. 163-165.

57. Kostetska, K., Khumarova, N., Umanska, Y., Shmygol, N., & Koval, V. Institutional qualities of inclusive environmental management in sustainable economic development. *Management Systems in Production Engineering*. 2020. 28(1), 15-22.

58. Павліха Н. В., Цимбалюк І. О. Науковий базис формування теорії інклюзивного розвитку регіону. *Економічний часопис Східноєвропейського*

національного університету імені Лесі Українки: журнал. 2020. Луцьк : Вежа-Друк. № 3 (27).

59. Єгорова І. Ю. Індикатори науки та інновацій: міжнародні стандарти та практика їх використання в Україні. В Єгорова І. Ю. (ред.). 2016. НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». 156 с.

60. Annick Bourguignon; Véronique Malleret; Hanne Nørreklit (2001) Balanced scorecard versus French tableau de bord: beyond dispute, a cultural and ideological perspective. URL: <http://atpiware.ca/images/pdf/cahier.pdf> (дата звернення: 18.02.2022).

61. Unceta, Alfonso, Javier Castro-Spila, and Javier Garcia Fronti. "Social Innovation Indicators." *Innovation: The European Journal of Social Science Research*. 2016. 29 (2): 192–204.

62. Resindex. Regional Social Innovation Index. A regional index to measure social innovation. URL: http://www.simpact-project.eu/publications/indicators/2014_RESINDEX_eng.pdf (дата звернення: 18.02.2022).

63. Moulaert F., and others (eds.). *The International Handbook on Social Innovation. Collective Action, Social Learning and Transdisciplinary Research*. Cheltenham and London: Edward Elgar. 2014. 528 p.

64. Mulgan G. *Social Innovation Theory – Ideas for Emerging Fields. Blurring Boundaries to Reconfigure Markets*. Palgrave: London. 2012. P. 33–65

65. IndiSI. Indikatorik Soziale Innovation. URL: <https://www.iat.eu/forschung-und-beratung/projekte/2018/indisi-indikatorik-soziale-innovation.html> (дата звернення: 18.02.2022).

66. *Methodology: Guidelines for Defining and Describing Social Innovations*. (2018). URL: http://www.si-drive.eu/wp-content/uploads/2018/03/SI-DRIVE-D2_4-Methodology-2018-final.pdf (дата звернення: 18.02.2022).

67. Смерічевський С. Ф., Клімова О. І. Business model canvas як універсальна концепція управління бізнесом компанії. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 9. С. 11-14.

68. Osterwalder A., Pigneur Y. *Business Model Generation: A Handbook for Visionaries, Game Changers, and Challengers*. 2008. New Jersey, IL, USA: John Wiley & Sons Inc. 288 p.
69. Hwang, V. W., & Horowitz, G. *The rainforest: The secret to building the next Silicon Valley*. 2012. Los Altos Hills, CA: Regenwald. 304 p.
70. Social innovation lab. URL: <http://socinnlab.org> (дата звернення: 18.02.2022).
71. My Social Business Model (MySBM). URL: <https://www.i-genius.org/my-social-business-model-mysbm/>. (дата звернення: 25.02.2022).
72. Mulgan, G., Joseph, K. & Norman, W. Indicators for social innovation. In Gault, F. (ed.) *Handbook Of Innovation Indicators And Measurement*. Cheltenham: Edward Elgar. 2013.
73. Białoń Lidia Problemy analizy i oceny innowacji społecznych Zarządzanie. *Teoria i Praktyka*. Wyższa Szkoła Menedżerska w Warszawie. 2017. nr 2 (20), s. 61 – 70. URL: [http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Zarzadzanie_Teoria_i_Praktyka/Zarzadzanie_Teoria_i_Praktyka-r2017-t-n2_\(20\)/Zarzadzanie_Teoria_i_Praktyka-r2017-t-n2_\(20\)-s61-70/Zarzadzanie_Teoria_i_Praktyka-r2017-t-n2_\(20\)-s61-70.pdf](http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Zarzadzanie_Teoria_i_Praktyka/Zarzadzanie_Teoria_i_Praktyka-r2017-t-n2_(20)/Zarzadzanie_Teoria_i_Praktyka-r2017-t-n2_(20)-s61-70/Zarzadzanie_Teoria_i_Praktyka-r2017-t-n2_(20)-s61-70.pdf) (дата звернення: 25.02.2022).
74. Амоша О. І. Організаційно-економічні механізми активізації інноваційної діяльності в Україні. *Економіка пром-сті*. 2005. № 5. С. 15-21.
75. Харів П. С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів. Тернопіль: “Економічна думка”. 2003. 326 с.
76. Haluna Zelinska, Uliana Andrusiv, Alina Protsyshyn, Olga Vyshnevskaya, Olena Dovgal, Halyna Sydor. Innovative development of Ukraine: Competitiveness of enterprise staff in the context of globalization changes. *Journal of Hygienic Engineering and Design*. 2022. №. 40. P. 294-303.
77. Геєць В. М., Осташко Т. О. Імплементация Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: економічні виклики та можливості: наук. Доповідь. Інститут економіки та прогнозування НАН України. Київ. 2006. 184 с.

78. Ткаченко О.О. Методичні підходи до визначення потенціалу просторової інтеграції бізнесу в регіоні. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2006. Том 23. Випуск 1(66). С.83-87.

79. Гречаник Б.В., Буй Ю.В. Соціальні інновації, як один з чинників стійкого розвитку соціально-економічних систем. *Теорія і практика стратегічного управління розвитком галузевих і регіональних суспільних систем: IV Всеукраїнська науково-практична конференція* (Івано-Франківськ, 15-17 травня 2013 р.). Івано-Франківськ, 2013. С. 143-145.

80. Буй Ю. В. Особливості класифікації соціальних інновацій в суспільних системах у контексті забезпечення передумов їх сталого розвитку. *Економічний аналіз*. 2018. № 1. С. 210-215.

81. Буй Ю.В., Мельниченко Л.Д. Соціальні інновації: їх сутність та класифікація. *Стратегія підприємства: зміна парадигми управління та інноваційні рішення для бізнесу: Міжнародна науково-практична конференція*, (Київ, 14-15 листопада 2013 р.). Київ, 2013. С. 367-369.

82. Буй Ю. В. Особливості визначення категорії «соціальні інновації» як однієї з передумов сталого розвитку соціально-економічних систем. міжнародної науково-практичної конференції. *Проблеми сталого розвитку економіки України в умовах інтеграційних процесів: міжнародна науково-практична конференція*. (Ужгород, 05-06 грудня 2014 р.): у 1 ч. — Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. — Ч.1. — 216 с. С. 183-185. (0,2 друк. арк.)

83. Буй Ю. В. Проблеми та перспективи впровадження соціальних інновацій з позиції сталого розвитку соціально-економічних систем. *Теорія і практика стратегічного управління розвитком галузевих і регіональних суспільних систем: V міжнародна науково-практична конференція*. (Івано-Франківськ, 20-22 травня 2015 р.). Івано-Франківськ, 2015. С. 39-41.

84. Буй Ю. В. Соціальні інновації: особливості ідентифікації та пріоритети поширення з позиції збалансованого розвитку. *Інновації в бізнес-*

освіті: III міжнародній науково-практичній інтернет-конференції. (Київ, 22-23 травня 2019 р.). Київ, 2019. С. 208-211.

85. Гобир І. Б., Буй Ю. В., Буй Л. В. Аналіз та тенденції розвитку інноваційної активності промислових підприємств у Івано-Франківській області. *Приазовський економічний вісник*. 2022. № 2 (31). С. 56-61.

86. Antoniuk, D., Bui Y., Berezhnyska, U., Savko, O., Nobyr, I Social entrepreneurship as driver for increasing social innovation Vol. 19 No. 2 (2023): *Science and Innovation*. p. (17-30).

87. Фещур Р. В., Рибців Ю. В., Ярош О. В. Особливості розроблення соціальних та благодійних проєктів. 2011. 700-701. URL: https://vlp.com.ua/files/sekcija_9.pdf (дата звернення: 20.02.2022).

88. Шкуро В. П. Підвищення якості реалізації соціальних проєктів. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2012. Т. 2. Вип. 9. (Серія: Психологічні науки). 265—269. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvmdups_2012_2_9_54.pdf (дата звернення: 20.02.2022).

89. Нагорна, Г. О. Використання соціального проєктування у процесі підготовки та реалізації державних реформ. *Ефективність державного управління*. 2015. Вип. 42. 94–99.

90. Державний фонд регіонального розвитку. URL: <https://decentralization.ua/news/tag/dfrr> (дата звернення: 20.02.2022).

91. Запхляк І. Б., Полянська А. С. Проєктна діяльність як інструмент розвитку об'єднаних територіальних громад. *Часопис Університетські наукові записки*. 2021. №1(79). С. 160-170

92. Про реформу професійної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/reforma-profesijnoyi-osviti/populyarizaciya-profesijnoyi-osviti-i-robitnichih-profesij/profesijna-osvita-mi-zminuyemos/pro-reformu-profesijnoyi-osviti> (дата звернення: 20.02.2022).

93. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 20.02.2022).

94. Матвієнко-Біляєва Г.Л. Розвиток та становлення соціального підприємництва та соціальної відповідальності в сучасних умовах. *Економіка і суспільство*. 2016. 390–394.

95. Свинчук А.А., Корнецький А.О., Гончарова М.А., Назарук В.Я., Гусак Н.Є., Туманова А.А. *Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін*. 2017. К: ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ»». 188 с.

96. Лункіна Т. І. Особливості розвитку соціального підприємництва: закордонний досвід. *Modern economics*. 2019. № 15. 142-147.

97. Кожемяченко О.О., Солосіч О.С., Голуб М.О. Соціальне підприємництво: світовий досвід та практичні аспекти становлення в Україні. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2018. № 21. 140—149.

98. Боднар Ю. (2014). Власними силами: найкращі проекти соціального бізнесу в Україні. Незалежний інтернет-журнал про інновації та культуру «Платформа». URL: <http://zeitgeist.platfor.ma/social-business-in-ukraine/>. (дата звернення: 20.02.2024).

99. Кривов'язюк І. В., Гаранчевська І. А. Державне регулювання соціального підприємництва: світовий досвід. Економічний форум 3/2018. URL: http://lutsk-ntu.com.ua/sites/default/files/ekonomichniy_forum.pdf. (дата звернення: 15.02.2024).

100. Дюк А. А. Сучасна роль соціального підприємництва у формуванні суспільного добробуту URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2018/30754/yevro_resurs-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y. (дата звернення: 15.02.2024).

101. Черчик Л. М., Коленда Н. В. Сутність соціального підприємництва та його роль у забезпеченні соціальної безпеки. *Вісник НУ «Львівська політехніка». Збірник наукових праць. Серія “Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку”*. Львів: Видавництво Львівської політехніки. 2017. № 875. 101-107.

102. Попович Д. В., Баранова М.-С. Б. Соціальне підприємництво як перспективний інструмент вирішення проблем сучасного суспільства. *Молодий вчений*. 2017. № 5. 701-705.

103. Social Entrepreneursip Initiative. URL: <https://www.uu.nl/en/research/institutions-for-open-societies/social-entrepreneurship-initiative>. (дата звернення: 15.02.2024).

104. Social enterprises and their ecosystems in Europe – Comparative synthesis report. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=952&furtherNews=yes&newsId=9534>. (дата звернення: 15.02.2024).

105. Соціальне підприємство — для кого і для чого. URL: <https://blog.liga.net/user/kyurchenko/article/32142>. (дата звернення: 15.02.2024).

106. Social busines in UA. URL: https://socialbusiness.in.ua/online_cons/sotsial-ne-pidpryemnytstvo-v-ukraini/. (дата звернення: 15.02.2024).

107. OECD (2020). Моніторинг реалізації Стратегії розвитку МСП України на 2017-2020 роки. OECD Publishing, Paris. URL: www.oecd.org/eurasia/competitiveness-programme/eastern-partners/Monitoringthe-Implementation-of-Ukraine's-SME-Development-Strategy-2017-2020-UKR.pdf. (дата звернення: 15.02.2024).

108. Каталог соціальних підприємств України 2016-2017. URL: https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/kataloh-sotsial-nykh-pidpryemstv-ukrainy-2016-2017-rr/. (дата звернення: 01.02.2022).

109. Популярні соціальні підприємства в Україні. URL: https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/populiarni-sotsial-ni-pidpryemstva-v-ukraini/ (дата звернення: 15.02.2024).

110. Толстова А. В. Розвиток соціального підприємництва в Україні: проблеми та можливості. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 62. 384-391.

111. Урядовий портал. Цілі сталого розвитку та Україна. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina>. (дата звернення: 15.02.2023).

112. Соціальне підприємництво в Україні Економіко-правовий аналіз EU4YOUTH – Розкриття потенціалу молодих соціальних підприємців в Молдові та Україні. URL: https://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/2020-11/Legal%20report%20in%20Ukraine_Ukrainian.pdf. (дата звернення: 15.02.2023).

113. Соціальне підприємництво в Україні. Економікоправовий аналіз. Звіт за проектом EU4Youth. URL: <https://euneighbourseast.eu/news/publications/social-entrepreneurship-in-ukraine-economic-and-legal-analysis>. (дата звернення: 15.02.2023).

114. Юрченко, О., & Свирида, О. Соціальні підприємства в Україні: стан та проблеми розвитку. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. (3 (03), 74-78).

115. Підтримка соціального підприємництва в умовах воєнного стану. URL: <https://www.if.gov.ua/sotsialne-pidprijemnytstvo/pidtrymka-sotsialnoho-pidprijemnytstva-v-umovakh-voiennoho-stanu> (дата звернення: 15.02.2023).

116. Silab Ukraine. (2023). URL: <https://www.silabua.com/programsandprojects> (дата звернення: 15.02.2023).

117. Громадський простір. URL: <https://www.prostir.ua/?news=startuvav-pershuj-etap-jevropejskoji-prohramy-z-sotsialnoho-pidprijemnytstva-dlya-molodi> (дата звернення: 15.02.2023).

118. НДО у зовнішньому середовищі: організаційні проблеми та можливості розвитку: аналітичний звіт за результатами комплексного дослідження, проведеного на замовлення Форуму НДО в Україні. URL: http://www.ngoforum.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/NGOF_NGOsanalysis.pdf. (дата звернення: 02.02.2022).

119. Джерела фінансування громадських організацій: європейський та український досвід. URL: <https://rozvytok-hromady.com/po-suti/djerela-finansuvannia-hromadskyx-orhanizacii-ievropeiskyi-ta-ukrainskyi-dosvid>. (дата звернення: 02.02.2022).

120. Уряд посилює фінансову підтримку громадських об'єднань осіб з інвалідністю. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-posilyuye-finansovu-pidtrimku-gromadskih-obyednan-osib-z-invalidnistyu>. (дата звернення: 02.02.2022).

121. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2020 р. № 166 Деякі питання надання фінансової підтримки громадським об'єднанням осіб з інвалідністю. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/166-2020-p#Text%20посилання%20на%20закон>. (дата звернення: 02.02.2022).

122. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 року № 2133-VIII Про Рекомендації парламентських слухань на тему: "Про стан та проблеми фінансування освіти і науки в Україні". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2133-19#Text> (дата звернення: 02.02.2022).

123. The Global Competitiveness Report 2017–2018. URL: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017–2018.pdf> (дата звернення: 02.02.2022).

124. The Global Competitiveness Report 2020. URL: <https://www.weforum.org/publications/the-global-competitiveness-report-2020/> (дата звернення: 02.02.2022).

125. The Global Competitiveness Report 2021-2022. URL: <https://www.weforum.org/publications/annual-report-2021-2022/> (дата звернення: 02.02.2022).

126. Писаренко Т.В., Куранда Т.К. та ін. Наукова та науково-технічна діяльність в Україні у 2022 році: науково-аналітична доповідь. 2023. К.: УкрІНТЕІ. 94 с.

127. Децентралізація. URL: <https://decentralization.ua/news/tag/dfrr> (дата звернення: 02.02.2022).

128. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. URL: <https://mtu.gov.ua> (дата звернення: 02.02.2022).

129. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-p#n12> (дата звернення: 02.02.2022).

130. Eurostat. (2024). URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/science-technology-innovation/data/database>. (дата звернення: 02.02.2022).

131. Аналітичний матеріал "Бізнес-інкубація в Україні – проблеми та перспективи розвитку". URL: <https://forbes.ua/news/v-ukraini-ne-pratsyue-85-zareestrovanih-biznes-inkubatoriv-mintsifri-14122023-17908> (дата звернення: 02.02.2022).

132. Буй Ю. В. Основні засади поширення соціальних інновацій з позиції сталого (збалансованого) розвитку. *Економіко-управлінські аспекти трансформації та інноваційного розвитку галузевих і регіональних суспільних систем в сучасних умовах: Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція*. (Івано-Франківськ, 11-12 квітня 2019 р.). Івано-Франківськ, 2019. С. 134-135.

133. Антонюк Д., Буй Ю.В. Соціальні інновації: досвід реалізації проєктів провідних країн світу для України. *Менеджмент та підприємництво: тренди розвитку*. 2019. №1(07). С. 64-73.

134. Буй Ю. В. Соціальні інновації: особливості ідентифікації та пріоритети поширення з позиції збалансованого розвитку. *Інновації в бізнес-освіті: III міжнародній науково-практичній інтернет-конференції*. (Київ, 22-23 травня 2019 р.). Київ, 2019. С. 208-211.

135. Буй Ю. В. Соціальні інновації: інклюзивне навчання в тенденціях розвитку сучасної освіти / Ю. В. Буй // *Науково-практичні аспекти сучасної економічної освіти та науки: інновації, діджиталізація, інтеграція – ІДІ : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації з*

економічних наук (Одеса, 15 листопада – 26 грудня 2021 р.). Одеса, 2021. С. 26-30.

136. Антонюк Д. А., Буй Ю. В. Інституціональне забезпечення соціальних інновацій в Україні. *Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами: VI Міжнародна науково-практична інтернет-конференція* (Луцьк, 11 грудня 2020 р.). Луцьк, 2020. С. 305-306.

137. Гобир І. Б., Буй Ю. В., Буй Л. В. Аналіз та тенденції розвитку інноваційної активності промислових підприємств у Івано-Франківській області. *Приазовський економічний вісник*. 2022. № 2 (31). С. 56-61.

138. Антонюк Д. А., Буй Ю. В. Соціальні інновації в міжнародному бізнесі: досвід для соціального підприємництва України. *Сучасні тенденції та суперечності розвитку світової економіки та міжнародного бізнесу: Міжнародна науково-практична конференція* (Київ, 29 вересня 2021 р.). Київ, 2021. С. 16-18.

139. Melnychuk, I.V., Bui, Y.V., Pobihun, S.A., Hobyg, I.B., Savko, O.Ya. Improved CRA-method in phenomenological approach (on the example of innovative SME and GHG emissions), *Heliyon*. Volume 8, Issue 12, 2022. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e12420>.

140. Antoniuk, D., Bui Y., Berezhnytska, U., Savko, O., Hobyg, I Social entrepreneurship as driver for increasing social innovation Vol. 19 No. 2 (2023): *Science and Innovation*. p. (17-30).

141. Антонюк Д. А., Буй Ю. В. Соціальне підприємництво як каталізатор соціальних інновацій у повоєнному відновленні: виклики, можливості, європейський досвід. *European Perspective: Міждисциплінарний дискурс у контексті сучасних викликів і можливостей: збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції* (Луцьк, 29 лютого 2024 р.). Луцьк 2024. С. 138-142.

142. Буй Ю. В. Антонюк К. І. Розбудова інституціональної інфраструктури підтримки соціальних інновацій для забезпечення сталого розвитку регіону. *Регіональна економіка*. 2019. №2(92). С. 67-78.

143. Національна доповідь. Цілі сталого розвитку: Україна. URL: https://mepr.gov.ua/files/docs/Національна%20доповідь%20ЦСР%20України_липень%202017%20ukr.pdf (дата звернення: 02.02.2022).

144. Климчук В.О. Кластерний аналіз: використання у психологічних дослідженнях. *Практична психологія та соціальна робота*. 2006. №4. С. 30-36.

145. John Clements Introduction to Hierarchical Clustering. Uncovering Structure in State-level Demographic. 2019. Nov 11. URL: <https://towardsdatascience.com/introduction-hierarchical-clustering-d3066c6b560e> (дата звернення: 02.02.2022).

146. Галушка З. І. Вплив соціальних інновацій на модернізацію економічних відносин. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2019. Економіка. Вип. 2. С. 6-11.

147. Головня О. Кінаш І. Особливості побудови моделі соціально орієнтованої національної економіки *Економіка природокористування і сталий розвиток*. 2020. №7(26). С. 49-55.

148. Міністерство соціальної політики URL: <https://www.msp.gov.ua>. (дата звернення: 02.02.2022).

149. Про місцеві державні адміністрації (Закон України). № 586-XIV. (1999). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text> (дата звернення: 02.02.2022).

150. Espiau, G. (2011, Jun 17). Social Innovation in the Basque Region. Social Innovation Community. URL: <https://www.siceurope.eu/network/community-led-innovation/social-innovation-basque-region> (дата звернення: 02.02.2022).

151. Sinnergiak Social Innovation. Euskampus. URL: <https://euskampus.eus/en/programmes-en/sinnergiak-social-innovation> (дата звернення: 02.02.2022).

152. The Young Foundation. URL: <https://youngfoundation.org> (дата звернення: 02.02.2022).

153. Study on Social Innovation for the Bureau of European Policy Advisors. The Young Foundation: Website. URL:<https://youngfoundation.org/wp-content/uploads/2012/10/Study-on-Social-Innovation-for-the-Bureau-of-European-Policy-Advisors-March-2010.pdf> (дата звернення: 02.02.2022).

154. Social Innovation Park. URL:<http://www.socialinnovationpark.org/our-work> (дата звернення: 02.02.2022).

155. У переліку донорів програмного забезпечення від TechSoup Україна з'явився DocuSign. URL: <https://digi.gurt.org.ua/archives/579> (дата звернення: 02.02.2022).

156. Ресурсний центр «ГУРТ». URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Ресурсний_центр_«ГУРТ» (дата звернення: 02.02.2022).

157. Велика ідея. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Велика_Ідея_\(сайт\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Велика_Ідея_(сайт)) (дата звернення: 02.02.2022).

158. Український форум благодійників. URL: <http://www.ufb.org.ua/aboutus.htm> (дата звернення: 02.02.2022).

159. Громадський простір. URL: <https://www.prostir.ua/about/>. (дата звернення: 15.02.2024).

160. Простір злагоди. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Простір_злагоди. (дата звернення: 02.02.2022).

161. Громадська організація «Центр соціального лідерства». URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Громадська_організація_«Центр_соціального_лідерства» (дата звернення: 02.02.2022).

162. Спільнота взаємодопомоги «Емаус-Оселя». URL: http://emaus-oselya.org/ua/?page_id=4 (дата звернення: 02.02.2022).

163. Тепле місто. Платформа. URL: <https://warm.if.ua> (дата звернення: 02.02.2022).

164. Болотна О.В., Костюк М. К. Соціальні інновації як інструмент підвищення якості життя населення України. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 10 С. 510-517.

165. Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (дата звернення: 02.02.2022).

166. Лібанова Е.М., Гладун О.М., Лісогор Л.С. та ін. *Вимірювання якості життя в Україні. Аналітична доповідь.* URL: https://www.idss.org.ua/monografii/UNDP_QoL_2013_ukr.pdf (дата звернення: 02.02.2022).

167. Гордей О.Д. Взаємозалежність рівня життя населення та індексу людського розвитку в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2014. Серія: Економічні науки. Вип. 8 (2). С. 219-222

168. Human Development Reports. URL: <http://hdr.undp.org/en/data#>. <https://hdr.undp.org> (дата звернення: 02.02.2022).

169. Social Progress Imperative. URL: <https://www.socialprogress.org> (дата звернення: 02.02.2022).

170. Clark W. Reynolds. A shift-share analysis of regional and sectoral productivity growth in contemporary Mexico. Laxenburg, Austria: International Institute for Applied Systems Analysis. 1980. 55 p.

171. Трубнік Т. Є. Аналіз галузевої та регіональної конкурентоспроможності Київської області методом “Shift-Share”. *Ефективна економіка: електрон. наук. фахове видання.* 2015. № 10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4407>. (дата звернення: 02.02.2022).

172. D. Creamer, G. E. McLaughlin (ed.). *Shifts of Manufacturing Industries. Industrial Location and National Resources.* Washington, D.C.: US Government Printing Office. 1943. P. 85–104.

173. Dunn E. A statistical and analytical technique for regional analysis. *Papers of the Regional Science Association.* 1960. № 6 (1). 97–112.

174. Трубнік Т. Є., Мазуренко О. К. Метод shift-share як інструмент аналізу динаміки галузевої структури економіки. *Статистика України.* 2019. № 4. 36–47.

175. Буй Ю. В. Антонюк К. І. Розбудова інституціональної інфраструктури підтримки соціальних інновацій для забезпечення сталого розвитку регіону. *Регіональна економіка*. 2019. №2(92). С. 67-78.

176. Буй Ю. В. Про інституціональне забезпечення соціальних інновацій в умовах сталого розвитку. *Вісник Мукачівського державного університету*. Серія: «Економіка». 2020. № 1(13). С. 11-16.

177. Буй Ю. В. Передумови та пріоритети формування інституціональної інфраструктури підтримки соціальних інновацій на регіональному рівні. *Сучасні тенденції розвитку світової економіки: нові виклики та проблеми: VI Міжнародна науково-практична конференція*. (Одеса, 19 квітня 2019 р.). Одеса, 2019. С. 163-165.

178. Буй Ю. В. Інституціональні особливості формування інноваційної інфраструктури підтримки соціальних інновацій в контексті сталого розвитку регіонів України. *Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: V Міжнародна науково-практична конференція*. (Львів, 23-25 травня 2019 р.). Львів, 2019. С. 277-278.

179. Антонюк Д.А., Буй Ю. В. Інституціональні аспекти забезпечення соціальних інновацій в контексті сталого розвитку. *Економіко-управлінські аспекти трансформації та інноваційного розвитку галузевих і регіональних суспільних систем в сучасних умовах: Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція*. (Івано-Франківськ, 28-29 квітня 2020 р.). Івано-Франківськ, 2020. С. 83-84.

180. Буй Ю.В. Деякі аспекти інституціонального управління соціальними інноваціями. *Актуальні проблеми менеджменту в умовах сучасних викликів: Матеріали I міжнародної науково-практичної конференції*. (Івано-Франківськ, 07-08 квітня 2021 р.). Івано-Франківськ, 2021. С. 126-127.

181. Антонюк Д. А., Буй Ю. В., Буй Л. В. Соціальні інновації як один із напрямів забезпечення розвитку транскордонного співробітництва. *Генерування інновацій інклюзивного розвитку: національний, регіональний,*

міжнародний вимір: III Міжнародна науково-практична конференція (Запоріжжя, 12-13 жовтня 2021 р.). Запоріжжя, 2021. С. 164-166.

182. Буй Ю. В., Буй Л. В. Інноваційна інфраструктура та її значення у підтримці малого та середнього бізнесу у Івано-Франківській області. *Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні»: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції конференція* (Вінниця, 25 лютого 2022 р.). Вінниця, 2022.

183. Антонюк Д. А., Буй Ю. В. Роль соціальних інновацій у відновленні економіки регіонів України. *Імперативи та безпекові пріоритети збереження і розвитку продуктивної спроможності регіонів України в умовах війни: збірник тез доповідей дискусійної платформи* (Львів, 9 червня 2022 р.). Львів, 2022. С. 37-38.

184. Антонюк Д. А., Буй Ю. В., Гобир І. Б Тенденції інвестиційно-інноваційної діяльності Івано-Франківської області. *Сучасні тренди соціально-економічних перетворень та інтелектуалізації суспільства в умовах сталого розвитку : тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції* (Запоріжжя, 10 листопада 2022р.). Запоріжжя 2022. С. 23-25.

185. Антонюк Д. А., Буй Ю. В. Соціальні інновації у повоєнному відновленні економіки регіонів України. *Трансформація моделі соціально-економічного розвитку в умовах відновлення України та інтеграції з ЄС: збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції* (Луцьк, 15 травня 2023 р.). Луцьк 2023. С. 146-149.

186. Антонюк Д. А., Буй Ю. В. Соціальне підприємництво як каталізатор соціальних інновацій у повоєнному відновленні: виклики, можливості, європейський досвід. *European Perspective: Міждисциплінарний дискурс у контексті сучасних викликів і можливостей: збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції* (Луцьк, 29 лютого 2024 р.). Луцьк 2024. С. 138-142.

Додатки

Бізнес-модель Canvas

Ключові партнери	Ключова діяльність	Ціннісна пропозиція	Відносини з клієнтами	Сегменти користувачів
<p>Хто є нашими ключовими партнерами? Хто нашими ключовими постачальниками? Які ключові ресурси ми отримуємо від партнерів? Якими ключові види діяльності виконують партнери?</p>	<p>Які ключові заходи потрібні для наших ціннісних пропозицій? Наші канали продаж? Відносини з клієнтами? Отримання прибутку?</p>	<p>Яку цінність ми пропонуємо замовнику? Яку проблему наших клієнтів ми допомагаємо вирішити? Які групи продуктів та сервісів ми надаємо для кожного сегменту замовників? Який мінімум нашої життєздатності?</p>	<p>Які наші взаємовідносини з клієнтами в кожному сегменті, як ми розвиваємо та підтримуємо ці взаємовідносини? Які відносини з клієнтами ми встановили? Як вони інтегруються із нашими бізнес-моделями? Наскільки вони затратні?</p>	<p>Для кого ми створюємо цінність? Хто наші найважливіші клієнти? Які є архетипи наших замовників?</p>
	<p>Ключові ресурси</p>		<p>Канали</p>	
	<p>Які ключові ресурси потребує наша ціннісна пропозиція? Наші канали постачання? Відносини з клієнтами (користувачами/покупцями)? Отримання прибутку?</p>		<p>Через які канали наш сегмент клієнтів хоче контактувати з нами? Як ми зараз контактуємо з клієнтами? Які канали є найкращими? Які канали є економічно вигідними? Як ми інтегруємо наші канали з каналами наших клієнтів?</p>	
<p>Структура витрат</p>		<p>Джерела доходів</p>		
<p>Які затрати займають найбільшу вагу в нашій бізнес-моделі? Які ключові ресурси найбільш затратні? Яка ключова діяльність є найбільш затратною?</p>		<p>За яку цінність наші клієнти справді хочуть платити? За що вони платять зараз? Яка модель доходу? Яка тактика ціноутворення?</p>		

Джерело: [68]

Таблиця А.2

Канва дощового лісу

Лідери	Зацікавлені сторони		Рамки
<p>Хто має репутацію, ресурси та зобов'язання вести нові ініціативи? Хто виборює нові ініціативи всередині організації? Яким чином лідери можуть бути інклюзивними?</p>	<p>Хто такі підприємці? Хто такі постачальники послуг? Хто такі винахідники? Хто такі інвестори? Хто є організаціями, які здійснюють підтримку? Яка роль уряду? Хто є іншими ключовими учасниками інноваційних екосистем?</p>		<p>Яке регуляторне середовище для інновацій? Які легальні / бюрократичні бар'єри стоять на шляху до розвитку підприємництва? Які широко розповсюджені норми оточують інноваційну екосистему?</p>
Ресурси	Діяльність	Зобов'язання	Рольові моделі
<p>Які ресурси є доступними для підприємців? Які джерела капіталу є на ринку? Як цей капітал надходить та взаємодіє із бізнесом, який розвивається? Який обсяг і якість талантів на ринку праці? Які основні джерела інноваційних ідей, відкриття та винаходів? Які ресурси доступні для організацій, що обслуговують, підтримують та взаємодіють з підприємцями?</p>	<p>Що люди роблять, щоб стимулювати інноваційність / підприємництво? Як ці люди співпрацюють між собою? Які заходи забезпечують взаємодію з громадянським суспільством? Які події викликають зацікавлення?</p>	<p>Де, коли і як взаємодіють зацікавлені сторони? Як поєднуються таланти, ідеї та капітал? Які є зв'язки між партнерами? Як члени спільноти співпрацюють один з одним? Як спільнота залучає зовнішніх чи глобальних партнерів? Як громада заохочує набирати нових учасників? Як заохочують молодь? Які існують форуми, які дозволяють розподілити соціальні та професійні ієрархії?</p>	<p>Хто з місцевих підприємців створив успішні компанії? Хто є місцевими підприємцями, які ще не мали успіху і чого ми можемо дізнатися з їхніх невдач? Які регіони мають подібні ресурси? Які організації мають візію / цінності? Чи є інші регіони з успішними інноваційними екосистемами, які можна було б наслідувати?</p>
Інфраструктура, спроможність та співпраця		Культура	
<p>Яка величина та якість послуг? За які межі виходять об'єднані організації? Який рівень місцевого підприємництва? Наявність та якість інфраструктури? Які основні сектори місцевої економіки? Які найсильніші порівняльні переваги регіону?</p>		<p>Звідки люди? Які їхні цінності? Яка їхня мотивація? Які є зручності в регіоні? Які інноваційні соціальні мережі вже існують? Як люди ведуть себе у випадку ризику невизначеності або випадковості? Як сприймається невдача? Як люди досягають досконалості?</p>	

Джерело: [69]

Таблиця А.3

Моя модель соціального бізнесу

Соціальний виклик	Спільні цінності	Каталізатори	Модель доходу
<p>Яку соціальну проблему ви намагаєтеся вирішити? Які причини виникнення проблеми? Хто є ключовими зацікавленими сторонами (бенефіціарами, третіми особами, громадами), пов'язаними з цією соціальною проблемою?</p>	<p>Яка місія вашого проекту? Як ви придумали свою місію? Яка ціннісна пропозиція для зацікавлених сторін, що стикаються з соціальною проблемою?</p>	<p>Як виглядатиме структура управління вашим проектом? Як ваш проєкт планує вирішити його соціальну прийнятність? Чи зручність вашого проекту легко зрозуміти / використовувати для ваших бенефіціарів?</p>	<p>Як ви будете цінувати свої продукти та послуги своїм клієнтам та бенефіціарам? Які стосунки ви матимете зі своїми клієнтами та бенефіціарами?</p>
<p>Ключові компетенції</p>			<p>Фінансова стійкість</p>
<p>Які основні компетенції вашої команди? (досвід, унікальний, стійкий...)? Як би ви описали необхідні зовнішні ключові компетенції? Чи є вони на ринку від волонтерів та партнерів, чи вам доведеться платити за якісь навички?</p>			<p>У вас є маржа, або ви ставитеся кооперативом, асоціацією / некомерційною організацією? Чи має ваша організація стійку модель фінансування? Чи базується ваш проєкт на основі постійних чи змінних витрат? Чи можете ви фінансувати ваш проєкт через нетрадиційні варіанти фінансування? (грант, пожертвування, краудфандинг ...)</p>
<p>Вплив</p>		<p>Масштабування</p>	
<p>Які соціальні наслідки вашого проекту та як ви їх вимірюєте? Які впливи на ваш проєкт впливають на навколишнє середовище та як ви їх вимірюєте? Які економічні наслідки вашого проекту та як ви їх вимірюєте? Які територіальні наслідки вашого проекту та як ви їх вимірюєте? Які культурні наслідки є вашим проєктом і як ви їх вимірюєте?</p>		<p>Як ви підходите до різних громад, щоб отримати їх підтримку? Які механізми допоможуть розширити ваш проєкт? Чи маєте ви володіти матеріальними та нематеріальними активами свого проекту?</p>	

Джерело: [70, 71]

Кількість осіб, які навчалися за регіонами

Області	Кількість учнів закладів загальної середньої освіти у розрахунку на 10000 населення					Кількість учнів, слухачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти у розрахунку на 10000 населення					Кількість студентів закладів вищої освіти у розрахунку на 10000 населення				
	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018
Україна	874	885	903	925	959	73	71	67	64	60	393	375	373	363	361
Вінницька	948	957	975	1000	1037	97	96	91	86	82	263	279	284	285	286
Волинська	1209	1236	1262	1293	1341	95	92	87	82	78	266	255	257	244	241
Дніпропетровська	925	947	972	995	1029	80	76	73	70	69	411	384	371	350	348
Донецька	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Житомирська	1028	1036	1052	1069	1106	81	77	74	69	64	268	250	250	243	242
Закарпатська	1230	1246	1264	1277	1312	54	53	50	48	46	183	174	180	188	189
Запорізька	904	909	927	948	983	90	87	81	79	78	428	407	401	391	406
Івано-Франківська	1067	1076	1088	1102	1132	82	78	73	72	68	291	277	276	269	271
Київська	1041	1076	1113	1145	1201	55	54	51	48	46	185	174	170	157	152
Кіровоградська	922	933	948	969	1005	84	82	79	78	75	177	166	161	151	148
Луганська	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Львівська	1010	1027	1043	1064	1097	119	115	107	96	86	509	495	493	487	478
Миколаївська	945	956	974	999	1034	99	95	89	88	86	308	287	283	277	274
Одеська	1003	1018	1043	1072	1115	73	73	66	62	61	485	471	475	451	442
Полтавська	882	892	907	930	957	82	80	76	73	70	356	344	341	327	323
Рівненська	1251	1270	1294	1324	1374	107	105	104	100	97	351	318	311	280	278
Сумська	829	835	845	861	888	95	93	93	91	85	362	339	332	316	313
Тернопільська	1007	997	1007	1022	1048	102	97	90	82	75	389	382	399	390	394
Харківська	835	845	866	889	921	57	55	52	51	50	696	668	659	636	639
Херсонська	999	999	1012	1033	1069	82	80	76	76	73	256	256	257	254	251

Продовження таблиці Б. 1

Хмельницька	983	991	1006	1029	1062	97	93	85	79	75	284	258	252	243	249
Черкаська	877	886	901	922	952	75	74	66	64	60	329	315	314	303	312
Чернівецька	1068	1073	1085	1103	1141	79	76	73	73	68	353	343	346	329	316
Чернігівська	864	878	897	918	948	62	59	56	50	43	220	205	204	197	197
Київ	881	916	946	977	1021	58	55	50	44	42	1422	1329	1285	1265	1231

У розрахунку використано дані про загальну кількість вихованців закладів дошкільної освіти, включаючи дітей, охоплених соціально-педагогічним патронатом, та чисельність постійного населення України на 01.01.2018.

Дані подано без тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: [93]

Продовження таблиці Б. 1

Кількість осіб, які навчалися за регіонами

Області	Кількість учнів закладів загальної середньої освіти у розрахунку на 10000 населення			Кількість учнів, слухачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти у розрахунку на 10000 населення			Кількість студентів закладів вищої освіти у розрахунку на 10000 населення		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Україна	988	1013	1028	59	59	60	343	273	252
Вінницька	1067	1092	1102	77	77	81	267	255	215
Волинська	1373	1408	1419	78	77	79	233	200	188
Дніпропетровська	1061	1089	1104	68	70	68	340	260	224
Донецька	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Житомирська	1138	1163	1175	61	63	64	223	185	147
Закарпатська	1339	1364	1375	44	46	47	172	161	139
Запорізька	1011	1034	1040	77	79	85	392	291	276
Івано-Франківська	1161	1183	1192	63	65	68	258	235	222
Київська	1254	1299	1339	45	44	46	140	106	89
Кіровоградська	1030	1058	1069	75	75	77	143	125	111
Луганська	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Львівська	1126	1151	1167	82	83	85	460	380	362
Миколаївська	1064	1084	1090	85	89	95	263	241	193
Одеська	1145	1176	1199	60	58	55	401	316	286
Полтавська	984	1010	1025	69	70	70	302	245	218
Рівненська	1415	1450	1468	94	92	97	261	211	164
Сумська	913	937	950	83	87	86	290	177	172
Тернопільська	1069	1085	1086	70	72	76	381	273	262
Харківська	954	983	1004	50	52	53	621	467	465

Продовження таблиці Б. 1

Херсонська	1095	1123	1134	73	74	71	241	202	183
Хмельницька	1090	1115	1129	71	73	75	238	202	179
Черкаська	976	998	1010	59	59	65	303	272	245
Чернівецька	1170	1198	1213	65	65	69	295	248	209
Чернігівська	976	995	1007	44	46	50	178	131	122
Київ	1060	1096	1136	41	41	41	1151	872	857

У розрахунку використано дані про загальну кількість вихованців закладів дошкільної освіти, включаючи дітей, охоплених соціально-педагогічним патронатом, та чисельність постійного населення України на 01.01.2018.

Дані подано без тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: [93]

Таблиця Б.2

Кількість закладів загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти за регіонами

Області	Кількість закладів загальної середньої освіти, од					Кількість закладів професійної (професійно-технічної) освіти, од					Кількість закладів вищої освіти, од				
	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018
Україна	17604	17337	16858	16180	15521	814	798	787	756	736	664	659	657	661	652
Вінницька	892	883	873	861	795	35	35	35	34	33	22	23	23	23	23
Волинська	773	753	708	656	629	20	19	19	17	17	14	14	14	14	14
Дніпропетровська	1016	1002	967	937	906	60	58	58	58	58	52	52	53	55	55
Донецька	558	563	560	549	521	44	47	46	45	44	16	17	25	29	28
Житомирська	802	760	746	712	667	29	29	29	26	25	20	20	20	20	19
Закарпатська	670	669	667	668	665	16	16	16	16	16	14	14	14	14	14
Запорізька	609	600	582	567	557	47	46	44	40	38	24	24	24	24	24
Івано-Франківська	744	740	727	719	705	22	20	20	20	20	17	16	16	16	16
Київська	747	747	720	712	706	26	26	26	26	25	23	23	22	21	21
Кіровоградська	542	533	458	348	325	27	24	24	23	23	17	17	16	16	15
Луганська	315	308	300	293	280	28	26	24	24	23	12	12	12	13	12
Львівська	1399	1386	1363	1262	1208	62	62	60	59	57	43	42	42	43	43
Миколаївська	556	554	542	524	500	32	32	32	31	31	16	16	16	17	17
Одеська	887	881	867	855	809	40	39	38	38	35	39	40	40	40	40
Полтавська	708	694	675	643	619	42	42	42	39	39	21	19	18	18	18
Рівненська	680	677	659	641	608	24	24	24	24	24	15	15	15	14	13
Сумська	540	531	514	477	443	33	33	33	32	30	15	16	15	14	14
Тернопільська	849	837	828	762	726	25	23	22	21	21	20	20	20	18	18
Харківська	837	818	790	771	746	54	54	53	45	42	68	69	69	65	64
Херсонська	479	470	456	441	428	26	26	26	26	26	18	20	20	21	21

Продовження таблиці Б. 2

Хмельницька	803	783	756	730	682	34	32	32	30	29	20	19	18	18	18
Черкаська	643	630	622	605	577	23	23	22	21	21	17	16	16	16	16
Чернівецька	436	432	428	422	406	16	16	16	16	16	17	17	16	16	16
Чернігівська	613	590	558	532	508	20	20	20	19	17	17	17	16	16	16
Київ	506	496	492	493	505	29	25	25	25	25	107	101	97	100	97

За даними Міністерства освіти і науки України.

Включаючи дані Макіївського професійного училища соціальної реабілітації ім. А. С. Макаренка, яке здійснює діяльність у Кіровоградській області.

Джерело: [93]

Продовження таблиці Б. 2

Кількість закладів загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти за регіонами

Області	Кількість закладів загальної середньої освіти, од					Кількість закладів професійної (професійно-технічної) освіти, од					Кількість закладів вищої освіти, од				
	2019	2020	2021	2022	2023	2019	2020	2021	2022	2023	2019	2020	2021	2022	2023
Україна	15194	14873	13991	12976	12701	338	129	248	670	664	281	515	386	347	314
Вінницька	772	747	654	637	618	14	6	11	32	32	8	17	12	13	12
Волинська	614	595	561	551	537	10	3	6	14	14	4	10	8	9	8
Дніпропетровська	880	862	848	836	827	30	3	14	57	57	25	51	39	39	29
Донецька	514	509	491	298	275	18	7	10	38	41	9	21	18	–	–
Житомирська	638	618	578	551	527	14	7	14	24	24	4	12	5	5	5
Закарпатська	666	635	586	581	574	9	5	7	16	16	5	9	7	7	7
Запорізька	538	534	496	446	421	8	5	7	36	36	12	16	14	13	12
Івано-Франківська	689	664	606	589	562	11	3	6	20	20	4	13	10	13	10
Київська	702	703	656	640	632	13	9	15	24	24	5	12	7	8	7
Кіровоградська	320	309	303	293	283	11	6	g	23	22	4	9	7	7	7
Луганська	276	273	254	83	85	8	з	6	11	11	4	10	7	–	–
Львівська	1194	1181	1130	1 114	1 102	20	10	20	53	51	22	33	21	20	21
Миколаївська	484	477	453	436	431	9	5	8	31	27	7	11	8	9	9
Одеська	803	786	736	725	712	15	9	15	31	29	20	31	22	22	21
Полтавська	606	584	534	528	507	12	5	10	33	33	6	13	8	8	8
Рівненська	590	588	553	548	541	7	1	4	23	23	5	11	7	7	7
Сумська	422	404	375	365	352	10	8	9	28	28	4	7	6	6	6
Тернопільська	699	687	653	623	587	12	6	9	20	20	5	11	8	9	6

Продовження таблиці Б. 2

Харківська	740	734	715	614	629	28	8	13	35	34	32	55	46	39	30
Херсонська	417	395	384	156	187	12	5	8	24	26	9	13	11	–	–
Хмельницька	649	621	578	561	531	9	2	7	26	26	9	18	11	11	11
Черкаська	556	533	493	475	457	10	1	6	20	20	6	15	10	10	8
Чернівецька	403	396	349	343	341	13	5	11	16	16	3	11	5	5	3
Чернігівська	487	472	426	402	393	10	7	10	13	13	4	9	6	4	4
Київ	535	566	579	581	590	25	2	14	22	21	65	97	83	83	83

За даними Міністерства освіти і науки України.

Включаючи дані Макіївського професійного училища соціальної реабілітації ім. А. С. Макаренка, яке здійснює діяльність у Кіровоградській області.

Джерело: [93]

Таблиця Б.3

Підготовка аспірантів за галузями наук, осіб

	Кількість аспірантів			Кількість осіб зарахованих до аспірантури, осіб			Кількість осіб, які закінчили аспірантуру, осіб		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Усього	19564	11925	4410	171	–	–	6691	6073	6260
За галузями наук									
фізико-математичні	1055	569	147	–	–	–	439	375	390
хімічні	247	139	36	–	–	–	108	84	84
біологічні	756	427	149	–	–	–	282	282	265
геологічні	116	61	25	–	–	–	42	37	34
технічні	3717	2086	608	14	–	–	1339	1257	1283
сільськогосподарські	690	393	132	–	–	–	255	232	237
історичні	614	359	112	–	–	–	236	210	215
економічні	3145	2017	811	29	–	–	989	878	1016
філософські	340	218	92	2	–	–	122	96	121
філологічні	891	547	247	1	–	–	357	283	246
географічні	191	114	44	2	–	–	66	53	56
юридичні	2163	1492	684	70	–	–	451	548	579
педагогічні	1382	877	360	20	–	–	557	405	423
медичні	1194	756	255	2	–	–	402	381	335
фармацевтичні	55	30	9	1	–	–	19	24	22
ветеринарні	200	122	46	–	–	–	81	69	71
мистецтвознавство	388	218	55	–	–	–	164	170	134
архітектура	130	85	30	–	–	–	37	36	40
психологічні	439	285	143	6	–	–	161	113	113
соціологічні	134	78	31	3	–	–	44	46	44
політичні	352	201	70	1	–	–	103	104	123
інші	1365	851	324	20	–	–	437	390	429

Джерело: [93]

Інформацію наведено за Переліком наукових спеціальностей, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 14.09.2011 № 1057, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 30.09.2011 за № 1133/19871.

Продовження таблиці Б.3
Підготовка аспірантів за галузями наук, осіб

	Кількість аспірантів		Кількість осіб зарахованих до аспірантури, осіб		Кількість осіб, які закінчили аспірантуру, осіб	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Усього	1207	573	–	–	2677	420
За галузями наук						
Фізико-математичні науки	44	22	–	–	81	20
Хімічні науки	15	7	–	–	9	6
Біологічні науки	48	27	–	–	78	13
Геологічні науки	11	9	–	–	11	1
Технічні науки	147	68	–	–	390	70
Сільськогосподарські науки	18	6	–	–	100	4
Історичні науки	38	18	–	–	57	11
Економічні науки	188	80	–	–	484	66
Філософські науки	41	5	–	–	41	15
Філологічні науки	117	62	–	–	103	37
Географічні науки	17	11	–	–	22	4
Юридичні науки	133	49	–	–	479	40
Педагогічні науки	101	49	–	–	214	39
Медичні науки	73	35	–	–	165	31
Фармацевтичні науки	3	1	–	–	6	1
Ветеринарні науки	14	11	–	–	30	3
Мистецтвознавство	29	6	–	–	35	19
Архітектура	10	8	–	–	9	-
Психологічні науки	46	30	–	–	83	9
Військові науки	-	-	–	–	-	-
Національна безпека	8	5	–	–	48	3
Соціологічні науки	11	4	–	–	14	6
Політичні науки	12	8	–	–	54	4
Фізичне виховання та спорт	20	8	–	–	25	6
Державне управління	50	35	–	–	96	9
Культурологія	5	4	–	–	28	1
Соціальні комунікації	8	5	–	–	15	2

Джерело: [93]

Інформацію наведено за Переліком наукових спеціальностей, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 14.09.2011 № 1057, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 30.09.2011 за № 1133/19871.

Таблиця Б.4

Підготовка аспірантів за галузями знань, осіб

	Кількість аспірантів							Кількість осіб зарахованих до аспірантури, осіб							Кількість осіб, які закінчили аспірантуру, осіб						
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Усього	6399	12861	18419	24038	25095	26389	33826	6438	7274	7172	7381	2696	6147	13386	12	14	141	236	922	351	2600
за галузями знань																					
освіта/педагогіка	558	1126	1577	2011	1958	2192	2254	551	647	578	574	281	520	892	4	–	8	6	109	27	280
культура і мистецтво	234	367	510	647	674	691	713	235	186	221	239	24	186	213	–	–	81	61	2	13	120
гуманітарні науки	525	1049	1459	1902	1963	2045	2107	512	562	539	520	153	447	685	5	2	7	13	43	32	221
богослов'я	2	13	3	6	26	32	30	2	11	4	8	5	9	5	–	–	–	-	1	-	1
соціальні та поведінкові науки	797	1579	2226	2889	2882	2909	4064	808	883	843	863	306	656	1849	–	1	6	18	95	37	253
журналістика	35	75	99	128	133	133	187	39	42	49	38	11	25	77	–	–	–	-	2	-	11
управління та адміністрування	467	904	1357	1757	1723	1697	3331	480	553	567	583	141	438	1972	–	2	1	14	64	15	140
право	969	1812	2638	3447	3456	3436	4539	978	1064	1017	1070	735	767	1649	–	5	22	51	202	52	296
біологія	141	280	407	530	599	649	670	143	153	159	153	45	124	159	–	–	–	2	19	5	60
природничі науки	269	559	813	1065	1203	1282	1476	266	314	312	332	56	260	439	3	–	2	3	32	20	112
математика та статистика	117	207	309	388	432	441	486	117	105	122	109	8	83	168	–	–	–	2	10	5	36
інформаційні технології	343	700	1018	1327	1425	1506	2254	344	394	411	416	83	373	1086	–	–	4	10	37	8	121

Продовження таблиці Б.4

механічна інженерія	243	497	712	939	1027	993	1372	247	280	271	295	62	261	585	-	-	1	5	11	16	88
електрична інженерія	93	214	324	419	485	514	650	96	131	142	135	19	130	253	-	-	1	1	13	-	47
автоматизація та приладобудування	122	216	312	407	464	480	624	122	110	126	126	26	135	240	-	-	-	-	10	7	32
хімічна та біоінженерія	68	113	175	227	245	229	270	68	55	64	66	14	50	98	-	-	-	-	23	4	19
електроніка та телекомунікації	81	151	233	325	376	382	474	82	84	111	117	16	106	173	-	-	-	1	3	1	34
виробництво та технології	105	188	266	344	364	354	527	106	96	100	109	13	90	236	-	-	-	-	15	4	24
архітектура та будівництво	157	275	380	512	528	593	690	157	131	136	162	46	143	251	-	1	1	16	10	6	57
аграрні науки та продовольство	253	477	692	878	897	889	1105	257	258	261	239	71	190	416	-	-	-	-	11	15	100
ветеринарна медицина	89	167	229	285	272	285	335	89	86	78	73	5	56	111	-	-	-	1	2	4	34
охорона здоров'я	480	1028	1301	1767	1861	2695	2817	489	570	495	548	240	611	588	-	3	7	10	152	45	307
соціальна робота	10	53	72	92	103	117	118	11	45	28	34	13	23	49	-	-	-	-	4	1	21
сфера обслуговування	-	6	11	11	21	20	34	-	6	5	3	1	3	17	-	-	-	-	1	-	3

Продовження таблиці Б.4

воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону	53	99	125	161	182	25	32	48	53	49	43	13	1	12	-	-	-	-	14	-	4
цивільна безпека	23	33	46	61	64	89	140	23	16	14	21	11	20	64	-	-	-	-	4	-	9
транспорт	82	156	254	319	348	354	448	82	91	103	92	47	99	146	-	-	-	15	8	14	28
публічне управління та адміністрування	83	410	647	876	1025	950	1 454	86	286	263	294	204	238	677	-	-	-	6	9	18	109
міжнародні відносини	-	107	224	318	359	407	625	-	62	104	119	47	103	276	-	-	-	1	16	2	33

Джерело: [93]

Таблиця Б.5

Підготовка докторантів за галузями наук, осіб

	Кількість докторантів				Кількість осіб, зарахованих до докторантури				Кількість осіб, які закінчили докторантуру			
	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019
Усього	1229	640	96	43	20	–	–	–	551	533	517	41
за галузями наук												
фізико-математичні	74	41	5	2	–	–	–	–	44	34	34	3
хімічні	11	6	–	-	–	–	–	–	5	5	5	-
біологічні	24	14	3	1	–	–	–	–	8	9	11	2
геологічні	4	1	–	-	–	–	–	–	3	3	1	-
технічні	275	143	8	5	–	–	–	–	126	118	128	2
сільськогосподарські	30	14	–	-	–	–	–	–	12	15	14	-
історичні	41	23	1	1	–	–	–	–	18	21	18	-
економічні	178	105	29	6	10	–	–	–	78	69	80	16
філософські	33	12	4	4	–	–	–	–	15	15	9	-
філологічні	98	53	7	5	1	–	–	–	33	40	34	2
географічні	8	5	2	-	–	–	–	–	5	3	3	2
юридичні	61	28	4	1	7	–	–	–	30	27	27	4
педагогічні	129	58	6	2	–	–	–	–	59	62	50	3

Продовження таблиці Б.5

медичні	32	17	4	2	–	–	–	–	14	14	13	1
фармацевтичні	2	2	1	1	–	–	–	–	1	–	1	-
ветеринарні	12	4	1	-	–	–	–	–	6	8	3	1
мистецтвознавство	14	10	1	-	–	–	–	–	9	6	8	1
архітектура	6	2	–	-	–	–	–	–	3	3	1	-
психологічні	40	18	5	3	–	–	–	–	17	19	10	2
соціологічні	12	9	1	-	–	–	–	–	4	5	9	2
політичні	20	10	–	-	–	–	–	–	5	12	9	–
інші	125	65	14	10	2	–	–	–	56	45	49	–

Джерело: [93]

Інформацію наведено за Переліком наукових спеціальностей, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 14.09.2011 № 1057, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 30.09.2011 за № 1133/19871.

Таблиця Б.6

Підготовка докторантів за галузями знань, осіб

	Кількість докторантів				Кількість осіб, зарахованих до докторантури				Кількість осіб, які закінчили докторантуру			
	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019
Усього	563	1006	1049	1070	564	493	544	511	–	10	446	470
за галузями знань												
освіта/педагогіка	72	132	134	147	75	64	78	71	–	2	59	56
культура і мистецтво	11	19	20	19	10	10	10	8	–	–	9	10
гуманітарні науки	77	132	120	129	77	57	62	64	–	–	65	50
богослов'я	–	–	1	-	–	1	–	-	–	–	–	1
соціальні та поведінкові науки	88	162	172	170	88	85	83	88	–	–	65	85
журналістика	3	4	2	1	3	1	1	-	–	–	3	1
управління та адміністрування	42	77	116	98	41	49	61	41	–	4	24	50
право	34	56	71	91	34	31	38	39	–	1	19	28
біологія	7	15	18	15	7	8	10	5	–	–	7	7
природничі науки	27	47	52	58	27	24	24	33	–	1	19	25
математика та статистика	14	21	13	11	14	7	6	5	–	–	12	6
інформаційні технології	25	47	41	35	24	27	15	17	–	1	18	22
механічна інженерія	26	47	44	43	27	23	21	24	–	–	24	21
електрична інженерія	12	18	9	8	12	7	2	5	–	–	9	6

Продовження таблиці Б.6

автоматизація та приладобудування	13	18	15	16	13	7	8	7	–	1	11	6
хімічна та біоінженерія	7	7	6	5	7	1	4	2	–	–	5	3
електроніка та телекомунікації	9	14	10	11	9	5	5	6	–	–	9	5
виробництво та технології	11	15	9	12	11	5	4	7	–	–	8	4
архітектура та будівництво	15	23	16	21	15	8	9	11	–	–	14	7
аграрні науки та продовольство	13	27	31	29	13	14	16	13	–	–	12	15
ветеринарна медицина	7	9	10	9	7	3	6	1	–	–	5	2
охорона здоров'я	17	30	28	31	17	12	17	14	–	–	14	10
соціальна робота	–	2	3	3	–	2	1	2	–	–	–	2
сфера обслуговування	–	–	–	-	–	–	–	-	–	–	–	-
воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону	7	11	13	16	6	5	9	8	–	–	4	7
цивільна безпека	5	7	6	2	5	2	3	-	–	–	4	3
транспорт	7	15	22	22	7	8	14	8	–	–	7	8
публічне управління та адміністрування	14	42	56	58	15	22	31	27	–	–	13	23
міжнародні відносини	–	9	11	10	–	5	6	5	–	–	7	7

Джерело: [93]

Інформацію наведено за Переліком галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 № 266.

Ознаки та результати соціального підприємництва в контексті розвитку соціальних інновацій

Ознака	Характеристика	Результат
Соціальний вплив	цільова спрямованість на рішення існуючих соціальних проблем у суспільстві	навчання та працевлаштування людей з обмеженими можливостями, осіб, які опинились у складних життєвих обставинах та безробітних, надання індивідуальних соціальних послуг, місцевий розвиток депресивних/уразливих регіонів, переробка сміття, захист навколишнього середовища, спорт, мистецтво, культуру та історичне збереження, науку, дослідження та інновації, захист прав споживачів, аматорський спорт.
Інноваційна орієнтація	застосування нових, унікальних підходів, що дозволяють збільшити / якісно покращити соціальний вплив	генерування економічних, соціальних, технологічних, екологічних ініціатив, які набувають нового змісту та створюють економічну і суспільну цінність активізуючи людський фактор задля якісних змін.
Самоокупність і фінансова стійкість	здатність соціального підприємства вирішувати соціальні проблеми до тих пір, поки це необхідно, і за рахунок доходів, одержуваних від власної діяльності	повна або часткова фінансова незалежність від дотацій, СВ, виконання зобов'язань перед державою, працівниками та іншими суб'єктами господарювання
Підприємницький підхід	здатність соціального підприємця бачити недоліки ринку, знаходити можливості, акумулювати ресурси, розробляти нові рішення, які надають довгостроковий позитивний соціальний вплив на суспільство цілому	мобілізація, ефективне застосування та контроль раціонального використання виробничих ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових). Об'єднання людей задля досягнення єдиної суспільно-ціннісної мети

Джерело: доповнено автором на основі [94, с. 392]

Додаток Г
Таблиця Г.1

Інноваційна активність підприємств за регіонами

Області	Кількість підприємств				Кількість інноваційно-активних підприємств			
	2012-2014	2014-2016	2016-2018	2018-2022	2012-2014	2014-2016	2016-2018	2018-2022
Україна	27992	27726	29129	26859	4084	5095	8173	2283
Вінницька	843	811	840	724	146	123	203	76
Волинська	556	521	549	523	74	75	143	34
Дніпропетровська	2575	2508	2677	2447	343	476	776	230
Донецька	349	779	809	714	45	86	145	45
Житомирська	711	772	788	615	99	137	187	32
Закарпатська	555	564	554	456	66	78	149	41
Запорізька	1295	1177	1225	1096	244	206	352	160
Івано-Франківська	636	614	654	528	134	121	177	86
Київська	1482	1469	1687	1615	268	260	520	147
Кіровоградська	496	476	500	417	84	92	164	40
Луганська	40	270	280	233	6	34	61	20
Львівська	1910	1822	1867	1760	304	336	544	176
Миколаївська	667	625	636	556	109	96	133	50
Одеська	1723	1636	1576	1529	215	267	357	107
Полтавська	904	854	921	807	60	157	217	71
Рівненська	624	576	589	518	149	137	105	44
Сумська	565	541	559	480	65	93	142	59

Продовження таблиці Г.1

Тернопільська	513	487	494	410	78	97	156	71
Харківська	2190	2048	2226	2124	457	479	670	240
Херсонська	498	485	487	390	73	78	127	30
Хмельницька	734	672	703	595	80	86	166	50
Черкаська	732	686	714	643	85	81	155	63
Чернівецька	402	372	379	316	66	36	76	31
Чернігівська	568	538	574	500	101	89	140	49
Київ	6424	6423	6841	6896	733	1375	2308	331

Джерело: [93]

Таблиця Г.2

Інноваційна активність підприємств за видами впроваджених інновацій

Області	У тому числі																	
	Інноваційно-активних підприємств			з них														
				Підприємства з технологічними (продуктовими та/або процесовими) інноваціями			з них									Підприємства тільки з нетехнологічними (маркетинговими та/або організаційними інноваціями)		
							Підприємства з продуктовими інноваціями			Підприємства з процесовими інноваціями			Підприємства з продуктовими та процесовими інноваціями					
2012-2014	2014-2016	2016-2018	2012-2014	2014-2016	2016-2018	2012-2014	2014-2016	2016-2018	2012-2014	2014-2016	2016-2018	2012-2014	2014-2016	2016-2018	2012-2014	2014-2016	2016-2018	
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>	<i>14</i>	<i>15</i>	<i>16</i>	<i>17</i>	<i>18</i>	<i>19</i>
Україна	4084	5095	8173	2663	3278	2937	446	347	765	1003	1 601	1 038	1008	1260	1134	1421	1817	5236
Вінницька	146	123	203	92	79	66	21	10	21	28	31	7	37	36	38	54	44	137
Волинська	74	75	143	56	63	56	6	12	10	34	40	30	14	9	16	18	12	87
Дніпропетровська	343	476	776	161	337	270	24	31	72	65	192	101	65	112	97	182	139	506
Донецька	45	86	145	36	49	67	7	9	19	12	20	11	13	19	37	9	37	78
Житомирська	99	137	187	73	89	80	10	7	13	36	52	33	24	30	34	26	48	107
Закарпатська	66	78	149	43	43	57	4	1	6	20	23	25	15	19	26	23	35	92
Запорізька	244	206	352	193	138	125	46	23	49	42	30	15	50	65	61	51	68	227
Івано-Франківська	134	121	177	104	73	72	23	11	18	20	32	17	44	30	37	30	48	105
Київська	268	260	520	168	132	154	43	16	29	62	55	66	57	59	59	100	128	366
Кіровоградська	84	92	164	63	70	87	15	6	25	21	38	34	23	25	28	21	22	77
Луганська	6	34	61	6	26	26	1	4	5	1	11	9	3	8	12	–	8	35

Продовження таблиці Г.2

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>	<i>14</i>	<i>15</i>	<i>16</i>	<i>17</i>	<i>18</i>	<i>19</i>
Львівська	304	336	544	244	207	187	29	15	49	118	94	81	97	95	57	60	129	357
Миколаївська	109	96	133	85	71	57	17	5	14	26	39	18	33	23	25	24	25	76
Одеська	215	267	357	137	160	115	24	7	29	73	103	52	40	50	34	78	107	242
Полтавська	60	157	217	50	110	94	15	5	32	9	71	30	22	31	32	10	47	123
Рівненська	149	137	105	94	110	18	2	1	3	50	77	3	42	32	12	55	27	87
Сумська	65	93	142	49	69	73	11	17	32	6	23	9	25	29	32	16	24	69
Тернопільська	78	97	156	47	68	87	8	7	23	14	20	33	19	41	31	31	29	69
Харківська	457	479	670	368	382	382	35	45	113	169	193	134	142	135	135	89	97	288
Херсонська	73	78	127	44	50	40	6	9	5	20	20	12	15	20	23	29	28	87
Хмельницька	80	86	166	66	44	56	14	5	16	31	20	26	17	18	14	14	42	110
Черкаська	85	81	155	57	68	70	29	22	23	8	24	27	20	22	20	28	13	85
Чернівецька	66	36	76	42	21	15	3	1	6	23	8	-	14	12	9	24	15	61
Чернігівська	101	89	140	65	50	37	20	3	13	17	25	6	15	20	18	36	39	103
м. Київ	733	1375	2308	320	769	646	33	75	140	98	360	259	162	320	247	413	606	1662

Джерело: [93]

Таблиця Г.3

Інноваційна активність підприємств за видами впроваджених інновацій

Області	Кількість інноваційно активних підприємств				З них							
	усього, од		% до загальної кількості підприємств		кількість підприємств, що впроваджували нову або значно вдосконалену продукцію (товари, послуги)		кількість підприємств, що впроваджували інноваційні процеси		кількість підприємств, що впроваджували нові організаційні методи		кількість підприємств, що впроваджували нові методи маркетингу	
Україна	8173	2283	28,1	8,5	1899	1832	2172	1875	4254	620	5334	738
Вінницька	203	76	24,2	10,5	59	55	45	65	95	18	147	20
Волинська	143	34	26,0	6,5	26	19	46	31	51	5	89	5
Дніпропетровська	776	230	29,0	9,4	169	128	198	197	405	66	500	71
Донецька	145	45	17,9	6,3	56	24	48	32	79	13	76	11
Житомирська	187	32	23,7	5,2	47	25	67	24	89	6	115	10
Закарпатська	149	41	26,9	9,0	32	24	51	39	85	14	92	14
Запорізька	352	160	28,7	14,6	110	109	76	120	178	32	238	47
Івано-Франківська	177	86	27,1	16,3	55	60	54	72	88	18	112	23
Київська	520	147	30,8	9,1	88	90	125	123	289	58	362	66
Кіровоградська	164	40	32,8	9,6	53	26	62	32	75	8	97	11

Продовження таблиці Г.3

Луганська	61	20	21,8	8,6	17	15	21	16	32	3	40	5
Львівська	544	176	29,1	10,0	106	99	138	151	282	51	384	61
Миколаївська	133	50	20,9	9,0	39	23	43	45	82	18	67	16
Одеська	357	107	22,7	7,0	63	47	86	98	203	38	205	34
Полтавська	217	71	23,6	8,8	64	35	62	61	109	12	122	20
Рівненська	105	44	17,8	8,5	15	20	15	40	53	12	77	16
Сумська	142	59	25,4	12,3	64	44	41	40	67	11	105	20
Тернопільська	156	71	31,6	17,3	54	38	64	63	56	18	85	33
Харківська	670	240	30,1	11,3	248	150	269	192	300	52	373	67
Херсонська	127	30	26,1	7,7	28	21	35	22	69	6	81	10
Хмельницька	166	50	23,6	8,4	30	33	40	40	69	14	107	18
Черкаська	155	63	21,7	9,8	43	43	47	40	53	13	85	16
Чернівецька	76	31	20,1	9,8	15	24	9	28	35	11	54	14
Чернігівська	140	49	24,4	9,8	31	31	24	41	67	11	95	17
м.Київ	2308	331	33,7	4,8	387	233	506	263	1343	112	1626	113

Джерело: [93]

Додаток Д
Таблиця Д.1

Тип діяльності соціальних підприємств згідно Каталог соціальних підприємств України 2016-2017

Тип діяльності	Кількість
1	2
Вирішення екологічних проблем	1
Генерування прибутку для міських ініціатив та соціально вразливих груп населення	1
Генерування прибутку для підтримки діяльності організації	14
Генерування прибутку для підтримки діяльності організації, ГО та ФОП	1
Генерування прибутку для підтримки діяльності організації, неприбуткова діяльність – реалізація соціальних проєктів та ініціатив	1
Генерування прибутку для підтримки діяльності організації, член громадської спілки «Карпатський Смак»	1
Генерування прибутку для підтримки інших громадських ініціатив	1
Генерування прибутку для підтримки послуг для окремих груп населення	10
Генерування прибутку для підтримки послуг для окремих груп населення, генерування прибутку для підтримки діяльності організації	8
Генерування прибутку для підтримки послуг для окремих груп населення, генерування прибутку для підтримки діяльності організації, генерування прибутку для соціальних проєктів ГО Асоціація підприємців ветеранів АТО	1
Генерування прибутку для фінансування окремих видів послуг	4
Генерування прибутку для фінансування окремих видів послуг, генерування прибутку для підтримки діяльності організації	3
Генерування прибутку для фінансування окремих видів послуг, генерування прибутку для підтримки послуг для окремих груп населення	2
Генерування прибутку для фінансування окремих видів послуг, генерування прибутку для підтримки послуг для окремих груп населення, генерування прибутку для підтримки діяльності організації	3
Генерування прибутку для фінансування окремих видів послуг, для підтримки переробки вторинної сировини не цікавої для гравців ринку	1

Продовження таблиці Д.1

1	2
Генерування фінансування для благодійних та громадських організацій	1
Майстерні столярні, швейні	1
Окремі умови для учасників бойових дій та членів сімей загиблих	1
Організація стажування та перепрофілювання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування	1
Пошук кадрів, зокрема для ГО, офісів реформ та уряду	1
Працевлаштування соціально вразливих груп населення	28
Працевлаштування соціально вразливих груп населення та навчання	1
Працевлаштування соціально вразливих груп населення, благодійність	1
Працевлаштування соціально вразливих груп населення, Встановлення енергозберігаючого обладнання на автомобілі, яке дозволяє зменшити шкідливі викиди в атмосферу планети	1
Працевлаштування соціально вразливих груп населення, генерування прибутку для підтримки діяльності організації	12
Працевлаштування соціально вразливих груп населення, генерування прибутку для підтримки діяльності організації, генерування прибутку для підтримки громадської організації ХОР ВОІ СОІУ	1
Працевлаштування соціально вразливих груп населення, генерування прибутку для підтримки діяльності організації, реабілітація учасників АТО	1
Працевлаштування соціально вразливих груп населення, генерування прибутку для підтримки діяльності організації, створення кластера розвитку	1
Працевлаштування соціально вразливих груп населення, генерування прибутку для підтримки послуг для окремих груп населення	6
Працевлаштування соціально вразливих груп населення, генерування прибутку для підтримки послуг для окремих груп населення, генерування прибутку для підтримки діяльності організації	7
Працевлаштування соціально вразливих груп населення, генерування прибутку для підтримки послуг для окремих груп населення, генерування прибутку для підтримки діяльності організації, генерування прибутку для підтримки соціальних ініціатив	1

Продовження таблиці Д1.

1	2
Працевлаштування соціально вразливих груп населення, генерування прибутку для підтримки послуг для окремих груп населення, генерування прибутку для підтримки діяльності організації, захист біорізноманіття та зовнішнього середовища	2
Працевлаштування соціально вразливих груп населення, генерування прибутку для фінансування окремих видів послуг	2
Працевлаштування соціально вразливих груп населення, генерування прибутку для фінансування окремих видів послуг, генерування прибутку для підтримки діяльності організації	4
Працевлаштування соціально вразливих груп населення, генерування прибутку для фінансування окремих видів послуг, генерування прибутку для підтримки діяльності організації, екологічний захист навколишнього середовища	1
Працевлаштування соціально вразливих груп населення, генерування прибутку для фінансування окремих видів послуг, генерування прибутку для підтримки послуг для окремих груп населення	4
Працевлаштування соціально вразливих груп населення, генерування прибутку для фінансування окремих видів послуг, генерування прибутку для підтримки послуг для окремих груп населення, генерування прибутку для підтримки діяльності організації	15
Працевлаштування соціально вразливих груп населення, керівник компанії – ВПО	1
Працевлаштування соціально вразливих груп населення, Кооператив є неприбутковим, створений для надання послуг своїм членам в галузі тваринництва та рослинництва. Забезпечує розширення діяльності в приватних селянських господарствах	1
Проведення спортивних змагань	1
Спортивно-педагогічні послуги	1

Продовження таблиці Д1.

1	2
Підприємство працює за моделлю субсидування, надаючи послуги з розробки програм соціального маркетингу замовникам, таким чином перекриваючи програми, спрямовані на розвиток соціального партнерства, картування соціальних провайдерів, організаційний розвиток соціальних підприємців, наявних або потенційних	1
Працевлаштування соціально вразливих груп населення, генерування прибутку для підтримки послуг для окремих груп населення, генерування прибутку для підтримки діяльності організації, підтримка програм та проектів регіонального та місцевого розвитку ГО «Центр сімейного добробуту»	1

Джерело: [108]

Таблиця Д.2

Орієнтовна кількість та ступінь сприйняття соціальних підприємств

Країна	Рік	Приблизна кількість соціальних підприємств	Кількість соціальних підприємств на мільйон жителів	Приблизна кількість працівників	Надійність даних	Використання та сприйняття концепції соціального підприємництва
Албанія	2018	379	132	2000-2500	Низька	Низька
Австрія	2015	Приблизно 1535	Приблизно 174	Дані відсутні	Низька	Низька
Бельгія	2017	18004	1530	572914	Середня	Середня-Висока
Болгарія	2015-2017	Приблизно 3700	Приблизно 525	26000	Середня	Середня
Хорватія	2018	526	128	Дані відсутні	Середня	Середня
Кіпр	2017	190	22	Дані відсутні	Дуже Низька	Низька
Чеська республіка	2018	3773	356	Дані відсутні	Середня	Середня
Данія	2018	411	71	Дані відсутні	Низька	Середня
Естонія	2016	121	92	1603	Середня	Низька
Фінляндія	2018	1181	214	Приблизно 52500	Висока	Середня
Франція	2015-2017	Приблизно 96603	1414	>1187249	Середня	Середня
Німеччина	2017	77459	936	Дані відсутні	Середня	Низька
Греція	2019	1148	107	Дані відсутні	Висока	Середня
Угорщина	2016	15855	1621	72642	Середня	Середня

Продовження таблиці Д.2

Країна	Рік	Приблизна кількість соціальних підприємств	Кількість соціальних підприємств на мільйон жителів	Приблизна кількість працівників	Надійність даних	Використання та сприйняття концепції соціального підприємництва
Ісландія	2017	258	740	1488	Низька	Низька
Ірландія	2009	3376	699	>25,000	Низька	Висока
Італія	2017	102461	1694	894800	Дуже Висока	Дуже Висока
Латвія	2018	Приблизно 200	Приблизно 103	Дані відсутні	Середня	Середня
Литва	2016-2017	3476	1237	Дані відсутні	Середня	Середня
Люксембург	2017-2018	928	1546	24055	Висока	Висока
Мальта	2018	31-62	65-130	Дані відсутні	Низька	Низька
Чорногорія	2018	150	241	< 500	Низька	Низька
Нідерланди	2015-2016	5000-6000	290-350	65000-80000	Низька	Низька
Північна Македонія	2013-2015	551	266	Дані відсутні	Низька	Низька
Норвегія	2016	250	47	Дані відсутні	Середня	Низька
Польща	2016-2019	29535	768	428700	Висока	Середня
Португалія	2013	7938	771	145734	Середня	Середня
Румунія	2015-2017	6317	323	17117	Середня	Середня

Продовження таблиці Д.2

Країна	Рік	Приблизна кількість соціальних підприємств	Кількість соціальних підприємств на мільйон жителів	Приблизна кількість працівників	Надійність даних	Використання та сприйняття концепції соціального підприємництва
Сербія	2012	411	59	4273	Середня	Низька
Словаччина	2014	3737	687	Дані відсутні	Низька	Середня
Словенія	2017	1393	674	15063	Середня	Середня
Іспанія	2017	9680	208	>91500	Висока	Висока
Швеція	2009-2016	Приблизно 3000	Приблизно 296	Дані відсутні	Низька	Низька
Туреччина	2016-2018	1776	22	Дані відсутні	Середня	Низька
Великобританія	2007-2017	30753	464	353357	Дуже Висока	Дуже Висока

Джерело: [104]

Додаток Е

Таблиця Е.1

Здатність регіону до соціального підприємництва, соціально-відповідального та інноваційно-активного бізнесу

Області	Кількість соціальних підприємств у розрахунку на 10 тис. населення, осіб				Кількість зайнятих працівників у розрахунку на одне соціальне підприємство, осіб				Частка соціальних підприємств, пріоритетом для яких є вирішення проблем соціально вразливих категорій населення у загальній кількості соціальних підприємств, %				Частка інноваційно-активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств, %				Кількість інноваційно-активних підприємств у розрахунку на 10 тис. населення, осіб			
	2016	2017	2018	2019-2022	2016	2017	2018	2019-2022	2016	2017	2018	2019-2022	2016	2017	2018	2019-2022	2016	2017	2018	2019-2022
Україна	0,04	0,04	0,04	0,02	16,35	16,35	16,35	17,36	3,42	3,42	3,42	6,21	2,14	1,81	1,75	1,63	0,19	0,18	0,18	0,19
Вінницька	0,03	0,03	0,03	0,05	7,25	7,25	7,25	7,25	0,08	0,08	0,08	0,17	2,16	1,95	1,87	1,99	0,16	0,15	0,16	0,19
Волинська	0,01	0,01	0,01	0,01	2,00	2,00	2,00	2,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,85	2,46	1,85	1,41	0,12	0,16	0,14	0,11
Дніпропетровська	0,02	0,02	0,02	0,01	61,33	61,33	61,33	61,33	0,20	0,20	0,20	0,42	2,00	1,45	1,84	1,62	0,19	0,16	0,22	0,22
Донецька	0,02	0,02	0,02	0,00	13,88	13,88	13,88	13,88	0,08	0,08	0,08	0,17	1,73	1,46	1,68	1,77	0,07	0,05	0,05	0,06
Житомирська	0,04	0,04	0,04	0,00	6,60	6,60	6,60	0,00	0,08	0,08	0,08	0,17	2,18	1,68	1,30	1,23	0,22	0,19	0,16	0,16
Закарпатська	0,02	0,02	0,02	0,01	10,67	10,67	10,67	10,67	0,12	0,12	0,12	0,25	1,86	1,42	1,23	0,85	0,11	0,10	0,10	0,08
Запорізька	0,05	0,05	0,05	0,02	28,88	28,88	28,88	28,88	0,16	0,16	0,16	0,33	2,68	2,10	1,72	1,93	0,28	0,24	0,21	0,26
Івано-Франківська	0,01	0,01	0,01	0,10	17,50	17,50	17,50	17,50	0,04	0,04	0,04	0,08	2,35	2,19	1,97	1,70	0,20	0,20	0,20	0,18
Київська	0,05	0,05	0,05	0,03	14,75	14,75	14,75	14,75	0,24	0,24	0,24	0,50	1,65	1,27	1,79	1,51	0,25	0,21	0,31	0,27
Кіровоградська	0,03	0,03	0,03	0,00	38,00	38,00	38,00	0,00	0,08	0,08	0,08	0,17	3,21	2,85	2,90	2,04	0,26	0,25	0,27	0,22
Луганська	0,02	0,02	0,02	0,00	16,60	16,60	16,60	0,00	0,04	0,04	0,04	0,08	1,25	1,42	1,06	1,99	0,04	0,03	0,02	0,05
Львівська	0,06	0,06	0,06	0,02	12,00	12,00	12,00	12,00	0,40	0,40	0,40	0,83	2,79	1,84	1,59	1,72	0,25	0,19	0,17	0,21
Миколаївська	0,04	0,04	0,04	0,01	20,20	20,20	20,20	20,20	0,12	0,12	0,12	0,25	2,95	2,42	1,28	1,47	0,25	0,22	0,12	0,16
Одеська	0,01	0,01	0,01	0,00	3,33	3,33	3,33	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,83	1,66	1,10	1,30	0,15	0,15	0,10	0,13
Полтавська	0,06	0,06	0,06	0,02	32,56	32,56	32,56	32,56	0,36	0,36	0,36	0,75	2,79	2,19	2,29	2,32	0,21	0,19	0,21	0,24

Продовження таблиці Е. 1

Рівненська	0,02	0,02	0,02	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,61	0,90	0,85	1,86	0,11	0,07	0,07	0,17
Сумська	0,02	0,02	0,02	0,00	4,00	4,00	4,00	0,00	0,04	0,04	0,04	0,08	2,93	2,86	2,82	2,35	0,21	0,22	0,23	0,22	
Тернопільська	0,03	0,03	0,03	0,01	4,00	4,00	4,00	4,00	0,08	0,08	0,08	0,17	2,18	3,15	2,44	3,57	0,15	0,24	0,19	0,31	
Харківська	0,03	0,03	0,03	0,02	9,57	9,57	9,57	9,57	0,24	0,24	0,24	0,50	3,72	3,18	3,24	2,68	0,43	0,41	0,44	0,40	
Херсонська	0,04	0,04	0,04	0,00	4,00	4,00	4,00	0,00	0,12	0,12	0,12	0,25	2,24	1,58	1,41	1,27	0,18	0,14	0,13	0,13	
Хмельницька	0,02	0,02	0,02	0,00	2,00	2,00	2,00	0,00	0,12	0,12	0,12	0,25	1,91	0,79	1,03	1,03	0,14	0,06	0,09	0,10	
Черкаська	0,05	0,05	0,05	0,01	7,67	7,67	7,67	7,67	0,08	0,08	0,08	0,17	2,28	2,64	2,32	2,22	0,20	0,26	0,24	0,26	
Чернівецька	0,06	0,06	0,06	0,02	25,00	25,00	25,00	25,00	0,12	0,12	0,12	0,25	1,85	1,42	1,51	1,50	0,10	0,09	0,10	0,11	
Чернігівська	0,05	0,05	0,05	0,01	17,00	17,00	17,00	17,00	0,08	0,08	0,08	0,17	1,89	1,15	1,65	1,70	0,14	0,10	0,15	0,17	

Джерело: [93, 108, 109]

Таблиця Е.2

Можливості громадських об'єднань та реалізація соціальних проєктів у регіоні

Області	Кількість поданих проєктів в ДФРР у регіоні за сферою реалізації: соціальний захист і соціальне підприємництво та економічна діяльність на 10 тис. населення, осіб				Частка регіонів, що затвердили і впроваджують проєкти до плану заходів з реалізації стратегії регіонального розвитку за сферою реалізації: соціальний захист і соціальне підприємництво та економічна діяльність, до загальної кількості проєктів %				Частка регіонів, що затвердили і впроваджують проєкти добровільно об'єднаних територіальних громад та співробітництва територіальних громад, за сферою реалізації: соціальний захист і соціальне підприємництво та економічна діяльність, %				Частка профінансованих громадських організацій у розрахунку на кількість громадських організацій, тис. грн./од				Кількість громадських організацій, од			
	2016	2017	2018	2019-2022	2016	2017	2018	2019-2022	2016	2017	2018	2019-2022	2016	2017	2018	2019-2022	2016	2017	2018	2019-2022
Україна	0,0	0,0	0,0	0,0									267,3	279,8	276,2	308,1	23237	25988	26630	28790
Вінницька	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	93,4	85,6	95,5	882	1087	1083	1171
Волинська	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	45,9	50,8	61,6	68,7	867	905	884	956
Дніпропетровська	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	331,1	311,7	341,8	381,3	1461	1567	1525	1649
Донецька	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	389,6	259,1	292,9	326,8	416	706	788	852
Житомирська	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	42,5	31,7	54,1	60,4	501	486	580	627
Закарпатська	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	57,4	213,7	150,2	167,6	1579	1589	1509	1631
Запорізька	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	72,9	87,3	134,9	150,5	1101	1166	1146	1239
Івано-Франківська	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	45,0	48,9	64,1	71,5	1334	1478	1508	1630
Київська	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	55,4	56,8	74,0	82,5	768	913	986	1066
Кіровоградська	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	43,2	42,3	55,9	62,4	727	776	785	849
Луганська	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	104,2	132,7	142,3	158,7	383	551	495	535
Львівська	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	118,0	137,6	155,7	173,7	2164	2210	2295	2481
Миколаївська	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	43,7	56,5	72,5	80,9	1241	1291	1166	1261

Продовження таблиці Е. 2

Одеська	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	289,2	324,2	349,6	390,0	1644	1629	1558	1684
Полтавська	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	76,6	61,1	93,5	104,4	936	1165	1172	1267
Рівненська	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	62,7	61,3	85,6	95,5	965	973	997	1078
Сумська	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	35,7	49,0	110,6	123,4	898	963	1000	1081
Тернопільська	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	24,3	34,5	43,2	48,2	732	811	819	885
Харківська	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	397,9	428,5	444,6	496,0	885	1083	1103	1192
Херсонська	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	90,3	90,8	193,5	215,9	389	314	336	363
Хмельницька	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	35,2	39,5	51,8	57,8	688	754	802	867
Черкаська	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	57,7	44,5	50,8	56,7	738	868	832	899
Чернівецька	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	68,1	79,1	98,6	110,0	538	630	637	689
Чернігівська	0,0	0,0	0,2	0,1	0,1	0,0	0,4	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	88,0	79,0	90,3	100,7	442	535	582	629

Джерело: [93]

Таблиця Е.3

Внесок науково-освітньої складової у розвиток соціальних інновацій

Області	Кількість організацій, які виконують наукову та науково-технічну роботу, од (Кількість організацій, які здійснювали НДР, за регіонами)				Індекс наукового таланту, од				Частка дослідників, які виконують наукову роботу у галузі знань суспільні науки серед працівників НДР, за регіонами, %				Частка внутрішніх витрат на виконання НДР у галузі суспільні науки у загальній сумі валових витрат на НДР за регіонами, %			
	2016	2017	2018	2019-2022	2016	2017	2018	2019-2022	2016	2017	2018	2019-2022	2016	2017	2018	2019-2022
Україна	972	963	950	860	1495,5	1400,3	1363,4	1228,4	12,1	12,2	12,1	13,0	3,3	4,0	4,1	4,6
Вінницька	20	22	21	16	307,8	281,1	285,1	203,1	3,1	1,8	4,0	4,3	1,2	1,0	0,7	0,8
Волинська	10	9	9	7	202,9	266,8	255,6	135,5	32,7	32,5	35,5	25,1	11,5	12,7	12,3	9,2
Дніпропетровська	58	54	56	50	1857,3	1736,5	1620,5	1354,8	2,0	2,2	2,5	1,6	0,2	0,2	0,2	0,1
Донецька	15	18	17	18	34,3	40,2	37,8	63,1	3,4	0,0	0,0	12,5	0,0	0,0	0,0	6,3
Житомирська	9	9	9	7	201,1	243,3	199,1	153,4	21,9	22,5	27,0	23,0	6,5	7,5	8,8	2,6
Закарпатська	9	8	8	10	360,6	273,9	249,7	244,9	10,6	7,8	6,7	10,0	7,2	4,1	3,0	1,7
Запорізька	30	31	26	26	831,8	867,3	755,3	827,8	6,4	5,9	4,3	5,0	0,1	0,2	0,1	0,3
Івано-Франківська	17	17	14	12	318,9	350,7	357,7	287,7	0,9	0,4	1,6	4,1	0,6	0,6	0,1	0,3
Київська	28	30	30	25	669,6	647,9	623,5	579,1	3,8	1,4	0,1	8,7	0,5	0,1	0,4	2,0
Кіровоградська	15	15	15	8	360,0	398,2	371,2	129,9	7,5	6,0	6,2	17,8	1,5	1,6	1,3	2,2
Луганська	14	15	12	11	88,6	84,9	77,8	71,6	27,2	17,7	18,5	17,4	4,0	3,2	2,6	2,7
Львівська	73	75	72	60	1407,9	1439,8	1529,0	1237,2	6,4	12,0	10,5	9,5	6,0	5,9	6,3	5,6
Миколаївська	25	26	24	17	705,0	890,0	944,4	683,4	5,5	4,3	16,4	9,3	0,2	0,8	1,7	0,9
Одеська	47	48	46	48	1061,3	914,8	763,3	650,7	11,4	12,4	10,1	11,2	4,3	5,3	5,4	8,4
Полтавська	21	22	20	17	707,8	618,7	542,2	308,4	26,8	24,7	31,7	22,0	11,0	9,7	10,3	5,3
Рівненська	11	11	11	9	230,0	236,7	200,2	172,9	11,2	17,5	10,3	7,0	12,8	10,0	16,4	4,5
Сумська	16	16	14	12	1656,1	996,1	816,3	568,4	25,4	16,8	23,2	4,1	3,7	4,0	8,1	8,8

Продовження таблиці Е. 3

Тернопільська	13	13	12	9	305,9	286,0	279,3	179,6	15,1	20,2	23,9	0,0	8,4	9,5	6,9	0,0
Харківська	160	149	141	120	4210,2	3719,2	3548,9	3083,9	8,1	10,4	8,3	8,7	2,1	2,4	1,9	0,7
Херсонська	20	21	19	19	441,1	482,8	452,8	359,0	6,4	7,1	5,5	2,9	1,4	1,5	1,7	0,5
Хмельницька	8	8	8	8	194,4	250,4	232,4	201,7	24,7	31,5	24,7	33,9	4,3	8,1	7,2	7,6
Черкаська	20	20	20	16	388,1	365,8	370,0	288,3	18,5	17,8	11,1	15,9	1,0	2,2	1,7	1,8
Чернівецька	19	18	18	14	683,7	708,2	628,4	492,3	28,1	25,0	21,3	14,2	0,8	1,1	1,0	0,7
Чернігівська	15	14	14	10	294,3	277,1	261,6	224,3	7,5	12,0	16,6	8,6	1,2	3,3	3,9	0,8

Джерело: [93]

Таблиця Е.4

Інноваційна інфраструктура для підтримки соціальних інновацій

Області	Бізнес-інкубатори				Інноваційні фонди				Кількість об'єктів інноваційної інфраструктури у регіоні, од				Індекс креативного проширення регіону, %			
	2016	2017	2018	2019-2022	2016	2017	2018	2019-2022	2016	2017	2018	2019-2022	2016	2017	2018	2019-2022
Вінницька	0	0	0	0	22	27	30	33	421	429	490	542	3,19	3,21	3,34	3,39
Волинська	2	2	2	2	1	0	0	0	32	4	4	3	3,43	3,44	3,31	3,31
Дніпропетровська	7	7	7	7	1	3	3	4	29	31	31	19	5,41	5,32	5,56	5,40
Донецька	3	3	3	3	111	113	117	121	875	865	920	969	4,21	4,07	4,30	4,44
Житомирська	1	1	1	1	48	28	28	28	330	228	221	275	4,31	4,23	4,16	4,33
Закарпатська	2	2	2	2	18	20	22	22	138	148	157	168	2,41	2,36	2,25	2,26
Запорізька	3	4	5	6	5	4	2	2	28	33	34	43	4,52	4,61	4,63	4,67
Івано-Франківська	3	3	3	3	1	1	0	0	30	52	61	83	3,45	3,43	3,34	3,37
Київська	3	3	3	5	0	1	1	4	88	115	123	109	7,73	7,68	7,79	7,77
Кіровоградська	0	0	0	0	12	12	12	12	60	60	60	60	3,89	3,87	3,86	3,87
Луганська	0	0	0	0	0	0	0	0	30	31	15	13	3,52	3,49	4,43	4,01
Львівська	1	0	3	1	13	0	0	0	85	11	6	28	5,00	4,93	5,09	5,15
Миколаївська	0	2	2	2	15	5	12	13	273	54	66	78	2,95	2,88	3,02	3,04
Одеська	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	4,93	4,82	4,76	4,80
Полтавська	0	0	2	4	0	0	26	26	0	0	84	722	3,47	3,44	3,74	3,67
Рівненська	2	2	1	1	1	1	2	2	43	43	38	38	3,88	4,04	3,89	3,83
Сумська	5	5	5	5	2	2	2	2	48	49	33	33	3,47	3,28	3,38	3,99

Продовження таблиці Е. 4

Тернопільська	2	2	2	3	1	1	0	0	27	27	32	31	3,90	3,91	3,80	3,80
Харківська	1	1	1	1	78	3	3	3	475	431	467	491	6,23	6,15	6,38	6,49
Херсонська	3	0	3	3	9	8	9	9	33	26	33	33	4,15	4,18	4,15	4,36
Хмельницька	1	1	1	1	1	1	1	1	153	153	153	155	3,14	3,06	2,99	3,05
Черкаська	3	3	3	3	37	37	25	25	47	47	35	47	3,63	3,72	3,83	3,91
Чернівецька	1	1	1	1	2	2	2	2	27	27	31	32	3,08	3,19	3,08	3,03
Чернігівська	0	0	0	0	0	0	0	0	3	3	4	4	4,47	4,44	4,33	4,50

Джерело: [93, 127, 128]

Таблиця Е.5

Інтегральний показник

Області	Інтегральний показник			
	2016	2017	2018	2019-2022
Вінницька	0,140348	0,180115	0,186654	0,178101
Волинська	0,140542	0,177410	0,173670	0,168196
Дніпропетровська	0,323867	0,346821	0,354686	0,350609
Донецька	0,185984	0,137128	0,169793	0,354363
Житомирська	0,167550	0,150125	0,161993	0,126400
Закарпатська	0,189202	0,190318	0,165754	0,159813
Запорізька	0,203152	0,329541	0,214641	0,269020
Івано-Франківська	0,122236	0,137405	0,143590	0,183652
Київська	0,180192	0,186672	0,223172	0,243817
Кіровоградська	0,133662	0,191818	0,133921	0,127497
Луганська	0,143459	0,115597	0,128049	0,133865
Львівська	0,332375	0,298407	0,365290	0,310187
Миколаївська	0,196084	0,175983	0,185344	0,172723
Одеська	0,187319	0,231529	0,163109	0,208634
Полтавська	0,196878	0,269304	0,338944	0,368386
Рівненська	0,144512	0,129229	0,130205	0,133858
Сумська	0,202617	0,205579	0,265480	0,218652
Тернопільська	0,145726	0,323891	0,281000	0,129648
Харківська	0,471416	0,439274	0,447327	0,429319
Херсонська	0,131237	0,108361	0,151885	0,120018
Хмельницька	0,130136	0,133943	0,166166	0,211760
Черкаська	0,183393	0,208126	0,229520	0,220690
Чернівецька	0,218284	0,209016	0,180363	0,123029
Чернігівська	0,197531	0,223483	0,243979	0,188447

Джерело: сформовано автором

Кількість виконавців НДР та дослідників у розрахунку на 1000 осіб зайнятого населення (у віці 15-70 років) (дані по окремих країнах¹), %

Країна	Виконавці наукових досліджень і розробок									Дослідники								
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ЄС 28 ²	17,9	18,7	...	19,7	...	20,4	...	21,6	...	11,5	11,9	...	12,9	...	13,3	...	14,0	...
Болгарія	6,9	7,1	7,5	7,7	8,7	10,0	10,9	10,2	11,3	4,7	5,0	5,2	5,6	6,1	6,5	7,1	6,8	7,4
Естонія	18,4	17,4	17,3	17,2	17,5	16,1	15,1	15,3	15,0	13,7	13,1	12,9	12,6	12,9	11,7	11,2	11,7	11,6
Іспанія	19,4	19,4	19,6	19,6	19,3	19,1	18,8	19,0	19,3	12,1	12,0	12,3	12,3	12,2	12,1	12,0	12,1	12,3
Латвія	11,1	12,0	12,7	11,9	12,9	13,0	12,8	13,1	13,9	7,9	8,8	9,4	8,6	9,2	9,0	8,6	8,7	8,5
Литва	15,5	18,3	17,8	18,0	19,0	16,7	17,0	18,2	18,6	11,5	14,2	14,2	14,3	15,0	13,3	13,5	14,4	14,5
Німеччина	...	22,0	...	22,3	...	23,4	...	24,0	13,7	...	14,2	...	15,0	...	15,4	...
Польща	8,5	8,8	9,1	9,5	9,8	10,0	10,8	14,9	16,5	6,6	6,6	6,8	7,2	7,4	7,5	8,3	11,7	12,0
Румунія	4,7	5,2	5,2	5,3	5,2	5,3	5,4	5,4	5,3	3,7	3,1	3,4	3,4	3,3	3,3	3,4	3,3	3,3
Словаччина	12,2	12,4	12,5	12,0	12,3	12,0	13,5	13,4	14,1	10,4	10,7	10,8	10,5	10,7	10,1	10,8	10,7	11,4
Словенія	19,1	23,6	23,1	24,0	23,6	22,9	22,2	23,3	24,6	11,7	13,7	13,6	13,6	13,6	12,5	12,5	14,9	16,0
Угорщина	14,6	14,9	14,9	15,1	14,1	13,5	12,7	13,9	18,0	9,6	9,9	9,8	9,8	9,6	9,2	9,0	9,8	12,5
Чеська Республіка	16,2	17,2	18,2	19,1	19,9	20,3	19,9	21,1	22,0	9,0	9,6	9,9	10,6	11,2	11,5	11,2	11,7	12,0
Україна²	9,5	9,1	8,5	8,0	7,5	7,5	6,0	5,8	5,4	7,0	6,8	6,3	6,0	5,6	5,5	3,9	3,7	3,5

¹ Джерело даних по країнах ЄС: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/science-technology-innovation/data/database>.

² Тут і надалі у табл. 5.2.–5.5.: до 1 липня 2013 року – ЄС 27.

³ Дані за 2010–2015 роки містять постійних та тимчасових працівників (сумісників та осіб, які працюють за договорами цивільно-правового характеру, включаючи науково-педагогічних працівників), дані з 2016 року наведені без урахування науково-педагогічних працівників, які не були задіяні у виконанні наукових досліджень і розробок.

Джерело: [93, 130]

Таблиця Є.2

Питома вага витрат на виконання НДР у ВВП (дані по окремих країнах¹), %

Країна	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ЄС 28	1,92	1,97	2,01	2,02	2,03	2,04	2,04	2,08	2,12	2,14
Болгарія	0,56	0,53	0,60	0,63	0,79	0,96	0,78	0,74	0,76	0,84
Естонія	1,58	2,31	2,12	1,72	1,43	1,47	1,25	1,28	1,4	1,61
Іспанія	1,35	1,33	1,29	1,27	1,24	1,22	1,19	1,21	1,24	1,25
Латвія	0,61	0,70	0,66	0,61	0,69	0,63	0,44	0,51	0,64	0,64
Литва	0,78	0,90	0,89	0,95	1,03	1,04	0,84	0,9	0,94	1,00
Німеччина	2,71	2,80	2,87	2,82	2,87	2,91	2,92	3,07	3,13	3,18
Польща	0,72	0,75	0,88	0,87	0,94	1,00	0,96	1,03	1,21	1,32
Румунія	0,46	0,50	0,48	0,39	0,38	0,49	0,48	0,50	0,5	0,48
Словаччина	0,62	0,66	0,80	0,82	0,88	1,17	0,79	0,89	0,84	0,83
Словенія	2,06	2,42	2,57	2,58	2,37	2,20	2,01	1,87	1,95	2,04
Угорщина	1,14	1,19	1,26	1,39	1,35	1,36	1,20	1,33	1,53	1,48
Чеська Республіка	1,34	1,56	1,78	1,90	1,97	1,93	1,68	1,79	1,93	1,94
Україна²	0,75	0,65	0,67	0,70	0,60	0,55	0,48	0,45	0,47	0,43

¹ Джерело даних по країнах ЄС: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/science-technology-innovation/data/database>.

² Дані щодо витрат на виконання НДР за 2010–2015 роки перераховано відповідно до нової методології організації та проведення державного статистичного спостереження "Здійснення наукових досліджень і розробок", яка запроваджена з 2016 року (без урахування витрат на виконання науково-технічних послуг).

Джерело: [93, 130]

Таблиця Є.3

Частка кількості дослідників, техніків та допоміжного персоналу в загальній кількості виконавців НДР (дані по окремих країнах¹),
%

Країна	Дослідники						Техніки						Допоміжний персонал					
	2010	2014	2015	2016	2017	2018	2010	2014	2015	2016	2017	2018	2010	2014	2015	2016	2017	2018
ЄС 28 ²	64,0	...	65,3	...	64,9
Болгарія	67,9	69,8	65,4	65,3	67,2	65,9	21,5	10,6
Естонія	74,4	73,6	72,6	74,1	76,6	76,8	17,8	17,4	17,0	18,0	16,0	15,1	7,9	9,0	10,4	7,9	7,4	8,1
Іспанія	62,2	63,1	63,3	64,0	63,8	63,6	23,9	23,6	24,1	24,0	24,3	24,4	13,9	13,3	12,5	12,1	11,9	12,0
Латвія	71,0	71,7	69,4	67,1	66,4	61,3	17,6	11,3
Литва	74,3	79,2	79,5	79,4	78,9	78,1	12,2	13,5
Німеччина	64,0	...	64,2	21,4	...	21,4	14,6	...	14,5	...
Польща	77,8	75,2	75,0	77,2	78,5	72,4	13,2	15,4	14,9	13,9	10,2	...	9,1	9,4	10,1	8,9	6,9	...
Румунія	78,6	64,1	62,7	62,6	61,1	61,4	8,7	12,4	14,1	14,3	13,9	14,9	12,7	23,6	23,2	23,1	25,0	23,7
Словаччина	85,5	87,0	84,8	80,4	80,3	80,4	10,1	8,9	9,9	12,4	13,3	13,4	4,4	4,1	5,3	7,2	6,5	6,2
Словенія	61,5	57,7	54,8	56,3	64,0	65,1	28,6	32,7	34,6	33,1	25,5	24,6	9,9	9,5	10,5	10,5	10,5	10,3
Угорщина	66,1	68,5	68,3	71,2	70,1	69,2	17,3	17,6	18,3	16,7	17,6	20,4	16,6	13,9	13,4	12,1	12,3	10,4
Чеська Республіка	55,7	56,0	56,5	56,2	55,5	54,6	30,4	30,3	29,6	30,0	29,9	30,5	13,9	13,7	13,9	13,8	14,6	14,9
Україна	73,3	74,5	73,7	65,1	63,0	65,4	11,0	9,0	9,1	10,2	9,7	9,7	15,7	16,5	17,2	24,7	27,3	24,9

¹ Джерело даних по країнах ЄС: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/science-technology-innovation/data/database>.

² Див. другу виноску до табл. 5.1.

Джерело: [93, 130]

Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, за категоріями персоналу за 2010-2022 роки

	Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок - усього, осіб	У тому числі					
		дослідники		техніки		допоміжний персонал	
		осіб	у % до загальної кількості працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок	осіб	у % до загальної кількості працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок	осіб	у % до загальної кількості працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок
2010 ¹	182484	133744	73,3	20113	11,0	28627	15,7
2011	175330	130403	74,4	17260	9,8	27667	15,8
2012	164340	122106	74,3	15509	9,4	26725	16,3
2013	155386	115806	74,5	14209	9,2	25371	16,3
2014	136123	101440	74,5	12299	9,0	22384	16,5
2015	122504	90249	73,7	11178	9,1	21077	17,2
2016	97912	63694	65,1	10000	10,2	24218	24,7
2017	94274	59392	63,0	9144	9,7	25738	27,3
2018	88128	57630	65,4	8553	9,7	21945	24,9
2019	79262	51121	64,5	7470	9,4	20671	26,1
2020	78860	51427	65,2	7117	9,0	20316	25,8
2021	68488	44321	64,7	5879	8,6	18288	26,7
2022	53221	36084	67,8	5020	9,4	12117	22,8

Джерело: [93]

Таблиця Є.5

Частка фінансування витрат на виконання НДР у загальному обсязі витрат (дані по окремих країнах¹), %

Країна	Підприємницький сектор					Державний сектор ³					Сектор вищої освіти					Приватний неприбутковий сектор					Кошти іноземних джерел				
	2010	2015	2016	2017	2018	2010	2015	2016	2017	2018	2010	2015	2016	2017	2018	2010	2015	2016	2017	2018	2010	2015	2016	2017	2018
ЄС 28 ²	53,8	55,3	57,0	58,2	58,6	34,8	31,3	30,2	29,3	29,2	0,9	0,9	...	1,1	1,1	1,6	1,7	1,6	1,7	1,5	8,9	10,8	10,0	9,8	9,6
Болгарія	16,7	35,6	43,6	43,2	43,1	43,2	20,3	21,8	24,3	23,4	0,5	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3	0,2	0,3	39,6	43,8	34,2	32,2	33,1
Естонія	43,6	41,0	48,2	43,6	40,8	44,1	46,4	37,6	40,2	42,8	0,6	0,2	0,3	1,0	1,4	0,2	0,2	0,3	0,3	...	11,4	12,2	13,6	15,0	14,7
Іспанія	43,0	45,8	46,7	47,8	49,5	46,6	40,9	40,0	39,0	37,6	3,9	4,3	4,4	4,0	4,3	0,7	0,9	0,9	0,8	0,7	5,7	8,0	8,1	8,2	7,9
Латвія	38,8	20,0	21,6	24,1	22,3	26,4	32,7	47,7	43,6	34,3	1,4	2,2	2,9	2,5	1,8	33,4	45,0	27,8	29,8	41,5
Литва	32,4	28,5	39,0	35,4	38,0	46,0	35,3	39,2	36,4	32,4	1,5	1,5	2,4	3,7	3,3	0,2	0,3	0,2	0,1	0,1	19,9	34,3	19,2	24,4	...
Німеччина	65,5	65,6	65,2	66,2	66,0	30,4	27,9	28,5	27,7	27,8	0,2	0,4	0,3	0,3	0,3	3,9	6,2	5,9	5,8	5,8
Польща	24,4	39,0	53,1	52,5	53,2	60,9	41,8	38,9	38,3	35,4	2,5	2,2	2,4	3,0	4,1	0,3	0,2	0,2	0,3	0,2	11,8	16,7	5,5	6,0	7,0
Румунія	32,3	37,3	49,4	54,4	57,1	54,4	41,7	39,6	35,9	33,3	2,2	1,7	1,1	1,7	0,5	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	11,1	19,2	9,9	7,9	9,0
Словаччина	35,1	25,1	46,2	49,0	48,8	49,6	31,9	41,0	35,5	38,0	0,4	3,3	1,9	1,6	1,7	0,3	0,3	0,1	0,2	0,3	14,7	39,4	10,7	13,7	11,2
Словенія	58,4	69,2	69,2	63,1	62,6	35,3	19,9	20,2	22,9	23,7	0,3	0,3	0,4	0,5	0,5	0,1	0,0	0,0	0,4	0,2	6,0	10,6	10,2	13,1	13,1
Угорщина	47,4	49,7	56,4	52,7	52,4	39,3	34,6	26,2	31,9	32,3	0,9	0,7	0,7	0,5	0,5	12,4	15,0	16,6	14,9	14,8
Чеська Республіка	40,8	34,5	39,5	39,3		44,4	32,2	35,6	34,6		0,9	0,7	0,8	1,0		0,0	0,1	0,1	0,1		13,9	32,5	24,0	25,0	
Україна³	23,8	39,6	36,9	30,1	39,9	49,5	40,1	39,3	44,2	34,1	0,2	0,1	0,2	0,2	1,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	25,8	18,9	22,1	24,4	24,9

¹ Джерело даних по країнах ЄС: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/science-technology-innovation/data/database>.

² Для України включені кошти організацій державного сектору та бюджетні кошти.

³ Не враховано кошти інших джерел, що не належать до жодного з перехованих у таблиці джерел.

Джерело: [93, 130]

Таблиця Є. 6

Частка витрат на виконання НДР за секторами діяльності у загальному обсязі витрат на виконання НДР¹, %

Країна	Підприємницький сектор					Державний сектор ³					Сектор вищої освіти					Приватний неприбутковий сектор				
	2010	2016	2017	2018	2019	2010	2016	2017	2018	2019	2010	2016	2017	2018	2019	2010	2016	2017	2018	2019
ЄС 28 ²	61,9	65,4	66,2	66,7	66,5	12,9	11,2	11,1	10,7	10,9	24,2	22,5	22,0	21,8	21,8	1,0	0,9	0,8	0,8	0,8
Болгарія	50,3	73,3	70,3	71,9	67,2	37,3	21,2	23,2	22,1	24,9	11,8	5,4	5,7	5,5	7,3					0,6
Естонія	50,2	51,5	47,2	42,3	53,3	10,6	11,4	11,8	11,4	10,2	38,0	35,5	39,6	44,5	35,3	1,2	1,5	1,4	1,7	1,2
Іспанія	51,5	53,7	55,0	56,5	56,1	20,1	18,5	17,7	16,8	17,0	28,3	27,5	27,1	26,4	26,6	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3
Латвія	37,0	24,5	27,2	24,9	26,2	23,0	31,8	26,1	22,8	18,9	40,0	43,8	46,7	52,4	54,8					0,0
Литва	29,4	35,0	36,8	41,8	43,2	17,5	26,1	27,9	22,2	20,4	53,1	38,9	35,3	35,9	36,4					0,0
Німеччина	67,0	68,2	69,1	68,8	69,0	14,8	13,8	13,5	13,5	13,7	18,2	18,0	17,4	17,7	17,3					0,0
Польща	26,6	65,7	64,5	66,1	62,8	35,9	2,5	2,3	1,9	1,3	37,2	31,4	32,9	31,7	35,6	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3
Румунія	38,3	55,2	56,7	59,3	57,8	36,8	33,3	32,4	30,6	31,8	24,5	11,3	10,6	9,8	10,2	0,4	0,2	0,3	0,2	0,2
Словаччина	42,1	50,4	54,1	54,1	54,8	30,0	21,4	20,8	21,2	20,2	27,6	27,7	24,7	24,3	25,2	0,3	0,5	0,4	0,4	0,0
Словенія	67,8	75,7	74,8	74,2	73,8	18,2	13,4	13,8	13,6	13,8	13,9	10,8	11,2	11,9	11,8	0,1	0,0	0,2	0,3	0,6
Угорщина	59,8	74,1	73,1	75,6	75,1	18,5	13,4	12,6	10,9	10,0	19,9	11,1	13,3	12,7	14,2					0,0
Чеська Республіка																				
Україна	57,7	61,1	62,9	61,9	61,6	21,7	18,2	17,2	16,4	16,3	20,0	20,4	19,6	21,5	21,8					0,3
Україна	55,4	61,9	58,2	58,5	59,3	38,1	31,8	34,5	34,9	34,6	6,5	6,3	7,3	6,7	6,1	0,0				...

¹ Джерело даних по країнах ЄС: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/science-technology-innovation/data/database/> Data source by EU country:

Джерело: [93, 130]

Таблиця Є. 7

Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, які мають науковий ступінь, за 2010-2022 роки

	Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок - усього, осіб	З них мають науковий ступінь			
		доктора наук		доктора філософії (кандидата наук)	
		осіб	у % до загальної кількості працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок	осіб	у % до загальної кількості працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок
2010 ¹	182484	11974	6,6	46685	25,6
2011 ¹	175330	11677	6,7	46321	26,4
2012 ¹	164340	11172	6,8	42050	25,6
2013 ¹	155386	11155	7,2	41196	26,5
2014 ^{1,3}	136123	9983	7,3	37082	27,2
2015 ^{1,3}	122504	9571	7,8	32849	26,8
2016 ^{2,3}	97912	7091	7,2	20208	20,6
2017 ^{2,3}	94274	6942	7,4	19219	20,4
2018 ^{2,3}	88128	7043	8,0	18806	21,3
2019 ^{2,3}	79262	6526	8,2	16929	21,4
2020 ^{2,3}	78860	7060	9,0	17949	22,8
2021 ^{2,3,4}	68488	6564	9,6	15741	23,0
2022 ^{2,3,4}	53221	5531	10,4	13398	25,2

¹ Дані за 2010-2015 роки включають постійних та тимчасових працівників (сумісників та осіб, які працюють за договорами цивільно-правового характеру, включаючи науково-педагогічних працівників).

² Починаючи з 2016 року дані наведено без урахування науково-педагогічних працівників, які не виконували наукові дослідження і розробки.

³ Дані за 2014-2021 роки наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях; дані за 2022 рік наведено без урахування тимчасово окупованих російською федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії.

⁴ Інформація за 2021 та 2022 роки сформована на основі фактично поданих підприємствами звітів.

Джерело: [93]

Таблиця Є. 8

Витрати на наукові дослідження і розробки за видами робіт за 2010-2022 роки

1	2 Витрати на виконання наукових досліджень і розробок - усього, млн.грн	У тому числі на виконання						9 Частка витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП, %
		фундаментальних наукових досліджень		прикладних наукових досліджень		науково-технічних (експериментальних) розробок		
		3 млн.грн	4 у % до загального обсягу витрат на виконання наукових досліджень і розробок	5 млн.грн	6 у % до загального обсягу витрат на виконання наукових досліджень і розробок	7 млн.грн	8 у % до загального обсягу витрат на виконання наукових досліджень і розробок	
2010 ¹	8107,1	2175,0	26,8	1589,4	19,6	4342,7	53,6	0,75
2011 ¹	8513,4	2200,8	25,9	1813,9	21,3	4498,7	52,8	0,65
2012 ¹	9419,9	2615,3	27,8	2023,2	21,5	4781,4	50,7	0,67
2013 ¹	10248,5	2698,2	26,3	2061,4	20,1	5488,9	53,6	0,70
2014 ^{1,2}	9487,5	2452,0	25,9	1882,7	19,8	5152,8	54,3	0,60
2015 ^{1,2}	11003,6	2460,2	22,4	1960,6	17,8	6582,8	59,8	0,55
2016 ²	11530,7	2225,7	19,3	2561,2	22,2	6743,8	58,5	0,48
2017 ²	13379,3	2924,5	21,9	3163,2	23,6	7291,6	54,5	0,45
2018 ²	16773,7	3756,5	22,4	3568,3	21,3	9448,9	56,3	0,47
2019 ²	17254,6	3740,4	21,7	3635,7	21,1	9878,5	57,2	0,43

1	2	3	4	5	6	7	8	9
2020 ²	17022,4	4259,0	25,0	3971,4	23,3	8792,1	51,7	0,41
2021 ^{2,3}	20923,1	5155,2	24,6	4782,9	22,9	10985,0	52,5	0,38
2022 ^{2,3}	17117,8	4081,3	23,8	4827,6	28,2	8208,9	48,0	0,33

¹ Дані за 2010-2015 роки включають постійних та тимчасових працівників (сумісників та осіб, які працюють за договорами цивільно-правового характеру, включаючи науково-педагогічних працівників).

² Починаючи з 2016 року дані наведено без урахування науково-педагогічних працівників, які не виконували наукові дослідження і розробки.

³ Дані за 2014-2021 роки наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях; дані за 2022 рік наведено без урахування тимчасово окупованих російською федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії.

⁴ Інформація за 2021 та 2022 роки сформована на основі фактично поданих підприємствами звітів.

Джерело: [93]

Таблиця Є. 9

Кількість організацій, які здійснювали наукові дослідження і розробки, за секторами діяльності за 2021-2023 роки

	2021	2022	2023
Усього	637	567	547
за секторами діяльності			
підприємницький	137	109	99
державний	374	345	329
вищої освіти	126	113	119

Джерело: [93]

Сутнісна характеристика об'єктів інституціональної інфраструктури підтримки соціальних інновацій за країнами світу

№	Назва	Місце розташування	Сутність діяльності
1.	Парк соціальних інновацій (SI Park)	Іспанія, м. Більбао	Консолідує співпрацю соціальних підприємців і підтримує нові інноваційні проекти. Працює разом із The Social Innovation Laboratory (G-Lab) (Лабораторією соціальних інновацій), The Social Innovation Academy (Академією соціальних інновацій) та The Social Enterprise Generator (Генератором соціальних підприємств). Підтримується Баскським центром соціальних та корпоративних інновацій, який забезпечує найкращі умови для співпраці суб'єктів третіх секторів, навчання та створення нових спільних підприємств [145].
2.	Центр соціальних інновацій SINNERGIAK Social Innovation	Іспанія	Сприяє взаємодії між людьми та організаціями як на регіональному, так і на міжнародному рівнях для виконання проектів та проведення досліджень у сфері соціальних інновацій. Створено при науково-дослідному інституті у Сан-Себастьяні (Іспанія) завдяки фонду Euskampus [146].
3.	Федерація робочих кооперативів MONDRAGON	Іспанія	Працюють за бізнес-моделлю, що базується на людях та суверенітеті праці, що дало змогу розвивати компанію з високим рівнем участі, яка ґрунтується на солідарності з потужною соціальною спрямованістю не хештуючи при цьому прибутковістю у бізнесі. Кооперативи належать своїм працівникам-членам, і влада базується на принципі «одна людина, один голос» [145].
4.	Неурядова організація The Young Foundation	Великобританія, м. Лондон	Аналітичний центр, який спеціалізується на соціальних інноваціях для подолання структурної нерівності. Інкубувала понад 80 нових організацій, зараз є основною мережею соціальних інновацій у світі, маючи понад 5000 членів на шести континентах. Поєднує, надихає та підтримує окремих осіб та організації, включаючи невеликі НУО та глобальні фірми, державні та наукові установи, які сприяють соціальним інноваціям [147].
5.	MindLab	Данія	Об'єднання зусиль уряду, приватних підприємств та зацікавленої дослідницької спільноти для сприяння інноваціям. Діяльність спрямована на інновації, орієнтовані на громадян та об'єднує соціальні дослідження, дизайнерське мислення та державне управління [148, с. 75].
6.	Лабораторія SILK (The Social Innovation Lab Kent)	Великобританія, графство Кент	Є центром соціальних інновацій місцевих органів влади для спільної роботи над актуальними соціальними проблемами. Підходи орієнтовані на користувача, цінністю ідеї є врахування досвіду місцевих жителів [148, с. 76].
7.	The 27e Region	Франція, м. Париж	Проводяться програми «дослідження дій», спрямовані на тестування нових методів інновацій з громадськими діячами. Фонд зосереджується на дослідженні впливу технологій на соціальний сектор. Працює як лабораторія для 26 французьких регіональних рад, мета полягає у сприянні творчості, соціальним інноваціям та стабільності в суспільстві через розробку проектів для громад, створення прототипів з використанням креативного мислення [148, с. 77].

Продовження таблиці Ж. 1

8.	SIP (Social Innovation Park Ltd)	Сінгапур	Інкубує соціальних підприємців у всьому світі для впровадження інновацій. Засновано для розширення можливостей соціальних підприємців та новаторів з приватних та громадських секторів. Бачення - побудувати більш інклюзивний, стійкий і свідомий світ, завдяки високоефективним, стійким і міжсекторним рішенням соціальних потреб [149].
9.	VINNOVA (Swedish Governmental Agency for Innovation Systems)	Швеція	Забезпечують комунікацію інноваційних платформ та підприємств, спрямованих на сталий розвиток і добробут [148, с. 81].
10.	TEKES (National Technology Agency of Finland)	Фінляндія	Стимулює розвиток соціальних інновацій, інновацій у сфері охорони здоров'я для стимулювання відносин між державним сектором та сферою медичних послуг [148, с. 82].

Джерело: [150, 151, 152, 153, с. 175-82, 154]

Таблиця Ж. 2

Характеристика діяльності об'єктів інституціональної інфраструктури підтримки соціальних інновацій в регіонах України

№	Назва	Сутність
1	Ресурсний центр ГУРТ, також РЦРГО «ГУРТ»	Ресурсна платформа українських інститутів громадянського суспільства для залучення громадян до активної участі у житті суспільства та впровадження суспільних змін, орієнтуючись на такі європейські цінності: гідність, відповідальність і повагу [150]. Із 2016 р. у партнерстві з <u>TechSoup</u> реалізує Програму технологічної підтримки неприбуткових організацій України (TechSoup Україна), яка надає українським НПО доступ до програмного забезпечення та інших пожертвувань від провідних світових донорів на пільгових умовах [151].
2	Платформа соціальних інновацій Велика Ідея (Biggggidea) ГО «Гараж генг»	Платформа містить: краудфандингову платформу для започаткування соціального бізнесу, журнал соціальних інновацій, портал освітніх мега-оголошень. Стартовий <u>капітал</u> було надано <u>фондом Конрада Аденауера</u> , з яких більшість було витрачено на створення та запуск сайту платформи. Сьогодні Велика Ідея частково фінансується міжнародними фондами та організаціями-донорами Charles Stewart Mott Foundation, Pact Inc., <u>USAID</u> , <u>National Endowment for Democracy</u> . З 2014 р. платформа Велика Ідея переформатовує свою діяльність під соціальне підприємство [152].
3	Український форум благодійників (УФБ)	Створено за ініціативи семи провідних міжнародних та вітчизняних фондів, є членом Європейської мережі донорських асоціацій DAFNE та мережі Всесвітньої ініціативи для підтримки грантодавства WINGS, а також підписантом Української мережі Глобального договору ООН. Одним із стратегічних напрямів форуму благодійників є активізація реформи соціальних послуг в Україні [153].
4	<u>Громадський Простір</u>	Багатофункціональна веб-платформа для розвитку громадських організацій, висвітлює ключові громадські активності на єдиній веб-платформі Prostir.Ua. Представлено інтерактивні сервіси, які допомагають громадським організаціям підвищувати ефективність роботи, налагоджувати міжсекторну взаємодію НУО з медіа, органами влади, соціально відповідальним бізнесом на регіональному та національному рівнях [154].
5	Простір злагоди	ІТ-платформа <u>Rizzoma</u> об'єднує сукупність ідей і записів із соціально-значущих питань. Портал "Простір злагоди" створено в 2013 р., у 2014 р. була зареєстрована як юридична особа ГО «Простір злагоди», однією з цілей проекту є розвиток «розумного суспільства» соціоорганізма, здатного самостійно вирішувати будь-які проблеми [155].
6	Центр соціального лідерства	Некомерційна <u>громадська організація</u> створена з метою нарощування потенціалу ключових стейкхолдерів для формування сталих соціальних партнерств. Ключовими напрямками діяльності є: трансфер знань (світові практики <u>стратегічного соціального маркетингу</u> , досвід найуспішніших <u>соціальних підприємців</u>), консолідація соціальних ініціатив та фахівців соціальної сфери України, популяризація та впровадження соціального маркетингу, сприяння розвитку, <u>пропаганді</u> та створенню доказової бази найкращих практик соціального маркетингу, соціального підприємництва, соціального партнерства в Україні та світі [156].
7	ЛМГО «Спільнота взаємодопомоги «Емаус-Оселя»	Орієнтована на допомогу безпритульним людям віднайти свою гідність у суспільстві; допомагати суспільству прийняти кожну людину та поширювати ідеї Руху «Емаус». Одна з перших організацій в Україні, яка почала підтримувати бездомних людей і в 2003 р. було створено Спільноту, де разом живуть і працюють, ведуть спільне господарство та допомагають іншим ті, хто опинилися в скрутній ситуації. Однією з ініціатив спільноти є продаж Вуличного журналу «Просто неба», половина вартості якого є заробітком безпритульних [156].
8	Платформа Тепле місто	Створена для розвитку можливостей суспільних трансформацій у м. Івано-Франківську та поза його межами. Ініціативами Платформи Тепле місто стали громадський ресторан «Urban Space 100», Міські Гранти, Промприлад.Реновація, Urban Space Radio та ін. [158].

Джерело: [155-163]

Таблиця 3.1

Методологія European Statistical System Committee – ESSC: напрями,
компоненти та індикатори

Напрями		Індикатори
1		2
<u>Матеріальні умови життя</u>		
Дохід	Середній дохід та середній дохід за віком та статтю	
	Коефіцієнт частки доходу S80/S20 для наявного доходу за статтю та віком	
	Рівень ризику бідності за порогом бідності, віком та статтю	
	Рівень ризику бідності у визначений момент часу	
	Відсоток населення, що оцінює свою задоволеність як високу, середню або низьку за доменом, статтю, віком та рівнем освіти	
	Середній рейтинг задоволеності за доменом, статтю, віком та рівнем освіти	
Споживання	ВВП на душу населення	
Матеріальні умови	<i>Матеріальна депривація</i>	Рівень матеріальних дефіцитів за віком і статтю
		Рівень бідності
	<i>Умови житла</i>	Загальна кількість населення, яке проживає в помешканні з дірявим дахом, вологими стінами, підлогами або фундаментом
		Рівень переповнення за віком, статтю та статусом бідності
	Частка людей, які проживають у підвалах будинків за типом домогосподарств та доходом	
<u>Продуктивна чи інша основна діяльність</u>		
Кількість зайнятості	<i>Зайнятість та безробіття</i>	Рівень зайнятості за статтю, віком та рівнем освіти
		Рівень безробіття за статтю, віком та рівнем освіти
		Довготривале безробіття за статтю - середньорічне значення
	<i>Неповна</i>	Люди, які проживають у домогосподарствах із дуже низькою інтенсивністю роботи за віком та статтю (населення у віці від 0 до 59 років)
		Люди, які живуть у домогосподарствах з дуже низькою інтенсивністю праці за рівнем доходу та типом домогосподарств (населення у віці від 0 до 59 років)
		Мимовільна зайнятість на неповний робочий день у відсотках від загальної неповної зайнятості за статтю та віком

Продовження таблиці 3.1

Якість зайнятості	<i>Доходи та вигоди від зайнятості</i>	Кількість низкооплачуваних працівників як частка всіх працівників (за винятком підмайстрів) за віком
		Кількість низкооплачуваних працівників як частка всіх працівників (за винятком підмайстрів) за статтю
		Заробітна плата працівників з низькою заробітною платою як частка всіх працівників (крім учнів) за рівнем освіти
	<i>Тимчасова робота</i>	Зайнятість на неповний робочий час та тимчасові контракти
		Тимчасові працівники за статтю, віком та основними причинами
	<i>Над кваліфікацією</i>	Кваліфіковані працівники у відсотках від загальної кількості працівників за статтю, віком, міграційним статусом та рівнем освіти
	<i>Охорона праці та безпека на виробництві</i>	Особи, які повідомляють про нещасний випадок на виробництві за статтю, віком та професійним статусом
		Особи, які повідомляють про проблеми зі здоров'ям, пов'язані з роботою, за статтю, віком та рівнем освіти
		Особи, які повідомляють про вплив факторів ризику, які можуть негативно вплинути на фізичне здоров'я за статтю, віком та рівнем освіти
		Особи, які повідомляють про вплив факторів ризику, які можуть негативно вплинути на психічне самопочуття за статтю, віком та рівнем освіти
	<i>Баланс роботи</i>	Середня кількість звичайних тижневих годин роботи на основній роботі за статтю, професійним статусом, повним робочим часом / неповним робочим часом та економічною діяльністю
		Тривалість робочого часу на основній роботі за статтю, віком, професійним статусом та професією
		Працівники, які працюють по суботах у відсотках від загальної кількості зайнятості, за статтю, віком та професійним статусом (%)
		Працівники, які працюють у неділю у відсотках від загальної кількості зайнятості, за статтю, віком та професійним статусом (%)
		Працівники, які працюють вечорами у відсотках від загальної зайнятості, за статтю, віком та професійним статусом (%)

Продовження таблиці 3.1

Якість зайнятості	<i>Баланс роботи</i>	Працівники, які працюють у нічний час у відсотках від загальної кількості зайнятості, за статтю, віком та професійним статусом (%)
		Співробітники з гнучким робочим графіком та рівнем освіти
		Працівники, які мають можливість вибирати методи роботи або впливати на темп роботи за статтю та віком
	<i>Оцінка якості роботи</i>	Відсоток населення, яке оцінює свою задоволеність як високу, середню або низьку за доменом, статтю, віком та рівнем освіти
		Середній рейтинг задоволеності за доменом, статтю, віком та рівнем освіти
		Співробітники, які мають хороші стосунки зі своїм керівником за статтю та віком
		Працівники, які мають добрі стосунки зі своїми колегами за статтю та віком
	Інша основна діяльність	<i>Неактивне населення</i>
<i>Неоплачена робота</i>		Час, витрачений на загальну роботу (оплачувана та неоплачена робота як основна чи вторинна діяльність) за статтю та за формою роботи
<u>Здоров'я</u>		
Стан здоров'я	Тривалість життя за віком і статтю	
	Роки здорового життя	
	Самопочуття здоров'я за статтю, віком та рівнем освіти	
	Самопочуття здоров'я за статтю, віком та доходом	
	Поточні депресивні симптоми за статтю, віком та рівнем освіти	
	Поточні депресивні симптоми за статтю, віком та доходом	
Детермінанти здоров'я	Індекс маси тіла (ІМТ) за статтю, віком та рівнем освіти	
	Індекс маси тіла (ІМТ) за статтю, віком та доходом	
	Щоденні курці сигарет за статтю, віком та рівнем освіти	
	Щоденні курці сигарет за статтю, віком та доходом	
	Частота алкогольних напоїв за статтю, віком та рівнем освіти	
	Частота алкогольного пиття за статтю, віком та доходом	
	Виконання фізичних занять (не пов'язаних з роботою) за статтю, віком та рівнем освіти	
	Час, витрачений на оздоровчі (не пов'язані з роботою) аеробні фізичні навантаження за статтю, віком та рівнем освіти	
	Щоденне споживання фруктів та овочів за статтю, віком та рівнем освіти	
Доступ до охорони здоров'я	Незадовільне задоволення потреб у медичному огляді за статтю, віком, основною причиною та рівнем освіти	

Продовження таблиці 3.1

<i>Освіта</i>		
<i>Освітні досягнення</i>	Населення за рівнем освіти, статтю та віком (%) - основні показники	
	Ранні випускники з навчання та навчання за статтю та станом праці	
<i>Навички самодоповіді</i>	Рівень цифрових навичок для людей	
	Кількість іноземних мов, відомих за статтю	
<i>Навчання протягом усього життя</i>	Рівень участі в освіті та навчанні (останні 4 тижні) за статтю, віком та рівнем освіти	
<i>Можливості освіти</i>	Участь / зарахування до освіти	
<i>Дозвілля та соціальна взаємодія</i>		
<i>Дозвілля</i>	<i>Кількість дозвілля</i>	Участь у будь-яких культурних чи спортивних заходах за останні 12 місяців за статтю, віком та рівнем освіти
		Участь у будь-яких культурних чи спортивних заходах за останні 12 місяців за рівнем доходів, типом домогосподарств та ступенем урбанізації
		Частота участі в культурних чи спортивних заходах за останні 12 місяців за статтю, віком, рівнем освіти та типом діяльності
		Частота участі в культурних або спортивних заходах за останні 12 місяців за рівнем доходів, типом домогосподарств, ступенем урбанізації та типом діяльності
		Витрачений час, час участі та показник участі в основній діяльності за статтю та рівнем освіти
		Середній рейтинг задоволеності за доменом, статтю, віком та рівнем освіти
	<i>Якість дозвілля</i>	Відсоток населення оцінює їх задоволеність як високу, середню або низьку за доменом, статтю, віком та рівнем освіти
		<i>Доступ до дозвілля</i>
	Причини неучасті в культурних чи спортивних заходах за останні 12 місяців за рівнем доходів, типом домогосподарств, ступенем урбанізації та типом діяльності	
	<i>Соціальна взаємодія</i>	<i>Відносини з людьми</i>
Частота зустрічей із родиною та родичами чи друзями за рівнем доходу, типом домогосподарства та ступенем урбанізації		
Частота контактів з родиною та родичами чи друзями за статтю, віком та рівнем освіти		
Частота контактів з родиною та родичами чи друзями за рівнем доходу, типом домогосподарства та ступенем урбанізації		

Продовження таблиці 3.1

Соціальна взаємодія	<i>Заходи для людей</i>	Участь у формальних чи неофіційних добровільних заходах чи активній громадянській особі за статтю, віком та рівнем освіти
		Участь у формальній чи неофіційній добровільній діяльності чи активне громадянство за квітами доходів, типом домогосподарств та ступенем урбанізації
		Причини неучасті у формальній чи неофіційній добровільній діяльності, активного громадянства за останні 12 місяців за статтю, віком та рівнем освіти
		Причини неучасті у формальній чи неофіційній добровільній діяльності, активне громадянство протягом останніх 12 місяців за рівнем доходів, типом домогосподарств та ступенем урбанізації
	<i>Соціальна підтримка</i>	Особи, які мають когось звернутися за допомогою за статтю, віком та рівнем освіти
		Особи, у кого є хто для обговорення особистих питань за статтю, віком та рівнем освіти
<i>Соціальна згуртованість</i>	Середній рейтинг довіри за доменом, статтю, віком та рівнем освіти	
<u>Економічна безпека та фізична безпека</u>		
Економічна безпека	<i>Багатство</i>	Неможливість понести несподівані фінансові витрати - опитування
	<i>Борг</i>	Заборгованість (застава чи оренда, комунальні платежі або придбання найму) з 2003 року - опитування ЄС-SILC
	<i>Небезпека доходу</i>	Перехід робочої сили за статусом зайнятості (ilc_lvhl30)
Фізична безпека	Зафіксовані правопорушення за категоріями правопорушень - дані поліції	
	Злочинність, насильство чи вандалізм у цьому регіоні - опитування ЄС-SILC	
<u>Управління та основні права</u>		
Довіра до установ та державних служб	Середній рейтинг довіри за доменом, статтю, віком та рівнем освіти	
Дискримінація та рівні можливості	Розрив у гендерній зайнятості	
	Різниця в оплаті за гендерною ознакою у не відрегульованій формі за діяльністю NACE	
Активне громадянство	Рівень зайнятості за статтю, віком, рівнем освіти, країною народження та ступенем урбанізації	
	Участь у формальних чи неофіційних добровільних заходах чи активній громадянській особі за статтю, віком та рівнем освіти	

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ НАФТИ І ГАЗУ

вул. Карпатська, 15, м. Івано-Франківськ, 76019, тел./факс (0342) 54-71-39, тел. (0342) 54-72-66
E-mail: admin@nung.edu.ua, код ЄДРПОУ 02070855

10.02.2022 № 29-11-04/2

На № _____ від _____

Затверджую:

Проректор з наукової роботи
Івано-Франківського національного
технічного університету нафти і газу

проф. І. І. Чудик

2022 р.

ДОВІДКА

**про впровадження результатів
дисертаційного дослідження**

Видана про те, що основні результати дисертаційної роботи аспіранта кафедри прикладної економіки Івано-Франківського національного університету нафти і газу Буй Юлії Вікторівни представленої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Соціальні та поведінкові науки знайшли своє відображення у науково-дослідній темі «Науково-прикладні засади розвитку соціально-економічних систем на основі раціонального ресурсокористування» в межах комплексної теми Інституту економіки та менеджменту ІФНТУНГ «Наукові та прикладні засади управління розвитком галузевих та регіональних суспільних систем» (№ держреєстрації 0117U003830, 2017-2020 рр.) в рамках якої автором проведено дослідження інноваційно-спрямованих та соціально-орієнтованих програм, які взаємообумовлюються інтеграцією бізнесу, влади, науки та громадянського суспільства та створюють «сприятливі» умови для генерування, продукування та поширення соціальних інновацій на регіональному рівні.

Директор інституту економіки та
менеджменту
д.е.н., проф..

Завідувач кафедри прикладної економіки,
к.е.н. доц.

І.Б. Запухляк

У.Б. Бережницька

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ НАФТИ І ГАЗУ

вул. Карпатська, 15, м. Івано-Франківськ, 76019, тел./факс (0342) 54-71-39, тел. (0342) 54-72-66
E-mail: admin@nung.edu.ua, код ЄДРПОУ 02070855

10.02.2022 № 19-71-04/3

На № _____ від _____

Затверджую:

Проректор з наукової роботи
Івано-Франківського національного
технічного університету нафти і газу

проф. І. І. Чудик _____ 2022 р.

ДОВІДКА

**про впровадження результатів
дисертаційного дослідження**

Видана про те, що основні результати дисертаційної роботи аспіранта кафедри прикладної економіки Івано-Франківського національного університету нафти і газу Буй Юлії Вікторівни представленої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Соціальні та поведінкові науки знайшли своє відображення у науково-дослідній темі «Економічний механізм інституційних та структурних трансформацій соціально-економічних систем на основі концепції сталого розвитку» в межах комплексної теми Інституту економіки та менеджменту ІФНТУНГ «Теоретичні та прикладні засади забезпечення інноваційного розвитку соціально-економічних систем в умовах перманентних кризових явищ» (№ держреєстрації 0120U103912, 2020-2023 рр.), в рамках яких автором проведено дослідження основних етапів впровадження соціальних ініціатив в соціально-економічній системі регіону на основі стратегічних управлінських рішень щодо якісних системних змін функціонування інституціональної інфраструктури підтримки соціальних інновацій з позиції сталого (збалансованого) розвитку.

Директор інституту економіки та
менеджменту
д.е.н., проф..

І.Б. Запухляк

Завідувач кафедри прикладної економіки,
к.е.н. доц.

У.Б. Бережницька

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
**ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ НАФТИ І ГАЗУ**

вул. Карпатська, 15, м. Івано-Франківськ, 76019, тел./факс (0342) 54-71-39, тел. (0342) 54-72-66
E-mail: admin@nung.edu.ua, код ЄДРПОУ 02070855

10.02.2022 № 29-71-04/1

На № _____ від _____

Затверджую:

Проректор з наукової роботи
Івано-Франківського національного
технічного університету нафти і газу

проф. І. І. Чудик

2022 р.

ДОВІДКА

**про використання результатів
дисертаційного дослідження
Буй Юлії Вікторівни**

Буй Ю. В. приймала участь у навчальному процесі з підготовки фахівців спеціальності 051 «Економіка». Теоретичні положення, методичні розробки, узагальнення і висновки, що містяться в дисертаційній роботі, використовуються у навчальному процесі Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу при викладанні дисциплін «Економіка і організація інноваційної діяльності», «Формування бізнес моделі підприємства», «Креативна економіка» та «Планування і контроль на підприємстві». Зокрема, було використано пропозиції автора щодо систематизації механізмів генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій через стійку взаємодію між державою та «зацікавленими сторонами», а також застосування основних критеріїв для визначення величини соціального ефекту від реалізованих соціальних нововведень та соціальних інновацій.

Директор інституту економіки та
менеджменту
д.е.н., проф..

Завідувач кафедри прикладної економіки,
к.е.н. доц.

І.Б. Запукхляк

У.Б. Бережницька

УКРАЇНА

**КАЛУСЬКА РАЙОННА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
УПРАВЛІНЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ**

вул. Шевченка, 6, м. Калуш, 77300, тел. (03472) 6-07-53, факс 6-00-23,
E-mail: rda-ekonomika@kalushrda.gov.ua Код ЄДРПОУ 43514995

Від 30.06.2021р № 68/01-32/01 на _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Буй Ю.В. щодо управління соціальними інноваціями в регіонах

Методичні підходи та результати дисертаційної роботи аспірантки кафедри прикладної економіки Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу Буй Ю. В. апробовані в управлінні соціально-економічного розвитку території райдержадміністрації.

Розроблений методичний підхід до оцінювання потенційної здатності регіону до генерування, продукування та впровадження соціальних інновацій в регіонах і громадах, заснований на розрахунку показників, які характеризують «здатність регіону до соціального підприємництва, соціально-відповідального та інноваційно-активного бізнесу», «можливості громадських об'єднань та реалізація соціальних проектів у регіоні», «внесок науково-освітньої складової у розвиток соціальних інновацій» та «забезпеченість інноваційною інфраструктурою для підтримки соціальних інновацій», є корисним і доцільним для застосування в поточній діяльності.

Наукові результати дисертаційної роботи з управління розвитком соціальних інновацій на регіональному рівні, розроблені Буй Юлією Вікторівною мають практичну значимість, використовуються при стратегічному плануванні Калуського району Івано-Франківської області і позитивно впливають на соціально-економічний розвиток регіону.

Начальник управління

Марія МЕЛЬНИК

УКРАЇНА
ОФІС СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ
НАДВІРНЯНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

вул.Мазепи,29, м. Надвірна, Івано-Франківська область, 78405
E-mail osp_nmr@ukr.net Код ЄДРПОУ 43940158

від 28.05.2024р № 47

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дослідження по темі дисертаційної роботи аспірантки Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу Буй Юлії Вікторівни

Результати дисертаційного дослідження Буй Ю. В. з питань генерування, продукування та поширення соціальних інновацій в регіонах України апробовані та використані під час навчально-консультаційних зустрічей та інформативної роботи в практичній діяльності Офісу соціальних послуг Надвірнянської міської ради. Запропоновані в дослідженні теоретико-методологічні розробки є цілісними, обґрунтованими та доведеними до стану впровадження у м. Надвірна, Івано-Франківської області.

Зокрема заслуговує на увагу запропонована методика «полотна розвитку соціальних інновацій» у регіоні. На відміну від застосовуваних методичних підходів, враховує такі особливості розвитку соціальних інновацій, як: наявні ресурси у регіоні, міжсекторальна і міжрегіональна співпраця, сприйняття суспільством соціальних ініціатив, яке характеризує можливість поширення таких інновацій.

Використання результатів дослідження Буй Ю.В. сприятиме конкретизації соціальних потреб у регіоні, ідентифікації суспільно-ціннісних його пріоритетів із врахуванням історико-культурних особливостей та дозволить сформулювати основні напрями забезпечення фінансової стабільності в процесі реалізації соціальних ініціатив у регіоні.

Начальник офісу
соціальних послуг

Василь ВАСИЛЕНКО